

18-19 Jaarverslag

Kinderen
willen
écht gehoord
worden

Hoe komt het Kinderrechtencommissariaat op voor rechten van kinderen? Hoe detecteert, signaleert en adviseert het? Waar knelt het voor kinderen en hun rechten?

18-19 Jaarverslag

Kinderen
willen
écht gehoord
worden

Kinderen willen écht gehoord worden

Bij de dertigste verjaardag van het kinderrechtenverdrag vraag ik speciaal aandacht voor artikel 12 van het verdrag: het recht op participatie en inspraak.

Ik ben vereerd dat ik sinds 1 augustus de belangen van kinderen en jongeren mag vertolken in Vlaanderen. Ik voel me verantwoordelijk om de stem van kinderen en jongeren luider te laten klinken in onderwijs, welzijn, jeugdwerk of gezondheidszorg. Dat kan alleen door goed naar kinderen en jongeren te luisteren.

Minimumstandaarden

Kinderrechten zijn minimumstandaarden en niet onderhandelbaar. Kinderen hebben die rechten enkel en alleen omdat ze kind zijn. Ze hoeven er geen prijs voor te betalen. Ze hoeven niet aan voorwaarden te voldoen. Maar elke situatie is anders en elk kind is anders, dus hoe we die rechten in een concrete situatie waarmaken, kan verschillen. Daarom moeten we kinderen zelf centraal stellen. Nog te vaak zien we ze op muren botsen. Volwassenen vergeten nog te vaak de kinderen en jongeren over wie het gaat te betrekken bij hun beslissingen: Hoe kijken *zij* naar de situatie en hoe beleven *zij* die? Wat vinden *zij* belangrijk? Wat stellen ze *zelf* voor?

Soms is het excuus dat ze jong zijn. Of dat ze zelf niet weten wat in hun belang of 'voor hun eigen bestwil' is. Vaak vergeten volwassenen naar kinderen en jongeren te luisteren omdat er snel beslissingen nodig zijn.

Toch hebben kinderen hun eigen perspectief. Hun eigen beleving opent soms andere wegen om tot oplossingen te komen. We moeten dus die muren verder neerhalen en kinderen echt een plaats geven waar beslissingen genomen worden die hun leven sturen. Echte participatie heeft wel belangrijke randvoorwaarden: de juiste vragen moeten aan bod komen, er moet openheid zijn en de bereidheid van de volwassene om zijn idee bij te stellen. Echt luisteren is je openstellen en met belangstelling uitkijken naar de beleving van de ander. Het is de ander serieus nemen zonder meteen te oordelen.

Ik denk aan Milan, Kevin en Jannick

Ik denk aan kinderen die op zoek zijn naar een warme thuis. Zoals Jannick die ons vroeg of elke minderjarige recht heeft op ouders. Hij zit al lang

in een voorziening en mist heel erg een eigen gezin. Hij vroeg het Kinderrechtencommissariaat om hulp. De hulpverleners zeggen dat een pleeggezin geen optie is omdat Jannick zware hechtingsproblemen heeft.

Ik denk aan Milan, 15 jaar en in een voorziening geplaatst door de jeugdrechter. Hij heeft sporadisch contact met zijn moeder. Met zijn vader heeft hij geen contact meer. Milan gaat regelmatig op bezoek bij een koppel dat hij goed kent. Hij noemt ze zijn 'steungezin'. Maar zijn voorziening legt elke vraag om op bezoek te mogen gaan bij zijn steungezin voor aan zijn ouders of aan zijn consulent. Milan heeft het er moeilijk mee dat zijn ouders die geen opvoedingsrol kunnen opnemen, zoveel geïnformeerd worden en zelfs nog mee mogen beslissen. En als het zijn ouders niet zijn, dan geeft het advies van de consulent de doorslag. Milan wil meer aandacht voor zijn vraag en voor wat hij nodig heeft.

Ik denk aan de kinderen en jongeren die wachten op hulp die niet kan wachten. Vaak is het de omgeving van het kind of de jongere die wanhopig wordt en aan de alarmbel trekt. Die kinderen laten wachten, betekent dat ze geen stem hebben of dat hun stem geen doorbraak kan forceren. Zo belde Kevin de Klachtenlijn. Van een stagiaire kreeg hij les over kinderrechten en zo ontdekte hij een schending van artikel 23 van het kinderrechtenverdrag. Hij vindt het niet eerlijk dat hij geen PAB krijgt. In de brief van Jongerenwelzijn stond dat het budget op is. Hij heeft al verschillende keren een PAB aangevraagd maar nog nooit gekregen. Hij is kwaad. Met een PAB krijgt hij op school meer ondersteuning en kan hij wél zijn diploma halen. Nu heeft hij geen diploma omdat hij de ondersteuning niet kreeg die hij nodig had. Ik denk aan een meisje van 11 van wie de vader niet akkoord gaat met de therapie die ze nodig heeft. Haar ouders zitten in een vechtscheiding. Het meisje is er psychisch niet zo goed aan toe en kampt met suïcidegedachten. De therapeut laat weten dat het kind de hulp echt nodig heeft en dat zij dat ook zelf vindt.

Ik denk aan kinderen die het slachtoffer zijn van geweld thuis, van pesten op school, van racisme op straat of online. Vaak weten ze niet waar ze met dat probleem terecht kunnen, of ze wel geloofd zullen worden, of anderen

er iets aan kunnen doen. Een meisje belde het Kinderrechtencommissariaat over geweld thuis. Zij had de slagen opgevangen die voor haar zusje bedoeld waren en ze weet niet waar ze terecht kan. Of Lore die in het zesde middelbaar zit en die extreem gepest werd op school. De school nam het probleem eerst wel op maar een jaar later begon het opnieuw en kreeg Lore de raad er zich niets van aan te trekken. Dat lukt haar niet. Ze ontwikkelt psychosomatische klachten en hyperventilatie. De dokter houdt haar thuis. Mehmet van 10 jaar krijgt samen met andere Turkse kinderen in zijn klas regelmatig racistische opmerkingen van de juf. Hij gaat nu met tegenzin naar school, voelt zich vernederd tegenover de rest van de klas en niet welkom. De ouders zeggen dat de directeur hun klachten niet serieus neemt en de verhalen van de kinderen afdoet als overdreven. Twee jongeren met een Roma-achtergrond zeggen dat de politie ze op straat regelmatig tegenhoudt voor een identiteitscontrole. Vaak zonder concrete aanleiding. Ze zien het verschil goed met hoe de politie andere jongeren aanspreekt of net niet aanspreekt. Ze voelen zich geïsoleerd en worden dat moe.

On hold

Ik denk aan kinderen en jongeren die on hold gezet worden door de administratieve procedure waar ze in zitten. Abdullah vertelde ons dat hij zich door het lange wachten moeilijk kan motiveren voor school. 594 dagen duurde de procedure bij de Dienst Vreemdelingenzaken. 1.219 dagen is hij al in België. Al die tijd kon hij niet mee op vakantie naar het buitenland, kon hij geen vakantiejob doen. Hij heeft ook geen identiteitskaart, wat problemen geeft om naar de bibliotheek of naar een recreatiedomein te gaan.

Ik denk aan kinderen en jongeren die in contact komen met de jeugdrechter of de familierechter. In rechtbanken worden kinderen en jongeren nog te vaak niet betrokken bij belangrijke beslissingen over hun leven. Of hun vragen worden niet serieus genomen. Soms willen jongeren zelf de stap kunnen zetten naar een andere verblijfsregeling. Minderjarigen hebben nog altijd geen eigen rechtsingang. Ze zijn afhankelijk van volwassenen om hun situatie te kunnen veranderen. Lars, een jongen van 10 jaar, beslist een brief te schrijven naar de rechter over zijn verblijfsregeling. Hij is helemaal niet blij met de regeling. Maar hij krijgt gewoon geen antwoord op zijn

brief. Een vader nam contact met ons op voor zijn twee kinderen, 11 en 8 jaar. De rechter dwingt ze om op bezoek te gaan bij hun grootouders, maar de kinderen willen dat niet. Ze willen zelf spreken met de rechter maar die weigert. De beslissing is ondertussen genomen. De kinderen moeten om de twee maanden een dag naar hun grootouders met onmiddellijk 250 euro dwangsom.

Uitgesloten

Ik denk aan kinderen en jongeren die steeds vaker uitgesloten worden van hun school, wat hun kansen voor de toekomst fors in gevaar brengt. Zo meldde Felix, 16 jaar, ons dat hij na de paasvakantie definitief uitgesloten werd van school. Als Felix vertelt over de contacten met de leerlingenbegeleiding, lijken die gesprekken vooral te gaan over de gedragskaart en de negatieve opmerkingen van de leerkrachten op die kaart. Op geen enkel moment werd met Felix gekeken naar de oorzaken van zijn gedrag, wat hem zo weerspanning en nonchalant maakt en hoe hij daarmee kan omgaan om positiever te reageren. Felix ging samen met zijn ouders zelf op zoek naar externe begeleiding en start met wekelijkse gesprekken met een psychologe.

Er zijn mooie voorbeelden van scholen, voorzieningen, zorgverleners, rechters, advocaten, verenigingen, lokale besturen die kinderen en jongeren als evenwaardige burger een plek geven en ruimte geven voor hun perspectief. Ik denk aan kindvriendelijke steden en gemeenten, scholen die kiezen voor dialoog en leerlingenparticipatie, jeugdhulpvoorzieningen die met hun jongeren praten over het leven in de voorziening en daarbuiten met respect voor hun leefwereld en met de bereidheid om de regels in de voorziening bespreekbaar te maken.

In een schoolreglement staat deze mooie passage: 'Het gaat over jou. Als we begeleiding bieden, doen we dat altijd mét jou. Er zullen nooit beslissingen genomen worden over je hoofd of achter je rug. Het kan zijn dat we je aanraden je ouders te informeren. Dat bespreken we dan samen met jou. We proberen altijd te doen wat voor jou het beste is, maar houden ook rekening met wat het beste is voor anderen.'

Het kinderrechtenverdrag legt de landen die het ondertekenden op om bij elke beslissing rekening te houden met het belang van het kind en

om kinderen inspraak te geven in al wat ze aanbelangt. Laat ons kinderen mee aan het stuur zetten van hun eigen leven. Laat ons hun stem vertolken als ze dat zelf niet of nog niet kunnen en ze de kans geven om hun mening te geven. En laat ons daar dan ook rekening mee houden. In de verschillende domeinen waar kinderen en jongeren komen en verblijven: thuis, op school, in de zorg en de jeugdhulp, voor de jeugdrechtbank en de familierechtbank, in de sportclub of de jeugdvereniging. Het is een verantwoordelijkheid van ons allemaal.

Caroline Vrijens
Vlaams kinderrechtencommissaris

November 2019

Alleen maar horen is niet genoeg

Allicht ken je het ook wel: je praat met iemand, maar die kijkt afwezig en is afgeleid door al wat er rond hem gebeurt. 'Ik luister wel, hoor.' Jaja.

Alleen maar horen is niet genoeg. Het toont alleen dat je oren in staat zijn om geluiden op te vangen. Voor luisteren is wil nodig. Je kiest bewust of je wel of niet naar iemand luistert. Door echt actief te luisteren, hoor je niet alleen de ander, maar begrijp je die ook beter. Je zet je eigen verhaal even opzij en luistert met empathie.

'Kinderen willen echt gehoord worden', zegt het jaarverslag. Klopt als een bus. Kinderen voelen haarfijn of je openstaat voor wat ze je vertellen of vragen.

Eenrichtingsverkeer

Kinderen en luisteren, dat gaat vaak over eenrichtingsverkeer: 'Kinderen moeten luisteren naar volwassenen', 'Tips om je kind beter te doen luisteren', 'Ik dreig met straf als mijn kind niet wil luisteren.'

Twee jonge mantelzorgers vertelden me dat ze op school gezegd hadden dat ze voor hun zieke mama moeten zorgen. Daardoor voelen ze zich soms anders. Maar ze hadden het gevoel dat niemand echt geluisterd had. Ze kregen geen reactie op wat ze gedeeld hadden: 'Ze praatten gewoon verder.' 'Het kan je niets schelen, oké, ik ga dan ook niets meer vertellen.'

Dat geeft me een ongemakkelijk gevoel. We zeggen onze kinderen dat ze met ons over hun problemen kunnen praten, maar we nemen weinig echt de tijd en de aandacht om dan te luisteren. Of we gaan te weinig aan de slag met wat ze met ons delen. Echt luisteren biedt de mogelijkheid om iemands verhaal eens van een andere kant te bekijken, van de kant van de jongeren zelf. Je ontdekt wat er echt in hun hoofd omgaat.

Ik hoor over jongeren die in een voorziening te weinig gehoord worden, die geen muziek meer mogen opzetten na 21 uur, terwijl dat net ontspant. Jongeren die afgezonderd worden in een kille ruimte. Waarom de ruimte niet samen inrichten? Waarom niet samen met jongeren op zoek gaan naar manieren die hen tot rust brengen, waardoor je die afzondering kunt vermijden?

Tweerichtingsverkeer

Ik geloof hard in tweerichtingsverkeer: wederzijdse communicatie, dialoog tussen volwassenen en kinderen waarin we elkaar aanvoelen en begrijpen. Dat houdt in dat we jongeren feedback vragen, dat ze aanvoelen hoe hun boodschap binnenkomt en of hun situatie verbetert.

Het is zo belangrijk voor kinderen en jongeren dat ze voelen dat ze een eigen mening en stem hebben in het debat. Dat ook zij leren luisteren naar de mening van anderen. Ik denk aan ruziënde ouders die bij een scheiding compleet geen rekening houden met hoe de kinderen alles beleven of aan de vele kinderen die opgroeien in armoede en in hun directe omgeving weinig aansluiting vinden. Of de vele pleegkinderen die tussen verschillende partijen in zitten. Ook zij hebben een luisterend oor nodig.

Jongeren zoeken soms samen met een hulpverlener creatief naar alternatieven om ondanks het ontoereikende hulpaanbod toch vooruit te komen. Zo proberen heel wat hulpverleners jongeren weer in hun eigen kracht te zetten.

Laat dat net zijn, waar het Kinderrechtencommissariaat zo ongelooflijk sterk in is. Ze luisteren naar alle partijen, bemiddelen, brengen de verhalen van kinderen mee in kaart en gaan samen op zoek naar verbetering.

Ze zijn als een verkeerscentrum dat vaststelt, dat richtlijnen uitzet en waakt over rijstrooksignalisatie in twee richtingen.

Ik wens onze nieuwe kinderrechtencommissaris Caroline Vrijens en haar team daar heel veel succes mee. Ze staan voor nogal wat uitdagingen.

Kristel Verbeke
voorzitter overleg- en adviesorgaan
Kinderrechtencommissariaat

Inhoud

Deel 1: Het Kinderrechtencommissariaat komt op voor de rechten van kinderen en jongeren	12
1. Kinderrechtencommissariaat is een onafhankelijke instelling van het Vlaams Parlement	14
2. Wat doet het Kinderrechtencommissariaat?	15
3. Wie is wie bij het Kinderrechtencommissariaat?	16
4. Ingebed in het Vlaams Parlement	17
4.1. Overleg- en adviesorgaan	17
4.2. Ronde van de fracties en studiediensten	18
4.3. Introductiedag Vlaams Parlement	18
4.4. Partner van parlementaire en paraparlementaire diensten	18
De Kracht van je Stem, Vlaams Parlement	18
Gidsen in het Vlaams Parlement	18
Samenwerken met de Vlaamse Ombudsdienst	18
Samenwerkingsprotocol met het Algemeen Secretariaat Vlaams Parlement	19
Deel 2: Van signaal tot advies	20
1. De Klachtenlijn onderzoekt klachten, bemiddelt, verwijst door en adviseert bij problemen	22
1.1. Werkingsprincipes, kwaliteitsbewaking en maatstaven van de Klachtenlijn	22
Klachten toetsen we aan verschillende maatstaven	22
Bemiddeling en onderzoek	22
1.2. Klachtenlijn in cijfers	23
Hoeveel meldingen komen er binnen?	23
Wie doet een beroep op de Klachtenlijn?	24
Hoe nemen melders contact op?	24
Waarover gaan de meldingen?	25
Hoe worden vragen en klachten behandeld?	26
1.3. Klachtenlijn bekendmaken	26
Informatiemateriaal Klachtenlijn	26
Website Klachtenlijn kinderrechten.be	27
Advertenties	28
Kinderrechtenprijs 2018	28
Educatief materiaal over kinderen-rechten	29
2. Van signaal naar beleidsadvies	30
2.1. Adviseren	30
2.2. Kinderrechtenperspectief uitdragen	31
Communicatiekanalen	34
Artikels in tijdschriften en boeken	36
Opiniestukken en persberichten	37
3. Afscheid kinderrechtencommissaris	40
4. Luisteren naar kinderen	42
5. Samenwerken met externen	43
5.1. Samenwerken met kinderrechtenorganisaties	43
5.2. Meewerken in stuurgroepen en projecten	44
5.3. Samenwerken met overheden	46

5.4. Samenwerken met universiteiten en hogescholen	48
5.5. Bijdragen aan debatten, congressen en studiedagen	48

Deel 3: Waar knelt het? **52**

1. Recht op basiszorg en hulp **54**

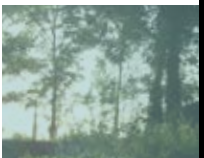
1.1. Kinderopvang	54
Decreet buitenschoolse opvang biedt kansen maar sterker vangnet is nodig	54
1.2. Levensstandaard	55
Een kinderrechtenkijk op kinderarmoede	55
Groeipakket	55
Een kinderrechtenkijk op kinderarmoede	55
Klachtenlijn ziet toe op recht op geschikte woning	56
Maak kinderen en jongeren meer zichtbaar in het Vlaams woninghuurdecreet	58
1.3. Rechten in en op gezondheidszorg	59
Vooral vragen over geestelijke gezondheidszorg	59
Impact van racisme op gezondheid	61
1.4. Kinderen en jongeren in de jeugdhulp	63
Ondersteunen als antwoord op verontrusting	63
Kinderen en jongeren actief betrekken bij hun hulpverleningsparcours	65
Toegankelijke jeugdhulp	67
Moeilijk lopende jeugdhulptrajecten	69
Jeugdhulp na 18 jaar	71
Wijziging van het decreet Integrale Jeugdhulp	72
Juridische ondersteuning van kinderen en jongeren over hun rechten, maar ook van jeugdhulpaanbieders blijft nodig	72
Broze bruggen tussen jeugdhulp en kinder- en jeugdpsychiatrie	73
Tienerpooiers	74
Bruggen tussen jeugdhulp en onderwijs	74
Plaatsing als eerst te onderzoeken hulpverleningsvorm	75
Jeugdhulp en adoptie: twee systemen met verschillende doelstellingen	76
Recht doen aan recht op contact met broers en zussen	77
Kinderen met een beperking vragen extra zorg en aandacht	78
Ga voor stevige kinderrechtenfundamenten die persoonsvolgende financiering voor minderjarigen ondersteunen	79
Kinderen met een complexe problematiek blijven aan alarmbel trekken	80
Kinderen met complexe problematieken hoger op beleidsagenda	81
1.5. Afzondering	81
Prikkelers	81
Van overprikkeld naar geborgen	82

2. Rechten op en in onderwijs **86**

2.1. Een school vinden: inschrijvingsrecht	86
Toegang tot onderwijs vrijwaren	86
Toch nog even de oude regelgeving	86
Aanmelden: dubbele contouring correct toepassen	87
Vooruitblik op de nieuwe regelgeving	92
Genoeg schoolcapaciteit blijft een zorg	93
2.2. Leerlingen met specifieke behoeften	95
Inclusie in de klas	95
Commissie Evaluatie Nieuw Ondersteuningsmodel	105
Buitengewoon onderwijs	105
2.3. Leerlingenvervoer	111
Elk kind vlot tot aan de schoolpoort	111
2.4. Leerlingenbegeleiding	114
Een kwestie van nabijheid	114
Zorgvuldig omgaan met de stem van de leerling	116

Inhoud

Meer onderlinge afstemming nodig tussen onderwijs en welzijn	117
Drugstests op school	117
2.5. School zonder geweld	118
Pesten en geweld door leerlingen	118
Wanneer de leraar het probleem is	123
2.6. Culturele en levensbeschouwelijke verschillen op school	125
Culturele tradities als rem	125
Nog maar eens het hoofddoekenverbod op school	126
Uitzondering op de regel?	127
2.7. Schoolkosten	128
Geldzorgen zetten pedagogische relatie onder zware druk	128
2.8. Straffen op school	132
De Klachtenlijn: van hulplijn tot vertrouwenspersoon	132
Klachten herstelgericht benaderen	133
Tuchtmaatregelen in de lagere school	134
Alle tuchtmaatregelen monitoren wordt mogelijk	135
Bijzondere aandacht voor opvang	135
Definitieve uitsluitingen het hele schooljaar door	136
Betere rechtsbescherming nodig bij definitieve uitsluitingen	139
2.9. Lerarentekort	141
2.10. Meer welzijnskinderen op internaat	141
Nieuw referentiekader voor internaatskwaliteit (RIK)	141
Meer gespecialiseerde zorg nodig	141
Welzijn en onderwijs moeten bruggen slaan	142
Wettelijke regeling nodig voor rechtspositie van kinderen op internaat	142
3. Rechten van kinderen op de vlucht	144
3.1. Terugkeer uit het vluchtelingenkamp?	144
3.2. Op zoek naar internationale bescherming	145
Vast op de Middellandse Zee	145
Vast in verblijfsprocedure	145
3.3. Opvang van niet-begeleide minderjarigen	151
Solidaire burgers	151
Opvang schorsen als straf?	152
Als twee logica's botsen	153
Een kwestie van kindergeld	153
Een kwestie van simkaarten	154
3.4. Opvang van gezinnen met kinderen	155
3.5. Terug naar 'eigen land'?	155
Jongeren een eigen stem?	155
Signalen van verontruste professionals	157
Detentie van gezinnen met kinderen	158
3.6. Ex-NBMV wil gehoord worden	163
4. Rechten van jongeren in contact met de wet	164
4.1. Jongeren en politie	164
4.2. Cel als wachtkamer	165
4.3. Vlaams jeugddelinquentierecht uit de startblokken	166
Vrijheidsbeneming	168

5. Rechten op en in vrije tijd	170
5.1. Spelende kinderen laten zich horen	170
5.2. Sport in beweging	170
Luisteren naar jongeren met klachten	170
Vastgelopen tussen twee clubs	171
Ouders over de schreef	172
5.3. Media	173
Herkenbare kwetsbare jongeren	173
Als de toestemming ingetrokken wordt	174
ENYA: jongeren spreken zich uit over kinderrechten online	175
Nieuwe Europese richtlijn over audiovisuele media	178
5.4. Mobiliteit	178
Basisbereikbaarheid	178
5.5. Ondernemerschap	179
6. Rechten op en in het gezin	181
6.1. Afstammingscentrum en DNA-databank zijn bescheiden maar belangrijke stap vooruit voor recht op afstammingsinformatie	181
6.2. Naar één buitenlandse adoptiedienst met betere begeleiding en nazorg	182
6.3. Ouderschap en kinderrechten	182
Vraag naar meer inspraak in het opgroeiproces	182
Adviseren en doorverwijzen	183
Ouder-kindrelatie: grote diversiteit aan meldingen	183
6.4. De stem van het kind in een scheiding	188
Preventie in plaats van conflictbestrijding	188
Luisteren naar de verhalen van kinderen	189
Zie mij, hoor mij	189
Verblijfs- en omgangsregelingen vragen maatwerk en flexibiliteit	191
Opvoedingsverschillen na scheiding: waar zit de stem van het kind?	192
Scheidingen in veranderende samenlevingsverbanden	194
7. Integraal aandacht voor kinderen in het beleid	195
7.1. Jeugd- en kinderrechtenbeleid 2015-2019 kon straffer uit de hoek komen	195
7.2. Ga voor sterke kinderrechteninstrumenten op alle beleidsniveaus	196
7.3. Groteprioriteitendebat Vlaams Jeugd en Kinderrechtenbeleidsplan 2020-2024	196
8. Kinderrechten internationaal	198
8.1. Aanbevelingen van het VN-Kinderrechtencomité voor België	198
8.2. Europese kinderrambudsdiensten	199
Jaarvergadering	199
ENOC statement on Ending Detention of Children for Immigration Purposes	199
8.3. Protecting and Empowering Children as Human Rights Defenders	200
Deel 4: Bijlagen	202
Naar wie verwijzen we door?	204
Gevolgd studiedagen (september 2018 tot en met augustus 2019)	206
Kinderrechten in de media	208
Verdrag inzake de Rechten van het Kind	228

Deel

1

Het Kinderrechten- commissariaat komt op voor de rechten van kinderen en jongeren

1. Kinderrechtencommissariaat is een onafhankelijke instelling van het Vlaams Parlement

Met het decreet van 15 juli 1997 richtte het Vlaams Parlement het Kinderrechtencommissariaat op. In maart 2017 kreeg het Kinderrechtencommissariaat er een extra opdracht bij: een Commissie oprichten voor toezicht op voorzieningen voor vrijheidsbenemende opvang van kinderen en jongeren. De Commissie van Toezicht voor jeugdinstanties rapporteert in een eigen jaarverslag.

- ▶ Decreet van 15 juli 1997 houdende oprichting van een Kinderrechtencommissariaat en instelling van het ambt van kinderrechtencommissaris en houdende oprichting van een Commissie van toezicht met betrekking tot voorzieningen voor een vrijheidsbenemende opvang van kinderen en jongeren, *BS* 7 oktober 1997, zoals gewijzigd bij decreten van 31 januari 2003, 6 juli 2005, 9 november 2012, 3 februari 2017, 1 maart 2017, 1 december 2017 en 21 december 2018.
<https://www.kinderrechtencommissariaat.be/oprichtingsdecreet-kinderrechtencommissariaat>

Het internationaal kinderrechtenverdrag onderstreept het belang van onafhankelijke instanties voor kinderrechten. Het Kinderrechtencommissariaat is de officieel erkende vertolker van de rechten, noden en belangen van minderjarigen bij het Vlaams Parlement. Het ziet toe op de naleving van kinderrechten in Vlaanderen.

2. Wat doet het Kinderrechtencommissariaat?

Het Kinderrechtencommissariaat is de pleitbezorger van minderjarigen en hun rechten.

Het Kinderrechtencommissariaat vangt signalen op van kinderen, jongeren en professionals. Het bemiddelt, onderzoekt klachten en adviseert het beleid. Altijd met het oog op de naleving van kinderrechten in Vlaanderen.

De Commissie van Toezicht voor jeugdinstanties werkt onder de vleugels van het Kinderrechtencommissariaat. Het is een toezichtsorgaan voor alle gesloten en besloten Vlaamse instanties voor jongeren. Het gaat om tien instanties of afdelingen in Vlaanderen. De kinderrechtencommissaris is voorzitter van de Commissie en het Kinderrechtencommissariaat verzorgt het secretariaat.

- Meer informatie over de Commissie van Toezicht voor jeugdinstanties op www.cvtj.be

Het Kinderrechtencommissariaat brengt maatschappelijk onrecht tegenover kinderen en jongeren onder de aandacht en waakt erover dat de nodige instrumenten, kanalen en voorzieningen uitgebouwd worden en kwaliteit blijven leveren.

Om zijn opdracht uit te voeren, richt het Kinderrechtencommissariaat zich tot verschillende doelgroepen. Het formuleert adviezen voor het Vlaams Parlement, de Vlaamse Regering, administraties en agentschappen, internationale of buitenlandse overheden. De belangrijkste signaalfunctie naar het beleid is zo verzekerd. Als dat nodig is, formuleert het Kinderrechtencommissariaat voorstellen en aanbevelingen over nieuwe wetgevende initiatieven die van belang zijn voor minderjarigen of over regels of praktijken die indruisen tegen kinderrechten.

Kinderen, jongeren, ouders en professionals informeren we over de dienstverlening van onze Klachtenlijn. Jongeren in een gesloten of besloten jeugdinstantie informeren we over hun maandcommissaris. Met professionals bouwt het Kinderrechtencommissariaat netwerken uit. Hoe kinderrechten gestalte kunnen krijgen of waar het knelt voor kinderen en hun rechten duiden we in lezingen, debatten, artikels en via andere kanalen en media. Om zo het maatschappelijk draagvlak voor kinderrechten te versterken en de maatschappelijke positie van kinderen te verbeteren.

3. Wie is wie bij het Kinderrechtencommissariaat?

Aan het hoofd van het Kinderrechtencommissariaat staat de kinderrechtencommissaris. Een mandaat loopt zes jaar, en is één keer verlengbaar.

Bruno Vanobbergen was kinderrechtencommissaris tot 28 februari 2019. Daarna nam Naima Charakoui de fakkel even over als kinderrechtencommissaris ad interim tot 30 juni 2019. Zij werd

in juli opgevolgd door kinderrechtencommissaris ad interim Sofie Van Rumst. In augustus startte Caroline Vrijens haar eerste mandaat als Vlaamse kinderrechtencommissaris. Caroline Vrijens is sinds 1 augustus 2019 de derde Vlaamse kinderrechtencommissaris. Op 22 mei 2019 keurde de plenaire vergadering van het Vlaams Parlement haar aanstelling goed en diezelfde dag legde ze de eed af bij de voorzitter van het Vlaams Parlement.

Een multidisciplinair team van veertien mensen – samen goed voor 11,3 FTE – ondersteunt de kinderrechtencommissaris. Het secretariaat van de Commissie van Toezicht voor jeugdinstanties wordt verzorgd door een extra halftijdse (0,5 FTE).

Van links naar rechts:
Caroline Vrijens, de nieuwe Vlaamse kinderrechtencommissaris sinds 1 augustus 2019.
Bruno Vanobbergen, Vlaams kinderrechtencommissaris van 2 juni 2009 tot 28 februari 2019.

Leen Ackaert
Beleidsadviseur
Gehandicaptenzorg, wonen, kinderopvang, gezinsondersteuning, jeugd- en kinderrechtbeleid, vrije tijd

Michaël Bouchez
Adviseur Klachtenlijn
Asiel en migratie, diversiteit, interculturaliteit, religie, gelijke kansen, afstamming, adoptie

Hilde Cnudde
Communicatieadviseur en coördinerend adviseur

Freddy Koopman
Administratief medewerker Klachtenlijn

Isabel Moerman
Directiesecretaresse

Julie Ryngaert
Beleidsadviseur
Onderwijs, afstamming, adoptie, sport, kinderrechten internationaal

Inge Schoevaerts
Coördinerend adviseur Klachtenlijn
Coördinerend adviseur Klachtenlijn en secretaris Commissie van Toezicht op jeugdinstanties Jeuginformatie

Katrien Temmerman
Adviseur Klachtenlijn
Jeugdhulp, gehandicaptenzorg, wonen, jeugd(delinquentie)recht, justitie, (geestelijke) gezondheid

Dominique van den Akker
Adviseur Klachtenlijn
Kinderopvang, gezinsondersteuning, familierecht, welzijns- en sociaal beleid, mobiliteit, onderwijs

Els Van Hemelrijck
Communicatieadviseur Klachtenlijn
Jeuginformatie

Sofie Van Rumst
Beleidsadviseur
Familierecht, jeugdhulp, jeugd(delinquentie)recht, politie, justitie

Jean Pierre Verhaeghe
Beleidsadviseur
Asiel en migratie, diversiteit, interculturaliteit, religie, gelijke kansen

Chris Vleugels
Adviseur Klachtenlijn
Onderwijs, media, vrije tijd, sport, kinderarmoede, milieu, consumentenzaken, werk

4. Ingebed in het Vlaams Parlement

Het Kinderrechtencommissariaat is de Vlaamse pleitbezorger van kinderrechten, opgericht door het Vlaams Parlement. De informatie over de leefsituatie van kinderen en jongeren vanuit onze Klachtenlijn, vanuit onderzoek en onze contacten met het middenveld en kinderrechtenactoren vertalen we naar het Vlaams Parlement. Zo proberen we de stem van kinderen en jongeren maximaal te vertolken en te vertegenwoordigen.

Het Kinderrechtencommissariaat onderzoekt, verheldert en vertaalt kinderrechtenproblemen naar beleids- en regelgevend niveau.

4.1. Overleg- en adviesorgaan

Het overleg- en adviesorgaan is een klankbord voor de kinderrechtencommissaris en zijn medewerkers om de opdrachten van het Kinderrechtencommissariaat mee vorm te geven.

In het overleg- en adviesorgaan zijn alle politieke fracties vertegenwoordigd, samen met personen uit de samenleving en de wetenschappelijke wereld. De leden van het advies- en overlegorgaan zetelen een hele legislatuur.

Het overleg- en adviesorgaan vergaderde op 14 november 2018. Kristel Verbeke is voorzitter. Zij is gekend voor haar groot engagement voor kinderen en kinderrechten.

Overleg- en adviesorgaan tot mei 2019 (legislatuur 2014-2019)

Uit de politieke partijen	Uit de Vlaamse Interuniversitaire Raad (VLIR)	Uit de Verenigde Verenigingen
Jo De Ro (Open Vld)	Stefaan Pleysier (KU Leuven, Leuvens Instituut voor Criminologie, Faculteit Rechtsgeleerdheid)	Landry Mawungu (Minderhedenforum)
Elisabeth Meuleman (Groen)	Joke Bauwens (VUB, Vakgroep Communicatiewetenschappen)	Dries De Smet (Vlaamse Jeugdraad)
Katrien Schryvers (CD&V)	Bea Cantillon (UA, Departement Sociologie)	Hanne Stevens (Vlaams Netwerk van verenigingen waar armen het woord nemen)
Freya Van den Bossche (sp.a)	Didier Reynaert (UGent, Vakgroep Sociaal Werk en Sociale Pedagogiek)	Elke Valgaeren (Gezinsbond)
Anke Van dermeersch (Vlaams Belang)		
Miranda Van Eetvelde (N-VA)	Voorzitter: Kristel Verbeke	

Zodra het nieuwe Vlaams Parlement actief is, duiden de fracties de nieuwe vertegenwoordigers aan.

4.2.

Ronde van de fracties en studiediensten

Het Kinderrechtencommissariaat deed een ronde bij de fracties van het Vlaams Parlement en hun studiediensten. We stelden de signalen voor die onze Klachtenlijn krijgt over waar het nog knelt voor kinderen. Belangrijke aanbevelingen stopten we in ons memorandum. Dat updateten we na februari 2019 met de aanbevelingen van het VN-Kinderrechtencomité aan België.

4.3.

Introductiedag Vlaams Parlement

De nieuwe kinderrechtencommissaris Caroline Vrijens en de kinderrechtencommissaris ad interim Naima Charkaoui woonden de introductiedag in het Vlaams Parlement bij voor de verkozen Vlaamse volksvertegenwoordigers op 12 juni 2019.

Later dit jaar verzorgt het Kinderrechtencommissariaat een sessie 'Hoe kan het Kinderrechtencommissariaat u ondersteunen in uw werk?' in het opleidingstraject voor Vlaamse volksvertegenwoordigers en hun politieke medewerkers. Verder updaten we de informatiefolder om onze diensten voor te stellen aan de Vlaamse volksvertegenwoordigers. Zo weten ze perfect met welke thema ze terecht kunnen bij welke medewerker.

4.4.

Partner van parlementaire en paraparlementaire diensten

De Kracht van je Stem, Vlaams Parlement

De Kracht van je Stem is de educatieve dienst van het Vlaams Parlement. Een enthousiast team ontwikkelt educatief materiaal voor leraren en leerlingen om op school te werken rond demo-

cratie. Het organiseert programma's voor leerlingen in het Vlaams Parlement en geeft vorming en nascholing aan leraren en studenten van de lerarenopleiding.

Het Kinderrechtencommissariaat is lid van de stuurgroep. Die waakt erover dat De Kracht van je Stem tegemoetkomt aan wat leerkrachten en scholen nodig hebben om te werken aan democratisch burgerschap.

De stuurgroep besprak het strategisch plan 2014-2019 en bereidde voor de legislatuur 2019-2024 een visienota voor.

Gidsen in het Vlaams Parlement

Het Vlaams Parlement ontvangt veel bezoekers. In een rondleiding geeft een gids informatie over de werking en de rol van het Vlaams Parlement en van de paraparlementaire instellingen. Ook de architectuur en de geïntegreerde Vlaamse hedendaagse kunst komen aan bod.

In november 2018 opende in het bezoekerscentrum in De Loketten een leer- en beleeftoonstelling. Bezoekers kunnen dat combineren met een kort bezoek aan de Koepelzaal of een rondleiding.

Er komen ook heel wat schoolgroepen op bezoek. Die kunnen intekenen op de populaire dagprogramma's van De kracht van je Stem, de educatieve dienst van het Vlaams parlement, met een rondleiding en een spel over democratie. Medewerkers van het Kinderrechtencommissariaat gidsen schoolgroepen op vraag van het Vlaams Parlement.

Samenwerken met de Vlaamse Ombudsdienst

Het Kinderrechtencommissariaat en de Vlaamse Ombudsdienst overleggen geregeld over klachten die ze binnenkrijgen.

Als een klacht bij onze Klachtenlijn eerder wijst op een probleem van een volwassene in zijn rela-

tie met een overheidsdienst dan op een schending van de rechten van kinderen, dan spelen we die klacht door naar de Vlaamse Ombudsdienst.

En als de Vlaamse Ombudsdienst geconfronteerd wordt met een schending van rechten van kinderen of een probleem dat rechtstreeks kinderen treft, maakt hij de klacht over aan onze Klachtenlijn. In 2018-2019 gebeurde dat een tiental keer. Het ging vooral over onderwijs- en jeugdhulpdossiers.

Soms is een klacht zo complex dat ze zowel ouders als kinderen treft. Het spreekt voor zich dat we die klachten dan aanpakken in overleg.

Samenwerkingsprotocol met het Algemeen Secretariaat Vlaams Parlement

Het Kinderrechtencommissariaat werkt als parlementaire instelling in het Huis van de Vlaamse volksvertegenwoordigers. Het Algemeen Secretariaat van het Vlaams Parlement ondersteunt sinds jaar en dag het Kinderrechtencommissariaat in financiën en aankoop, personeelszaken, informatica, algemene logistiek en gegevensbescherming.

De samenwerking met de ondersteunende diensten loopt volgens een samenwerkingsprotocol dat regelmatig geüpdatet wordt.

Deel

2

Van signaal tot advies

1. De Klachtenlijn onderzoekt klachten, bemiddelt, verwijst door en adviseert bij problemen

1.1.

Werkingsprincipes, kwaliteitsbewaking en maatstaven van de Klachtenlijn

Bij de Klachtenlijn komen heel uiteenlopende vragen en signalen binnen over de rechten van kinderen. De meldingen komen van ouders, familieleden, opvoedingsverantwoordelijken, professionals en jongeren zelf.

De meeste klachten worden afgesloten nadat de melders uitgebreide informatie of advies kregen van de Klachtenlijn. Niet elke melding vraagt om een onderzoek. Soms volstaat advies over de stappen die de melder nog kan zetten, over wat de rechten van een kind zijn of hoe die rechten weer volop aandacht kunnen krijgen. De Klachtenlijn krijgt ook vragen over situaties van kinderen en jongeren zonder duidelijke link met kinderrechten of klachten die een andere dienst beter kan behandelen. Dan verwijzen we door naar de juiste dienst of hulpverlening.

Klachten over minderjarigen die botsen op regels en procedures of die vastlopen in hun relaties met instanties en dienstverleners behandelt de Klachtenlijn zelf. Vaak gaat het over problemen en knelpunten die niet opgelost raken langs de gewone administratieve of juridische wegen of over situaties waarin de communicatie erg stroef loopt.

Klachten toetsen we aan verschillende maatstaven

Afhankelijk van de melding en de vraag van de melder, onderneemt de Klachtenlijn verschillende acties. De melding wordt eerst getoetst aan het kinderrechtenverdrag en het wettelijk kader. Daarnaast zijn de algemeen aanvaarde ombudsnormen een belangrijk toetsingskader. Die normen hebben vooral te maken met behoorlijkheid en zorgvuldigheid van de dienstverlening van overheden, diensten en voorzieningen.

Toetsingskaders

- Het kinderrechtenverdrag is het referentiekader in het onderzoek naar klachten. Het verdrag is de kapstok waaraan we praktijken toetsen over kinderen en jongeren, zowel individueel als structureel.
- Daarnaast toetsen we de klachten aan decreten, wetten, regelgeving en omzendbrieven.
- Voor de beoordeling van klachten gaan we na of voldaan werd aan de behoorlijkheids- en zorgvuldigheidsnormen. De ombudsnormen werden vastgelegd in de samenwerkingsverbanden POOL (Permanent Overleg van de Ombudslui) en ENOC (European Network of Ombudspersons for Children).

Bemiddeling en onderzoek

De Klachtenlijn probeert altijd na te gaan of er nog ruimte is om te bemiddelen. We streven ernaar klachten om te buigen naar oplossingen in het belang van de minderjarige. Daarvoor verzamelen we informatie bij de klager en bij de betrokken dienst of instantie. We gaan na of we het probleem kunnen aanpakken met bemiddeling en overleg. Dan werken we met de methode van de pendelbemiddeling. Vaak telefonisch, maar ook ter plaatse als dat nodig is.

Een probleem direct oplossen door te bemiddelen, kan niet altijd. Dan kan de Klachtenlijn op vraag en altijd met toestemming van de melder een onderzoek opstarten. Voor dat onderzoek vraagt de Klachtenlijn verschillende stukken op of voeren we ter plaatse gesprekken. Zo gaan we na of een overheid, een dienst of een voorziening de rechten van een kind te weinig garandeert of zelfs schond. De Klachtenlijn oordeelt op basis van de toetsingskaders. Ze formuleert aanbevelingen voor de betrokken diensten, maar kan niet sanctioneren.

Voor optimale kwaliteit van de klachtenbehandeling bouwen we voor melders garanties in en passen we interne werkingsprincipes toe.

Interne werkingsprincipes: kind centraal

- We zijn onafhankelijk.
- We richten ons op samenwerking en bemiddeling.
- We ondernemen niets zonder de toestemming van de melder.
- We geven regelmatig feedback over het verloop van de klacht.
- We streven ernaar om ook de minderjarige te spreken over wie het in de klacht gaat. Als dat kan, willen we het mandaat van die minderjarige.
- We behandelen elke klacht in drie fasen:
  - De klacht moet in de eerste plaats behandeld worden op de plaats waar het probleem zich voordoet.
  - Als er geen intern klachtenmechanisme is of als een oplossing uitblijft, treedt de Klachtenlijn op.
  - Als de Klachtenlijn geen individuele oplossing vindt omdat er een structureel knelpunt is, signaleren we dat aan de beleidsmedewerkers van het Kinderrechtencommissariaat.

- We rapporteren cases naar externe partners altijd anoniem.

Het onderzoek naar klachten heeft een dubbel doel:

- Analyseren waar de geboden dienst, hulp of zorg vastliep.
- Proberen om het conflict te herstellen met dienst- of hulpverlening.

Kwaliteitsbewaking

- We behandelen of onderzoeken een vraag of klacht binnen een aanvaardbare termijn.
- We behandelen alle informatie discreet. We houden rekening met de beroepspositie van de melder en met het delicate karakter van elke melding.
- We zorgen voor duidelijke communicatie met alle partijen.
- We streven naar een zo groot mogelijke openheid en transparantie.
- We bespreken en onderzoeken complexe klachten over kinderrechten met een multidisciplinair team.

1.2.

Klachtenlijn in cijfers

Hoeveel meldingen komen er binnen?

Vragen, klachten en signalen

Vragen, klachten, signalen	1.218
----------------------------	-------

Vragen, klachten en signalen per werkjaar

Werkjaar	2006 2007	2007 2008	2008 2009	2009 2010	2010 2011	2011 2012	2012 2013	2013 2014	2014 2015	2015 2016	2016 2017	2017 2018	2018 2019
Vragen en klachten	1.188	1.198	1.070	966	1.077	1.035	969	975	1.028	1.141	1.239	1.224	1.218

Dit werkjaar kregen we 1.169 meldingen over individuele problemen en 49 algemenere meldingen over schendingen van kinderrechten.

Wie doet een beroep op de Klachtenlijn?

De melders

			Totaal
Privépersonen			903
	Minderjarige	87	
	Opvoedingsverantwoordelijke	632	
	Grootouder	57	
	Ander familielid	21	
	Buur, kennis, vriend	48	
	Ongedefinieerde privépersoon	58	
Professionelen			300
	Onderwijs	94	
	Welzijn	19	
	Jongerenwelzijn	47	
	Gezondheidszorg	41	
	Asiel en migratie	39	
	Justitie	16	
	Kinder- en mensenrechten	17	
	Vrije tijd	8	
	Media	3	
	Zorg voor personen met een handicap	12	
	Buitenschoolse kinderopvang	3	
	Commerciële onderneming	1	
Overheden		15	15
	Totaal		1.218

De minderjarige melders

Leeftijd	Aantal
10 jaar	2
11 jaar	2
12 jaar	5
13 jaar	4
14 jaar	6
15 jaar	11
16 jaar	12
17 jaar	10
18 jaar	3
Onbekend	32
Totaal	87

Hoe nemen melders contact op?

Telefoon	616
Website	140
E-mail	381
Brief	34
Bezoek	9
Vlaamse Ombudsdienst	17
Andere	21
Totaal	1.218

Waarover gaan de meldingen?

			Totaal
Onderwijs			376
	Betwiste schoolresultaten	23	
	Leerlingenbegeleiding	22	
	Geweld	87	
	Leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften	41	
	Huiswerk	1	
	Schoolkosten	15	
	School vinden en er geraken	56	
	Nieuwe media en technologie	2	
	Recht op informatie	5	
	Sancties	94	
	Schoolreglement en informele regels	14	
	Voor- en naschoolse opvang	1	
	Andere onderwijs	15	
Gezin			291
	Scheiding	193	
	Ouders	78	
	Afstamming en adoptie	20	
Hulp aan minderjarigen			288
	Jeugdhulp	212	
	Gezondheidszorg	41	
	Welzijn	28	
	Zorg voor personen met een handicap	7	
Vluchtelingen (asiel)		74	74
Justitie en politie			62
	Justitie	35	
	Politie	27	
Vrije tijd			36
	Sport	26	
	Spel en cultuur	10	
Media		22	22
Huisvesting		19	19
Werk		7	7
Consumenten- en geldzaken		4	4
Verkeer en mobiliteit		4	4
Relaties en seksualiteit		4	4
Leefmilieu en technologie		3	3
Andere		28	28
	Totaal		1.218

Hoe worden vragen en klachten behandeld?

Informatie, advies en doorverwijzing	827
Onderzoek en bemiddeling	147
Beleidsaanbeveling	5
Nog in behandeling	147
Geen afhandeling mogelijk	92
Totaal	1.218

Veel meldingen leiden tot directe dienstverlening. Dat houdt in dat we de klager informeren, adviseren of doorverwijzen. Vaak blijven we de melder bijstaan met advies in de verschillende stappen die hij zelf zet. Daardoor krijgt de Klachtenlijn meer inzicht in de praktijk. Ook zonder actieve tussenkomst (onderzoek of bemiddeling) kunnen onze klachtenbehandelaars pijnpunten vaststellen en situaties deblokkeren.

1.3.

Klachtenlijn bekendmaken

De Klachtenlijn van het Kinderrechtencommissariaat is een ombudsdienst waar je terecht kunt met vragen en klachten over kinderrechtschendingen. De Klachtenlijn luistert, informeert, onderzoekt de klacht en bemiddelt als je zelf geen oplossing vindt.

De Klachtenlijn richt zich tot kinderen en jongeren, hun ouders en omgeving, en tot professionals die elke dag in contact komen met kinderen en jongeren en soms geconfronteerd worden met onrecht. Vaak zijn het de meest kwetsbare kinderen en jongeren die verstoken blijven van hulp, die ongelijk behandeld worden of die verstrikt raken in procedures en regels.

De Klachtenlijn onderstreept het belang van tussenpersonen in haar contacten met kinderen, jongeren en ouders. Daarom doen we er alles aan om de Klachtenlijn bekend te maken bij professionals die elke dag werken met kinderen en jongeren. We bezorgen ze mapjes over de Klachtenlijn met informatie op maat van jongeren, ouders en professionals.

De Klachtenlijn heeft een gratis 0800-nummer, elke werkdag bereikbaar tijdens de kantooruren. Via de website kinderrechten.be is de Klachtenlijn bereikbaar via een klachtenformulier.

Informatiemateriaal Klachtenlijn

De Klachtenlijn ontwikkelde folders en posters voor jongeren, ouders en professionals. Getuigenissen illustreren met welke vragen of klachten je terecht kunt bij de Klachtenlijn. De informatie is ook terug te vinden op de drie deelsites van kinderrechten.be.

De informatiefolders en posters worden regelmatig aangepast en herdrukt. Het materiaal wordt verspreid op vraag en proactief. Zo verspreidden we informatie op evenementen zoals de lerendagen van het Vlaams Parlement of op de culturdagen voor toekomstige leerkrachten van Canon Cultuurcel van het departement Onderwijs. Partnerorganisaties zoals de Vlaamse Scholierenkoepel zorgen dat folders en posters terecht komen bij alle leerlingenraden in het secundair onderwijs.

Deze poster werd opgehangen in ruim 150 secundaire scholen.

Met een postercampagne in secundaire scholen en bijbehorende postkaarten vertellen we jongeren waarvoor ze terecht kunnen bij de Klachtenlijn

van het Kinderrechtencommissariaat. De getuigenissen van Esra, Dave, Azim, Theo en Femke komen ook terug in de folders en op de website kinderrechten.be.

Naast de poster hing een folderhouder met deze postkaarten. De verhalen van Esra, Dave, Azim, Theo en Femke illustreren waarvoor je terechtkunt bij de Klachtenlijn.

Daarnaast ontwikkelden we *Serius?!?* Het geestig pijnlijke rollenspel van de Klachtenlijn voor secundaire scholen en jeugdverenigingen. In dat laagdrempelige rollenspel krijgen jongeren een breed en genuanceerd antwoord op vragen waar ze vaak ook zelf mee geconfronteerd worden. Jongeren leven zich in vijf cases in. Eén jongere uit de groep neemt per voorgestelde case de centrale rol op van bijvoorbeeld Dave, Esra of Azim en schetst kort zijn of haar persoonlijke crisissituatie. Andere leerlingen vertolken de stem van het netwerk (ouder, broer, vriend, straathoekwerker) rond de jongere. Zij geven hun vaak goedbedoelde raad die, net zoals in de realiteit, niet altijd het beoogde effect heeft of naar een oplossing leidt. De kracht van de Klachtenlijn wordt verduidelijkt.

Serius?!? Het geestig pijnlijke rollenspel van de Klachtenlijn.

Website Klachtenlijn kinderrechten.be

De website kinderrechten.be heeft drie deelsites. Vanop de landingspagina kiest de bezoeker voor de deelsite jongeren, ouders of professionals. Er staat een klachtenformulier online voor vragen en klachten. Dat formulier staat op een aparte website zonder cookies om de privacy van de gebruiker optimaal af te schermen.

Van 1 september 2018 tot en met 31 augustus 2019 werd de site kinderrechten.be 39.155 keer bezocht. Dat leverde 134.638 paginaweergaven op.

Maand	Aantal bezoeken
September 2018	3.221
Oktober 2018	4.153
November 2018	7.216
December 2018	3.903
Januari 2019	4.069
Februari 2019	3.733
Maart 2019	3.583
April 2019	2.605
Mei 2019	3.644
Juni 2019	1.935
Juli 2019	931
Augustus 2019	1.162

Advertenties

Om de Klachtenlijn van het Kinderrechtencommissariaat bekend te maken, adverteerden we op Klasse.be en in het gedrukte magazine van Klasse. Ouders bereikten we ook via Fokus Mijn Gezin en Mijn Kind, dossiers van Smart Media bij Het Nieuwsblad. Professionals bereikten we met Optimale Zorg, een bijlage bij De Standaard. Advertenties voor specifieke doelgroepen van jongeren plaatsten we bijvoorbeeld in het informatieboekje van het Centrum Deeltijds Onderwijs Noorderkempen. Via de Vlaamse Scholierenkoepel bereiken we de leerlingenraden van secundaire scholen met onze contactgegevens op de VSK-jaarkalender en met jongerenfolders en posters van de Klachtenlijn.

De Klachtenlijn wordt bekendgemaakt bij jongeren, ouders en professionals. Deze advertentie in het dossier Optimale Zorg bij De Standaard richt zich tot professionals.

Banner op Klasse.be

Kinderrechtenprijs 2018

Op zaterdag 17 november 2018 reikten de twintig juryleden van de kinder- en jongerenjury de Kinderrechtenprijs 2018 uit. Die ging dit jaar naar Habbekrats, een jeugdwerking met extra aandacht voor kinderen en jongeren die minder kansen krijgen omdat ze opgroeien in kwetsbare situaties.

Jurylid Louise (17): 'We kozen voor Habbekrats omdat ze daar heel bewust bezig zijn met kinderrechten. En Habbekrats is er zonder onderscheid voor elk kind en elke jongere.'

© Annemiek Hofer

25 organisaties kwamen in aanmerking voor de prijs. Op 27 oktober 2018 stelden 50 jongerenambassadeurs hun organisaties aan elkaar voor in het Vlaams Parlement. Ze bekeken elkaars filmpjes, stelden vragen, luisterden naar extra uitleg en beoordeelden elkaars initiatief. Vijf organisaties gingen door naar de finale: de Vlaamse Scholierenkoepel (VSK), Habbekrats vzw, Missing You vzw, Donorkinderen België vzw en Saying Goodbye vzw.

Foto boven: 17 november 2018: Zakaria en Louise, voorzitters van de jongerenjury.

Foto links: De organisatoren directeur Régine Debrabandere van Plan International België, kinderrechtencommissaris Bruno Vanobbergen en délégué général aux droits de l'enfant Bernard de Vos, sloegen de handen in elkaar voor de Kinderrechtenprijs.

© Annemiek Hofer

© Annemiek Hofer

En de winnaar 2018 is Habbekrats.

De prijs is een gezamenlijk initiatief van het Kinderrechtencommissariaat, van zijn Franstalige tegenhanger DGDE en van de ngo Plan International België, al bleven de initiatiefnemers net als vorig jaar op de achtergrond. Het was de jongerenjury die na een weekend van beraadslaging de knoop doorhakte.

De winnaar kreeg een cheque van 10.000 euro en een trofee, gemaakt door leerlingen van het vierde jaar Metaal-Techniek van het VIIO in Tongeren. De andere finalisten krijgen een trofee uit de klas Lassen van het CLW in Lendeledede.

© Annemiek Hofer

© Annemiek Hofer

Jongerenambassadeurs stelden hun organisaties aan elkaar voor in het Vlaams Parlement.

De prijs vraagt ook aandacht voor de talenten en competenties van kinderen en jongeren. Zij moeten gehoord worden en aan het woord komen.

Zeker als ze zelf het onderwerp zijn van een debat, beslissing of – zoals in dit geval – een prijs. Voor de organisatoren is het evident dat kinderen en jongeren de prijs in handen hebben.

Educatief materiaal over kinderen-rechten

De Bende van :P – 3 helden vechten voor jouw rechten

De Bende van :P – 3 helden vechten voor jouw rechten is een brochure over kinderrechten voor de derde graad van het lager onderwijs met getuigenissen van kinderen, weetjes, spelletjes, tips en een digitale lesbrieff voor de leerkracht. *De Bende van :P* kwam enkele jaren geleden tot leven en wordt regelmatig herdrukt. Het is een gezamenlijke uitgave van 't Zitemzo en het Kinderrechtencommissariaat en wordt op vraag gratis verspreid.

De Kinderrechtenrap met Lesmap Filosoferen over kinderrechten

Dit kinderrechtenlied met bijbehorend filmpje en lesmap werd gemaakt in samenwerking met een groep enthousiaste kinderen, Joke van Leeuwen, Silvie Moors en Kapitein Winokio. Alles is gratis downloadbaar en te gebruiken in kinderrechtenlessen voor kinderen vanaf 5 jaar.

't Zitemzo: jouw rechten, jouw leven

't Zitemzo: jouw rechten, jouw leven is een fris magazine voor jongeren vanaf 14 jaar over jongerenrechten, met getuigenissen, interviews en nuttige informatie. Het magazine kreeg een update in 2016. Voor leerkrachten zijn er de digitale lesbrieven.

Ook *'t Zitemzo: jouw rechten, jouw leven* is het resultaat van samenwerking tussen 't Zitemzo en het Kinderrechtencommissariaat.

2. Van signaal naar beleidsadvies

2.1.

Adviseren

Veel individuele klachten en meldingen van knelpunten over kinderrechten hebben een signaal-functie. Ook professionals en vrijwilligers trekken bij onze Klachtenlijn aan de alarmbel.

Duidelijke aanbevelingen

Het Kinderrechtencommissariaat probeert kinderen en jongeren die vastlopen of in een kwetsbare situatie zitten, sterker naar de voorgrond te brengen. Onze klachtenbehandelaars ondersteunen die kinderen en hun gezinnen. En we kaarten hun situatie aan bij het Vlaams Parlement. Niet vrijblijvend, maar met duidelijke aanbevelingen.

Signaleren aan overheid

Wijst een individuele klacht op onduidelijke, inconsequente, discriminerende of ontbrekende regelgeving? Of op regels of praktijken die in strijd zijn met het kinderrechtenverdrag? Dan signaleren we dat bij de bevoegde overheid. Dat lost het probleem van de minderjarige niet meteen op. Maar het helpt om in de toekomst gelijkaardige problemen te voorkomen.

Structurele problemen vertalen naar adviezen

Het Kinderrechtencommissariaat vertaalt de structurele problemen in dossiers, adviezen, standpunten en knelpuntnota's naar het beleid, met name het Vlaams Parlement. Het onderzoekt diepgaand kinderrechten thema's en de onderliggende problemen om het Vlaams Parlement te informeren en te adviseren. Het wijst ook op de mogelijke vertaling van adviezen in Vlaamse regelgeving. Het toetst beleidsinitiatieven zoals ontwerpen en voorstellen van decreet aan het kinderrechtenverdrag.

Gehoord in het Vlaams Parlement

Op eigen initiatief of op vraag van het Vlaams Parlement schrijven we adviezen. Het laatste jaar hoorden commissies van het Vlaams Parlement de kinderrechtencommissaris over verschillende kinderrechten thema's:

- Hoorzitting over de werkzaamheden van de Commissie van Toezicht voor jeugdinstanties (Commissie voor Welzijn, Volksgezondheid en Gezin, 12 september 2018)
- Hoorzitting over het ontwerp van decreet over het jeugddelinquentierecht (Commissie voor Welzijn, Volksgezondheid en Gezin, 7 en 14 november 2018)
- Hoorzitting over de conceptnota voor nieuwe regelgeving over gewone adoptie in een jeugdhulptraject (Commissie voor Welzijn, Volksgezondheid en Gezin, 12 december 2018)
- Hoorzitting over de conceptnota voor nieuwe regelgeving over de voortzetting van hulpverlening als gerechtelijke maatregel voor jongeren die meerderjarig werden (Commissie voor Welzijn, Volksgezondheid en Gezin, 9 januari 2019)
- Toelichting bij de knelpunten en beleidsaanbevelingen uit het jaarverslag 2017-2018 *Hoe rekbaar is het kind?* van het Kinderrechtencommissariaat (Commissie voor Onderwijs, 7 februari 2019)

Schriftelijke adviezen

Het Kinderrechtencommissariaat bracht schriftelijk advies uit over verschillende onderwerpen die raken aan kinderrechten:

- **Wonen**
Naar een kindvriendelijk woninghuurdecreet: kinderen en jongeren meer zichtbaar maken in beleid en praktijk (2018-2019/1)
- **Begeleide minderjarige vreemdelingen**
Naar een sluitend verbod op opsluiting van begeleide minderjarige vreemdelingen met oog op repatriëring (2018-2019/2)
- **Jeugddelinquentie**
Naar een jeugddelinquentierecht met sterke rechtswaarborgen voor de minderjarige, aanvullend advies (2018-2019/3)
- **Knelpunten kinderrechten**
Jaarverslag Kinderrechtencommissariaat 2017-2018, Hoe rekbaar is het kind? (2018-2019/4)
- **Adoptie**
Jeugdhulp en adoptie: twee systemen met verschillende doelstellingen (2018-2019/5)
- **Verplichte jeugdhulp**
Verplichte jeugdhulp bij overgang naar meerderjarigheid voor een selecte groep (2018-2019/6)
- **Commissie van Toezicht**
Jaarverslag Commissie van Toezicht voor jeugdinstanties: open venster op de gesloten jeugdinstanties (2018-2019/7)

■ **Afstamming**

Afstammingscentrum en DNA-databank: belangrijke stap vooruit voor het recht op afstammingsinformatie (2018-2019/8)

■ **Racisme**

Kwetsuren van racisme bij kinderen als stoorzender in de ontwikkeling (2018-2019/9)

■ **Buitenschoolse opvang**

Decreet buitenschoolse opvang en activiteiten biedt kansen maar sterker vangnet is nodig (2018-2019/10)

■ **Jeugd- en kinderrechtenbeleid**

Jeugd- en kinderrechtenbeleid kon straffer uit de hoek komen (2018-2019/11)

■ **Gehandicaptenzorg**

Ga voor stevige kinderrechtenfundamenten die uitwerking van persoonsvolgende financiering voor minderjarigen ondersteunen (2018-2019/12)

- ▶ Onze adviezen, knelpuntennota's en dossiers vindt u op: https://www.kinderrechtencommissariaat.be/adviezen_en_standpunten

Lokale besturen warm maken voor kinderrechten

Aan de nieuwe colleges van burgemeester en schepenen mailden we ons memorandum voor de gemeenteraadsverkiezingen van 14 oktober 2018. Zo hebben de gemeentebesturen alle informatie om lokaal in te zetten op kinderen in hun planning van 2019-2024.

Studiedag Sleutelmomenten

Op 15 oktober 2019 organiseerde het Kinderrechtencommissariaat in het Vlaams Parlement samen met de Vlaamse Jeugdraad en vzw Cachet de studiedag 'Sleutelmomenten: afzondering en isolatie vanuit de ervaring van jongeren'.

Voorstelling jaarverslag Commissie van Toezicht voor jeugdinstanties

Woensdag 13 maart 2019 stelde de Commissie van Toezicht voor jeugdinstanties haar eerste jaarverslag voor in het Vlaams Parlement. Er kwamen zo'n 150 belangstellenden luisteren.

Afscheid kinderrechtencommissaris

Op 21 februari 2019 namen we in het Vlaams Parlement afscheid van kinderrechtencommissaris Bruno Vanobbergen. Ruim 300 mensen waren erbij.

2.2.

Kinderrechtenperspectief uitdragen

Het Kinderrechtencommissariaat wil de overheid en het middenveld zo goed mogelijk informeren. Daarom signaleren en ontsluiten we onze adviezen en knelpunten rond kinderrechten in Vlaanderen via onze website, nieuwsbrief, Facebook, Twitter, Instagram en LinkedIn. We geven lezingen en schrijven opiniestukken, persberichten en artikels in tijdschriften en bijdragen aan boeken. We posten foto's en filmpjes om onze publicaties onder de aandacht te brengen en initiatieven van externe organisaties te steunen.

Teamleden staan in de rij om de campagne te steunen tegen de wachtlijsten voor mensen met een handicap: 'Even geduld. Er zijn nog 18.521 wachtenden voor u. @ikwachtmee #ikwachtmee'.

In het kader van 'Prikkel's; tussen pijn en passie', een samenwerking tussen de Gezinsbond, Kopergieterij, Dr. Guislainmuseum, Mediawijs en het Kinderrechtencommissariaat, maakten we op Instagram het boek 'Digitaal ontmaagd. Over bloemetjes, bijtjes en dickpics' van Sarah Van Gysegem mee bekend.

Op Instagram ondersteunden we op Wereldvluchtelingendag de campagne van Vluchtelingenwerk Vlaanderen #bedinfor-refugees.

Move tegen Pesten-award

De Vlaamse Week tegen Pesten sloot begin maart af met het Antifestival. De eerste Move tegen Pesten-award van Ketnet ging naar Bruno Vanobbergen omdat hij tien jaar lang 'een gedreven kinderrechtencommissaris was en zich ook steeds inzet in de strijd tegen pesten'.

Eredoctoraat Universiteit Hasselt

Op haar tiende verjaardag reikte de faculteit Rechten van Universiteit Hasselt op 15 januari 2019 een eredoctoraat uit aan Vlaams kinderrechtencommissaris Bruno Vanobbergen. 'Als kinderrechtencommissaris geeft Bruno een stem aan zij die doorgaans moeten zwijgen', zegt rector Luc De Schepper.

- ▶ <https://www.kinderrechtencommissariaat.be/actueel/kinderrechtencommissaris-krijgt-eredoctoraat-van-uzhasselt>
- ▶ <https://www.uhasselt.be/UH/core/62039-2018/Faculteit-en-eredoctor-met-een-duidelijk-engagement.html>

Faculteit én eredoctor met een duidelijk engagement.

Prikkels, tussen pijn en passie

In onze samenleving zijn er meer dan ooit prikkels en signalen. Alles om ons heen tintelt en zindert. Digitale schermen lichten op. Neuronen knetteren onder de hersenpan. Zintuigen raken overweldigd. Sommigen duiken gretig in die overvloed aan stimuli, anderen gaan serieus kopje onder of zoeken een prikkelarme omgeving. Van 19 oktober tot 26 mei 2019 ontpopten zich onder de noemer 'Prikkels, tussen pijn en passie' allerlei activiteiten zoals een tentoonstelling, theatervoorstellingen, debatten en ateliers.

'Prikkels, tussen pijn en passie' was een samenwerkingsverband tussen Kopergietery, Gezinsbond, Vlaams Kinderrechtencommissariaat, Agentschap Jongerenwelzijn, Mediawijs en Museum Dr. Guislain.

Voor 'Prikkels, tussen pijn en passie' mochten we een beeld gebruiken van Michaël Borremans.

In het project 'Van overprikkeld naar geborgen' verkende het Kinderrechtencommissariaat de beleving van kinderen en jongeren over afzondering.

► Zie ook in dit jaarverslag 'Recht op zorg en hulp'

Studiedag Racisme: over wonden en veerkracht

Op 19 maart 2019 kon je op de studiedag 'Mama, ik wil niet meer bruin zijn!' kennismaken met het boek 'Racisme: over wonden en veerkracht' van Naima Charkaoui. Het boek analyseert hoe racisme de gezondheid en de ontwikkeling schaadt. Het geeft wegwijzers om de veerkracht en weerbaarheid van slachtoffers te versterken. We bekeken wat het boek kan betekenen voor sectoren als gezinsondersteuning, onderwijs en vrije tijd.

De studiedag was een initiatief van het Kenniscentrum Gezinswetenschappen van Odisee, Uit De Marge, het Minderhedenforum, Hand in Hand, het Kinderrechtencommissariaat en EPO Uitgeverij.

Studiedagen Vlaams Jeugd delinquentierecht

Op 17 en 27 mei 2019 waren er studiedagen over het Vlaamse Jeugddelinquentiedecreet dat in werking trad op 1 september 2019. Het Kinderrechtencommissariaat was partner in die studiedagen van het Instituut voor Sociaal Recht en het Leuvens Instituut voor Criminologie (rechts-faculteit KU Leuven) samen met alle actoren uit de Vlaamse jeugdbescherming zoals Agentschap Jongerenwelzijn, Cachet, Jongerenbegeleiding- Informant, het Kenniscentrum Kinderrechten, Ouderparticipatie Jeugdhulp Vlaanderen, Steunpunt Mens en Samenleving (SAM), de federatie van sociale ondernemingen (SOM), de Unie van Jeugdadvocaten, de Unie van Nederlandstalige Jeugdmagistraten, het Vlaams Welzijnsverbond en de Werkgroep Jeugdsanctierecht.

Aanwerving nieuwe kinderrechtencommissaris

Via verschillende kanalen maakte het Kinderrechtencommissariaat de vacature voor kinderrechtencommissaris bekend. Met kinderrechtencommissaris ad interim Naima Charkaoui maakten we een filmpje dat we via verschillende kanalen verspreidden.

► <https://www.youtube.com/watch?v=Azsd7Upcalo>

Kinderrechtencommissaris ad interim Naima Charkaoui.

Communicatiekanalen

Website kinderrechtencommissariaat.be

Kinderrechtencommissariaat.be richt zich vooral naar Vlaamse volksvertegenwoordigers, andere beleidsmakers en middenveldorganisaties. We ontsluiten er onze adviezen, dossiers, brochures, activiteiten, persberichten en teksten van lezingen. We brengen er ook nieuws over studiedagen en activiteiten waaraan we meewerken.

Voor onlinebestellingen van onze publicaties werken we samen met Vlaanderen.be. We gebruiken hun tools en zo verschijnen onze publicaties tegelijk op hun website en in hun nieuwsbrief met een breed bereik.

De website kinderrechtencommissariaat.be is er vooral voor beleidsmakers en middenveld.

Van 1 september 2018 tot en met 31 augustus 2019 werd de site kinderrechtencommissariaat.be 76.631 keer bezocht. Dat zijn zo'n 1.500 bezoeken meer dan vorig jaar.

We telden 184.664 paginaweergaven, bijna 10% meer dan vorig jaar. Mensen blijven gemiddeld 2 minuten en 19 seconden op de website.

De meeste bezoekers kwamen langs in januari 2019. Er is een duidelijk verband met het vertrek van de Bruno Vanobbergen en de vacature voor een nieuwe kinderrechtencommissaris. De vacature kwam op 24 januari online en op 25 januari bezochten 1.497 mensen de pagina. De drukste dag van het jaar. Kinderrechtenmaand november blijft een populaire bezoekmaand.

Maand	Aantal bezoeken
September 2018	5.297
Oktober 2018	6.849
November 2018	9.157
December 2018	5.547
Januari 2019	12.093
Februari 2019	8.742
Maart 2019	7.037
April 2019	5.831
Mei 2019	6.928
Juni 2019	3.915
Juli 2019	2.399
Augustus 2019	2.836

De meeste bezoekers gebruiken nog altijd een pc of laptop (68,93%). Het aantal gebruikers dat via zijn gsm de site bezoekt, blijft stijgen (nu 26,15% tegenover 21,28%). Een kleine minderheid bezoekt de site op een tablet (4,92%), net als vorig jaar.

Twitter

Sinds 20 november 2012 twitert de kinderrechtencommissaris. Op 31 augustus 2019 telden we 3.003 tweets en 5.768 volgers.

LinkedIn

Netwerken uitbouwen en informatie uitwisselen doen we ook via het profiel van de kinderrechtencommissaris op LinkedIn.

Nieuwsbrief

Het Kinderrechtencommissariaat stuurde het voorbije werkjaar vijf nieuwsbrieven 'Knipperlicht kinderrechten' uit met informatie over de eigen activiteiten, ontwikkelingen rond kinderrechten en initiatieven van partnerorganisaties. Eind augustus hadden we 1.264 abonnees.

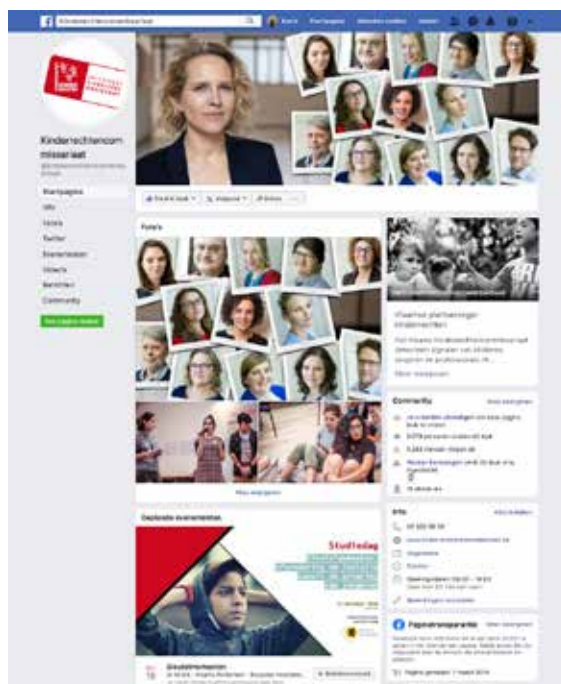
- Onze nieuwsbrief lezen of een abonnement nemen: <https://www.kinderrechtencommissariaat.be/nieuwsbrieven-overzicht>

Facebook

Op de Facebookpagina van het Kinderrechtencommissariaat delen we informatie en filmpjes. Eind augustus 2019 volgden 5.238 personen en organisaties ons, en 5.041 vonden ons 'leuk'.

► www.facebook.com/kinderrechtencommissariaat

Eind augustus 2019 hadden we op onze Facebookpagina 5.238 volgers.

Instagram

Eind mei 2018 maakte het Kinderrechtencommissariaat zijn Instagramkanaal aan. Dat deden we vooral in het kader van onze twintigste verjaardag. Met zijn 627 volgers zet het Kinderrechtencommissariaat zijn eerste voorzichtige stappen.

► www.instagram.com/kinderrechtencommissariaat

Artikels in tijdschriften en boeken

Het Kinderrechtencommissariaat werkt regelmatig mee aan tijdschriften en boeken.

■ Bruggen over woelige wateren

► Bruno Vanobbergen, voorwoord in het boek 'Voor altijd mijn kind – Eigen verhalen van ouders met kinderen in pleegzorg' van Nancy Leysen, Uitgeverij Pelckmans, 2018

■ Commissie van Toezicht voor jeugdinstellingen: sterkere rechtsbescherming voor jongeren in gesloten opvang

► Inge Schoevaerts in E-zine Tijdschrift Jeugd- en Kinderrechten, nr. 5, november 2018

■ Editoriaal Anna-Maria, en anderen

► Bruno Vanobbergen in Tijdschrift voor Onderwijsrecht en Onderwijsbeleid, nr. 3, 2018-2019

■ Puzzelstuk in breed armoedebeleid

► Naima Charkaoui in Kerk en Leven, 27 februari 2019

■ De toekomst van lokaal jeugdbeleid door de ogen van...

► Bruno Vanobbergen in Dropzone, tijdschrift voor lokaal beleid voor kinderen en jongeren, jaargang 28 nr. 1, maart 2019

■ Laat jongeren gespaard blijven van dakloosheid

► Leen Ackaert op sociaal.net, 27 maart 2019, <https://sociaal.net/opinie/laat-jongeren-gespaard-blijven-van-dakloosheid/>

■ Art. 6 – Eenieder heeft, waar hij zich ook bevindt, het recht als persoon erkend te worden voor de wet

► Naima Charkaoui, blog voor 30xijnrecht voor de site van ABVV-Metaal, 2 april 2019 <https://www.abvvmetaal.be/30xijnrecht>

■ Art. 8 – Je hebt recht om hulp van een rechter te vragen, als je vindt dat je volgens de wetten van je land niet goed wordt behandeld

► Naima Charkaoui, blog voor 30xijnrecht voor de site van ABVV-Metaal, 18 april 2019 <https://www.abvvmetaal.be/30xijnrecht>

■ **Editoriaal Een straffer Vlaanderen?**

▶ Geert Decock en Sofie Van Rumst in Tijdschrift Jeugd- en Kinderrechten, nr. 3, juli 2019

■ **Editoriaal Vlaams afstammingscentrum en DNA-databank: een bescheiden maar belangrijke stap vooruit vanuit kinderrechtenperspectief**

▶ Julie Ryngaert in Tijdschrift voor Familierecht, nr. 5, mei 2019

■ **Een kinderrechtenproof Vlaams Jeugddelinquentierecht?**

▶ Sofie Van Rumst en Katrien Herbots in het boek 'Het Vlaamse jeugddelinquentierecht', Larcier, augustus 2019

Opiniestukken en persberichten

Het Kinderrechtencommissariaat schreef het voorbije jaar drie opiniestukken en stuurde acht persberichten uit.

■ **Kinderrechten in de digitale omgeving, persbericht samen met DGDE, 25 juni 2019**

De Délégué Général aux Droits de l'Enfant en het Kinderrechtencommissariaat verwelkomen 37 jongeren uit 18 landen of regio's van de Raad van Europa op 25 en 26 juni in Brussel om te praten over kinderrechten in de digitale omgeving. Zeven Kinderombudsmannen uit Europa komen luisteren naar wat jongeren vertellen over hun rechten. Op deze internationale bijeenkomst spreken de jongeren af welke ideeën en aanbevelingen ze samen naar voren schuiven voor de jaarlijkse conferentie van de Europese Kinderombudsdiensten op 25-26 september in Belfast, Noord-Ierland.

■ **Respecteer de privacy van de gerepatrieerde kinderen uit de Syrische vluchtelingenkampen: laat deze kinderen kind blijven, persbericht samen met Child Focus en de DGDE, 14 juni 2019**

Child Focus, de Franstalige kinderrechtencommissaris Bernard De Vos en de Nederlandstalige kinderrechtencommissaris ad interim Naima Charkaoui roepen de media op om de privacy van de kinderen te respecteren, geen verdere details over hen vrij te geven en ze zo alle kansen te geven. Ze vragen sommige media om

de gedetailleerde informatie over de kinderen direct van hun kanalen te verwijderen. En zo gevolg te geven aan de deontologische code van de Raad voor de Journalistiek. Deze kinderen zijn slachtoffer van de situatie en hebben het recht om in alle rust hun kindertijd en tienerjaren te beleven, zoals elk ander kind.

■ **Leven in geslotenheid vraagt nodige toezicht, Commissie van Toezicht voor jeugdinstanties stelt eerste jaarverslag voor in Vlaams Parlement: 'Open venster op gesloten en besloten jeugdinstanties', persbericht, 13 maart 2019**

Twaalf maandcommissarissen bezochten elke maand zeven gesloten en vier besloten jeugdinstanties in heel Vlaanderen. Ze praatte er met jongeren, opvoeders, directies en deden mee met de activiteiten. Zo waken de maandcommissarissen als vrijwillige burgers over de rechten van jongeren tussen 12 en 18 jaar die tijdelijk van hun vrijheid beroofd zijn door een maatregel van de jeugdrechter. De jongeren pleegden ofwel een als misdrijf omschreven feit of zitten in een verontrustende opvoedingssituatie. In Vlaanderen is er plaats voor 332 jongeren in de gesloten publieke jeugdinstanties: de drie gemeenschapsinstanties en het Vlaams detentiecentrum De Wijngaard. De vier besloten private instanties of proeftuinen kunnen samen 35 jongeren begeleiden.

In het jaarverslag formuleren de maandcommissarissen aanbevelingen voor de instanties en het beleid.

■ **VN-Kinderrechtencomité vraagt meer aandacht voor kwetsbare groepen in België, persbericht, samen met andere kinderrechtenactoren, 7 februari 2019**

Op 7 februari 2019 publiceerde het VN-Kinderrechtencomité 55 aanbevelingen aan België. Die aanbevelingen komen er na de bespreking van de situatie van de rechten van het kind in België door het Kinderrechtencomité op 24 en 25 januari op zijn 80e zitting in Genève. Het VN-Kinderrechtencomité vraagt om een einde te stellen aan de opsluiting van migrantenkinderen. Het vraagt ook de inclusie van kinderen met een handicap in het regulier onderwijs en effectief kosteloos onderwijs. Het Comité maakt zich zorgen over de vele kinderen die in armoede leven.

■ **De overheid verzaakt aan haar taak om kinderen en jongeren op de vlucht bescherming te bieden, opinie, knack.be, 30 november 2018**

Kinderrechtencommissaris Bruno Vanobbergen trekt aan de alarmbel: 'Het is noodzakelijk dat de federale regering onmiddellijk maatregelen neemt die zowel de registratie als de opvang van alle niet-begeleide minderjarige vreemdelingen en gezinnen met kinderen verzekert.'

■ **Hoe rekbaar is de kindertijd? Opinie, knack.be 21 november 2018**

Vandaag presenteert het Kinderrechtencommissariaat zijn nieuwe jaarverslag, 'Hoe rekbaar is het kind?' Voor kinderrechtencommissaris Bruno Vanobbergen moeten we ook nadenken over de rekbaarheid van de kindertijd.

Lang zagen we de kindertijd als een veilige, beschermende en zelfs afschermende plek. Een periode waarin we kinderen weg houden van 'de echte wereld' omdat die het naïeve, spontane en van nature goede kind alleen maar zou besmetten. De Nederlandse pedagoge Lea Dasberg vat dat mooi samen: we willen kinderen grootbrengen door ze klein te houden. Vandaag lukt dat klein houden niet meer. De wereld is grondig veranderd. En hij is vooral al vanaf heel jonge leeftijd via allerlei schermen dwingend aanwezig in het leven van kinderen. Het is ook al bijna dertig jaar dat kinderrechten zich een plek zoeken. In de wereld en in het leven van kinderen. Of we dat nu graag hebben of niet, kinderrechten veranderden onze relatie met kinderen. Niet dat kinderen baas geworden zijn of dat wij als volwassenen niets meer te betekenen hebben. Wel dat kinderen zelf ook ervaringen, ideeën en kennis hebben die we niet zomaar naast ons kunnen neerleggen. Het is dus aan ons, volwassenen, om goed na te denken over wat wij in deze veranderende wereld voor kinderen kunnen en willen betekenen. Kinderen lijken op een of andere manier meer mens geworden te zijn, wezens waarmee we meer rekening moeten houden dan pakweg vijftig jaar geleden.

■ **Kinderrechtencommissaris stelt jaarverslag voor: Hoe rekbaar is het kind? Persbericht, 21 november 2018**

In de week van de Internationale Kinderrechten-dag stelde de kinderrechtencommissaris zijn

jaarverslag voor. Meer dan 1.200 mensen namen contact op met het Kinderrechtencommissariaat. Vooral opvoedingsverantwoordelijken of familieleden (56%) die een vastgelopen situatie van een minderjarige voorleggen. Ook bezorgde professionelen (25%), vooral uit onderwijs, welzijn en migratie. En kinderen en jongeren (9%) kloppen ook zelf aan bij de Klachtenlijn van het Kinderrechtencommissariaat. De jongsten zijn 7 jaar. Meldingen over problemen op school spannen de kroon (31%). Ze gaan vooral over sancties en geweld. Dan volgen meldingen over problemen thuis (27%), vaak in vechtscheidingen. Op de derde plaats komen problemen in hulp aan minderjarigen (22%). Daarna volgen kinderen op de vlucht (7%) en contacten met justitie en politie (5%).

'Hoe rekbaar is het kind?' is de rode draad in het nieuwe jaarverslag.

■ **Belgische Kinderrechtenprijs 2018 gaat naar Habbekrats, persbericht samen met organisatoren Kinderrechtenprijs, 17 november 2018**

25 organisaties waren kandidaat voor de Kinderrechtenprijs 2018. Op 27 oktober stelden 50 jongerenambassadeurs hun organisaties aan elkaar voor in het Vlaams Parlement. Ze beoordeelden elkaars initiatief. Vijf organisaties gingen door naar de finale: de Vlaamse Scholierenkoepel, Habbekrats, Missing You, Donorkinderen België en Saying Goodbye. Op 17 november reikte de jongerenjury de prijs uit aan Habbekrats.

■ **Nieuw project Prikkels schenkt aandacht aan toenemende prikkels bij jongeren, persbericht samen met partners van het project Prikkels, 15 oktober 2018**

Kopergietery, Gezinsbond, Kinderrechtencommissariaat, Agentschap Jongerenwelzijn, Mediawijs en Museum Dr. Guislain lanceren een nieuwe unieke samenwerking onder de noemer Prikkels. In tentoonstellingen, theatervoorstellingen, vormingen en publicaties schenken de organisaties aandacht aan de toenemende prikkels bij jongeren in de samenleving. Het project start op 19 oktober 2018 en loopt tot 26 mei 2019.

Meer dan ooit is er in onze samenleving een veelheid aan prikkels en signalen.

Er is alsmaar meer en het gaat alsmaar sneller: sociale media, hobby's, school. Prikkels kun-

nen een bron van creativiteit zijn, maar ook leiden tot hypernervositeit en zelfs burn-out. De ene zoekt net veel prikkels op, de ander zoekt een prikkelarme omgeving.

Zeker voor jongeren is het een actuele uitdaging. Raken zij meer overprikkeld? Wat vinden ze zelf? Hoe zoeken en vinden jongeren hun plaats dan in deze wereld?

■ **Vier onafhankelijke instellingen vragen evaluatie van uitwijzingsmaatregelen die kinderen niet opsluiten, gezamenlijk persbericht, 6 september 2018**

Vier onafhankelijke instellingen, de federale Ombudsman, Myria, de kinderrechtencommissaris en de Délégué général aux droits de l'enfant, vragen samen een dringende en grondige evaluatie van de maatregelen om gezinnen met kinderen uit te wijzen zonder ze op te sluiten. Ze doen dat naar aanleiding van hun bezoek aan de gezinsunits in het gesloten centrum 127bis.

■ **Kinderen sluit je niet op, opinie samen met DGDE, knack.be, 1 september 2018**

'Het eerste gezin dat in het centrum is opgesloten verblijft daar al drie dagen langer dan de maximumperiode van twee weken. De kinderen vertelden ons dat ze bang zijn over hun toekomst.' De Vlaamse en de Franstalige kinderrechtencommissarissen, Bruno Vanobbergen en Bernard De Vos, maken zich zorgen over het gezin in Steenokkerzeel.

- ▶ Persberichten en opiniestukken: <https://www.kinderrechtencommissariaat.be/persberichten-en-opiniestukken>

Achteraan in het jaarverslag staat een overzicht van onze aanwezigheid in de media.

3. Afscheid kinderrechtencommissaris

Op 21 februari 2019 namen we in het Vlaams Parlement afscheid van Bruno Vanobbergen. Hij was tien jaar lang een gedreven kinderrechtencommissaris. Op 1 maart 2019 ging hij als algemeen directeur aan de slag bij het Vlaams Agentschap Opgroeien.

Kristel Verbeke was gastvrouw van deze dag met geweldige sprekers:

- Storm Van Dooren, ex-kinderrechtenheld van het Huis van het Kind in Malle
- Amir en Elias Jafari, die in 2013 contact opnamen met het Kinderrechtencommissariaat
- Jan Peumans, voorzitter Vlaams Parlement
- Sven Gatz, Vlaams coördinerend minister Kinderrechten
- Bernard De Vos, délégué général de la Communauté française aux droits de l'enfant
- Luc Deneffe, directeur De Wissel
- Raymonda Verdyck, afgevaardigd bestuurder GO!
- Eveline Meylemans, adviseur Vlaamse Jeugdraad

Jongeren van de Troubadours zorgden voor prachtige muziek.

De Troubadours.

Er vielen veel mooie en lovende woorden. Bruno Vanobbergen kreeg een cape als kinderrechten-superheld van Storm, mouwen van Eveline van de Vlaamse Jeugdraad en een *wave* uit de zaal.

Het team van het Kinderrechtencommissariaat zingt 'Neem de rechten met je mee'.

Bruno Vanobbergen nam het laatste woord: 'Al zingend door het leven mogen gaan, het zou de eindterm van onze samenleving voor alle kinderen moeten zijn. Ik zing vandaag voor alle kinderen voor wie we nog tekortschieten. Omdat het moet.' En hij zong het lied Hallelujah.

- ▶ <https://www.youtube.com/watch?v=ehWJ8xkVwOc&feature=youtu.be>
- ▶ Ravage maakte een filmpje van het afscheid van kinderrechtencommissaris Bruno Vanobbergen. <https://www.facebook.com/Ravagemedia/videos/356534398267940UzpfSTMxNjA1NDg5ODUxOTg0NjoxMzg4MzE2MzE0NjI3MDI3/>

4. Luisteren naar kinderen

Op 10 april kreeg kinderrechtencommissaris ad interim Naima Charkaoui bezoek van de enthousiaste Kids For Climate. Ze willen dat hun stem gehoord wordt en dat er een klimaatbeleid komt om de opwarming van de aarde te beperken. Kinderen jonger dan 13 kunnen hun petitie tekenen op kidsforclimate.org/nl.

De Kids For Climate maakten een filmpje van hun bezoek aan de kinderrechtencommissaris ad interim: <https://youtu.be/PdYuwnTEMn4>

Pleegouders van niet-begeleide minderjarige vluchtelingen kwamen samen met hun kinderen op gesprek bij kinderrechtencommissaris ad interim Naima Charkaoui. Ze maken zich zorgen over het toekomstperspectief van hun pleegkinderen.

Het Kinderrechtencommissariaat deelde maar al te graag via zijn sociale media het essay van de 18-jarige Freya Moonen uit Tienen. Zij won de essaywedstrijd 70 jaar Raad van Europa met haar essay 'Een klimaat van rechteloosheid'.

“

Alle mensen zouden officieel het recht moeten hebben om een gezonde wereld te erven van hun voorgangers, omdat anders al hun andere rechten in het gedrang komen.

”

In haar essay stelt Freya Moonen dat de klimaatopwarming een gevaar is voor onze andere basisrechten, en pleit ze ervoor het recht op een leefbare omgeving toe te voegen aan het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens. Zij zal Vlaanderen vertegenwoordigen op de officiële viering van 70 jaar Raad van Europa in Straatsburg, waar ze samen met de andere nationale laureaten een prijs krijgt.

- ▶ Het volledige essay lees je op de site van het Europahuis Ryckvelde, <https://bit.ly/2ZAKktR>

5. Samenwerken met externen

5.1.

Samenwerken met kinderrechtenorganisaties

Het Kinderrechtencommissariaat werkt samen met verschillende organisaties om expertise uit te wisselen, ons inhoudelijk te verdiepen in een thema en netwerken uit te bouwen. Dit is een greep uit die vele samenwerkingsverbanden.

Er zijn regelmatig contacten met de Kinderrechtencoalitie en haar leden, en met andere kinder- en jeugdorganisaties. We participeren aan de kinderrechtafzettingen van KeKi. De kinderrechtencommissaris is lid van de adviesraad van de Nationale Commissie voor de Rechten van het Kind. Verschillende keren per jaar komen we samen met de aanspreekpunten jeugd- en kinderrechtenbeleid, jeugd- en kinderrechtenorganisaties en medewerkers van het departement Cultuur, Jeugd en Media in de reflectiegroep jeugd- en kinderrechtenbeleid. Die groep is een klankbord voor het departement. Hij evalueert en voedt het jeugd- en kinderrechtenbeleid.

Met Unicef België, de Kinderrechtencoalitie, la Code (Coordination des ONG pour les droits de l'enfant), de Délégué général aux droits de l'enfant, de Nationale Commissie voor de Rechten van het Kind en andere kinderrechtenactoren werkten we intensief samen rond de *concluding observations* van het VN-Kinderrechtencomité aan België. We dachten ook na over en werkten aan gezamenlijke acties rond de 30e verjaardag van het Kinderrechtenverdrag.

We overlegden met Plan België over hun programma 'champions of change'.

De Ambassade roept een drietal keer per jaar de kerngroep van de Commissie Jeugdinformatie bijeen. In die Commissie zitten jeugdinformatie-spelers uit verschillende sectoren, waaronder het Kinderrechtencommissariaat. De commissie wisselt informatie en expertise uit, en wil een referentiepunt zijn voor beleid over jeugdinformatie. Daarnaast organiseert de Commissie elk jaar twee open momenten voor het brede jeugdinformatielandschap.

De Commissie Jeugdinformatie is meteen ook de stuurgroep van WAT WAT, een platform van meer dan 70 organisaties die jongeren informeren en toeleiden naar advies of hulp. De Commissie evalueert de werking van WAT WAT en stuurt bij.

Samen met Goe Gespeeld! en andere organisaties brainstormen we over nieuwe acties rond het recht van kinderen op uitdagende en toegankelijke speelkansen in het groen.

Het Kinderrechtencommissariaat zit als waarnemer in de werkgroepen 'Kinderen in gezinnen met precair of onwettig verblijf' en 'Niet-begeleide minderjarige vreemdelingen' van het Platform Kinderen op de Vlucht.

Verder werkten we samen met de Délégué général en met de Nederlandse Kinderombudsman rond de terugkeer van kinderen van IS-vrouwen. We zitten in de werkgroep 'CLIS-LIVC' van de Délégué général.

We organiseerden ook samen de internationale jongerenbijeenkomst 'Let's Talk Young, Let's Talk about Children's rights in the digital environment' op 25 en 26 juni 2019 in Brussel. Dat kadert in het participatieproject ENYA van het Europees Netwerk van Kinderombudspersonen ENOC.

Samen met de Délégué Général aux Droits de l'Enfant en Plan International reikten we de tweede Belgische Kinderrechtenprijs uit aan Habbekrats vzw. Dat gebeurde met ondersteuning van Fifty-One International.

Voor de kinderrechten-ngo Kiyoo maakten we drie filmpjes voor kinderrechtedag 2018. De kinderrechtencommissaris gaf kort uitleg over het recht op privacy, het recht op een eigen mening en het recht op vrije tijd. Kiyoo lanceerde op zijn sociale media de filmpjes onder de noemer 'Wat weet jij over kinderrechten?'

► <https://www.facebook.com/KIYOOngovoor-kinderrechten/videos/500588130350075/>

Samen met andere mensenrechtenorganisaties komen we regelmatig samen in het platform 'rechten van de mens' om thema's te bespreken.

Met andere ombudsdiensten werkten we ad hoc samen rond concrete dossiers, en structureel in

het Permanent Overleg Ombudslui (POOL) van België. POOL bundelt informatie voor de burger op ombudsman.be.

5.2. Meewerken in stuur- groepen en projecten

Het Kinderrechtencommissariaat werkt systematisch samen met verschillende actoren, in werken stuurgroepen en op verschillende fora. Op die manier houden we de vinger aan de pols van wat er beweegt op het terrein en bij de overheid. De signalen vanuit onze Klachtenlijn en het perspectief van jongeren proberen we maximaal binnen te brengen op deze fora.

De kinderrechtencommissaris zit in de jury voor het label 'Kindvriendelijke steden en gemeenten'. Het project 'Kindvriendelijke steden en gemeenten' ondersteunt lokale besturen die alle rechten van het kind willen realiseren in hun stad of gemeente. Samen met kinderen en jongeren analyseren de deelnemende steden en gemeenten hun beleid vanuit een kindvriendelijke bril. Ze formuleren een strategie die rekening houdt met hun jonge inwoners in al hun beleidsbeslissingen. Als bekroning voor hun kindvriendelijk beleid krijgen ze het label 'kindvriendelijke gemeente'.

Het Kinderrechtencommissariaat is lid van de kerngroep van het Vlaams Netwerk Kind- en Jeugdriendelijke Steden en Gemeenten. Dat netwerk brengt lokale besturen, academici en jeugd- en kinderrechtactoren samen. Met studiedagen, netwerkmomenten, lezingen en internationale uitwisseling wil het netwerk het lokale kind- en jeugdriendelijk beleid ondersteunen en inspireren. Het netwerk wil de brug tussen het lokale en Vlaamse kinderrechten- en jeugdbeleid versterken.

Het Kinderrechtencommissariaat zat in de adviesgroep die de tentoonstelling Prikkels in het Museum Dr. Guislain in Gent mee voorbereidde. De tentoonstelling liep van najaar 2018 tot mei 2019.

In juni 2019 startten Vluchtelingenwerk Vlaanderen en Cera met het project 'Vlaams Netwerk voor Jongeren op de Vlucht'. Een project om een brug te slaan tussen jongerenorganisaties die werken met jongeren op de vlucht en om met die jongeren een ambassadeurswerking op te zetten. Met het project willen ze jongeren op de vlucht bereiken en het beleid beïnvloeden. Op uitnodiging van de projectleiding werkt het Kinderrechtencommissariaat mee aan dit project.

Het Kinderrechtencommissariaat werkt actief mee aan	Georganiseerd door
Adviescommissie praktijkgericht wetenschappelijk onderzoeksproject (PWO) WOW's: Wonderwel schakelen tussen Onderwijs en Welzijn	Arteveldehogeschool
Adviesgroep project 'Kleine Kinderen, Grote Kansen'	Koning Boudewijnstichting en Vlaamse overheid
Adviesgroep praktijkgericht wetenschappelijk onderzoeksproject (PWO) L ² INK: Leerkrachten en Leerlingen werken aan INspraak op Klasniveau	Arteveldehogeschool
Adviesgroep academische werkplaats 'positief leefklimaat'	Vereniging ons Tehuis en Faculteit Psychologie en Pedagogische wetenschappen, UGent
Adviesraad Ouderschapsreorganisatie (ORO)	Jongerenwelzijn afdeling OSD-Antwerpen
Commissie Diversiteit en Gelijke Onderwijskansen	Vlaamse Onderwijsraad (Vlor)
Commissie Jeugdinformatie	De Ambrassade
Denkgroep Identiteit en Waardenbeleving	Vlaamse Onderwijsraad (Vlor)
EU Children's Rights Forum	European Network of Ombudspersons for Children (ENOC)
European Network of Ombudspersons for Children (ENOC)	European Network of Ombudspersons for Children (ENOC)
Focusgroep PACE, providing access to childcare and employment	Arteveldehogeschool, stad Turnhout en Interreg: European regional development fund
Gebruikersgroep Family 2.0: de nieuwe uitdagingen van postmoderne familiesolidariteit	UAntwerpen, UGent, KU Leuven, Arteveldehogeschool

Het Kinderrechtencommissariaat werkt actief mee aan	Georganiseerd door
Gebruikersgroep Statistiek Vlaanderen, themagroep gezondheid, zorg en welzijn, criminaliteit en veiligheid	Statistiek Vlaanderen
Kenniskring De Vrije Ruimte	Steunpunt Mens en Samenleving
Kinderrechtentafels	Kenniscentrum Kinderrechten (KeKi)
Klankbordgroep AMIF-project (Europees Fonds voor Asiel, Migratie en Integratie) rond kleuterparticipatie bij kleuters uit derde landen	VBJK (Centrum voor Vernieuwing in de Basisvoorzieningen voor Jonge Kinderen), Steunpunt Diversiteit en Leren (UGent) en Vakgroep Sociaal Werk en Sociale Pedagogie (UGent)
Klankbordgroep Infopunt Onderwijs	Intercultureel Netwerk Gent
Klankbordgroep Leerlingenvervoer	Departement Onderwijs en Vorming
Kroonraad jeugdwerk	De Ambrassade
Label Kindvriendelijke Steden en Gemeenten (jury)	Bataljong en departement Cultuur, Jeugd en Media
Lerend Netwerk Ethisch Sporten	Sport Vlaanderen, Kennis- en informatiecentrum sport (op initiatief van de Vlaamse minister van Sport)
Netwerk Samen tegen Schooluitval Brussel	Departement Onderwijs en Vorming
Netwerk Onderwijs en Discriminatie	Unia regio Antwerpen
Permanent Overleg Ombudslui van België	POOL
Reflectiegroep EXPOO	Expertisecentrum Opvoedingsondersteuning
Reflectiegroep Jeugd- en Kinderrechtenbeleid	Departement Cultuur, Jeugd en Media
Stuurgroep Celslapers	Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin (SWVG), een samenwerkingsverband van KU Leuven, UGent, Vrije Universiteit Brussel en Universiteit Antwerpen
Stuurgroep De Kracht van je Stem	De Kracht van je Stem (Vlaams Parlement)
Stuurgroep PWO-project 'Veerkracht bij asielzoekende en vluchtelingengezinnen'	Kenniscentrum Hoger Instituut voor Gezinswetenschappen (Odisee)
Stuurgroep zo geflikt	Uit De Marge
Vlaams netwerk kind- en jeugd vriendelijke steden en gemeenten	Kerngroep: Lokale besturen, Bataljong, HoGent, Kind en Samenleving en Vlaamse Vereniging voor Steden en Gemeenten
Werkgroep Goe Gespeeld!	Vlaamse Dienst Speelpleinwerk
Werkgroep Niet-begeleide minderjarige vreemdelingen, Werkgroep Gezinnen	Platform Kinderen op de Vlucht
Werkgroep Jeugdsanctierecht	Vzw Jongerenbegeleiding-Informant
Werkgroep definitieve uitsluitingen	Lokale Overlegplatforms voor gelijke onderwijskansen (LOP Basis en LOP Secundair) van Brussel
Werkgroep Onderwijs en vluchtelingen	Vlaamse Onderwijsraad (Vlor)
Werkgroep Woonwagenbewoners	Minderhedenforum

5.3.

Samenwerken met overheden

Werkgroep Afstamming

In het verlengde van het expertenpaneel 'Gedwongen Adopties' gaf de minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin een werkgroep de opdracht om te onderzoeken hoe een afstammingscentrum en een DNA-databank vorm kunnen krijgen. Het Kinderrechtencommissariaat werkte mee aan de werkgroep. In april 2019 keurde het Vlaams Parlement het decreet goed over de oprichting van een afstammingscentrum en een DNA-databank.

Mobiliteitsoverleg

Het Kinderrechtencommissariaat heeft samen met de Vlaamse Jeugdraad twee keer per jaar een overleg met De Lijn. Het Kinderrechtencommissariaat vroeg er onder andere aandacht voor een aangepast sanctiebeleid voor minderjarigen en volgde de evoluties rond basisbereikbaarheid mee op.

Overleg vluchtelingen en onderwijs

Het Overleg vluchtelingen en onderwijs groepeerde verschillende betrokkenen bij opvang van vluchtelingen of onderwijs aan kinderen van vluchtelingen. Het gaat om het kabinet van de minister van Onderwijs, het departement Onderwijs, het Agentschap voor de Onderwijsdiensten, de onderwijsnetten en -koepels en het kabinet van de staatssecretaris voor Asiel en Migratie, de Dienst Vreemdelingenzaken, Fedasil en het Rode Kruis.

Sinds oktober 2016 wordt ook het Kinderrechtencommissariaat uitgenodigd voor dit overleg. Op 3 mei 2019 organiseerde dit overleg een studiedag voor mensen die vluchtelingen opvangen en onthaalklassen organiseren. Op die studiedag presenteerde het Kinderrechtencommissariaat bevindingen rond opvang van en onderwijs aan kinderen op de vlucht uit zijn jaarverslag 2017-2018.

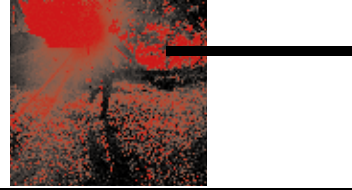
Het Kinderrechtencommissariaat werkt ook mee aan 'Laat ze leren', een netwerk van scholen met leerlingen uit uitgewezen gezinnen, een initiatief van Katholiek Onderwijs Vlaanderen. Naast de gewone netwerkbijeenkomsten organiseerde dit netwerk op 15 november 2018 een studiedag over uitgewezen kinderen. Het Kinderrechtencommissariaat gaf een presentatie over waar kinderen zonder papieren wel en niet recht op hebben.

Overleg met de ouder- en belangenverenigingen van kinderen met specifieke onderwijsnoden

Sinds het schooljaar 2017-2018 werkt het Kinderrechtencommissariaat mee aan deze overleggroep over de uitvoering van het M-decreet. Het kabinet en het departement Onderwijs en Vorming overleggen om de twee maanden met vertegenwoordigers van de ouderconfederaties en van belangenverenigingen van ouders van kinderen met specifieke onderwijsnoden. In dat overleg vertegenwoordigen we – samen met Unia en op basis van de klachten en meldingen die ons via de Klachtenlijn bereiken – de stem van de 'niet-georganiseerde ouders van kinderen met een beperking'.

Commissie Evaluatie Nieuw Ondersteuningsmodel

Sinds het schooljaar 2017-2018 is er een nieuw ondersteuningsmodel voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften in scholen van het gewoon basis- en secundair onderwijs en in centra voor deeltijds beroepsonderwijs. De onafhankelijke evaluatiecommissie van experts en academici werd samengesteld in september 2018. Het Kinderrechtencommissariaat maakt er deel van uit. Tussen november 2018 en augustus 2019 kwam de commissie acht keer samen.

Overleg met de Vlaamse kleutercoördinator

Het Kinderrechtencommissariaat werkt mee aan het coördinerend overleg van de Vlaamse kleutercoördinator met verschillende onderwijsactoren die kleuterparticipatie bevorderen. Op dat overleg wisselen de deelnemers informatie uit over vaststellingen, beleidsmaatregelen en goede praktijkvoorbeelden om de participatie van kleuters uit risicogroepen in het kleuteronderwijs te verbeteren.

Klankbordgroep Leerlingenvervoer

Het Kinderrechtencommissariaat zetelt in de klankbordgroep Leerlingenvervoer van het departement Onderwijs en Vorming. Zo volgen we de ontwikkelingen van de pilootprojecten op. In 2018-2019 kwam de klankbordgroep twee keer samen: op 4 oktober 2018 en 20 juni 2019.

Expoo

Expoo is het Expertisecentrum Opvoedingsondersteuning van de Vlaamse overheid. Het verzamelt en verspreidt kennis over opvoeden, opvoedingsondersteuning en de leefomgeving van kinderen en jongeren. Het ondersteunt het brede werkveld met methoden, technieken en instrumenten. Het Kinderrechtencommissariaat is lid van de reflectiegroep van Expoo.

Platform EU 2020

Belgisch Platform tegen Armoede en Sociale Uitsluiting EU2020, van de POD Maatschappelijke Integratie. Het Kinderrechtencommissariaat stelde er de aanbevelingen voor van het VN-Kinderrechtencomité aan België.

Expertgroep CEBUD armoede-lokaal beleid

Het Centrum voor Budgetadvies en -onderzoek (Cebud) organiseert elk jaar een bijeenkomst van zijn expertgroep. Die groep van een dertigtal personen uit sociale organisaties, lokale en boven-

lokale besturen en wetenschappers geeft input aan het CEBUD-onderzoek en de maatschappelijke en wetenschappelijke valorisatie ervan.

Klankbordgroep basisbereikbaarheid

Klankbordgroep van het departement Mobiliteit en Openbare werken (MOW) in samenwerking met de Mobiliteitsraad van Vlaanderen (MORA) buigt zich over de uitwerking van basisbereikbaarheid.

Commissie Bossuyt

Het Kinderrechtencommissariaat leverde aan de Commissie Bossuyt een kijk op het Belgische repatriëringsbeleid vanuit kinderrechtenperspectief. Die evalueerde na een consultatieronde het terugkeerbeleid in een eerste tussentijds rapport.

Andere stuurgroepen en projecten

Verder werkt het Kinderrechtencommissariaat actief mee aan:

- Begeleidende stuurgroep van het Project Geweld/Geteld van het departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin
- Lerend netwerk Ethisch sporten van Sport Vlaanderen, Kennis- en informatiecentrum sport op initiatief van de Vlaamse minister van Sport
- Stakeholdersgroep hervorming burgerrechtelijke opdracht justitiehuisen van het departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin
- Stuurgroep Cliëntenrechten van het departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin
- Stuurgroep Tienerpooiers op initiatief van de minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin
- Taskforce Masterplan Diversiteit in/en het jeugdwerk van het departement Cultuur, Jeugd en Media
- Kenniskring Onderzoek naar participatieruimte van jongeren in de gemeenschapsinstellingen, Agentschap Jongerenwelzijn en KU Leuven

5.4.

Samenwerken met universiteiten en hogescholen

Eveline Meylemans liep voor haar opleiding Sociaal Werk en Sociale Pedagogiek (Universiteit Gent) stage op het Kinderrechtencommissariaat. Ze deed een verkennend onderzoek naar afzondering in het onderwijs. Ze ging op zoek naar relevante regelgeving, zocht inspectieverslagen op en bezocht verschillende scholen. Ze maakte een ontwerp-knelpuntennota over het ontwerp.

Ook Davud Mirza liep stage voor zijn opleiding Sociaal Werk (UCCL). Hij werkte aan een bachelorscriptie over de noden en behoeften van jongvolwassen Afghaanse vluchtelingen in Vlaanderen. Hij sprak met 21 Afghaanse jongeren die wettig in België verblijven en organiseerde een focusgroep met de jongeren om zijn bevindingen te toetsen. Hij praatte ook met vijf experts.

5.5.

Bijdragen aan debatten, congressen en studiedagen

Het Kinderrechtencommissariaat wordt regelmatig gevraagd om op studiedagen en congressen een toelichting te geven over de eigen werking, over het kinderrechtenverdrag of over thema's die te maken hebben met minderjarigen.

Dit is een overzicht van de studiedagen en congressen waaraan het Kinderrechtencommissariaat een actieve bijdrage leverde.

- Lezing 50 jaar MFC Heynsdaele, Nazareth, 1 september 2018
- Lezing startdag CLB Gent, Drongen, 3 september 2018
- Boekvoorstelling 'Oe ist? Hoe peer support het welbevinden van jongeren kan verbeteren en pesten op school kan voorkomen', Brugge, 5 september 2018
- Debat 'Kinderarmoede', Pano, Gent, 13 september 2018
- Panel debat gemeenteraadsverkiezingen, Orbit, Wetteren, 13 september 2018
- Opening tentoonstelling 'Guilty or innocent, that isn't the question' van Johan Clarysse, Gent, 16 september 2018
- ENOC 22nd Annual Conference on 'Children's rights and wellbeing, promoting mental health', Parijs, 19-21 september 2018
- Statement 'Straffe taal', Evenement 'STRAF', Gent, 22 september 2018
- Lancering boek 'Mijn leven als superheld', CAW Oost-Brabant, Wezemaal, 25 september 2018
- Lezing 'Zorgzaam school maken', Pedagogische begeleidingsdienst OVSG, Aalst, 27 september 2018
- Studiedag jeugdhulp 'Heeft dat de zaak veranderd?' Agentschap Jongerenwelzijn, Brussel, 28 september 2018
- Lezing diplomering studenten, Hogeschool Vives, Kortrijk, 28 september 2018
- Visie 'jeugd welzijn', deelnemersdag Vlaams Jeugd Parlement vzw, Antwerpen, 29 september 2018
- Lezing 'Spelen in zwarte sneeuw, manifest tegen kinderarmoede', Vormingplus Gent-Eeklo, Merelbeke, 10 oktober 2018
- Lezing voorstelling Kinderrechtencommissariaat, Serviceclub Ladies Circle Maldegem, 16 oktober 2018
- Slotreflectie, Research on Stage 'Kinderen, jongeren en milieu: groen achter de oren?' Kenniscentrum Kinderrechten, Brussel, 16 oktober 2018
- Lezing 'Kinderrechten uit de kinderschoenen', Gezinsbond Deurle, 18 oktober 2018
- Werkwinkel 'Het hoger belang van het kind en kinderrechten in migratiekwesities', vzw Orbit, Brussel, 20 oktober
- Lezing 'In het belang van het kind? Adoptie onder de loep', Dag van de Adoptie, Vereniging voor Adoptiekind en Gezin, Mechelen, 21 oktober 2018
- Voordracht 'Kinderarmoede', internationaal event 'Health sciences crossing borders', faculteit Geneeskunde en Gezondheidswetenschappen UGent, Gent, 25 oktober 2018
- Lezing 'Kinderrechten en onderwijs in een grootstedelijke context. Over het belang van een verbindend schoolklimaat', Onderwijscentrum Gent, 6 november 2018
- Nagesprek 'OchArme, theaterstuk over kinderarmoede', Studium Generale, Gent, 6 november 2018

- Toespraak 'Het belang van educatie in een diverse samenleving die kampt met racisme', feestelijke opening expeditie WareWare, Studio Globo, Sint-Niklaas, 9 november 2018
- Lezing 'Kinderen zonder papieren: regels en rechten', studiedag Netwerk 'Laat ze leren' (Katholiek Onderwijs Vlaanderen), Brussel, 15 november 2018
- Lezing 'Homelessness from a child's perspective', COST-meeting, Zagreb, 15-16 november 2018
- Gast spreker algemene vergadering 'Kinderrechten in beeld', Habbekrats, Gent, 20 november 2018
- Workshop 'De tijd nemen, want niet alles dat tikt, ontploft', studiedag 'Graag traag. Langzaam, zo snel als we kunnen', Ave Regina vzw, Leuven, 23 november 2018
- Workshop 'Kinderrechten: een kompas voor afstand en nabijheid in de zorg voor kinderen', Kind en Gezin, Provinciale afdeling Vlaams-Brabant en Brussel, Brussel, 23 november 2018
- Lezing 'Het recht op contact en het samen plaatsen van brussen', Kamer van volksvertegenwoordigers, 23 november 2018
- Lezing 'Kinderrechten', Sint-Vincentius, Gent, 26 november 2018
- Panel praktijkdag 'Participatie', werkgroep participatie IROJ Antwerpen, Antwerpen, 27 november 2018
- Lezing 'Samen werk maken van een verbindend schoolklimaat', tweedaagse directies Don Bosco, Blankenberge, 28 november 2018
- Workshop 'Sanctiebeleid in een verbindend schoolklimaat', tweedaagse directies Don Bosco, Blankenberge, 28 november 2018
- Sofagesprek 'Waarom experimenteren met onze werktijd?' boekvoorstelling 'De strijd om tijd', Gent, 28 november 2018
- Panel 'Denkdag MPC Terbank vzw', MPC Terbank vzw, Leuven, 28 november 2018.
- Lezing 'Over kinderrechten en het belang van een verbindend schoolklimaat', Katholiek Onderwijs Vlaanderen, Oostende, 30 november 2018
- Lezing 'Geestelijke gezondheid vanuit een kinderrechtenperspectief', Vlaamse Vereniging voor Kinder- en Jeugdpsychiatrie, Leuven, 30 november 2018
- Workshop 'Dak- en thuisloosheid vanuit kinderrechtenperspectief', EXPOO-congres, Brussel, 4 december 2018
- Lezing 'De rol van het Kinderrechtencommissariaat', Universit  Saint-Louis, Brussel, 4 december 2018
- Lezing 'Dak- en thuisloosheid vanuit kinderrechtenperspectief', Contactcomit  Brussel, Brussel, 7 december 2018
- Lezing 'Terugblik op 20 jaar kinderbezoek', Gevangenis Gent, 7 december 2018
- Panel 'Het Grote Gelijkheidsdebat: armoede', Festival van de gelijkheid, Curieus, 12 december 2018
- Voorstelling werking Kinderrechtencommissariaat, Afghaanse respondenten van scriptieonderzoek Davud Mirza, Antwerpen, 23 december 2018
- Panel 'Staan de universele mensenrechten in de uitverkoop?' Huis van de Mens, Eeklo, 6 februari 2019
- Lezing 'Armoede vanuit een kinderrechtenperspectief', Studiedag 'Verder kijken naar kinderarmoede', De Boomhut, Klimrek, Sint-Salvator en De Mozaiekscholen, Gent, 15 februari 2019
- Panel 'Samenleving aan het woord', Event 'De Aftrap Komafmetarmoede', Decenniumdoelen, Brussel, 16 februari 2019
- Panel denk- en feedbacksessie SBO-onderzoek 'De positieve werking van flexibele leerroutes in de secundaire school – co-creatief aan de slag met leerlingen', Unicef, UGent, KU Leuven, VUB, UCLL, UHasselt, Brussel, 12 maart 2019
- Lezing 'Inclusief onderwijs: kinderrechtenperspectief', Onderwijsnetwerk Antwerpen, inspiratiedag rond inclusie, Antwerpen, 22 maart 2019
- Panel 'Polarisering', vrijwilligersweekend, Vlaamse Jeugdraad, Mechelen, 23 maart 2019
- Lezing 'Psychisch welzijn van jongeren op de doorsnede tussen gezin, onderwijs en welzijn', netwerkmoment van TEJO Brugge, Brugge, 28 maart 2019
- Panel 'Kwetsbare maatschappelijke groepen', debatavond Verzoening in contexten van sociale uitsluiting, Universitair Centrum Sint-Ignatius Antwerpen, Antwerpen, 3 april 2019
- Gastles 'Armoede vanuit een kinderrechtenperspectief', HoGent, postgraduaat pediatrie en neonatologie, Gent, 4 april 2019
- Presentatie 'kinderarmoede', Grote Prioriteiten-debat Jeugd- en Kinderrechtenbeleidsplan, Vlaamse overheid, Brussel, 26 april 2019
- Lezing 'Dak- en thuisloosheid vanuit kinderrechtenperspectief', HoGent, Gent, 30 april 2019

- Debriefing 'EU Peer review: homelessness from a child's perspective', Europees Sociaal Beschermingscomité, Brussel, 30 april 2019
- Inspiratietafel 'Aan wie en op welke manier kennen we het recht op leerlingenvervoer toe?', Studiedag 'Leerlingenvervoer in beweging', departement Onderwijs en Vorming, Brussel, 2 mei 2019
- Gesprekstafel Kinderrechtencommissariaat, Make It Happen beroependag, ACV Midden-Limburg e.a., Genk, 5 mei 2019
- Lezing 'Een kinderrechtenproof jeugddelinquentierecht', Studiedag Vlaams Jeugddelinquentierecht, KU Leuven, 7 mei 2019
- Keynote 'Maak kinderrechten levend op school', Onderwijsevenement 'Iedereen Meester aan de Vaart', LannooCampus, Leuven, 8 mei 2019
- Debat met maatschappelijke actoren, Zorg aan Zet Festival, Zorgnet-Icuro, Brussel, 9 mei 2019
- Slotreflectie studiedag 'Het belang van een kind: ouders voor altijd?', Larcier, Leuven, 10 mei 2019
- Feedback-, groeps- en brainstormsessie in het kader van het project Children in Legal Language Settings, Onderzoeksgroep Tolkwetenschap KU Leuven, Antwerpen, 13 en 14 mei 2019
- Lezing 'Kinderrechten in Vlaanderen en de rol van het Kinderrechtencommissariaat', Hogeschool Vives, Kortrijk, 15 mei 2019
- Lezing 'Kinderrechten: hét kompas van het jeugdwerk', Jeugdwerktweedaagse, De Ambrassade, Brussel, 16 mei 2019
- Debat 'Kinderen als getuige van partnergeweld', tweedaags congres 'Ik zie, ik zie, wat jij niet ziet', Vertrouwenscentrum Kindermishandeling Antwerpen, Antwerpen, 24 mei 2019
- Lezing 'Racisme en kinderrechten', Netwerkbijeenkomst, Netwerk racisme jeugdsector, Brussel, 19 juni 2019
- Toelichting Advies 2018-2019/12 'Ga voor stevige kinderrechtenfundamenten die uitwerking PVF voor minderjarigen ondersteunen', Raadgevend Comité Jeugdhulp, Brussel, 20 juni 2019
- Focusgroep 'Participatief werken in de jeugdhulp', Steunpunt Mens en Samenleving, Antwerpen, 29 juni 2019
- Focusgroep 'Cliëntenforum in de Integrale Jeugdhulp', Cachet, Brussel, 4 juli 2019

Deel

3

Waar knelt het?

1. Recht op basiszorg en hulp

1.1.

Kinderopvang

Decreet buitenschoolse opvang biedt kansen maar sterker vangnet is nodig

Vlaanderen wil het buitenschoolse opvang- en activiteitenbeleid reorganiseren: kinderen meer ontwikkelings- en speelkansen geven, ouders ondersteunen in hun participatie aan de arbeidsmarkt, en sociale cohesie en gelijke kansen bevorderen. Vanaf 2021 gebeurt dat op basis van een nieuw decreet.

- Decreet van 3 mei 2019 houdende de organisatie van buitenschoolse opvang en de afstemming tussen buitenschoolse activiteiten, *Parl.St. VI.Parl. 2018-2019, nr. 1856/7*

Het nieuwe decreet decentraliseert het beleid voor buitenschoolse opvang en buitenschoolse activiteiten. Op termijn gaat de Vlaamse overheid buitenschoolse opvanginitiatieven niet langer rechtstreeks financieren, maar lokale besturen subsidiëren die dan de regie in de organisatie van de buitenschoolse opvang en activiteiten opnemen. Vlaanderen plant één subsidie die gebaseerd is op het aantal twee- tot twaalfjarigen in de gemeente, één die rekening houdt met het aantal kwetsbare gezinnen en het aantal kinderen met extra zorgnoden en één voor kleuteropvang met een kwaliteitslabel.

Op 26 maart 2019 werd het decreet besproken in de Commissie voor Welzijn, Volksgezondheid en Gezin.

Het Kinderrechtencommissariaat schreef op eigen initiatief een advies bij het decreet en bezorgde dat aan de commissieleden.

Het Kinderrechtencommissariaat ziet in het decreet veel kansen voor duizenden kinderen. Lokale besturen krijgen meer slagkracht om zelf buitenschoolse opvang en activiteiten uit te tekenen. Ze kunnen beter inspelen op de behoefte van kinderen aan een buurtgerichte aanpak.

- Positief zijn de subsidies voor participatie van kinderen met specifieke zorgbehoeften en uit kwetsbare gezinnen.
- Het decreet stuurt aan op meer samenwerking en een integraal uitgebouwd buitenschools activiteitenaanbod. Het verlaagt de drempels tussen actoren die een rol kunnen spelen in de buitenschoolse activiteiten. En het vergroot de kans op een divers georganiseerd activiteitenpalet voor kinderen die opgroeien in kansarme buurten met weinig vrijetijdsaanbod of publieke ruimte om te spelen.

Het decreet houdt ook risico's in. Daarom vragen we een sterker vangnet.

- In het decreet zijn vooral de Vlaamse overheid, de lokale besturen en de organisatoren aanzet. Het perspectief en de rechtspositie van de participerende kinderen en ouders is onderbelicht. We missen stevige overheids garanties voor ouders en kinderen op een toegankelijk, kwaliteitsvol en divers activiteitenpalet in hun stad of gemeente.
- Het decreet brengt een behoorlijke verandering op gang. Verschillende belangen moeten op elkaar afgestemd worden met oog voor het belang van het kind. Er is een steunpunt nodig dat de lokale besturen en de samenwerkingsverbanden ondersteunt en altijd het belang van het kind voor ogen houdt.
- We missen sterke monitoring vanuit Vlaanderen op de realisatie van de doelstellingen in het decreet. We pleiten voor een monitoringstelsel op verschillende niveaus.
- Het decreet kent alleen aan kleuteropvang kwaliteitslabels toe, terwijl ook kinderen en

jonge tieners moeten kunnen rekenen op kwaliteit. We pleiten voor kwaliteitsvoorwaarden die beantwoorden aan wat kinderen en het VN-Kinderrechtencomité belangrijk vinden.

- In het decreet vallen jeugdwerk en sportverenigingen buiten de definitie van 'opvang lager onderwijs'. Ook onderwijs is in het decreet geen prominente speler. Terwijl scholen elke dag duizenden kinderen opvangen. En sommige lokale besturen ondersteunen nu al samenwerking tussen scholen, jeugdwerk- en sportorganisaties. We hopen dat de 'brede school'-samenwerkingen tussen scholen, jeugdwerk en sportverenigingen niet onder druk komen. Alle actoren die voor kinderen een verschil willen maken, moeten dat in alle vrijheid en met de nodige ondersteuning kunnen blijven doen.

- ▶ Kinderrechtencommissariaat, *Advies Decreet buitenschoolse opvang en activiteiten biedt kansen maar sterker vangnet is nodig*, 2018-2019/10, <https://www.kinderrechtencommissariaat.be/advies/decreet-buitenschoolse-opvang-en-activiteiten-biedt-kansen-maar-sterker-vangnet-nodig>

- ▶ Resultaten Groteprioriteitendebat 26 april 2019, http://sociaalcultureel.be/jeugd/vjkb_beleidsplan_jkp2020_2024.aspx

Groeipakket

De kinderbijslag is een belangrijk instrument om kinderrechten te realiseren en om iets te doen tegen kinderarmoede. Het Kinderrechtencommissariaat formuleerde al een advies in 2016 en schoof het groeipakket ook naar voren in zijn memorandum voor de verkiezingen van 2019.

- ▶ Kinderrechtencommissariaat, *Advies Groeipakket op maat van elk kind*, 2015-2016/15, <https://www.kinderrechtencommissariaat.be/advies/groeipakket-op-maat-van-elk-kind>
- ▶ Kinderrechtencommissariaat, Memorandum regionale, federale en Europese verkiezingen van 26 mei 2019, *Voorstellen voor een meer kindvriendelijke toekomst*, 2018-2019, <https://www.kinderrechtencommissariaat.be/advies/memorandum-voorstellen-voor-een-meer-kindvriendelijke-toekomst>

Het Kinderrechtencommissariaat kreeg opnieuw klachten over de nieuwe regels. Voor sommige gezinnen is er een groot verschil tussen de oude en de nieuwe regeling of pakt de overgangsregeling nadelig uit. Bijvoorbeeld gezinnen met één kind dat geboren is net vóór 1 januari 2019, of gezinnen waarvan de kinderen wees worden net na 1 januari 2019. Gezinnen vinden dat grote verschil onrechtvaardig en discriminerend.

1.2. Levensstandaard

Een kinderrechtelijk op kinderarmoede

Het Kinderrechtencommissariaat bleef overal in Vlaanderen pleiten voor een ambitieuze aanpak van kinderarmoede vanuit een kinderrechtenbenadering.

- ▶ Kinderrechtencommissariaat, Standpunt *Een kinderrechtelijk op kinderarmoede*, 2016-2017, <https://www.kinderrechtencommissariaat.be/advies/een-kinderrechtelijk-op-kinderarmoede>

Op het Grote Prioriteitendebat voor het Jeugd- en Kinderrechtenbeleidsplan 2020-2024 hielden we een pleidooi om de bestrijding van armoede bij kinderen en jongeren te behouden als een van de prioriteiten (26 april 2019). Deze uitdaging werd een van de vijf prioriteiten om voor te stellen aan de volgende regering.

Discriminatie en schending van het gelijkheidsbeginsel

Ouders klagen over de grote ongelijkheid tussen de kinderbijslag voor een kind geboren vóór of na 1 januari 2019. Ze namen al twee advocaten onder de arm om in hun naam een officiële klacht in te dienen voor discriminatie of schending van het gelijkheidsbeginsel. Eén advocaat wilde dat niet doen. De tweede advocaat zei dat het ongeveer 5.000 euro zou kosten met weinig of geen kans op slagen. De ouders vragen of het Kinderrechtencommissariaat iets kan betekenen.

“

Plots is de datum van overlijden van een ouder het criterium

Een grootvader meldt dat zijn kleinkinderen gediscrimineerd worden. Hun vader is onlangs overleden. Het groeipakket neemt de geboortedatum van de kinderen als uitgangspunt om te bepalen wie onder het oude systeem van de kinderbijslagregeling valt en wie onder het nieuwe systeem. Maar voor de halfwezentoeslag wordt plots de datum van het overlijden van de ouder het criterium. In de situatie van de kleinkinderen is de vader overleden na 1 januari 2019 waardoor zij voor de wezenbijslag in het nieuwe systeem terechtkomen. Ook de berekening van het basisbedrag en de leeftijdstoelagen gaat plots volgens het nieuwe systeem. Dat betekent een fors verlies voor de kinderen van wie een ouder overlijdt in 2019. Het basisbedrag van de kinderbijslag en de leeftijdstoelage is voor die kinderen plots geen verworven recht meer. Toch heeft de overheid altijd gesteld dat het om een verworven recht gaat als de kinderen geboren zijn vóór 1 januari 2019. Verandert de situatie van kinderen plots drastisch als een van hun ouders sterft? Dan discrimineert de overheid de kinderen, zegt hun grootvader.

”

Het Kinderrechtencommissariaat legt melders uit dat de Vlaamse Regering de vrijheid heeft om nieuwe beleidskeuzes te maken, ook als dat betekent dat gezinnen geen aanspraak kunnen maken op voordelen die er vroeger wel waren. De Vlaamse Regering zegt dat de overgangsregeling niet discrimineert, omdat het systeem gelijke behandeling garandeert van kinderen met dezelfde geboortedatum. Voor wezen en halfwezen gaat het om de overlijdensdatum van de ouder. We signaleerden ook dat het verschil in behandeling soms misschien onredelijk en onevenredig is, zoals de Raad van State zegt in zijn advies. Mensen die vinden dat ze onevenredig benadeeld zijn, kunnen terecht bij de Klachten- en bemiddelingsdienst van het Agentschap Uitbetaling Groeipakket.

► Raad van State, Advies 62.258/1 van 8 december 2017 over een voorontwerp van Vlaams decreet 'tot regeling van de toelagen in het kader van het gezinsbeleid', <http://www.raadvst-consstat.be/dbx/adviezen/62258.pdf#search=groeipakket>

Klachtenlijn ziet toe op recht op geschikte woning

Kinderen hebben recht op menswaardig wonen. Dat ligt vast in de Vlaamse Wooncode en in het Kinderrechtenverdrag. Artikel 27 zegt dat kinderen recht hebben op een passende levensstandaard. In de eerste plaats zijn de ouders daarvoor verantwoordelijk, maar als de ouders daar niet in slagen, moeten ze kunnen rekenen op een overheid die hen ondersteunt en het nodige doet om te zorgen voor eten, kleren, materiële bijstand, ondersteuning en huisvesting.

Eén op de vijf kinderen mist een betaalbare woning met een behoorlijke kwaliteit in een behoorlijke omgeving. Er is discriminatie van alleenstaande moeders op de private huurmarkt. Overbezette woningen zie je vooral bij gezinnen met kinderen. Bij één op de vier uithuiszettingen zijn kinderen betrokken. Kinderen zijn het slachtoffer van krotverhuur. En jongeren die uit de jeugdhulp komen, zijn een heel kwetsbare groep op de woningmarkt.

De Klachtenlijn krijgt verschillende meldingen over gebrekkige woonsituaties van kinderen. Net als de onderzoeksresultaten leggen ze situaties bloot van gebrekkige woonkwaliteit, te hoge huurprijs, moeilijkheden om huursubsidie te krijgen, wanpraktijken bij private huur, dreigende uithuiszetting, dak- en thuisloosheid.

“

Over drie maanden op straat

Ria is de leerlingbegeleidster van Leylo. Ze maakt zich zorgen over de woonsituatie van Leylo. De huisbaas van het Somalische gezin zegt dat ze de woning over drie maanden moet verlaten, terwijl de wettelijke periode zes maanden is. Ria is al naar het OCMW gegaan. Het OCMW kent de praktijken van de huisbaas. Ria is bang dat het gezin over drie maanden op straat staat en dat het OCMW pas dan in actie schiet. Ze vraagt wat ze nog meer kan doen.

”

“

Nachtopvang is geen plek voor kinderen

Een bezorgde scoutsleidster belt de Klachtenlijn. Twee meisjes uit haar groep zijn dakloos en ze wil meer kunnen doen voor het gezin. Het gezin verblijft in de gezinsopvang, maar daar mogen ze maar drie weken blijven. Daarna moeten ze naar de nachtopvang, terwijl dat toch geen plaats is voor kinderen. Elke dag moet het gezin daar inbellen en overdag moeten ze hun plan trekken, want dan is de nachtopvang gesloten.

”

Bij dak- en thuisloosheid proberen we de mensen zo goed mogelijk te informeren over de opvang en huurdersbegeleiding in hun buurt, en de ondersteuning die het OCMW kan en moet geven. We geven informatie over de regelgeving en verwijzen door naar diensten die alles verder kunnen opvolgen. Ook in ons memorandum voor de verkiezingen van 2019 kaartten we de schrijnende situatie van dak- en thuisloze kinderen en jongeren aan. We pleitten voor een actieplan dak- en thuisloosheid op kindformaat voor verschillende beleidsdomeinen: woon- en huurbeleid, problemen met woningen en wanpraktijken op de huurmarkt, preventieve aanpak van uithuiszettingen, armoedebestrijding en aanpak van intrafamiliaal geweld.

- ▶ Kinderrechtencommissariaat, Memorandum regionale, federale en Europese verkiezingen van 26 mei 2019, *Voorstellen voor een meer kindvriendelijke toekomst*, 2018-2019, <https://www.kinderrechtencommissariaat.be/advies/memorandum-voorstellen-voor-een-meer-kindvriendelijke-toekomst>

“

Niemand kiest om te bedelen

Op weg naar mijn werk in Brussel kom ik op straat elke dag een bedelende man met een klein kind tegen. Het is ongehoord dat mensen moeten bedelen. Volgens mij gaat niemand vrijwillig bedelen. Wat kan ik doen om die vader écht te helpen?

”

De Klachtenlijn kreeg opnieuw meldingen van pendelaars over bedelende gezinnen als ze onderweg zijn naar hun werk. Ze maken zich zorgen en vragen wat ze kunnen doen. De Klachtenlijn meldt de bezorgdheden aan Brusselse diensten die zorg dragen voor dak- en thuislozen. Een straathoekwerker gaat langs bij het gezin en wijst de weg naar ondersteuning en opvang.

“

Jongen kampt met gedragsproblemen en riskeert daarom dat ze hem uit huis zetten

Milans moeder belt de Klachtenlijn. Ze is bang dat ze haar uit haar sociale huurwoning gaan zetten. Haar zoon kampt met gedragsproblemen, en de medebewoners storen zich daaraan. De sociale huisvestingsmaatschappij startte een uithuiszettingsprocedure op. De moeder klaagt dat er nauwelijks bemiddeling was. Ze nam een advocaat om de uithuiszetting te betwisten.

Vanuit kinderrechtenperspectief is de uithuiszettingsprocedure moeilijk te begrijpen. Kinderen en jongeren horen zich aan samenlevingsafspraken te houden maar een probleem van een kind mag geen aanleiding zijn om een uithuiszettingsprocedure op te starten. De sociale huisvestingsmaatschappij riskeerde verschillende kinderrechten op de helling te zetten zoals het recht op zorg en bescherming, op een passende levensstandaard en op een gezins- en privéleven. Uiteindelijk ging de sociale huisvestingsmaatschappij zelf met de moeder en haar advocaat in gesprek en kon bemiddeling de uithuiszetting van het gezin voorkomen.

”

“

Er staat schimmel op de muren

Een moeder belt de Klachtenlijn. Ze is ten einde raad. Ze wonen met vijf in een klein huurappartement. Ze betalen 495 euro huur en er staat schimmel op de muren. Ze staat al lang op de wachtlijst voor een sociale huurwoning. Ze heeft al iedereen aangeschreven, zelfs de minister, maar niemand helpt haar en haar kinderen.

”

Ondanks de schrijnende woonsituatie en de hulpkreet van gezinnen kan de Klachtenlijn soms niet meer doen dan luisteren, ondersteunen, het probleem erkennen en de klachten doorspelen naar de bevoegde beleidsmakers. Vooral bij structurele problemen, zoals het tekort aan sociale huurwoningen voor gezinnen met kinderen, kunnen we nauwelijks het individuele gezin vooruit helpen en rest ons alleen de mogelijkheid om de structurele klacht te signaleren bij de bevoegde ministers en volksvertegenwoordigers.

Hulpverleenster slaagt erin officiële interpretatie van regelgeving bij te sturen

Noor verhuist van Brussel naar Antwerpen. Ze is 17 jaar. In Brussel verbleef ze in een opvangcentrum. In Antwerpen vindt ze een kleine studio en vraagt ze huursubsidie aan. Daarvoor moet Noor voldoen aan voorwaarden, zoals ingeschreven zijn op de wachtlijst van een sociale huisvestingsmaatschappij in Antwerpen en begeleid worden door een erkende begeleidingsdienst. Anders kan ze als minderjarige geen sociale huurwoning huren. Noor vraagt haar CAW-begeleidster om haar te helpen. Ze hebben zes maanden de tijd om de inschrijving op de wachtlijst te regelen. Samen gaan ze daarvoor naar de sociale huisvestingsmaatschappij.

De begeleiding door haar CAW-begeleidster blijkt niet te volstaan: het moet woonbegeleiding zijn door een erkende begeleidingsdienst. Noor meldt zich aan bij de intersectorale toegangspoort en komt terecht op een wachtlijst voor Contextbegeleiding Autonoom Wonen (CBAW). Net voor het einde van de termijn van zes maanden gaat Noor met haar CAW-begeleidster opnieuw naar de huisvestingsmaatschappij om haar inschrijving op de wachtlijst te regelen. Maar daar erkennen ze de aanmelding bij de intersectorale toegangspoort niet. Door al die wachtlijsten en procedures dreigt Noor haar huursubsidie mis te lopen.

De CAW-begeleidster laat het daar niet bij. Ze schrijft naar Toezicht – Wonen Vlaanderen en de afdeling Woonbeleid omdat ze de strakke interpretatie van de begeleidingsvoorwaarde door de huisvestingsmaatschappij niet volgt: 'Een lopende woonbegeleiding spreekt voor zich wanneer de

jongere effectief in de woning woont, maar toch niet wanneer de jongere langskomt om zich in te schrijven op een wachtlijst.' Toezicht – Wonen en afdeling Woonbeleid volgen de interpretatie van de CAW-begeleidster en bevestigen ze dat ingeschreven staan op de wachtlijst van een erkende begeleidingsdienst volstaat als inschrijvingsvoorwaarde bij een sociale woonactor.

De Antwerpse Ombudsdienst bracht ons en de Vlaamse Ombudsdienst op de hoogte van Noors verhaal. De Vlaamse Ombudsdienst ondersteunde Noors CAW-begeleidster in haar procedurezoektocht naar oplossingen voor Noor. Het Kinderrechtencommissariaat bleef van de zijlijn en telefonisch de verschillende stappen van de CAW-begeleidster volgen.

Het Kinderrechtencommissariaat onderschreef de opmerkingen van de CAW-begeleidster op de te strakke interpretatie van de begeleidingsvoorwaarden. Die dreigen het recht van minderjarigen op menswaardig wonen dubbel te hypothekeren.

Na een jaar kan de CAW-begeleidster Noors dossier eindelijk afsluiten. Na heel wat telefoontjes slaagt ze erin om de officiële interpretatie van de regelgeving bij te sturen. Voortaan volstaat 'ingeschreven staan op de wachtlijst' voor alle minderjarigen die aankloppen bij een sociale huisvestingsmaatschappij.

Maak kinderen en jongeren meer zichtbaar in het Vlaams woninghuurdecreet

Ook al zijn kinderen handelingsonbekwaam, ze zijn een niet te verwaarlozen groep voor het Vlaamse woonbeleid: 24% van de privé-huurders zijn gezinnen met kinderen.

Op 4 juni 2018 werd het ontwerp van het Vlaamse woninghuurdecreet ingediend bij het Vlaams Parlement.

Het Kinderrechtencommissariaat schreef op eigen initiatief een advies bij dat ontwerp.

In het advies pleiten we voor meer zichtbaarheid voor kinderen en jongeren in het woonbeleid en de woonpraktijk.

- We vragen om bij het ontwerp nog een kind- en jongereneffectrapport (JoKER) op te maken dat peilt naar de effecten van het decreet op het leven van kinderen en jongeren. Vanuit het perspectief van kinderen maken we ons zorgen over een aantal bepalingen, of het gebrek eraan, in het ontwerp van decreet.
- We missen bepalingen die de maatschappelijke en sociale potentie van de private huurmarkt of de discriminatie op de private huurmarkt concreet regelen. Toch is het bevorderen van de toegang tot de private huurmarkt een van de hoofddoelstellingen van het decreet.
- We zijn bang dat het ontwerp van decreet belangrijke kansen laat liggen voor jongeren in of nét uit de jeugdhulp. We vragen uitzonderingen voor die jongeren. Zeker bij de bepalingen over de verhuur van de studentenkamers.
- We stellen dat het belang van het kind meer moet doorwegen bij uithuiszettingen. We formuleren samen met het Steunpunt Mens en Samenleving (SAM) drie amendementsvoorstellen:

Amendement 1

Artikel 46 moet vervolledigd worden met een attest van de gezinssamenstelling. Dat moet garanderen dat de vrederechter weet dat er kinderen zijn.

Amendement 2

Artikel 47 moet aangevuld worden met een aparte procedure voor gezinnen met kinderen.

Amendement 3

En artikel 49, 3^e moet expliciet verwijzen naar de winterperiode en het belang van het kind.

- Ten slotte vinden we het een gemiste kans dat het decreet het conformiteitsattest niet doortrekt tot een verhuurvergunningssattest. Onderzoeken tonen aan dat de kwaliteit van een woning een

duidelijk verschil maakt voor het welzijn van kinderen, jongeren en gezinnen.

- ▶ Kinderrechtencommissariaat, *Advies Naar een kindvriendelijk woninghuurdecreet: kinderen en jongeren meer zichtbaar maken in beleid en praktijk*, 2018-2019/1, <https://www.kinderrechtencommissariaat.be/advies/naar-een-kindvriendelijk-woninghuurdecreet-kinderen-en-jongeren-meer-zichtbaar-maken-beleid>

Een van de drie amendementen die we samen met SAM naar voren schoven om het belang van het kind meer te laten doorwegen bij uithuiszettingen werd aangenomen. De vrederechter krijgt een attest van de gezinssamenstelling zodat hij weet dat er kinderen bij betrokken zijn.

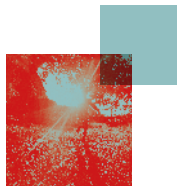
1.3.

Rechten in en op gezondheidszorg

Vooral vragen over geestelijke gezondheidszorg

Minderjarigen hebben rechten in en op gezondheidszorg. De wet op de patiëntenrechten zorgt niet altijd voor alle antwoorden op problemen of vragen die opduiken als de patiënt minderjarig is. Ouders en vooral zorgverleners zelf vragen het Kinderrechtencommissariaat dan om advies. Ze vragen antwoorden vanuit een kinderrechtenperspectief of melden knelpunten.

De meeste meldingen gaan over geestelijke gezondheidszorg. Dat blijft opvallend: over toegang tot de fysieke medische zorg krijgen we bijna geen meldingen. Het lijkt alsof de geestelijke gezondheidszorg juridisch meer in een grijze zone werkt. Ook in scheidingssituaties rijzen er veel vragen over het recht op gezondheidszorg. Dan wordt het belang van psychosociale ondersteuning aan kinderen en jongeren vaker betwist. De hulpverlener loopt vast en vraagt advies aan de Klachtenlijn met het oog op het belang van de zorg voor de minderjarige die ook zelf gehoord wil worden. Het Kinderrechtencommissariaat publiceerde in april 2018 een brochure, *Therapie voor een kind zonder toestemming van beide ouders?* met handvatten voor hulpverleners die moeilijk de toestemming krij-

gen van de twee ouders om therapie op te starten. Meldingen bij de Klachtenlijn tonen dat de nood aan informatie groot is. We sturen de brochure dan na naar de diensten en hulpverleners.

- ▶ Kinderrechtencommissariaat, Brochure *Therapie voor een kind zonder toestemming van beide ouders?*, april 2018, <https://www.kinderrechtencommissariaat.be/publications/detail/therapie-voor-een-kind-zonder-toestemming-van-beide-ouders>

Meldingen gaan over beroepsgeheim, omgang met minderjarigen in de gezondheidszorg en de rechten van de minderjarige patiënt. De Klachtenlijn geeft vooral advies of verwijst door naar ombudsdiensten van het ziekenhuis, van de geestelijke gezondheidszorg of de federale ombudsdienst 'Rechten van de patiënt'. We kunnen ook een eigen onderzoek of bemiddeling starten, maar daarvoor zijn melders vaak erg terughoudend. Veel melders willen de zorgrelatie beschermen of voelen zich afhankelijk van gezondheidswerkers waardoor ze banger zijn om toestemming te geven om verder contact op te nemen met de dienst of zorgverstreker. Een advies helpt ze vaak al verder.

Advocaat vraagt verklaring

Een therapeut vraagt wat ze moet doen met de vraag van een advocaat. Het gaat over een scheiding en zij begeleidt de dochter. De advocaat vraagt op papier te zetten dat het meisje angstig is na een bezoek aan haar vader. Vorig weekend zou er iets gebeurd zijn volgens de advocaat en de therapeut ziet het meisje deze week. De therapeut wil weten of een advocaat zo iets kan vragen en hoe dat strookt met haar beroepsgeheim. Ze zegt dat ze wel vaker vragen krijgt van advocaten die soms zelfs erg dwingend reageren.

De Klachtenlijn adviseert met collega's te overleggen hoe zij met vragen van een advocaat van één partij omgaan als er een rechtszaak loopt. In principe moeten er andere wegen bewandeld worden als er vermoedens zijn van grensoverschrijdend gedrag. Als de therapeut zich na de consultatie ernstige zorgen maakt, kan ze het best bekijken of het om een 'kind in nood'-procedure gaat.

Vader weigert therapiesessies voor zijn dochter

De vader van een meisje van 11 laat de therapeut weten dat hij niet akkoord is met de therapie. Hij zit in een vechtscheiding. Het meisje is er psychisch niet zo goed aan toe. Ze kampt met suïcidegedachten. De therapeut zegt dat het kind de hulp echt nodig heeft en dat ook zelf vindt. Wat moet ze nu doen?

De Klachtenlijn vraagt de therapeut of ze het kind 'bekwaam' inschat. Dat hangt onder andere af van de leeftijd en de hulpvraag van het meisje zelf. In het dossier kan de therapeut motiveren waarom ze de therapie toch verder zet. De vader kan ze uitnodigen voor een gesprek waarin ze haar overwegingen verduidelijkt en nagaat waar zijn weerstand vandaan komt. Als de vader niet akkoord gaat en de moeder wel, dan kan de familierechter beslissen om toch door te gaan met de therapie.

Fysieke en mentale beperking: recht op kinderspsychiatrische hulp?

Een voogd signaleert de situatie van een niet-begeleide minderjarige bij de Klachtenlijn. De jongen is doofstom en heeft een mentale beperking. Tot voor kort verbleef hij in een gespecialiseerd internaat. Psychisch en gedragsmatig gaat hij de laatste maanden sterk achteruit. Er is observatie nodig en intensieve psychiatrische zorg. De jongen is nog jong en heeft al heel wat meegemaakt. Geen enkele kinderspsychiatrische dienst wil hem opnemen, ofwel vanwege zijn beperking, ofwel vanwege zijn IQ. Ze lopen vast. Ook al heeft de jeugdrechtbank een opname opgelegd, toch blijven de diensten weigeren. Naast de Klachtenlijn werden nog verschillende andere diensten op de hoogte gebracht van de situatie.

De Klachtenlijn overlegt met Unia omdat ook zij erbij betrokken zijn. We spreken af dat Unia de melding verder opneemt.

Hoge kost logopedie

Een moeder vraagt informatie aan de Klachtenlijn over terugbetaling van logopedie voor haar kind. Via het ziekenfonds krijgt ze één jaar terugbetaald. Maar voor de leerstoornis van haar kind is langere begeleiding bij de logopedist nodig. Die kost kan ze zelf niet dragen. Ziet het Kinderrechtencommissariaat mogelijkheden?

De Klachtenlijn adviseert om alle mogelijkheden na te gaan met de sociale dienst van het ziekenfonds. Betaalt het ziekenfonds bijvoorbeeld wel logopedie op school terug? Is er een aanvullende verzekering mogelijk zoals voor tandzorg? Tot slot adviseren we de moeder om het zorgpakket bij verschillende ziekenfondsen te vergelijken om na te gaan of ze beter kan overstappen naar een ander ziekenfonds.

De terugbetaling van geneeskundige zorg valt buiten de bevoegdheid van een klachtenlijn. Toch zien we in de meldingen dat gezinnen het soms moeilijk hebben met de kost van medische en paramedische zorg en dat ze daardoor de nodige ondersteuning voor een kind noodgedwongen moeten stoppen. Financiële drempels mogen het recht op gezondheidszorg voor kinderen niet in de weg staan. Dat wordt het best gegarandeerd door gezondheidszorg gratis te maken voor alle kinderen. Dat kan door voor alle minderjarigen het remgeld af te schaffen en met een derdebetalersysteem te werken. Prioriteit gaat naar eerstelijnsgezondheidszorg. Maar alle gezondheidszorg die nodig is voor de ontwikkeling van kinderen moet betaalbaar zijn, ongeacht de economische situatie van hun gezin. Ook de tandzorg kan het derdebetalersysteem maar beter veralgemenen.

- Kinderrechtencommissariaat, Memorandum regionale, federale en Europese verkiezingen van 26 mei 2019, *Voorstellen voor een meer kindvriendelijke toekomst, 2018-2019*, <https://www.kinderrechtencommissariaat.be/advies/memorandum-voorstellen-voor-een-meer-kindvriendelijke-toekomst>

Ouders van kinderen met diabetes signaleren de moeilijkheden waar ze op botsen. De kinderen moeten regelmatig geprikt worden, en sommige ouders moeten dat op school zelf doen. Daardoor moeten

ze soms stoppen met hun fulltime job. Het is ook moeilijk om hun kind in te schrijven voor vrijetijdsactiviteiten omdat begeleiders die verantwoordelijkheid niet willen opnemen of niet vertrouwd zijn met de prikken. Ook de nachtelijke controle en de insuline op peil houden, werkt uitputtend. Voor oudere mensen is er nachtopvang om de familie te ontlasten. Voor ouders met zieke kinderen niet.

De ondersteuningsvormen voor gezinnen met een ziek kind zijn beperkt, zeggen ze. Dat raakt aan het recht van kinderen om volwaardig te kunnen participeren aan bijvoorbeeld vrije tijd of school. De ouders nemen het initiatief om in naam van hun kinderen hun stem te laten horen. Bij kleine kinderen is het probleem het grootst. Vanaf een bepaalde leeftijd kunnen kinderen zelf hun insulinewaarden meten en inschatten hoe ze zichzelf moeten behandelen.

Impact van racisme op gezondheid

Op de internationale dag tegen racisme formuleerde het Kinderrechtencommissariaat een standpunt over de schadelijke impact van racisme op de gezondheid van kinderen en jongeren.

Het standpunt kijkt racisme breed, zowel strafbare vormen als onderliggende mechanismen zoals stereotypering. Al die vormen kunnen een negatieve impact hebben op kinderen en hun rechten. Racisme is een inbreuk op het non-discriminatiebeginsel. Het bedreigt de integriteit van kinderen en hun recht op gezondheid en ontwikkeling.

Kinderen hebben ondersteuning nodig om de schadelijke impact van racisme zo klein mogelijk te houden en een tegengewicht te bieden. Hun veerkracht versterken kan op verschillende manieren:

- Door racisme bespreekbaar te maken op jonge leeftijd
- Door een positieve ontwikkeling van hun etnisch-culturele identiteit
- Door actieve steun van de ouders en anderen in de omgeving

Om dat waar te maken, moeten sectoren zoals opvoedingsondersteuning, onderwijs, jeugdwerk, gezondheidszorg en sociaal werk hun kennis ontwikkelen en acties ontplooiën.

Daarnaast is het essentieel om racisme zelf tegen te gaan:

- Door op te treden tegen racistisch geweld
- Door in het onderwijs mechanismen van ongelijkheid te doorbreken en ruimte te maken voor diversiteit
- Door etnisch profileren door de politie tegen te gaan
- Door evenwichtige beeldvorming in de media te stimuleren

- ▶ Kinderrechtencommissariaat, Standpunt *Kwetsuren van racisme bij kinderen als stoorzender in de ontwikkeling*, 2018-2019/9, <https://www.kinderrechtencommissariaat.be/advies/kwetsuren-van-racisme-bij-kinderen-als-stoorzender-de-ontwikkeling>

Op 19 maart 2019 organiseerden het Kenniscentrum Gezinswetenschappen van Odisee, Uit De Marge, het Minderhedenforum, Hand in Hand en het Kinderrechtencommissariaat samen de studiedag 'Mama ik wil niet meer bruin zijn!' Het boek 'Racisme: over wonden en veerkracht', dat mee aan de basis lag van het standpunt van het Kinderrechtencommissariaat, werd er voorgesteld aan het werkveld. In vier parallelle sessies werden verschillende invalshoeken uitgediept:

- Racisme-ervaringen van ouders en kinderen: een uitdaging voor gezinsondersteuning (door Kenniscentrum Gezinswetenschappen van Odisee)
- Racisme in de vrije tijd (door Uit de Marge)
- Onze organisatie dekoloniseren (door Hand in Hand tegen racisme)
- Aan de slag in het onderwijs (door het Minderhedenforum)

- ▶ Naima Charkaoui, *Racisme: over wonden en veerkracht*, 2019, Berchem, EPO

Op 19 juni 2019 stelde het Kinderrechtencommissariaat zijn standpunt ook voor aan het Netwerk antiracisme en discriminatie voor de jeugdsector. We praatten met jongerenorganisaties over hoe ze hierrond verder kunnen werken.

“

Geviseerd worden weegt psychisch door

Twee jongeren met een Roma-achtergrond zeggen dat de politie ze op straat regelmatig tegenhoudt voor een identiteitscontrole. Vaak zonder concrete aanleiding: het gebeurt als ze gewoon op straat wandelen of op het speelpleintje in de buurt. De jongeren vinden dat natuurlijk vervelend. Ook al zegt de politie dat het routine is en dat ze een identiteitscontrole bij iedereen mogen uitvoeren, het valt ze op dat zij telkens weer geveiseerd worden. Ze geloven niet dat die controles niets te maken hebben met hun Roma-afkomst. Ze zien het verschil goed met hoe de politie andere jongeren aanspreekt of net niet aanspreekt. Ze voelen zich geveiseerd en worden dat moe.

Dit signaal kwam binnen na een concrete politie-interventie waarover de jongeren vragen en klachten hadden. We speelden hun klachten door aan de korpschef. Die erkende dat sommige dingen beter of anders kunnen. Hij stond ervoor open om dit verder te bespreken. De klachtenbehandelaar neemt in overleg met de korpschef de gedeelde bezorgdheid verder op om de relatie tussen politie en minderjarigen positief te versterken.

”

“

Volwassen buurman pakt jongen van 7 jaar aan

De zus van de 7-jarige Emre belt de Klachtenlijn. Haar broertje was samen met andere kinderen op straat aan het spelen. Ze werden aangesproken door een boze buurman die een kras had op zijn garagepoort en hij beschuldigde de spelende kinderen daarvan. De andere kinderen stoven weg op hun fiets maar Emre was te laat. De man pakte hem vast, gaf hem een klap op zijn hoofd en riep erg racistische opmerkingen. De politie werd er bijgehaald om de gemoederen wat te bedaren. Toen de moeder van Emre vroeg of ze een klacht kon indienen tegen die man, antwoordde de politie dat dat weinig zou uithalen. Emre zou hier toch geen trauma aan overhouden, vonden ze. Toch blijft Emre een week later het voorval telkens opnieuw vertellen. Hij is niet zozeer boos om de klap op zijn hoofd, maar wel om de scheldtirade.

Hij kan dat niet loslaten. De zus wil het voorval signaleren aan het Kinderrechtencommissariaat. Ze weet dat we niet tussenbeide kunnen komen in burencollicten of onderlinge relaties tussen mensen, maar ze vindt dat elk kind recht heeft op bescherming, fysiek en psychisch.

”

1.4. Kinderen en jongeren in de jeugdhulp

Ondersteunen als antwoord op verontrusting

Kinderen en jongeren hebben het recht om op te groeien bij hun ouders of opvoedingsverantwoordelijken. Het kinderrechtenverdrag legt de hoofdverantwoordelijkheid voor de zorg voor en de bescherming van minderjarigen bij het gezin. De overheid moet gezinnen in hun opvoedingstaak ondersteunen. Dat vertaalt zich onder andere in ondersteuning bij opvoedingsvragen door de Huizen van het Kind of door toegankelijke jeugdhulp.

Als een gezin er moeilijk in slaagt om kinderen te beschermen of te verzorgen, kan er een verontrustende leef- en opvoedingssituatie ontstaan en komt de jeugdhulp nog sterker in beeld. Verschillende vormen van ambulante of residentiële hulp bieden ondersteuning als antwoord op de verontrusting. In sommige situaties zijn er meer dwingende maatregelen nodig en neemt de overheid de beschermingstaak over door gerechtelijke tussenkomsten.

Rechten op en in de jeugdhulp

Zodra de jeugdhulp in beeld komt, gelden er uitdrukkelijk rechten voor minderjarigen. Jeugdhulp kan wel vrijwillig zijn, maar nooit vrijblijvend. Het decreet Rechtspositie van de minderjarige in de jeugdhulp versterkt de actieve participatie van kinderen. Natuurlijk zorgt een rechtspositieregeling alleen niet voor betere hulpverlening. Een praktijkgerichte vertaalslag is nodig om die rechten effectief vorm te geven.

Rechten krijgen vorm in een hulpverlenende relatie, in het pedagogisch kader van een jeugdhulpvoorziening en in een ruimere benadering van sociaal werk. Dat is niet altijd evident. Professionals, ouders en kinderen vragen de Klachtenlijn advies of een actieve tussenkomst om de rechten op en in de jeugdhulp ten volle te garanderen.

De rol van de Klachtenlijn: dansen op het slappe koord

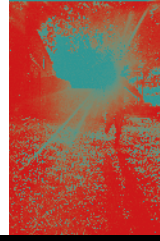
De Klachtenlijn krijgt meldingen en adviesvragen van ouders, van professionals en van het netwerk van gezinnen. Minderjarigen nemen zelf minder contact op. In gesprekken met minderjarigen stellen we vast dat ze vaak de Klachtenlijn niet kennen of dat ze eigenlijk niet goed weten wat hun rechten in de jeugdhulp zijn.

Voor de Klachtenlijn is het soms zoeken naar de geschikte tussenkomst. De meldingen gaan over procedures, over de samenwerking met individuele hulpverleners, over pedagogische principes, over onduidelijke verwachtingen of over niet gehoord en gezien worden.

Vaak werkt een uitgebreid advies al ondersteunend voor melders. Maar vaak moet de Klachtenlijn ook bemiddelen tussen ouders, minderjarigen en de professionele diensten. Dan stellen we zelf vragen over bepaalde situaties of spelen we vragen van ouders of jongeren door naar de hulpverleners.

De klachtenbehandelaar gaat intensief aan de slag als go-between. Dat is vaak efficiënter om vastgelopen situaties of spanningsvelden tussen gezinnen en professionals te deblokkeren. Meestal gaat het om erg gevoelige en complexe situaties waarin visies kunnen botsen. De Klachtenlijn probeert dan het belang, de rechten en de stem van de minderjarigen opnieuw centraal te stellen. Dat is altijd het vertrekpunt.

Subsidiariteit en vrijwilligheid als basispijlers van de jeugdhulp

Subsidiariteit

In de jeugdhulp geldt het principe van subsidiariteit: eerst putten uit het ambulante ondersteunings- en begeleidingsaanbod zoals contextbegeleiding, een dagcentrum of geestelijke gezondheidszorg. Die vormen van hulp zijn rechtstreeks toegankelijk. Is dat aanbod ontoereikend voor de hulpvraag of is er een lang, intensief, gespecialiseerd ondersteuningstraject nodig? Dan pas komt het residentiële aanbod van de integrale jeugdhulp in beeld. Die hulp is niet rechtstreeks toegankelijk voor gezinnen. Alle aanvragen lopen volgens een geijkte procedure. Ze worden schriftelijk gemotiveerd en ingediend bij de intersectorale toegangspoort. Het team indicatiestelling onderzoekt de aanvragen en bepaalt welke jeugdhulp het best aansluit bij de hulpvraag en de situatie van de jongere. Het team jeugdhulpregie zoekt uit wie effectief gaat helpen.

Vrijwilligheid

Een ander principe waarop de jeugdhulp gestoeld is, is vrijwilligheid en vraaggestuurde hulp. De regie voor het hulpverleningsproces ligt zoveel mogelijk bij de gezinnen zelf. Hulpverleners zoeken samen met de gezinnen naar de hulp die zij nodig hebben. Dat lukt niet altijd. Ouders en jongeren trekken zich soms terug of zien niet langer dat ze hulp nodig hebben. Terwijl hulpverleners of diensten zich zorgen blijven maken en vinden dat hulp nodig is omdat anders de ontwikkelingskansen van de kinderen in het gedrang komen. Die situaties kunnen geblokkeerd raken waardoor de verontrusting niet langer bespreekbaar is. Dan kan de jongere aangemeld worden bij het Ondersteuningscentrum Jeugdzorg (OCJ) of het Vertrouwenscentrum Kindermishandeling (VK). Die proberen de situatie te deblokken. De hulpvraag komt nog altijd vrijwillig, maar de hulp is niet meer vrijblijvend. OCJ of VK gaan na of er iets meer dwingende hulpverlening nodig is om de kinderen te beschermen. Ze onderzoeken of het nodig is om meer aanklampend te werken.

Als ze er niet in slagen om met de gezinnen een hulpverleningsplan op te stellen, kunnen ze het parket vragen om de jeugdrechtbank in te scha-

kelen. Vanaf dan spreken we van gerechtelijke jeugdhulp. De jeugdrechter beslist en de sociale dienst van de jeugdrechtbank adviseert en coördineert de hulpverlening. Op dat moment krijgen de minderjarigen een eigen advocaat toegewezen die hun rechten en belangen verdedigt. De jeugdadvocaat moet hun stem vertolken op de rechtbank.

Spanningsveld tussen vrijwillige en gerechtelijke jeugdhulp

De Klachtenlijn krijgt meldingen over het volledige proces in de jeugdhulp. Er zijn twee bewegingen.

Enerzijds houden hulpverleners verontrustende leefsituaties soms erg lang in de vrijwilligheid. Telkens opnieuw proberen ze dan om met veiligheidsplannen en nieuwe afspraken de situatie weer veilig en stabiel te maken. Er gaat erg veel energie naar telkens opnieuw proberen waardoor kinderen soms te lang in onveilige situaties blijven. Soms escaleert de situatie snel.

Anderzijds merken we ook dat de beweging van de gerechtelijke naar de vrijwillige jeugdhulp soms moeilijk loopt. Want zodra een hulp- en ondersteuningsplan werkt, kunnen de gezinnen in principe opnieuw doorverwezen worden naar vrijwillige jeugdhulp, en kan de jeugdrechtbank het dossier afsluiten. Zo krijgen de hulpverleners en de minderjarigen stilaan weer de regie in handen. Ouders, kinderen en jongeren vragen daar ook naar. Want nu hebben ze al te vaak het gevoel: 'Eens in de jeugdhulp, altijd in de jeugdhulp.'

Is vrijwilligheid wel nog een optie?

De pleegouders van de 5-jarige Nabil maken zich zorgen. De samenwerking met de ouders loopt al langer moeilijk. De pleegouders lieten de consultant van het OCJ al verschillende keren weten dat ze zich zorgen maken over de verontrustende verhalen waarmee Nabil terugkomt van bezoeken aan zijn ouders. Daar hebben ze al over gepraat met pleegzorg en met de ouders zelf. Die zeggen Nabil dat hij binnenkort weer thuis komt wonen.

Dat de pleegouders niet zijn ouders zijn en dat hij dus niet moet luisteren. Ook over zijn nationaliteit, zijn afkomst en religie geven de ouders hem ongepaste boodschappen. De pleegouders, de dienst pleegzorg en de school zien Nabil's gedrag veranderen. Hij lijkt niet goed meer te weten wat te doen en op school vertelt hij diezelfde verhalen.

Het CLB probeerde de consulent van het OCJ op de hoogte te brengen maar die is al twee maanden afwezig en niemand nam het dossier over. Bij het OCJ krijgen de pleegouders te horen dat ze moeten wachten. Onlangs hebben de ouders een nieuwe stap gezet: Nabil administratief ingeschreven op hun adres tegen de afspraken met de dienst pleegzorg in. De ouders lieten ook foto's nemen voor de Kids-ID, De pleegouders zijn bang dat het gezin op een bepaald moment gewoon vertrekt. Ze hebben de indruk dat het OCJ hun bezorgdheid niet serieus neemt en vooral aftoetst of vrijwillige jeugdhulp nog mogelijk is. De pleegouders zeggen dat blijven streven naar vrijwilligheid een goede zaak is, maar niet als de ouders in de gesprekken ja knikken en daarna thuis toch gewoon hun zin blijven doen. Hoelang kan dat blijven duren voor Nabil? De pleegouders willen dat hun zorgen over Nabil ernstig genomen worden.

De klachtenbehandelaar neemt contact op met de pleegzorgbegeleidster om meer zicht te krijgen op de bezorgdheid over Nabil. Daarna contacteert hij de teamverantwoordelijke van het OCJ en de verantwoordelijke van de dienst pleegzorg over de ernst van de situatie en over hoe de ouders alle afspraken overboord gooien. De Klachtenlijn focust op de mogelijke effecten van de gespannen relaties tussen het pleeggezin en de ouders op het welzijn van Nabil: In hoeverre is vrijwilligheid mogelijk als afspraken in de realiteit vervagen of zelfs niet nageleefd worden? Is het werkkader nog helder? Staat het belang van het kind altijd centraal? Is de thuissituatie betrouwbaar genoeg voor Nabil? Om die vragen te bespreken, vraagt de Klachtenlijn een overleg met alle diensten. De Klachtenbehandelaar hoort achteraf dat het OCJ het dossier stopzette. Na overleg blijven ouders en pleegouders toch elk hun eigen weg gaan. Ze droegen het dossier over aan het openbaar ministerie. De pleegouders laten twee maanden later weten dat er bij de jeugdrechtbank een maatschappelijk onderzoek loopt en ze signaleren een nieuw feit: Bij een bezoek aan de ouders zou de vader Nabil

geslagen hebben. De blauwe plekken waren nog zichtbaar. Daarvoor hebben ze een klacht ingediend. De consulent van de sociale dienst van de jeugdrechtbank is op de hoogte van de escalatie en neemt het verder op.

”

Kinderen en jongeren actief betrekken bij hun hulpverleningsparcours

Jeugdhulp kan voor kinderen, jongeren en ouders erg ingrijpend zijn. De drempel om hulp en ondersteuning te vragen is vaak hoog. Gezinnen hebben soms al heel wat geprobeerd om er zelf uit te geraken. Als het niet lukt of als andere diensten zich bezorgd tonen over de ontwikkelingskansen van kinderen, is er een tussenkomst van de jeugdhulp nodig.

Ouders zeggen ons dat ze zelf soms nog weinig in de hand hebben als er jeugdhulp ingeschakeld is. Elk aspect van hun leven wordt onderzocht en in vraag gesteld. En er moet een hulpvraag geformuleerd worden die niet altijd aansluit bij wat het gezin voor ogen had of waar de dienst mee aan de slag kan.

Ouders en kinderen ervaren de jeugdhulp soms eerder als een controledienst dan als ondersteuning. Gezinnen botsen met hulpverleners over wat ze verwachten van de hulp. Of gezinnen snappen niet altijd wat hulpverleners van hen verwachten.

Ouders en jongeren krijgen het gevoel dat de hulpverlening het overneemt. Ze willen zolang mogelijk medezeggenschap over het hulpverleningsproces en over de doelstellingen van de begeleiding. Participatie in het volledige hulpverleningsparcours is meer dan alleen maar luisteren naar hun mening of hun visie. Het gaat over samen nadenken en meer openstaan voor de ondersteuningsnaden van het gezin of de jongere dan voor de problemen of zorgen die de hulpverlening naar voren schuift.

Naarmate jongeren ouder worden, willen ze zelf meer zeggenschap en meer gehoord worden. Ook dat kan spanningen geven, zowel in hun

relatie met de hulpverlener als in de relatie met de eigen ouders. Jeugdhulpverleners kunnen daardoor ook zelf terecht komen in een spanningsveld tussen jongeren en ouders als drager van het ouderlijk gezag. Jongeren willen dat de hulpverleners hun stem meer laten meetellen.

Participatie in de jeugdhulp betekent ook kiezen voor flexibele jeugdhulp. Zodat er geschakeld kan worden als jongeren andere hulp nodig hebben.

Soms rijden jeugdhulpverleners zich vast in de definitie van wat het belang van een kind of jongere precies inhoudt. Soms is ruimte en afstand nodig, om het belang van een kind of jongere terug te vinden. Door stil te staan, te vertragen en samen met het kind of de jongere zijn belang te definiëren.

Inspraak van de minderjarige versus ouderlijk gezag

Milan, 15 jaar, is door de jeugdrechter in een voorziening geplaatst. Hij heeft sporadisch contact met zijn moeder. Met zijn vader heeft hij geen contact meer. Milan gaat regelmatig op bezoek bij een koppel dat hij goed kent. Zij zijn steunfiguren voor hem en hij noemt ze zijn steungezin. Milan heeft er een probleem mee dat de voorziening elke vraag om op bezoek te mogen gaan bij het steungezin voorlegt aan zijn ouders. Ook aan zijn vader met wie hij geen contact meer heeft of wil. De uitleg van de voorziening is dat de ouders nog wel het ouderlijk gezag dragen en dus mee beslissen met wie Milan contact heeft. Ook zijn vraag om op weekend te mogen gaan in het steungezin moet hij eerst voorleggen aan de consulent. Milan vindt het erg moeilijk dat zijn ouders die geen opvoedingsrol kunnen opnemen, zoveel geïnformeerd worden en zelfs nog mee mogen beslissen. En als het zijn ouders niet zijn, dan is het de consulent die advies moet geven. Milan wil meer aandacht voor zijn vraag en voor wat hij nodig heeft. Hij vraagt of de Klachtenlijn hem kan helpen.

De Klachtenlijn bespreekt de verzuchtingen van Milan met de voorziening en met de consulent van de sociale dienst van de jeugdrechtbank. We gaan ook na of er mogelijkheden zijn om in te gaan op de vraag van Milan die meer op bezoek wil gaan bij zijn steungezin. De consulent belooft

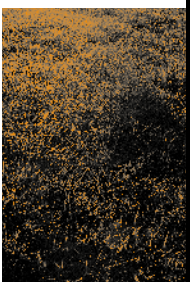
in de voorziening met de jongen te gaan praten en te bekijken hoe ze meer rekening kunnen houden met zijn vraag. Met Milan spreken we af dat hij opnieuw contact opneemt met de Klachtenlijn als er na het gesprek met de consulent nog verzuchtingen zijn. Hij heeft geen contact meer opgenomen.

Cliëntoverleg in de jeugdhulp als hefboom voor sterkere participatie

Het Kinderrechtencommissariaat signaleert al jaren dat jongeren vragen om actief te participeren in hun eigen hulpverleningstraject. Het antwoord van de sector was de organisatie van cliëntoverleg en bemiddeling. Sinds januari 2018 staat de afdeling Continuïteit en Toegang van Jongerenwelzijn daarvoor in. Weinig kinderen, jongeren en ouders kennen de mogelijkheid van cliëntoverleg. De jeugdhulpdossiers die onze Klachtenlijn bereiken, maken duidelijk dat de hulpverleners zelf nog maar weinig cliëntoverleg inzetten.

Toch kan cliëntoverleg heel waardevol zijn voor alle partijen, om opnieuw zicht te krijgen op welke hulpverlener wat opneemt en waarom, en wie welke beslissingen neemt. Als iedereen rond de tafel zit, krijg je een gesprek, niet over, maar met de jongere zelf. Een gesprek waarin iedereen naar elkaar luistert en waarin de gesprekspartners alles onderling op elkaar afstemmen. Een externe en onpartijdige voorzitter is voor zo'n cliëntoverleg een absolute meerwaarde. Het Kinderrechtencommissariaat is ervan overtuigd dat cliëntoverleg op individueel casusniveau de sleutel kan zijn voor meer participatie. Daarom is het belangrijk de mogelijkheid van cliëntoverleg ruimer bekend te maken.

Participatie beleidsmatig geïntegreerd: de decretale verankering van de cliëntenorganisaties

De decretale verankering van cliëntenorganisaties en een cliëntenforum in de integrale jeugdhulp beoogt meer participatieve jeugdhulp. Cliëntorganisaties een structurele plaats geven in de hulpverlening moet de positie van de kinderen, jongeren en ouders versterken zodat zij hun stem ook meer en effectiever kunnen laten horen over hun hulpverlening.

Verschiedende erkende cliëntenorganisaties kunnen zich organiseren in een cliëntenforum. Daar delen ze ervaringen en deskundigheid over participatieve jeugdhulpverlening en ontwikkelen ze samen een visie. Vanuit dat forum kunnen vertegenwoordigers participeren aan het beleid.

De Commissie van toezicht voor jeugdinstanties bezorgt haar maandrapporten voortaan ook aan de erkende cliëntenorganisaties.

- ▶ Decreet van 21 december 2018 houdende wijziging van het decreet van 12 juli 2013 betreffende de integrale jeugdhulp, wat cliëntenorganisaties en een cliëntenforum in de integrale jeugdhulp betreft, BS 28 januari 2019

Toegankelijke jeugdhulp

Hoe jongeren ondersteunen?

De Klachtenlijn krijgt vragen van professionals die werken met kinderen en antwoorden zoeken op de hulpnoden van de minderjarigen. Ook lopen melders soms vast in hun zoektocht naar welke dienst het best geplaatst is om hulp te bieden. De jeugdhulp lijkt niet altijd even transparant te zijn. Moeten ze werken via een dienst van de brede instap? Of kunnen ze zelf contact opnemen met ambulante jeugdhulpaanbieders? En wie biedt wat aan? De Klachtenlijn adviseert of brengt hulpvragers rechtstreeks in contact met de juiste diensten.

Hoe pak ik dit aan?

Een thuisverpleegkundige vraagt advies. Ze komt elke dag over de vloer bij Kevin, 15 jaar, en zijn moeder. De moeder van Kevin zit verwickeld in een strafrechtelijke procedure en binnenkort hoort ze of ze een gevangenisstraf krijgt. De kans is groot. Kevin weet op dit moment niet waar hij dan naartoe moet. Bij zijn vader is geen optie en de grootouders zijn al oud. De jongen wil erover praten. Hij zit met veel vragen. De thuisverpleegkundige zegt dat ze te weinig weet om op zijn vragen te antwoorden. Kevin heeft ook zelf medische zorg nodig, dus het zal niet evident zijn om voor hem een geschikte plek te vinden. De verpleegkundige zegt dat het netwerk van Kevin en zijn moeder wel erg beperkt is. Ze vraagt zich af of Kevin geen steun- of vertrouwenspersoon nodig heeft.

De Klachtenlijn kijkt of er een dienst is waar ze Kevin al kennen. We komen uit bij het OCJ. We spelen de vragen van Kevin door naar de consultant. Die heeft heel binnenkort een gesprek met de ouders en de jongen. Een voorziening of internaat is een piste, maar ze zal samen met Kevin en zijn moeder alle opties verkennen. We stellen voor om ook de thuisverpleegkundige uit te nodigen voor dat gesprek. Zij is een belangrijke steunfiguur voor de moeder en voor Kevin. Ook in de medische zorg voor Kevin kan zij misschien nog een rol opnemen als hij tijdelijk ergens anders verblijft. Die continuïteit van de medische zorg en de figuur van de verpleegkundige kan voor Kevin heel belangrijk zijn.

Het Kinderrechtencommissariaat blijft het belang van een vertrouwenspersoon ook voor de jongeren benadrukken. Een ruime bekendmaking en sensibilisering van de mogelijkheid om een vertrouwenspersoon in te schakelen blijft nodig.

- ▶ Kinderrechtencommissariaat, Dossier *Waarheid, durven of doen? Ervaringen van jongeren en ouders met jeugdhulp*, april 2016, <https://www.kinderrechtencommissariaat.be/advies/waarheid-durven-doen-ervaringen-van-jongeren-en-ouders-met-jeugdhulp>

“

Alleen wonen: hoe begin ik eraan?

Een hulpverlener uit een eerstelijnsdienst legt ons de situatie voor van de 16-jarige Leslie. Het meisje heeft een erg conflictueuze relatie met haar moeder. Die zou een alcoholprobleem hebben en haalt ook geld van Leslies rekening. De spanningen lopen hoog op. Het meisje wil alleen gaan wonen omdat ze nu ook al eigenlijk voor zichzelf zorgt. De hulpverlener wil weten of dat kan. Moet ze er een andere dienst bijhalen om bijvoorbeeld begeleid zelfstandig wonen op te starten? Moet ze daarvoor een procedure volgen? Moet ze de moeder op de hoogte brengen? Welke dienst moet ze aanspreken in hun regio?

De Klachtenlijn maakt de melder wegwijs in de jeugdhulpverlening en brengt haar in contact met de juiste diensten.

”

“

Hulp gevraagd

Een leerkracht zorgt tijdelijk voor een leerling. Het meisje heeft een geschiedenis in de psychiatrie, veroorzaakt door een erg problematische gezinssituatie. Ze kon na een crisisopvang in de kinderpsychiatrie nergens naartoe en wilde niet meer naar huis. Zo kwam ze bij de leerkracht terecht. Die zegt dat ze geen ervaring heeft met dit soort problemen. Het gaat momenteel erg slecht met het meisje, maar er is gewoon nergens plaats voor haar. Onlangs waren ze nog naar de spoedafdeling gegaan maar daar stuurden ze het meisje terug naar huis. Het gaat zo niet langer, er is een groot risico op zelfdoding maar de zorginstellingen laten hen volledig in de kou staan. Kan het Kinderrechtencommissariaat iets aandoen?

De Klachtenlijn brengt de leerkracht in contact met het regionale netwerk geestelijke gezondheidszorg voor kinderen en jongeren.

”

Omgaan met verontrusting als gedeelde verantwoordelijkheid

Hulpverleners krijgen soms te maken met zwaar verontrustende situaties. In die mate dat ze inschatten dat er extra ondersteuning nodig is van een Vertrouwenscentrum Kindermishandeling (VK) of een Ondersteuningscentrum Jeugdzorg (OCJ). Meldingen bij de Klachtenlijn tonen dat melders niet altijd de weg vinden naar die diensten. Ook is er vaak verwarring over het dubbele mandaat van een Vertrouwenscentrum Kindermishandeling. Kunnen ze daar contact mee opnemen vanuit hun basisopdracht om te werken met situaties rond kindermishandeling of toch eerder als gemandateerde voorziening? En als ze melding maken, hebben hulpverleners de indruk dat de diensten een eigen parcours volgen. Feedback over het verdere hulptraject zou welkom zijn zodat de hulpverlener-aanmelder nog overzicht heeft.

“

Grote zorgen over pasgeboren kind

Een sociaal assistent van een ziekenfonds begeleidt een gezin. De moeder bevalt binnenkort van haar derde kind. De sociaal assistent maakt zich ernstige zorgen over het gezin. Bij een huisbezoek stelde ze erbarmelijke leefomstandigheden en hygiëneproblemen vast. Het gezin heeft zware geldproblemen. Ook was ze getuige van agressief gedrag van de man tegenover zijn partner. De twee oudste kinderen zijn al geplaatst in pleeggezinnen. Ze meldt haar ongerustheid bij de sociale dienst van de materniteit waar de vrouw binnenkort gaat bevallen. De gynaecoloog laat de sociale dienst weten dat het niet zijn bevoegdheid is om met mogelijk verontrustende situaties om te gaan. Daarop neemt de sociaal assistent contact op met het VK. Zij zeggen dat ze anoniem geen melding kan maken. Ze vraagt de Klachtenlijn wie wel zal toezien op de veiligheid van het pasgeboren kind.

De Klachtenlijn bekijkt samen met de melder de situatie en wijst op de pleegplaatsing van de twee oudste kinderen. We leggen uit dat de jeugdrechtsbank vermoedelijk ook bij de zaak betrokken is. We adviseren contact op te nemen met de sociale dienst van de jeugdrechtsbank om de bezorgdheid te delen met de consultant. Vermoedelijk komt er na de geboorte extra toezicht.

”

Moeilijk lopende jeugdhulptrajecten

Naast het recht op toegankelijke jeugdhulp loopt het recht op passende jeugdhulp en zorg op maat. Als jeugdhulp niet toegankelijk is door wachtlijsten, is dat ook een schending van het recht op passende hulp en zorg op maat. Helaas blijven klachten over wachtlijsten en tekorten in het jeugdhulpaanbod elk jaar terugkomen. Ze leggen structurele knelpunten bloot waar ouders, kinderen en professionals op botsen. Het is een van de oorzaken waardoor de continuïteit van de jeugdhulp in het gedrang komt.

Naast de structurele obstakels kunnen ook spanningen in de relatie of samenwerking tussen ouders, kinderen en de hulpverleners een jeugdhulptraject bemoeilijken. Of de continuïteit van de hulpverlening zelfs verhinderen. Communicatie en bereikbaarheid van hulpverleners zijn belangrijke sleutels voor toegankelijke, duidelijke en betekenisvolle jeugdhulp. Als het daar fout loopt, zorgt dat voor weerstand en frustraties bij gezinnen.

Wachtlijsten en tekorten in het aanbod

Gemeenschapsinstelling is niet juiste plek voor Seppe

Een alleenstaande vader met psychische problemen roept de hulp in van de Klachtenlijn voor zijn zoon Seppe. Seppe heeft al een heel moeilijke jeugd gehad. Zijn moeder is buiten beeld. Het OCJ is ingeschakeld omdat Seppe in een verontrustende opvoedingssituatie zit. In de week zit Seppe op internaat en in het weekend gaat hij naar huis. Volgens zijn vader is er te weinig begeleiding op het internaat. Ook de vrijheden van zijn zoon worden beperkt. Seppe loopt regelmatig weg en telkens moet de politie hem gaan zoeken. De vader maakt zich daar veel zorgen over. Op een bepaald moment dient het OCJ een verzoek in bij het parket. De jeugdrechtbank wordt gevorderd. Omdat een open setting niet langer veilig is voor Seppe, wordt hij in een gemeenschapsinstelling geplaatst. De vader vindt dat niet de juiste plek voor zijn zoon. Hij krijgt er geen begeleiding op maat en hij komt tussen agressieve jongeren terecht. Zijn

vader vraagt de Klachtenlijn om contact op te nemen met de consulent van de sociale dienst van de jeugdrechtbank zodat Seppe zo snel mogelijk naar huis kan komen.

De Klachtenlijn contacteert de sociale dienst van de jeugdrechtbank. De consulent geeft toe dat een gemeenschapsinstelling niet langer de juiste plek is voor Seppe. Seppe heeft gedrags- en emotionele stoornissen en staat op de wachtlijst voor een GES+-afdeling. Alleen is het wachten op een plek. Ook de consulent vindt dat frustrerend. Om het voor Seppe draaglijk te houden, krijgt hij een vrijer regime in de gemeenschapsinstelling. Zo kan hij meedoen aan buitenactiviteiten. Terug naar huis gaan als overbruggingsmaatregel is geen optie.

Wanneer kijkt en luistert de overheid eens echt naar kinderen?

Mijn 8-jarige kleinzoon moest vorig jaar naar een OOC gaan van de jeugdrechter omdat er problemen zijn bij mijn dochter thuis. Zij kan door haar eigen problemen niet voor mijn kleinzoon zorgen. Het OOC adviseert een verder verblijf in een MPI. Dat zou het best beantwoorden aan de noden van mijn kleinzoon. We zijn nu acht maanden verder en hij staat nog altijd op de wachtlijst. Het OOC is gelukkig flexibel genoeg om hem langer op te nemen want teruggaan naar zijn moeder is uitgesloten. Maar ze komen stilaan aan hun limiet. Mijn kleinzoon bezet een bed dat nodig is voor een ander kind. De consulent is ook gefrustreerd. Ze heeft al alles gedaan om de aanvraag een priorlabel toe te kennen. Maar nog altijd zijn er geen vooruitzichten. Het Kinderrechtencommissariaat kan de wachtlijst ook niet versnellen maar ik wil dit wel signaleren. Ik weet dat we niet de enigen zijn en dat we al blij mogen zijn met een plek in de jeugdhulp. Wanneer kijkt en luistert de overheid eens echt naar kinderen?

Communicatieruis

De Klachtenlijn merkt in heel wat meldingen ontevredenheid bij gezinnen over de genomen jeugdhulpmaatregelen. Verschillende aspecten leiden tot die ontevredenheid. Communicatie is een belangrijke factor.

Zo is er onduidelijkheid over de genomen maatregelen, onduidelijkheid over wat de jeugdhulp verwacht van het gezin, onduidelijkheid over de evaluatie van de genomen maatregel, onduidelijkheid over het toekomstperspectief of onduidelijkheid over het waarom van de maatregel. Daardoor gaan gezinnen vaak in weerstand of geven ze het op om 'positief en constructief' mee te werken zoals de hulpverleners vragen.

Communicatieruis kunnen we niet loskoppelen van de bereikbaarheid van de hulpverleners. Ouders en jongeren klagen dat hun individuele hulpverlener soms moeilijk bereikbaar is of niet reageert op een boodschap. Ook de vele wissels van hulpverleners en consulenten of afwezigheid om verschillende redenen zorgen voor irritatie en een gevoel van overgeleverd te zijn. Dat ze alleen maar een dossier zijn en dat de hulpverlener hun situatie niet echt kent.

In die situaties neemt de Klachtenlijn zijn go-betweenrol op en proberen we verheldering te brengen. Als gezinnen de jeugdhulp betekenisvol en ondersteunend vinden, is dat voor de kinderen zelf ook een meerwaarde.

Moeder wil bij dochter blijven bij medische ingreep

De zevenjarige Lena verblijft in een begeleidingstehuis. Morgen wordt ze opgenomen voor een medische ingreep in een dagkliniek. Haar moeder wil bij die ingreep zijn. De consulent van het OCJ stelt voorwaarden: er moet ook iemand van het netwerk bij zijn. Maar de moeder heeft alleen maar haar eigen moeder als netwerk. En zij kan niet. De moeder krijgt het bericht dat ze dan niet bij de ingreep kan zijn. Ze vraagt dringend bemiddeling van het Kinderrechtencommissariaat zodat haar dochter de ingreep niet alleen moet ondergaan en de hele dag alleen in een ziekenhuiskamer moet liggen.

De Klachtenlijn informeert bij het OCJ naar de mogelijkheden en stelt vragen om de situatie vanuit een ander perspectief te bekijken. Wegen de zorgen over de moeder-kindrelatie op tegen het feit dat een kind een hele dag alleen in een dagziekenhuis moet verblijven? Ook als het kind een ingreep ondergaat en er toezicht is van verpleging? Het was al afgesproken dat de begeleiding van de voorziening het kind 's morgens brengt en weer komt ophalen. Het gaat dus echt over de uren voordat het kind naar de operatiezaal gaat en in de ontwaakzaal. Na overleg met de teamverantwoordelijke krijgt de moeder het fiat om bij haar dochter te blijven.

'We wachten nog een beetje'

Mijn twee kinderen zijn geplaatst door de jeugdrechtbank na herhaald intrafamiliaal geweld. Ik ben inmiddels weg van de vader. Dat was een van de voorwaarden. Het geweld moest stoppen. Het duurde lang voordat ik me kon losmaken van hem maar ik heb de stap gezet. Nu krijg ik mijn kinderen nog niet terug. Ik weet niet wat de consulent nog van mij verwacht. Als ik ernaar vraag, antwoordt hij dat het nog te vroeg is. Maar waarop wachten we dan? Mijn kinderen zijn 11 en 9 jaar en zitten al acht maanden in een voorziening. Ik hoor overal van wachtlijsten maar als een thuis weer een thuis kan zijn, krijgen ouders hun kinderen nog niet terug. Als tussenstap vraag ik een uitgebreidere bezoeksregeling. En ook daarop is het wachten. De consulent zegt dat de voorziening dat bepaalt en daar zeggen ze dat de jeugdrechter dat bepaalt. Ik word er stilaan gek van.

De Klachtenlijn neemt contact op met de diensten en klaart voor de moeder alle vragen uit. We stellen vast dat het inderdaad onduidelijk is wat de voorziening verwacht van de moeder. We vragen om die verwachtingen helder te formuleren zodat ouders en ook kinderen toekomstperspectief krijgen. Dan verhoogt mogelijk hun engagement in plaats van hun weerstand.

“

Bang dat een tussenkomst van het Kinderrechtencommissariaat nadelige gevolgen krijgt

Onze vier kinderen zijn geplaatst. De hulpverleners spreken van onveiligheid. Wij begrijpen dat niet. Als we dat durven zeggen, antwoorden ze met moeilijke woorden dat we ‘geen inzicht hebben of niet kunnen reflecteren’. We moeten eerst ons probleem inzien. Maar het erge is dat we buiten enkele gesprekken met de gezinsbegeleiding van de voorziening geen enkele vorm van ondersteuning hebben. We moeten maar naar een CGG gaan, zeggen ze. Daar vragen ze wat we komen doen, maar dat weten we eigenlijk niet. Dus is ook daar de hulpverlening gestopt. We willen dat het Kinderrechtencommissariaat weet dat het soms erg moeilijk is om geplaatste kinderen terug te krijgen. Alsof een voorziening het zoveel beter doet. We willen niet dat er contact opgenomen wordt met de hulpverlening. We zijn veel te bang dat ze het ons kwalijk gaan nemen. De kinderen mogen eindelijk af en toe naar huis in het weekend en dat willen we niet op het spel zetten.

”

De Klachtenlijn krijgt signalen van ouders zonder de vraag om daar iets mee te doen. Ouders en jongeren zijn bang dat contact met een klachtenlijn nadelige gevolgen kan hebben. Het geeft ons een idee van hoe afhankelijk sommige gezinnen zich voelen van de hulpverlening. Het kan niet zij tegen wij zijn. En toch lijkt dat gevoel soms te overheersen. Ook als de Klachtenlijn tussenbeide komt in andere situaties horen we achteraf weleens van melders dat de begeleider of de consulent duidelijk had laten verstaan dat hij niet opgezet was met het contact met het Kinderrechtencommissariaat. Dat is jammer. Het is net een meerwaarde om vanuit een klacht opnieuw verder samen te werken. In de verdediging kruipen is niet altijd de oplossing. Van cliënten wordt heel veel inzicht en reflectie verwacht over het eigen handelen. Het is een uitdaging voor hulpverleners om ook zelf blij te geven van dat inzicht en die reflectie.

Jeugdhulp na 18 jaar

Op 9 januari 2019 werd de kinderrechtencommissaris uitgenodigd in de Commissie voor Welzijn, Volksgezondheid en Gezin voor een hoorzitting over de conceptnota die hulpverlening mogelijk wil maken als gerechtelijke maatregel voor jongeren die meerderjarig worden.

- Conceptnota voor nieuwe regelgeving betreffende de voortzetting van hulpverlening als gerechtelijke maatregel voor jongeren die de meerderjarigheid hebben bereikt, 21 september 2018, *Parl.St.* VI.Parl. 2017-2018, nr. 1690/1

De conceptnota wil de ‘mogelijkheid creëren voor de jeugdrechtsbank om voor zeer kwetsbare jongeren of jongvolwassenen onder welomschreven voorwaarden voortgezette jeugdhulpverlening op te leggen’.

Het Kinderrechtencommissariaat vindt de bezorgdheid terecht over een beperkte maar heel kwetsbare groep jongvolwassenen die de jeugdhulp verlaten. Voor die kleine groep jongeren kan het zinvol zijn om onder welomschreven voorwaarden en met genoeg rechtswaarborgen voortgezette jeugdhulpverlening op te leggen, ook na hun meerderjarigheid.

Het advies legt de nadruk op preventie als belangrijkste hefboom om te zorgen dat jongeren die meerderjarig worden de jeugdhulp op een goede manier kunnen verlaten. Eerder dan te focussen op de vraag ‘kan hulpverlening opgelegd worden?’ moeten we regelgeving en een beleid ontwikkelen om opgelegde jeugdhulpverlening overbodig te maken. Bewustmaking van en over dit probleem is in verschillende beleidsdomeinen nodig. Uit onderzoek blijkt namelijk dat jongeren die de jeugdhulp verlaten vooral geconfronteerd worden met slechte huisvesting, geldproblemen, moeilijkheden om een sociaal netwerk op te bouwen, en soms ook druggebruik. Voortgezette hulpverlening ‘opleggen’ is niet evident, en kan pas als laatste redmiddel. Participatie, zelfbeschikking en autonomie van de jongvolwassene moet zo goed mogelijk verzekerd worden. De opgelegde hulpverlening moet altijd als einddoel hebben dat de jongere zijn leven autonoom kan leiden. Ook bij opgelegde voortgezette hulpverlening moeten jongeren zoveel mogelijk eigenaar worden en blijven van hun hulpverleningstraject.

- ▶ De presentatie van het Kinderrechtencommissariaat op de hoorzitting en de livestream is te vinden op <https://www.kinderrechtencommissariaat.be/advies/verplichte-jeugdhulp-bij-overgang-naar-meerderjarigheid-voor-een-selecte-groep>

Wijziging van het decreet Integrale Jeugdhulp

Samen met de indiening van het ontwerp van het decreet Jeugddelinquentierecht op 25 juli 2018 werd ook een voorontwerp van decreet ingediend met verschillende wijzigings-, opheffings- en overgangsbepalingen.

- ▶ Voorontwerp van decreet houdende diverse wijzigings-, opheffings- en overgangsbepalingen aangaande het decreet betreffende het jeugddelinquentierecht, VR 2017, 1512 DOC 1310/2 BIS

Het voorontwerp raakt aan basisprincipes van de gerechtelijke jeugdhulp. Artikel 48 van het decreet Integrale Jeugdhulp somt helder de mogelijke maatregelen voor minderjarigen op. De aard en de maximumduur van die maatregelen worden duidelijk bepaald. Door het voorstel om artikel 48 aan te passen, werden zowel de opsomming van de maatregelen als hun maximale duur én het subsidiariteitsbeginsel geschrapt. De rechtszekerheid van de jongere en zijn rechtswaARBORGEN kwamen daardoor ernstig in het gedrang. Het Kinderrechtencommissariaat signaleerde dat aan de verschillende actoren in de werkgroep Jeugdsanctierecht, met name de Unie van Jeugdmagistraten, de Unie van Jeugdadvocaten en het College van Procureurs-Generaal.

We zijn van mening dat een onafhankelijke jeugdrechter moet beslissen over de aard en de duur van een gerechtelijke jeugdhulpverleningsmaatregel, die voor een minderjarige heel ingrijpend is. We vroegen een overleg met het kabinet. Dat overleg op 31 januari 2019 leidde tot de aanpassing van de artikelen van het decreet conform onze verzuchtingen. Die traden op 1 september 2019 in werking.

- ▶ Artikel 48 werd vervangen bij artikel 23, Decr. VI. 15 maart 2019 (BS 4 april 2019) met ingang van 1 september 2019 (art. 22 B.VI.Reg. 22 maart 2019, BS 27 juni 2019)

Juridische ondersteuning van kinderen en jongeren over hun rechten, maar ook van jeugdhulpaanbieders blijft nodig

Het decreet Integrale Jeugdhulp en het decreet Rechtspositie van de minderjarige in de Jeugdhulp kent kinderen in de jeugdhulp heel wat rechten toe. Het recht op inspraak en participatie staat uitdrukkelijk in het decreet. Daarnaast gaat het over het recht op privacy, op inzage van het dossier, op een vertrouwenspersoon, en op beroepsgeheim.

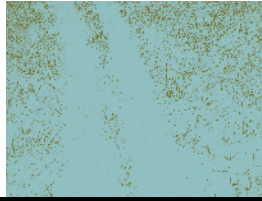
Bij de Klachtenlijn stellen we nog veel onduidelijkheid vast over de concrete invulling van die rechten. We krijgen vragen over de toepassing in de dagelijkse praktijk. De Klachtenlijn geeft advies en concretiseert de rechten. Als hulpverleners nog meer vragen hebben over hoe zij daarmee moeten omgaan binnen de grenzen van de organisatie of tot waar hun handelen reikt, verwijzen we door naar het Steunpunt Mens en Samenleving waar jeugdhulpaanbieders juridische ondersteuning kunnen vragen.

Mag een jongere zelf een vertrouwenspersoon aanduiden?

Een begeleidster van een MPI belt de Klachtenlijn voor advies over de vertrouwenspersoon van Lisa (10). Zij werd in het MPI geplaatst omdat haar ouders verwickeld zijn in een vechtscheiding, wat de ontwikkeling van het meisje belemmert. Ze had een vertrouwenspersoon toegewezen gekregen van een vzw. Nu komt er bij de begeleidster een vrouw die zegt dat zij de vertrouwenspersoon wil zijn. De moeder is akkoord, maar de vader weigert. Lisa zelf wil haar ook wel als vertrouwenspersoon. De begeleidster vraagt zich af hoeveel inspraak Lisa daarin heeft. Is het aan de ouders om te beslissen of mag zij zelf iemand aanwijzen? Ze is tenslotte nog maar 10 jaar.

De klachtenbehandelaar verduidelijkt het regelgevend kader, met name het decreet over de rechtspositie van minderjarigen. Zolang er geen rechtstreekse link is van de vertrouwenspersoon met de jeugdhulpverlening, kan iedereen die rol opnemen. Als Lisa handelingsbekwaam is, mag ze haar vertrouwenspersoon zelf aanduiden.

”

“

Informatie delen met ouders?

Het CLB start een begeleidingstraject op met een jongen van 13 jaar. Zijn ouders zijn gescheiden. De jongen wil niet dat het CLB zijn vader op de hoogte brengt. Moeten ze aan de vraag van de jongen tegemoetkomen om de informatie niet te delen?

De Klachtenlijn verwijst naar het decreet rechtspositie dat 12 jaar uitdrukkelijk de scharnierleeftijd noemt om zelfstandig je rechten uit te oefenen.

”

Sociale media zijn niet weg te denken uit het leven van kinderen en jongeren. Steeds jonger komen ze ermee in aanraking. Het gebruik ervan vermijden, kan niet. De technologie evolueert zo snel dat het net beter is om jongeren ermee te leren omgaan. Dat wil zeggen dat ze kunnen proeven van de voordelen ervan. Even belangrijk is het om de risico's aan te geven. Hoe ze dat het best kunnen doen, is voor ouders en professionals niet gemakkelijk.

“

Inspraak jongere in gebruik van sociale media

Een medewerkster van een MPI vraagt de Klachtenlijn om advies over het gebruik van sociale media door de jongeren in de voorziening. Ze wil graag een beleid uitstippelen en vraagt zich af wat wel en niet kan.

De Klachtenlijn biedt kapstukken aan die de voorziening kan meenemen in haar beleid. Zo is het in België wettelijk toegelaten om vanaf 13 jaar gebruik te maken van sociale media. Omdat jongeren zelf expert zijn in sociale media, is het

een meerwaarde om ze zelf te betrekken bij het beleid. Zo kan besproken worden wat de risico's zijn van internetgebruik en hoe jongeren hun privacy kunnen beschermen door hun profiel of de verspreiding van foto's te beveiligen. Ook jongeren in de jeugdhulp hebben recht op privacy. Het is dus niet zomaar toegelaten om zonder hun medeweten berichten op de gsm of op Facebook in te kijken. De jeugdrechter kan wel beslissen om berichten te laten controleren of de toegang tot het internet ontzeggen.

”

Broze bruggen tussen jeugdhulp en kinder- en jeugdpsychiatrie

Het Kinderrechtencommissariaat krijgt regelmatig signalen over de gespannen relatie tussen kinder- en jeugdpsychiatrie en justitie. Die signalen komen enerzijds van de gezinnen, als klachten over wachtlijsten of geen toegang tot gepaste hulp. Anderzijds benoemen ook professionals uit de kinder- en jeugdpsychiatrie én jeugdadvocaten en jeugdrechters heel wat problemen.

Kinderpsychiatrie en justitie kijken vanuit een heel ander perspectief naar dit spanningsveld, waardoor het water vaak erg diep lijkt te zijn. Toch zijn er heel wat lokale samenwerkingsverbanden, en hebben ze vaak ook begrip voor elkaars standpunt. Communicatie, wederzijds begrip en samenwerking zijn belangrijke sleutels. Iedereen is het erover eens dat de capaciteit in de kinder- en jeugdpsychiatrie absoluut uitgebreider moet om te kunnen inspelen op de zorgnoden en zorgvragen van jongeren.

Alleen denken aan residentiële uitbreiding is te eng. Het Kinderrechtencommissariaat vindt het nodig de capaciteit uit te breiden in de residentiële én in alle ambulante zorgvormen.

“

Psychiatrische opname nodig

Een jeugdadvocaat belt de Klachtenlijn omdat ze ongerust is over het welzijn van Daan. Die heeft zware suïcidale problemen. De sociale dienst van de jeugdrechtbank volgt de jongen van heel nabij op maar vindt geen oplossing meer ondanks hun harde zoekwerk. De psychiatrische diensten kam-

pen met plaatsgebrek en de diensten voor bijzondere jeugdzorg kunnen de zware problematiek van Daan niet aan.

Als er niet snel een psychiatrisch ziekenhuis is dat Daan kan opvangen, wordt hij allicht in een gemeenschapsinstelling geplaatst. Dat vindt de advocaat onverantwoord, volledig tegen het belang van de minderjarige. Een kind opsluiten kan geen oplossing zijn. Bovendien kan de gemeenschapsinstelling die zware problematiek ook niet aan. Iedereen zit met de handen in het haar. De jeugdrechter is ook machteloos, want hij kan de psychiatrie niet verplichten om de jongen op te nemen.

Jongeren met een complexe problematiek komen soms in een gemeenschapsinstelling terecht omdat ze ergens anders niet terecht kunnen of geweigerd worden. Jongeren die dringend een psychiatrische opname of begeleiding nodig hebben, krijgen niet altijd het gepaste hulpaanbod. Gedwongen opname, ambulante of residentieel, in een kinderpsychiatrische unit kan niet opgelegd worden. Dat raakt aan hun recht op gepaste zorg en ondersteuning.

Tienerpooiers

Het Kinderrechtencommissariaat vraagt bijzondere aandacht voor de begeleiding van slachtoffers van tienerpooiers. Die minderjarige meisjes zijn vaak heel kwetsbaar door zware inbreuken op hun fysieke, psychologische en seksuele integriteit. Tienerpooiers zijn mensenhandelaars die jongeren doelbewust afhankelijk maken om ze daarna uit te buiten in de prostitutie. Dat gaat gepaard met dwang, geweld en misbruik van hun kwetsbaarheid. Ze hebben bescherming nodig tegen het criminele milieu en vaak ook tegen zichzelf. Zowel in de gemeenschapsinstellingen als in de privévoorzieningen is er beveiligde opvang. Ook is er een aanbod van contextbegeleiding en ontheemdingsprojecten.

De realiteit toont dat beveiligde opvang alleen niet genoeg is. Heel vaak verblijven de meisjes in de hulpverlening en weten hulpverleners niet altijd een gepast antwoord. Ze vragen meer ondersteuning om de meisjes te kunnen bijstaan en weg te houden van hun pooiers.

Een medewerker van het Kinderrechtencommissariaat zit in de stuurgroep Tienerpooiers op initiatief van de minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin en volgt zo de evoluties op.

Het laatste jaar zijn belangrijke initiatieven op poten gezet om te antwoorden op de vraag van de hulpverleners. Aan het Actieplan Strijd tegen Mensenhandel 2015-2019 is een addendum toegevoegd over minderjarige slachtoffers van mensenhandel.

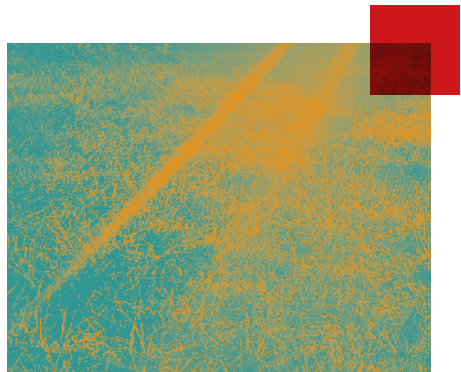
Daarnaast heeft Jongerenwelzijn alle voorzieningen een omzendbrief gestuurd om ze in te lichten over het beleid en om ze met een hulpprogramma te ondersteunen in hun begeleiding van de slachtoffers. De omzendbrief benadrukt de multidisciplinaire samenwerking tussen politie, justitie, jeugdhulp en de referentiecentra Mensenhandel Payoke en Pag-Asa. Die centra krijgen een centrale rol in de opsporing van slachtoffers en hun administratieve en juridische begeleiding. Ook ambulante begeleiding van de slachtoffers kan.

- ▶ Addendum aan het Nationaal Actieplan *Strijd tegen de mensenhandel 2015-2019. Minderjarige slachtoffers van mensenhandel*, <http://www.dsb-spc.be/doc/pdf/Addendum-Actieplan-MH-NL.pdf>

Bruggen tussen jeugdhulp en onderwijs

Vaak is de school de eerste om signalen op te vangen dat het thuis of met de kinderen zelf helemaal niet goed gaat. Soms manifesteert dat zich in problematische afwezigheden van de leerling. Soms zien ze dat de brooddoos elke dag leeg blijft. Als de school haar verantwoordelijkheid opneemt door dit aan de verschillende hulpverleningsinstanties te melden, wordt met hun signalen soms niets gedaan.

Scholen vragen de jeugdhulp om er in de eerste plaats voor te zorgen dat kinderen daadwerkelijk naar school komen. Als ze een problematische afwezigheid melden, verwachten ze dat daar iets mee gebeurt, bijvoorbeeld door sneller een internaat te overwegen. Naar school komen is belangrijk voor de stabiliteit en de structurele opvolging van de leerling: een manier om meer ingrijpende hulpverlening te voorkomen. Daarnaast vragen

scholen om actief betrokken te worden bij het hulpverleningsproces, door bijvoorbeeld informatie uit te wisselen en terug te koppelen. Het kan en mag geen eenrichtingsverkeer zijn.

Als kinderen in een hulpverleningstraject zitten en de school stelt vast dat het opnieuw fout loopt, hebben ze vaak het gevoel dat ze niet gehoord of niet naar waarde geschat worden. De school probeert het probleem aan te kaarten bij de consulent of bij een andere hulpverlener, maar vindt daar geen gehoor. De scholen onderstrepen ook dat een trajectbegeleider of een overzichtsbe-waker van het jeugdhulptraject nodig is. Sommige gezinnen worden omringd door zoveel hulpver-leners dat het overzicht verdwijnt, waardoor ook de verantwoordelijkheid voor de zorg verloren gaat.

Sta de handen in elkaar

Mira is 12 jaar en gaat volgend schooljaar naar buso OV3. Sinds oktober is ze niet meer te zien op school. Vorig schooljaar en begin dit schooljaar zat ze op internaat. Daar liep het eerst goed: ze kwam naar school en was verzorgd, maar tegen het einde van het schooljaar begon ze vaker weg te blijven van school, ze liep weg, gebruikte grove taal tegen leerkrachten en opvoeders. De school meldde Mira's afwezigheden en problematisch gedrag systematisch aan het OCJ. Bij de start van het nieuwe schooljaar in september 2018 meldt de school opnieuw haar bezorgdheid aan ouders, CLB en buurtwerkers. In oktober 2018 volgt er een bespreking van het OCJ met Mira, haar ouders, het CLB, het internaat en de school. Er worden verschillende afspraken gemaakt, maar Mira komt die niet na. De ouders van Mira vragen zelf meer ingrijpende hulpverlening, want ze weten niet meer hoe ze met Mira en haar zus moeten omgaan. Het OCJ zegt dat ze machteloos zijn. Door de wachtlijsten is hulpverlening niet mogelijk. In november 2018 wordt Mira geschorst in het internaat. De school stuurt verschillende mails naar de consulent van het OCJ over haar vele bezorgdheden over Mira. Uiteindelijk wordt het dossier doorverwezen naar de jeugdrechtbank, maar ook dan komt er geen doorbraak. De consulente meldt dat zij door de lange wachtlijsten in de jeugdhulp niets kan doen. Als de school verder haar bezorgdheid meldt, krijgt ze geen reactie meer.

Plaatsing als eerst te onderzoeken hulpverleningsvorm

Het decreet van 12 juni 2012 schuift pleegzorg naar voren als eerst te onderzoeken maatregel als kinderen en jongeren tijdelijk niet langer thuis kunnen wonen. Op 1 september 2017 volgde een wet die het statuut voor pleegzorgers regelt. Die regeling geeft ouders, pleegzorgers en pleegzorgdiensten de kans om bij een lange pleegzorgsituatie onderlinge afspraken met elkaar steviger te verankeren.

- ▶ Wet tot wijziging van de wetgeving tot invoering van een statuut voor pleegzorgers, BS 5 april 2017

Op 28 februari 2019 heeft het Grondwettelijk Hof één bepaling uit dat statuut voor pleegzorgers in het Burgerlijk Wetboek geschrapt: artikel 387octies. Het Grondwettelijk Hof annuleerde de mogelijkheid dat de rechtbank bij lang verblijf van een kind in het pleeggezin een algemene delegatie van belangrijke aspecten van het ouderlijk gezag oplegt. Zo'n gedwongen algemene delegatie vond het Grondwettelijk Hof te ver gaan omdat ze ook mogelijk was als er geen dringende noodzaak is.

Ook dit jaar zien we weer veel meldingen van pleegouders over de pleegzorgsituatie en de problemen die daar opduiken. Of over hun rol als opvoedingsverantwoordelijke om de situatie van en voor een kind aan te kaarten. Zij vertolken de stem van hun pleegkind zonder dat het per definitie gaat over de pleegzorgmaatregel zelf.

Ik wil zo graag een gezin

Bij een bezoek van de kinderrechtencommissaris aan een school vraagt Jannick of elke minderjarige recht heeft op ouders. Hij verblijft al heel lang in een OBC en mist heel erg een eigen gezin. Hij vraagt de kinderrechtencommissaris om hulp.

Het Kinderrechtencommissariaat neemt contact op met de voorziening om na te gaan hoe zij omgaan met de wens van de minderjarige. De hulpverleners zeggen dat een pleeggezin geen optie is omdat Jannick zware hechtingsproblemen heeft. Ze doen wel hun uiterste best om zoveel mogelijk een netwerk van steunfiguren op te bouwen, bij wie hij af en toe terecht kan. Op

die manier kan hij wel een band opbouwen met mensen buiten de voorziening.

Netwerkpleegplaatsingen: de rol van grootouders als pleegouders

Grootouders melden dikwijls problemen bij de Klachtenlijn. Netwerkplaatsing kan heel wat voordelen hebben, omdat de jongeren dan in hun vertrouwde context geplaatst worden. Maar bij conflicten in de familie heeft dat ook nadelen.

Netwerkpleegplaatsingen hebben soms een speciale dynamiek. Grootouders of familieleden nemen naast hun familierol plots ook een opvoedingstaak op. Tegelijk worden ze plots actor in een jeugdhulpverleningsproces waarin ze gesprekken moeten aangaan met diensten of uitgangsprincipes moeten volgen in een pleegzorgkader. 'Ik wil gewoon voor mijn kleinkind zorgen.' We horen het vaak bij de Klachtenlijn.

Netwerkpleegplaatsingen kunnen moeilijk zijn doordat familierelaties en vroegere familiekwetsies opnieuw opspelen. Grootouders kunnen gekneld raken tussen de eisen van hun eigen 'kind' en het belang en de zorg voor hun kleinkind. Jeugdhulpverleners beslissen soms om de netwerkpleegplaatsing te stoppen en over te stappen naar een neutraal pleeggezin. Dat is vaak een grote schok voor grootouders. Ze vragen de Klachtenlijn het kind zolang mogelijk buiten voorzieningen te houden of niet te laten opgroeien in een vreemd gezin.

Laat ons voor haar zorgen

De 18 maanden oude Ella wordt bij haar ouders weggehaald na intrafamiliaal geweld. De vader zit in de gevangenis en de moeder heeft een drugsprobleem. Ella zit in een neutraal pleeggezin tegen de wil in van de grootouders van moederskant. Door de problemen van haar moeder hebben ze al zolang en zoveel zorg gedragen voor Ella. Ze begrijpen niet waarom pleegzorg weigert om hen als pleeggezin voor Ella op te geven. Ze voelen zich benadeeld en vragen de Klachtenlijn om mee duidelijkheid te scheppen.

We bellen de dienst pleegzorg om na te gaan hoe het belang van Ella vorm kreeg bij de beslissing tot plaatsing in een neutraal pleeggezin. De moeder had al van in het begin laten weten dat ze zich verzet tegen plaatsing van Ella bij haar ouders. Voor de dienst pleegzorg is dat een tegenindicatie omdat zo'n weerstand voor spanningen zal zorgen ten nadele van het kind. Bovendien verblijft Ella al een jaar in dat pleeggezin. Ze is er gelukkig en gehecht aan de pleegouders. Pleegzorg gaat wel in op de vraag van de grootouders om Ella regelmatig te zien.

Jeugdhulp en adoptie: twee systemen met verschillende doelstellingen

Op 12 december 2018 vroeg de Commissie voor Welzijn, Volksgezondheid en Gezin het Kinderrechtencommissariaat een advies bij de conceptnota over het invoeren van gewone adoptie in een jeugdhulptraject.

De conceptnota wil gewone adoptie toegankelijker maken voor kinderen en jongeren die opgroeien in een pleeggezin of in een jeugdhulpvoorziening en nauwelijks of helemaal geen contact meer hebben met hun biologische ouders. Om die kinderen en jongeren een 'beloning' en een thuis te geven.

Het Kinderrechtencommissariaat gaf advies waarin het benadrukt dat jeugdhulp en adoptie twee systemen met verschillende doelstellingen zijn.

Het Kinderrechtencommissariaat kan zich vinden in het uitgangspunt van de conceptnota. We erkennen het verlangen naar een thuis van kinderen en jongeren in de jeugdzorg. Ook in ons eigen onderzoek en in onze meldingen horen we die wens.

Toch staan we niet achter het voorstel om van gewone adoptie een nieuw sluitstuk in de integrale jeugdhulp te maken door gewone adoptie systematisch af te wegen in de jeugdhulp, ook zonder toestemming van de biologische ouders.

- Adoptie is geen doelstelling van jeugdhulp. Het gaat om twee aparte systemen met aparte doelstellingen. De mogelijkheid van een module 'gewone adoptie' verandert het uitgangspunt van jeugdhulp. Het zet ook de vrijwillige jeugdhulp onder druk. Zullen ouders nog vrijwillig meewerken aan (pleegzorg)plaatsing als gewone adoptie na een bepaalde tijd systematisch in beeld komt?
- Adoptie riskeert haar uitzonderlijk karakter te verliezen.
- De criteria voor de module 'gewone adoptie' in de integrale jeugdhulp zijn uiterst vaag in de conceptnota. Wat is de definitie van een 'flagrante' opvoedingssituatie? En wie behoort tot de doelgroep?
- Het voorstel in de conceptnota lijkt sterk op het opnieuw invoeren van de afgeschafte wet op de verlatenverklaring. Die wet miste haar doel en kreeg zoveel kritiek, dat ze uiteindelijk afgeschaft werd.

We vragen ons af of een module 'gewone adoptie' in de integrale jeugdhulp echt een meerwaarde is voor het kind.

- Gewone adoptie als jeugdbeschermingsmaatregel kan ook nu al.
- Gewone adoptie na 18 kan met instemming van adoptant en geadopteerde.
- Het belang van het kind vraagt maatwerk. De huidige regelgeving biedt die garantie.
- De kans blijft bestaan dat kinderen afgewezen worden.
- Het statuut van pleegouders werd recent versterkt.
- De ondersteuning vanuit pleegzorg valt weg.

In plaats van een module 'gewone adoptie' vindt het Kinderrechtencommissariaat het nodig te zorgen dat kinderen loyaal kunnen zijn aan hun pleegouders én hun biologische ouders. We pleiten ervoor om meer te investeren in pleegzorg en betere ondersteuning van de driehoeksrelatie kind, pleeggezin en geboortegedin. Dat biedt zowel een oplossing voor kinderen in de pleegzorg als voor kinderen die lang in een voorziening verblijven.

► Kinderrechtencommissariaat, Advies *Jeugdhulp en adoptie: twee systemen met verschillende doelstellingen*, 2018-2019/5, www.kinderrechtencommissariaat.be/advies/jeugdhulp-en-adoptie-twee-onderscheiden-systemen-met-andere-doelstellingen

Recht doen aan recht op contact met broers en zussen

Recht op contact met broers en zussen (brussen) of samen kunnen opgroeien met brussen: het lijkt evident in een kinderleven, en toch is het dat niet. Het recht op contact met brussen is in de wet niet zo principieel uitgebouwd als het omgangsrecht tussen ouder en kind. En omdat minderjarigen procesonbekwaam zijn, hebben ze weinig slagkracht om bij de rechter zelf contact met brussen te vorderen.

Dat gebrek aan recht op contact heeft gevolgen. Bij uithuisplaatsing riskeren heel wat kinderen gescheiden op te groeien door plaatsgebrek in voorzieningen of het feit dat ze naar verschillende pleeggezinnen gaan. Brussen samen plaatsen in een jeugdhulpvoorziening kan wel bij een uithuisplaatsing maar het is niet verplicht. Pas als uit huis geplaatste broers en zussen kunnen aantonen dat ze een bijzondere affectieve band hebben met elkaar, én als ze via hun ouder of voogd ad hoc een vordering bij de rechtbank instellen én als de rechtbank die bijzondere band erkent, kunnen ze aanspraak maken op hun recht op contact.

Om meer recht te doen aan het recht op contact met broer of zus bij een uithuisplaatsing organiseerde de Kamer op 23 november 2018 een studievoormiddag. Aanleiding was een wetgevend initiatief voor recht op contact met brussen voor minderjarigen en het samen plaatsen met brussen bij uithuisplaatsing, behalve als dat in strijd is met het belang van het kind.

Het Kinderrechtencommissariaat schaaft zich achter het initiatief. Contact met brussen is van groot belang voor kinderen die opgroeien in de jeugdzorg. Ze delen hetzelfde verleden. Brussen zijn vaak de laatste link met hun gezin en zijn de eerste, soms enige stap naar een sociaal netwerk.

Vanuit het recht op identiteit en participatie in het kinderrechtenverdrag, de VN-richtlijnen voor alternatieve zorg voor kinderen en het recht op bezoek en participatie in het decreet Rechtspositie van de Minderjarigen vragen we:

- Neem het recht op contact met brussen uitdrukkelijk op in het Burgerlijk Wetboek.
- Garandeer in het decreet Rechtspositie het recht op contact met brussen, naar analogie met het recht op contact met de ouders.
- Werk zoveel mogelijk drempels weg om brussen samen uit huis te plaatsen, behalve als dat in strijd is met het belang van het kind.

Kinderen met een beperking vragen extra zorg en aandacht

Het kinderrechtenverdrag vraagt bijzondere zorg die tegemoetkomt aan de noden van kinderen met een beperking, en de omstandigheden van hun ouders. De zorg moet de participatie van kinderen aan onderwijs, gezondheidszorg, revalidatie en vrijetijdsbesteding ondersteunen. Het moet bijdragen tot de persoonlijke ontwikkeling en maatschappelijke integratie van kinderen met een beperking en moet rekening houden met de financiële situatie van de ouders.

De Vlaamse overheid komt op verschillende manieren tegemoet aan het recht op bijzondere zorg van kinderen met een beperking. Er is rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp in de vorm van ambulante en mobiele begeleiding, dagopvang en verblijf, telkens beperkt in tijd en hoeveelheid. Er is financiële ondersteuning, zoals een basisondersteuningsbudget en een persoonlijke-assistentiebudget (PAB). En er zijn multifunctionele centra die verblijf, dagopvang en begeleiding aanbieden.

De Klachtenlijn kreeg meldingen van ouders en bezorgde professionals die werken met kinderen met een beperking. Eén enkele keer nam een jongere zelf contact op met de Klachtenlijn. Vooral het tekort aan overheidsbudget voor een PAB weegt door. Ook de negatieve beslissing van de intersectorale regionale prioriteitencommissie (IRPC) wordt aangekaart.

Transparantie nodig bij IRPC-beslissingen

De orthopedagoge van Michaël's school mailt de Klachtenlijn. Ze zegt dat Michaël een PAB nodig heeft, maar dat hij en zijn moeder elke keer uit de boot vallen. Ze begrijpt niet waarom sommige jongeren op haar school wel een PAB krijgen en Michaël niet, terwijl die het meer nodig heeft. Ze vraagt of we Michaël kunnen helpen met een PAB, of beslissingen van een IRPC betwist kunnen worden en wat de criteria zijn waarop de IRPC zich baseren. Michaël's orthopedagoge klaagt over het gebrek aan transparantie in beslissingen van het IRPC.

Geen diploma want geen PAB

Kevin belt de Klachtenlijn. Vandaag kreeg hij van een stagiaire les over kinderrechten en hij zegt ons dat artikel 23 van het kinderrechtenverdrag geschonden wordt. Hij vindt het niet eerlijk dat hij geen PAB krijgt. In de brief van Jongerenwelzijn stond dat het budget op is. Hij heeft al verschillende keren een PAB aangevraagd maar nog nooit gekregen. Hij is kwaad: met een PAB krijgt hij op school meer ondersteuning en kan hij wél zijn diploma halen. Nu heeft hij geen diploma omdat hij de ondersteuning niet kreeg die hij nodig had.

De Klachtenlijn luistert en polst naar hoe ouders het PAB aangevraagd hebben. We proberen te achterhalen of ze weet hebben van andere ondersteuningsvormen zoals rechtstreeks toegankelijke jeugdhulp en een basisondersteuningsbudget. We informeren bij gespecialiseerde diensten of er vrijwilligersorganisaties zijn die de jongeren nog kunnen ondersteunen. En geven informatie over hoe ouders beslissingen kunnen betwisten.

Als het PAB uitblijft, kan de Klachtenlijn niet meer doen dan luisteren, ondersteunen en erkennen hoe pijnlijk het is dat kinderen met een beperking niet de nodige ondersteuning krijgen waarop ze recht hebben.

Het Jaarverslag jeugdhulp 2017 zegt dat meer dan 2.100 minderjarigen wachten op niet-rechtstreeks toegankelijke VAPH-ondersteuning. Meer dan 1.200 minderjarigen wachten op een PAB. De gemiddelde wachttijd van kinderen en jongeren voor een PAB is 1.519 dagen. Meer dan vier jaar is dat.

- ▶ Agentschap Jongerenwelzijn, Jaarverslag jeugdhulp 2017, <https://www.vlaanderen.be/publicaties/jaarverslag-jeugdhulp>

De Klachtenlijn kreeg ook bezorgde ouders aan de lijn van kinderen met een beperking in een residentiële voorziening.

Wat gebeurt er met Gerts kledingbudget?

De moeder van Gert maakt zich zorgen over de kleren die Gert krijgt van de voorziening. Hij draagt kleren die al eerder gedragen zijn. Toch heeft haar zoon 500 euro kledingbudget per zes maanden. De moeder uitte haar bezorgdheid bij het Agentschap Jongerenwelzijn en bij de Klachtenlijn.

De Klachtenlijn moedigt ouders aan om hun zorgen te bespreken met de begeleider of de directie van de voorziening. Willen de ouders dat de Klachtenlijn contact opneemt met de voorziening, dan doen we dat. We informeren naar de beweegredenen van de voorziening, gaan na wat de jongeren en hun ouders van de regelgeving en kinderrechten mogen verwachten en koppelen terug. Voor de moeder van Gert regelde de voorziening een afspraak om op al haar bezorgdheden in te gaan.

Voor ouders en voor professionals is het onduidelijk welke kosten ten laste vallen van de plaatsende overheid als kinderen via de gerechtelijke jeugdhulp terechtkomen in een VAPH-voorziening. Bij plaatsingen in voorzieningen van de bijzondere jeugdzorg lijkt er meer duidelijkheid te zijn over de kostenverdeling: wat ten laste is van de voorziening en wat nog ten laste is van de ouders. Bij plaatsingen in een VAPH-voorziening duiken er veel meer vragen op en lijken ouders soms een flink deel van de kosten op zich te nemen. We vragen daar van de overheid duidelijke informatie over.

Ga voor stevige kinderrechtenfundamenten die persoonsvolgende financiering voor minderjarigen ondersteunen

Vlaanderen wil starten met persoonsvolgende financiering voor minderjarigen met een beperking. Het 'Besluit van de Vlaamse Regering over de bouwstenen voor de uitwerking van een persoonsvolgend budget voor niet rechtstreeks toegankelijke zorg en ondersteuning voor minderjarige personen met een handicap' moet de uitwerking daarvan in goede banen leiden.

Op eigen initiatief gaf het Kinderrechtencommissariaat een advies bij het besluit.

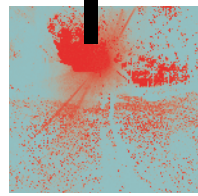
Het Kinderrechtencommissariaat staat achter de ambities van het besluit. Ze stroken met artikel 23 van het kinderrechtenverdrag, dat het recht op bijzondere zorg voor kinderen met een beperking garandeert. Ze geven gehoor aan de slotbeschouwing van het VN-Kinderrechtencomité aan België.

Slotbeschouwing 10 van het VN-Kinderrechtencomité aan België

Encourage introducing PAB countrywide in amounts adjusted to the child's needs and with no waiting periods.

Anderzijds missen we in het besluit stevige garanties om de ambities in de praktijk volledig waar te maken. We vragen bouwstenen die stroken met kinderrechtenfundamenten.

- De uitwerking van persoonsvolgende financiering voor minderjarigen moet uitdrukkelijk vertrekken van het recht op bijzondere zorg van kinderen met een beperking. Er moet genoeg budget uitgetrokken worden om dat recht waar te maken.
- Het recht op ontwikkeling van kinderen vraagt om een systeem dat snelle instroom en flexibiliteit mogelijk maakt. Het systeem moet vlot kunnen inspelen op veranderingen in de ontwikkeling.

- Vlaanderen hoort te streven naar een zo ruim mogelijke invulling van het recht op participatie. Participatie is meer dan consumptie van zorg op een vrije markt van zorgverleners. Ook de drempels waarop kinderen met een beperking en hun gezin botsen als ze volop aan de samenleving willen participeren, moeten weg-gewerkt worden.

Concreet vragen we aan Vlaanderen:

- Streef naar automatische toekenning van een budget aan elk kind met een beperking en behoefte aan zorg en ondersteuning.
- Beperk vooraf niet de combinatiemogelijkheden van verschillende ondersteuningsvormen.
- Laat de opmaak van een ondersteuningsplan en de objectivering ervan door een multidisciplinair team snel gaan.
- Geef meer garanties voor kinderen met een complexe problematiek en zorg voor continuïteit in de zorg als kinderen met een beperking meerderjarig worden.
- Ontwikkel eenvoudige participatiemethodieken om kinderen met een beperking te laten participeren aan de opmaak van hun ondersteuningsplan.
- Geef gratis bijstand aan elk kind met een beperking en zijn gezin. Die bijstand moet een soort ‘compagnon de route’ zijn, met kennis van zaken, die kinderen met een beperking ondersteunt in hun administratie, zoektocht en streven naar het genot van al hun rechten.
- Hou rekening met de variatie in slag- en draagkracht van de kinderen en hun gezinnen.
- Hou van bij de opstart van zo'n financiering voor minderjarigen de vinger aan de pols om klachten op te vangen van ouders of van anderen die voor het kind zorgen. Evalueer regelmatig het systeem van persoonsvolgende financiering voor minderjarigen en stuur het bij als dat nodig is.

- ▶ Kinderrechtencommissariaat, *Advies Ga voor stevige kinderrechtenfundamenten die uitwerking PVF voor minderjarigen ondersteunen*, 2018-2019/12, https://www.kinderrechtencommissariaat.be/sites/default/files/bestanden/advies_2018_2019_12_pvf_voor_minderjarigen.pdf

Kinderen met een complexe problematiek blijven aan alarmbel trekken

Veel jongeren met een complexe problematiek moeten erg lang wachten op gepaste zorg. Omdat die zorg er vandaag niet of te weinig is.

Terug naar huis want plaatsgebrek

Een VAPH-voorziening meldt ons het verhaal van de nu 12-jarige Mattis. Hij is 7 jaar als hij in de voorziening komt. Het is al zijn zesde voorziening. Door een extreem onveilige en verontrustende thuissituatie werd hij van bij de geboorte uit huis geplaatst. Mattis is slachtoffer van seksueel misbruik en vertoont al heel jong zelf grensoverschrijdend gedrag. Naar school gaan in het buitengewoon onderwijs loopt moeilijk. Zelfs in die mate dat hij het laatste jaar maar twee dagen per week op school mag zijn. De draagkracht van het schoolteam is overschreden. De voorziening zet alle mogelijke ondersteuning in die voor het team haalbaar is: een gestructureerd dagritme, individuele begeleiding en therapeutische ondersteuning. Mattis maakt vorderingen, leert te spreken over zijn gevoelens. Maar dat vasthouden en er ook gedragsmatig van leren is moeilijk. Op momenten van drukte, personeelwissel, een bezoek aan zijn ouders of net geen bezoek, als er iets gebeurt dat hij onrechtvaardig vindt, dan valt Mattis terug op de verdedigingsmechanismen die hij zichzelf aanleerde. Hij vervalt in extreme agressie als de klik in zijn hoofd gemaakt is en lijkt zich dan te wreken voor het onrecht dat hij al van kindsbeen af moest ondergaan. ‘Oergedrag’ neemt het van hem over. Mattis zegt dat wraak nemen hem ook een kick geeft. Zijn beperkte cognitieve vaardigheden en nood aan een strikt en veilig kader maken de verdere opvang in de voorziening onmogelijk. Twee jaar geleden wordt hij daardoor aangemeld en komt hij op een wachtlijst. Via de jeugdrechtbank krijgt hij een GES+-statuut. Twee jaar later is er geen enkel perspectief. De draagkracht van de voorziening is bereikt. De werking en de personeelsomkadering laten niet langer toe om Mattis op te vangen. De veiligheid voor de andere jongeren en de medewerkers kan niet langer gegarandeerd worden door de agressie-aanvallen. Na twee jaar wachten op hulp en een juist aanbod, kan de voorziening niet anders dan de moeilijke beslissing nemen om de opname

van Mattis te stoppen. Hij moet terug naar huis door plaatsgebrek. Een VAPH-voorziening kan niet alleen de verantwoordelijkheid dragen om zulke jongeren goed te begeleiden. Jongeren met zo'n complex probleem vragen om een efficiënte en snelle bundeling van de krachten in de hele jeugdhulpsector.

Kinderen met complexe problematieken hoger op beleidsagenda

De Klachtenlijn van het Kinderrechtencommissariaat krijgt elk jaar zorgwekkende meldingen van kinderen en jongeren die nergens terecht kunnen. Niet zelden dragen die kinderen een rugzak vol complexe problemen en wordt hun ontwikkelingstraject geblokkeerd. Ze krijgen soms te horen dat hun problemen te complex zijn waardoor er geen match is met het hulpaanbod. Resultaat is dat die kinderen en jongeren op veel muren botsen.

Het Kinderrechtencommissariaat wil die zorgwekkende meldingen hoger op de beleidsagenda. We willen duidelijk zicht krijgen op de knelpunten, drempels, lacunes waarop die kinderen botsen. Is het vooral een kwestie van te weinig aanbod en te weinig geld? Zijn er in het voorafgaande hulpverleningstraject ongelukkige beslissingen genomen? Stuiten de kinderen op gebrek aan samenwerking tussen nodige diensten en sectoren?

Tussen februari en juni 2019 organiseerde het Kinderrechtencommissariaat vijf rondetafelgesprekken samen met de netwerken geestelijke gezondheidszorg voor kinderen en jongeren: Radar, Pangg 0-18, Wingg, Bru-Stars, Yuneco en Ligant. In twee of drie casebesprekingen werden de blokkeringen in het hulp- en ontwikkelingstraject van jongeren met een complexe problematiek toegelicht. In alle openheid bespraken we verschillende knelpunten en kansen voor de jongeren.

Een externe verslaggever verwerkte alle gesprekken in een rapport en dit najaar vervolledigen we het rapport met de beleving van kinderen en jon-

geren met een complexe problematiek zelf. We hopen in het voorjaar van 2020 het volledige rapport te presenteren aan het ruime publiek en de knelpunten en kansen van en voor die kinderen mee te nemen in onze belangenbehartiging van kinderen en jongeren met een complexe problematiek en een geblokkeerd ontwikkelingsproject.

1.5. Afzondering

Prikkels

'Prikkels, tussen pijn en passie' is een project van Museum Dr. Guislain, Kopergietery, de Gezinsbond, Jongerenwelzijn, Mediawijs en het Kinderrechtencommissariaat. We verkennen hoe mensen omgaan met snelle evoluties en een veelheid van dingen, signalen, informatie en korte verbindingen. Al die prikkels kunnen inspireren maar ook overprikkelen, wat dan weer aanleiding kan zijn om zich af te schermen.

In het kader van Prikkels liep er in het Museum Dr. Guislain een tentoonstelling van 19 oktober 2018 tot 26 mei 2019.

Samenwerking met Kopergietery

Het Kinderrechtencommissariaat werkte ook mee aan enkele voorstellingen van Kopergietery. Op 'Jong en Geprikkeld' op 24 november 2018 lieten we samen met coördinator Lut Celie van de Bleekweide jongeren aan het woord over prikkeling en overprikkeling. Er was ook muziek en theater.

In welke mate worden jongeren beïnvloed door de vele prikkels in onze samenleving en in ieders leven? Ervaren jongeren te veel prikkels? Hoe en wanneer? Hebben sociale media en de selfie-cultuur een invloed op hun gedrag, gezondheid, lichamelijkeheid? Kun je als jongere echt kiezen en tonen wie je bent? Vind je nog rust en hoe, of is dat geen probleem? Hoe ga je om met de vele prikkels die je lichaam ondergaat als je verliefd of heel boos wordt? Wat is genot precies? Wat is fysieke pijn? En waar ligt de grens? Wanneer wordt het te veel?

In het voorjaar werkten Kopergietery, het Kinderrechtencommissariaat en kinder- en jeugdpsychiatrie Karus/De Kaap samen in het project 'Kaap de Goede Hoop' met theatermaker Pascal Buyse. De jongeren van De Kaap brachten hun voorstelling op 29 mei 2019.

In een karaokebar aan de rand van de afgrond komen kinderen en jongeren samen om hun persoonlijke pijn en passie te bezingen in een zelfgeschreven levenslied. Ze zingen wat ze niet kunnen zeggen. Ze proberen een stem te geven aan hun verscholen gevoelens in hun zoektocht naar een levensvatbare identiteit.

Inspiratiedag

Op 22 februari was er in het kader van Prikkel een inspiratiedag voor ouders, leraren, hulpverleners, jeugdwerkers en andere geïnteresseerden. Jongeren worden positief geprikkeld en geraakt, maar een overvloed aan prikkels kan overweldigen. Op de inspiratiedag in het Museum Dr. Guislain verdiepten we het thema vanuit verschillende standpunten: pedagogisch, architecturaal, beeldend, muzikaal en theatera.

In de namiddag konden deelnemers kiezen tussen parallelle sessies:

- Rondleiding door de tentoonstelling 'Prikkel, tussen pijn en passie'.
- Workshop 'Nieuwe media als coach' over nieuwe media en hulpverlening
- Voorstelling 'Veel te Veel te Veel' in Kopergietery
- Workshop 'Van overprikkeld naar geborgen: de stem van jongeren'

De laatste workshop focuste op wat jongeren zelf vertellen over hoe ze rust vinden. Hoe vermijden ze overprikkeling? Hoe beleven ze afzondering? Hoe kunnen we jongeren betrekken bij het beleid op school, in de kinder- en jeugdpsychiatrie, in een VAPH- of jeugdhulpvoorziening? Het Kinderrechtencommissariaat deelde zijn ervaringen uit het project 'Van overprikkeld naar geborgen'. De Vlaamse Jeugdraad en Cachet organiseerden mee de workshop en deelden hun ervaringen uit gesprekken en activiteiten met jongeren. Het Kinderrechtencommissariaat sloot de dag af met een slotbeschuiving.

Van overprikkeld naar geborgen

In het project 'Van overprikkeld naar geborgen' verkent het Kinderrechtencommissariaat de beleving van kinderen en jongeren over afzondering. We organiseerden een intensief participatietraject in drie organisaties:

- Een onthaal-, oriëntatie- en observatiecentrum in de jeugdhulp
- Een campus uit de kinder- en jeugdpsychiatrie
- Een multifunctioneel centrum in de zorg voor kinderen met een handicap

We kozen voor drie plaatsen die een afzonderingsruimte hebben. De drie organisaties waarmee we samenwerken, zijn bereid het gebruik daarvan kritisch te bekijken in een open dialoog met de jongeren.

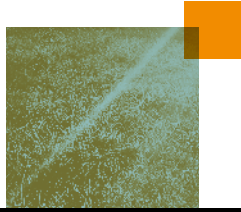
De centrale vragen zijn:

- Wat geeft rust als het even allemaal te veel wordt?
- Wat heb je nodig om je veilig te voelen?
- Wat vind je over afzondering in een aparte ruimte?

De jongeren maken zelf een digitaal verhaal of een kunstwerk.

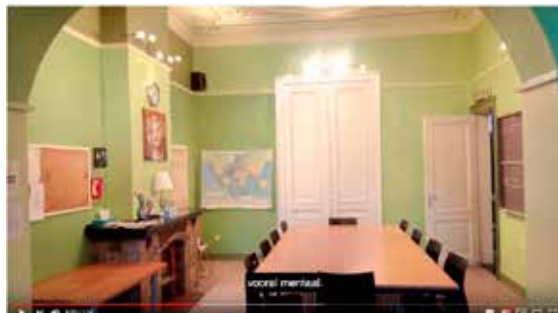
- ▶ De filmpjes van de jongeren zijn te vinden op ons YouTube-kanaal: https://www.youtube.com/playlist?list=PLIPSiXV36SHCn0sS_zL4roYkhv6UyJvJb

De filmpjes en het fotomateriaal van de trajecten tonen hoe jongeren afzondering beleven. Het Kinderrechtencommissariaat werkt verder met de ervaringen van de jongeren. We vinden het belangrijk dat organisaties met jongeren praten over een beladen onderwerp als afzondering en rekening houden met hun inbreng.

De trajecten

In OOC Potgieter in Antwerpen spraken we met jongeren en begeleiders over hun beleving van afzondering in de 'prikkelarme ruimte' of PAR. Zes jongeren en twee begeleiders maakten onder begeleiding van Mixtories een digital story. Eén van de jongeren maakte zelf een verplichte afzondering in Potgieter mee. Een andere vertelt over zijn afzondering in een andere voorziening. In de verhalen van de andere jongeren maken we kennis met andere perspectieven op rust en zich veilig voelen en op de prikkelarme ruimte. Ook het perspectief van de begeleiders komt aan bod in een digital story. De filmpjes geven een veelzijdige kijk op een gevoelig onderwerp in de jeugdhulp.

In een artikel op sociaal.net reflecteren vier personen op een van de filmpjes: directeur Bart D'Heer van OOC Potgieter, jongerenadviseur Eveline Meylemans van de Vlaamse Jeugdraad, coördinator Lut Celie van De Bleekweide en filosoof Ignaas Devisch van UGent.

- ▶ Nico Bogaerts, Opgesloten omdat je jezelf niet de baas bent. Afzondering en isolatie van jongeren, sociaal.net, 29 oktober 2018

Een tweede traject liep in MFC Sint-Jozef in Gent. Daar werkten we samen met jeugdorganisatie Artforum en kunstenaar Pieter Malfliet. De jongeren maakten samen met de kunstenaar in de natuur een eigen plek om zich af te zonderen en tot rust te komen.

Verder spotten ze met spuitbussen en maakten ze foto's van wat hen tot rust brengt, zoals een geliefd huisdier, op weg gaan of een lief.

In De Kade, een afdeling kinder- en jeugdpsychiatrie in Kortenberg, maakten twee jongeren met begeleiding van Mixtories een digital story over hun beleving van hun verblijf daar. Ze delen gevoelens van rust en onrust.

Aan de slag met de ervaringen

Het Kinderrechtencommissariaat werkt verder met de ervaringen van jongeren. We vinden het belangrijk dat organisaties met jongeren praten over een beladen onderwerp als afzondering en rekening houden met de inbreng van jongeren.

De inbreng van jongeren is dan ook het uitgangspunt van de studiedag 'Sleutelmomenten: afzondering en isolatie vanuit de ervaring van jongeren' op 15 oktober 2019. Naast het project 'Van overprikkeld naar geborgen' van het Kinderrechtencommissariaat, brengen de Vlaamse Jeugdraad en Cachet hun bevindingen uit gesprekken met jongeren. Zij organiseren samen met het Kinderrechtencommissariaat de studiedag in het Vlaams Parlement.

Eerst en vooral met de jongeren zelf.

2. Rechten op en in onderwijs

2.1.

Een school vinden: inschrijvingsrecht

Toegang tot onderwijs vrijwaren

Het Gelijkeonderwijskansendecreet uit 2002 geeft elke leerling recht op de inschrijving in de school en in de vestigingsplaats van een school van zijn voorkeur. In de praktijk gaat het om de voorkeur van de ouders en vanaf 12 jaar in samenspraak met het kind. Niet dat een school geen inschrijving kan weigeren. Maar de mogelijke redenen om een inschrijving te weigeren, zijn sindsdien decretaal vastgelegd. En het is scholen absoluut verboden om er nog eigen redenen bij te verzinnen.

Als er een klacht komt, vragen we eerst of er al een bemiddeling startte vanuit het LOP (het Lokaal Overlegplatform voor gelijke onderwijskansen). Als er een LOP is, brengen we het gezin daarmee in contact. Bij verdere discussie informeert de Klachtenlijn de melder over de werking van de Commissie Leerlingenrechten en reiken we argumenten aan. Soms is een onmiddellijke tussenkomst van het Kinderrechtencommissariaat nodig om het recht op onderwijs te garanderen.

Gemeentebestuur houdt inschrijving tegen

Een begeleider van een dagcentrum meldt begin juni 2019 de situatie van een 12-jarige jongen die sinds eind februari thuis zit. Toen werd hij definitief uitgesloten in de gemeentelijke basisschool. De jongen zit in het vijfde leerjaar. In beroep werd de beslissing bevestigd. De ouders krijgen van het CLB een lijst met scholen en bellen rond. Verschillende scholen zeggen dat er geen plaats is. Geen van die scholen geeft een attest van niet-gerealiseerde inschrijving mee. Eén school heeft wel plaats en wil de jongen inschrijven: de gemeentelijke basisschool van een buurgemeente. Maar het schoolbestuur fluit die school terug. Dat schoolbestuur is het gemeentebestuur waar ook de eerste gemeenteschool is. De begeleider vraagt of dat wettelijk is? Kan de Klachtenlijn helpen?

De Klachtenlijn informeerde bij de schepen van Onderwijs. De weigering tot inschrijving is gebaseerd op het advies van de beroepscommissie tegen de definitieve uitsluiting. Die beroepscommissie is samengesteld door het schoolbestuur. Ze adviseerde de ouders te kiezen voor een school met aangepaste zorg. Concreet adviseerde ze om op basis van de leeftijd van de jongen over te stappen naar 1B. 1B is bedoeld voor leerlingen die niet alle leerstof van de lagere school hebben begrepen of verworven. Het gemeentebestuur vindt dat de ouders het advies te weinig ter harte nemen en blijft daarom de inschrijving weigeren.

Hoe waardevol en in het belang van de leerling zo'n advies ook mag zijn, het wel of niet opvolgen kan nooit een reden zijn om een inschrijving te weigeren. Drie keer weigerde het gemeentebestuur onwettelijk om de jongen in te schrijven. De Klachtenlijn wees erop dat toegang tot onderwijs blijven weigeren, verhindert dat de opgestarte hulp volop kan renderen. Het schoolbestuur belemmert de brug tussen onderwijs en welzijn en belemmert de kans dat zijn eigen advies gevolgd wordt. Een gepaste oriëntering in het belang van het kind vraagt samenwerking tussen gezin, school, CLB en jeugdhulp.

De vraag tot inschrijving werd besproken op het schepencollege. Dat liet de inschrijving toe op 11 juni 2019. De leerling kon pas op 13 juni 2019 opnieuw naar school. We maakten de klacht en onze bezorgdheid over aan de onderwijskoepel.

Het Kinderrechtencommissariaat vraagt dat de Vlaamse overheid en de onderwijskoepels ook lokaal toezien op de correcte naleving van het inschrijvingsrecht.

Toch nog even de oude regelgeving

Begin september 2018 bereikte het Vlaams Parlement nog net een akkoord over het inschrijvingsrecht. Voor het schooljaar 2018-2019 zou er een nieuwe regelgeving komen. Het voorstel van decreet raakte maar begin december door de Onderwijscommissie en net vóór de kerstvakantie in de plenaire vergadering. Dat was niet evident

omdat het gaat over regelgeving die nog datzelfde schooljaar van kracht moest worden om de inschrijvingen voor 2019-2020 te regelen. Op de valreep kwam de Franse Gemeenschapscommissie in Brussel dan nog met een belangenconflict op de proppen. Aanleiding waren de hogere voorrangpercentages die het voorstel van decreet oplegde voor Nederlandstalige leerlingen in het Nederlandstalig onderwijs in Brussel. Het voorstel van decreet belandde in de koelkast. Een mini-nooddecreet moest er in de laatste week voor de kerstvakantie nog aan te pas komen om de oude regelgeving toch nog uitvoerbaar te maken voor het lopende schooljaar. Enkele decretaal bepaalde uiterste indiendata waren toen al verstreken en moesten aangepast worden. Voor de scholen en de lokale overlegplatformen was dat een heel warrige en verwarrende periode. Maar uiteindelijk konden in het voorjaar van 2019 de aanmeldingen en inschrijvingen voor 2019-2020 toch doorgaan. Zij het dan volgens de 'oude' regels uit 2011-2012.

De geplande subsidies voor de nieuwe regeling om scholen en gemeenten te helpen de kosten van nieuwe aanmeldsystemen te dragen, werden wel nog goedgekeurd en toegekend. Zo werd voor het lopende schooljaar toch nog iets gered van het doel om kampeertoestanden voor schoolpoorten te voorkomen.

Aanmelden: dubbele contingentering correct toepassen

Door de opschorting van het nieuwe inschrijvingsrecht bleef de dubbele contingentering voor 2019-2020 ook in het secundair onderwijs nog gelden voor scholen in het werkingsgebied van een Lokaal Overlegplatform (LOP) en ook voor andere scholen, als die met een aanmeldprocedure werkten.

Hulpmiddel tegen sociale segregatie

Die dubbele contingentering moet helpen om segregatie tussen scholen op het vlak van de sociale achtergrond van de leerlingen tegen te gaan. Daarvoor worden aangemelde leerlingen

ingedeeld in twee categorieën aan de hand van twee indicatoren voor kansarmoede: wel of geen schooltoelage ontvangen hebben en het opleidingsniveau van de moeder. Wie minstens een van die twee indicatoren aanvinkt, is 'indicatorleerling'. Doel is dat alle scholen in een gebied op termijn eenzelfde verhouding indicator/niet-indicatorleerlingen realiseren. Anders dan we soms horen of lezen, geldt 'thuis taal niet Nederlands' niet als criterium. Ook gaat het niet om eenzijdige 'voorrang voor kansarme leerlingen'. Een evenredige verdeling van leerlingen is het doel.

Foute toepassing leidt tot discriminatie van indicatorleerlingen

Precies in verband met die dubbele contingentering kregen we verschillende klachten. Meestal over de toepassing ervan in een aanmeldprocedure voor het eerste jaar secundair onderwijs.

Gediscrimineerd door schooltoelage?

Met veel zorg bekeken we samen met onze dochter Lisa het scholenaanbod. We zijn met of zonder dochter naar infomomenten, schoolbeurzen en open dagen gegaan. We hadden één absolute favoriet. Tot onze ontzetting zagen we onze dochter eindigen op nummer 86 van de wachtlijst. Ons bang vermoeden werd duidelijk na een telefoontje naar de helpdesk. Ja. De toekomst van ons kind lag in de handen van het grote toeval. De schoolkeuze is geworden tot een pure loterij. Vanaf 7 mei kregen we de mogelijkheid om de wachtlijst op de voet te volgen. Wat we daar zagen, sloeg in als een bom. We realiseerden ons onmiddellijk dat onze schooltoelage een zwaar vergiftigd geschenk is: het maakt van onze dochter een indicatorleerling en dus 'tweede keus'. De loterij blijkt ook nog eens te werken met twee maten en gewichten. We voelen ons gediscrimineerd. We eisen een rechtvaardige en gelijke behandeling. Onze dochter heeft leerplicht zoals iedereen maar ook het recht om zoals iedereen te kiezen voor een school die bij haar past. We hopen dat onze klacht serieus genomen wordt en dat er actie komt.

De Klachtenlijn nam contact op met de LOP-deskundige en met het agentschap voor onder-

wijsdiensten Agodi en vroeg wat gegevens om de gegrondheid van de klacht te kunnen beoordelen. Wat blijkt?

- In de secundaire scholen van het LOP-gebied zitten er in 1A gemiddeld 60% indicatorleerlingen.
- In de gekozen school zaten volgens de recentste telgegevens (van 1 februari 2018) in 1A al 54% indicatorleerlingen.
- Voor 1A heeft de school een capaciteit van zowat 280 plaatsen. Daarvan waren bij de start van de aanmeldperiode nog 150 vrij, waarvoor zich maar liefst 480 leerlingen aanmeldden. Ruim drie keer zo veel dus als er vrije plaatsen waren.
- Onder de aangemelde leerlingen waren er genoeg indicatorleerlingen om in 1A een verhouding 60% indicator/40% niet-indicator te realiseren.
- Meer nog: van de aangemelde kinderen was 61% indicatorleerling en 39% niet-indicatorleerling, een verhouding die vrijwel gelijk is aan de verdeling in het hele LOP-gebied.
- De gekozen school streefde voor de recentste aanmeldingsperiode voor 1A naar een verhouding van 30% indicator/70% niet-indicator.
- In het LOP was afgesproken dat scholen voor 1A het aantal indicatorleerlingen mochten vastleggen op 30 tot 60%. Maar het LOP had de scholen wel verduidelijkt dat de dubbele contingentering er precies was om in de scholen meer sociale mix te realiseren. En dat de scholen moesten streven naar het gemiddelde feitelijke aandeel indicatorleerlingen in het LOP-gebied. Daarvoor had het LOP de scholen de nodige informatie bezorgd over dat gemiddelde en over het aandeel indicatorleerlingen in de school zelf.
- Bij een streefverhouding 60% indicator/40% niet-indicator had Lisa met haar toevalsnummer in de groep indicatorleerlingen wél een plaats gekregen.
- Door de verhouding van 30% indicator/70% niet-indicator na te streven, kregen indicatorleerlingen 3,5 keer minder kans op een plaats in de school dan met de meer wenselijke 60/40-verhouding.

Daarom beschouwde de Klachtenlijn de klacht als gegrond. Het ging om een discriminatie van – meer kwetsbare – indicatorleerlingen die de school op geen enkele manier kon rechtvaardigen. Meer zelfs: voor Lisa konden we een persoonlijk nadeel aantonen – wat voor veel op basis

van het toeval lager geordende indicatorleerlingen niet altijd het geval was: de school moest hoe dan ook ruim 330 leerlingen weigeren.

We stelden Lisa's moeder voor een klacht in te dienen bij de Commissie Leerlingenrechten en hielpen haar de klacht en de argumentatie te formuleren. Op de zitting van de Commissie stond een medewerker van de Klachtenlijn haar ook bij.

Evenredige verdeling indicator/niet-indicator als doel

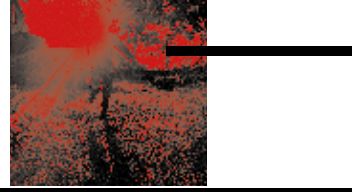
De regelgeving die voor het secundair onderwijs in het voorjaar van 2019 nog gold, gaf het LOP wel de bevoegdheid om afspraken te maken over 'de wijze waarop de contingenten bepaald zullen worden' (Codex SO, art. 110/7, §1, 10e al. 4^e lid), maar stelt in art. 110/7, §1, 3^e alinea van die Codex ook:

Gericht op een evenredige verdeling

De vooropgestelde contingenten zijn gericht op het verkrijgen van een evenredige verdeling van de leerlingen, [...], in de scholen in het werkingsgebied van het LOP.

De woorden 'gericht zijn op' maken het doel duidelijk: een evenredige verdeling van indicator- en niet-indicatorleerlingen over alle scholen. Het is niet aan scholen om elk voor zichzelf te bepalen wat voor hen 'de optimale sociale mix' is. Evenredige verdeling in het LOP-gebied (of in een deelgebied ervan) is het doel. Op welke basis die evenredigheid concreet bepaald wordt en of de scholen ze onmiddellijk of gefaseerd moeten nastreven, zijn vragen waarover scholen en andere partners in het LOP wel afspraken kunnen maken. Dat wil zeggen: de nagestreefde verdeling voor de school moet niet meteen gelijk zijn aan de gemiddelde verdeling in het werkings- of deelgebied. Het mag ook een betekenisvolle stap in de richting daarvan zijn – als er daarover lokale afspraken zijn. Dat laat dus wel degelijk ruimte voor een flexibele toepassing. Maar een streefverhouding die helemaal de andere kant opgaat (weg van het einddoel) kan alleen geïnterpreteerd worden als een poging om segregatie tussen scholen te versterken in plaats van te verminderen. En dat staat haaks op de geest van de regelgeving en van de LOP-afspraken.

De Klachtenlijn kreeg nog een tiental gelijkaardige klachten. In elk van die gevallen gingen we eerst na of we de nagestreefde verhouding indicator/niet-indicator in de school minstens konden beschouwen als een stap in de richting van een evenredige verdeling in het werkings- of deelgebied. Was dat wel zo, dan legden we de ouders uit dat het geen zin had bij de Commissie Leerlingenrechten een klacht in te dienen. In de andere gevallen keken we ook na of met een correctere streefverhouding de leerling wel aan een plaats in de school geraakt zou zijn. De plaats van de leerling in de rangorde (op basis van toeval) is daarin even doorslaggevend als de bepaling van de contingenten. Als de rangorde voor de leerling ook bij een correctere streefverhouding ongunstig uitviel, gaven we de ouders gewoon mee wat hun opties waren, zonder een aanbeveling te doen over wel of geen klacht bij de Commissie Leerlingenrechten. We maakten duidelijk dat ze volgens ons voor hun kind wellicht toch geen inschrijving konden afdwingen. Maar als de ouders om principiële redenen toch een klacht wilden indienen, zouden we ze ook ondersteunen. In de gevallen waar bij een correctere streefverhouding de leerling wel gunstig geordend zou geweest zijn, adviseerden we een klacht in te dienen bij de Commissie Leerlingenrechten en ondersteunden we de ouders om hun argumentatie te formuleren.

Klacht gegrond

De Commissie Leerlingenrechten volgde onze redenering en verklaarde met eenparigheid van stemmen de klacht van Lisa's ouders gegrond. Door de vorig schooljaar gerealiseerde verhouding indicator/niet-indicator in de school en de gemiddelde verhouding indicator/niet-indicator in het LOP-gebied was de keuze die de school binnen de afgesproken vork maakte in strijd met de regelgeving:

‘De door de school *in casu* gehanteerde contingenten mogen dan wel binnen de in het LOP afgesproken vork liggen, zij beogen het omgekeerde dan de Codex Secundair Onderwijs voorschrijft. Derhalve is de Commissie inzake Leerlingenrechten van oordeel dat de verzoekende partij het recht op onderwijs van haar dochter niet in voldoende mate heeft kunnen uitoefenen.’

Bij gelijkaardige klachten velde de Commissie eenzelfde oordeel.

Op één punt volgde de Commissie ons niet. De Commissie vond het niet nodig rekening te houden met het toevalsnummer dat de leerling gekregen had en zijn of haar plaats in de rangorde die daaruit volgde. Zelfs als een correctere streefverhouding niet direct tot een inschrijving had geleid, zou de leerling toch hoger op de wachtlijst staan. Dat vond de Commissie genoeg om – tegen de verwachting van de Klachtenlijn in – ook nog andere klachten gegrond te verklaren.

Eind juni werd Lisa in de school ingeschreven. Dat liep volgens de ouders zonder problemen. Voor zover we weten, liep ook in de andere scholen de inschrijving die ouders op basis van klacht bij de Commissie Leerlingenrechten konden afdwingen, probleemloos.

Dubbele contingentering op zich niet in vraag

De Commissie Leerlingenrechten stelde nooit de dubbele contingentering op zich in vraag. Ook de genoemde LOP-afspraken daarover stelde de Commissie niet in vraag. Alleen de keuze die de school maakte om de contingenten vast te leggen, kreeg van de Commissie een negatieve beoordeling. Niet alle ouders begrijpen dat onderscheid, ook al probeerden we ze dat uit te leggen.

Mama protesteert tegen ‘systeem van apartheid’

De mama van Joris dient een klacht in tegen twee secundaire scholen waar ze haar zoon aanmeldde. Ze vindt dat haar zoon als indicatorleerling gediscrimineerd wordt.

Voor de twee scholen stelt de Klachtenlijn vast dat het nagestreefde aandeel indicatorleerlingen geen stap is in de richting van een evenredige verdeling in en over de scholen in het werkingsgebied van het LOP. We ondersteunen de mama om twee klachten in te dienen bij de Commissie Leerlingenrechten. Een medewerker van de Klachtenlijn staat haar bij op de zitting.

Nadat ze het bericht kreeg dat de Commissie haar twee klachten gegrond verklaarde, lezen we in een bericht van de mama:

‘Hoera! Mijn klacht over discriminatie van het indicatorkind is door de Commissie Leerlingenrechten ontvankelijk en gegrond verklaard voor Joris zijn twee voorkeurscholen.

Ik ben blij voor mijn eigen kind, maar vind het ook heel erg voor al de indicatorkinderen van wie de ouders te goeder trouw geloven dat hun kinderen door pech op de wachtlijst belandden. Dat klopt niet. De dubbele contingentering was misschien goed bedoeld maar heeft geleid tot een systeem van apartheid. Volgend jaar wordt de dubbele contingentering gelukkig wel afgeschaft, maar dat neemt niet weg dat dit jaar enorm veel kinderen er de dupe van waren. Het enige juiste was geweest dat het volledige aanmeldsysteem nietig verklaard was op basis van discriminatie en dat iedereen zich opnieuw moest aanmelden.’

De Klachtenlijn noteert als feit: In de ene school meldden zich net geen 100 leerlingen aan voor nog geen 25 vrije plaatsen. In de andere school waren er net geen 240 aanmeldingen voor amper een honderdtal vrije plaatsen. De twee scholen moesten dus hoe dan ook veel leerlingen weigeren. Toeval en ‘pech’ spelen dus wel degelijk óók een rol. De weigeringen van indicatorleerlingen zijn niet allemaal het gevolg van discriminatie.

Voor veel ouders blijkt het moeilijk twee dingen uit elkaar te houden:

- Aan de ene kant is er de mismatch tussen de vraag naar een plaats en het aanbod van vrije plaatsen, waardoor – via welk systeem dan ook – kinderen geweigerd moeten worden. En dan kun je dus pech hebben.
- Aan de andere kant kan een foute toepassing van de dubbele contingentering tot discriminatie van indicatorleerlingen leiden. Maar de correcte toepassing van de dubbele contingentering kan precies helpen om discriminatie tegen te gaan en alle ouders gelijke kansen te geven in hun vrije schoolkeuze. Zo is het niet alleen bedoeld, zo werkt het ook – als het correct toegepast wordt.

In elk van de scholen waarover er klachten kwamen, waren alle voorwaarden vervuld om via de dubbele contingentering uit te komen op een perfect

evenredige verdeling indicator/niet-indicatorleerlingen. Er waren niet alleen meer gegadigden dan vrije plaatsen, er waren bovendien genoeg indicator- én niet-indicatorleerlingen aangemeld.

Precies dat is in andere scholen, op andere plaatsen, vaak het tere punt: in sommige scholen zijn er te weinig indicatorleerlingen aangemeld, in andere te weinig niet-indicatorleerlingen. In de twee gevallen blijft het resultaat dan steken op een soms behoorlijk scheve verdeling. Maar dat is dan het gevolg van de gesegregeerde keuzes die de ouders maakten. Doordat geen vrije plaatsen onbenut mogen blijven, werkt de dubbele contingentering nu eenmaal binnen de marges die de schoolkeuzes van de ouders laten. De hefboom om gesegregeerde schoolkeuzes te doorbreken, ligt primair bij de lokale partners: informatie- en sensibiliseringscampagnes waardoor ouders scholen beter leren kennen. De dubbele contingentering is het sluitstuk na een succesvolle sensibilisering. De twee, sensibilisering én dubbele contingentering, zijn nodig.

Die vaststelling over de grenzen van de dubbele contingentering staat in schril contrast met de nogal eens gehoorde mening dat de dubbele contingentering de vrije keuze van ouders zou aantasten. Dat klopt niet: voor elk kind dat door de dubbele contingentering een plaats in een school van hogere voorkeur aan zich voorbij ziet gaan, is er een ander kind dat die plaats wél krijgt en precies daardoor in een school van hogere voorkeur komt. Als je alle leerlingen samen beschouwt, is er van inperking van de vrije keuze dus geen sprake. Mét de dubbele contingentering zijn er precies evenveel leerlingen die in een school van hogere voorkeur terecht kunnen als zonder dubbele contingentering. Het gaat alleen om een deel andere leerlingen. Als ouders hun keuze niet kunnen realiseren, komt dat door één factor: dat te veel ouders kiezen voor dezelfde school. En dat scholen dus wel kinderen moeten weigeren. Een averechtse toepassing van de dubbele contingentering kan dat wel nog verergeren voor een van de twee categorieën leerlingen, doordat de school hun kansen op een inschrijving systematisch en drastisch naar beneden haalt. Maar dat komt door de keuze die de school maakt, niet door ‘het systeem’. Dat is ook wat de Commissie Leerlingenrechten vaststelde.

Geen loutere voorrang voor kansarmen

Een ander misverstand is dat de dubbele contingentering een systeem zou zijn om alleen maar voorrang te geven aan kansarmen (waarvoor kansrijken dan moeten inleveren). Ook dat klopt niet. Precies omdat het om een 'dubbele' contingentering gaat, werkt het in twee richtingen. Elke categorie heeft voorrang in zijn eigen contingent. Maar het eerste doel van aanmeldsystemen is: zoveel mogelijk kinderen een plaats geven. Daarom is die voorrang beperkt in de tijd. Tijdelijk gereserveerde plaatsen in het ene contingent die niet tegen het einde van een bepaalde aanmeldperiode ingenomen zijn, gaan naar kinderen die nog staan te wachten voor het andere contingent. Ook dat is iets wat sommige ouders moeilijk begrijpen of waar ze verrast door zijn.

Voorrang beperkt in de tijd

Mijn zoon, 11 jaar, start volgend jaar in het secundair onderwijs. Door omstandigheden heb ik hem niet op tijd aangemeld en ik heb dan ook meteen aan de helpdesk van het aanmeldsysteem gevraagd of ik hem toch nog mocht aanmelden. Er volgde overleg in het LOP maar ik kreeg de boodschap dat aanmelden niet meer kon. Tot daar kan ik volgen. Ik was inderdaad geïnformeerd, ik had op tijd moeten aanmelden. Alleen is mijn zoon ook een indicatorleerling én had hij bovendien voorrang als broer van een leerling. En nu krijg ik te horen dat, als het vooropgestelde percentage indicatorleerlingen niet bereikt wordt, die plaatsen vrijkomen voor niet-indicatorleerlingen die wel op tijd aanmeldde. Maar mijn zoon verliest dus zijn 'status' en voorrang als indicatorleerling. Klopt dat wel? Alvast bedankt om dit te bekijken.

De Klachtenlijn onderzocht de afspraken in het LOP en vond geen grond voor een klacht bij de Commissie Leerlingenrechten. We informeerden de ouders daarover.

Anders dan sommige ouders lijken te denken, is er dus geen sprake van een soort van 'onvervreemdbaar recht op voorrang van inschrijving voor kansarmen'. Dat is nooit het opzet geweest. Wel om over scholen in een bepaald gebied een

evenredige verdeling van leerlingen op basis van hun achtergrond te realiseren. En naargelang van de situatie en de voorgeschiedenis van de school levert dat voorrang op voor kansarme indicatorleerlingen of voor kansrijke niet-indicatorleerlingen.

Laat administratieve categorie geen persoonlijke impact hebben

Sommige ouders protesteren dat hun kind het etiket 'indicatorleerling' opgeplakt krijgt. Ze vinden zichzelf niet kansarm en argumenteren dat ze hun kinderen alle mogelijke onderwijskansen geven. Andere ouders signaleren spanningen tussen leerlingen daarover: 'Jij hebt nog geen school, want je bent een indicatorleerling.' Het Kinderrechtencommissariaat kent genoeg situaties van echt arme of kansarme kinderen om ervan overtuigd te zijn dat de overheid wel degelijk maatregelen moet nemen om de onderwijskansen van die kinderen te verstevigen en te vrijwaren. Bij de inschrijvingen een evenredige verdeling over en in scholen nastreven, tenminste voor zover de schoolkeuzes van ouders dat toelaten, is vanuit dat perspectief een legitieme doelstelling.

De overheid kan moeilijk anders dan daarvoor formele criteria toepassen. Aan zo'n administratieve categorie moeten we ook niet meer belang of betekenis hechten dan waarvoor ze opgesteld is. We mogen het geen deel laten worden van onze persoonlijke identiteit. Net zomin als we mogen toelaten dat kinderen erop aangesproken worden in de klas, op school of elders. Bij een correcte toepassing zou een kind geen enkel nadeel ondervinden van de dubbele contingentering op zich, en ook niet van de criteria en de tweedelingen die de overheid hanteert.

Vooruitblik op de nieuwe regelgeving

Op 24 april 2019 keurde het Vlaams Parlement het nieuwe voorstel van inschrijvingsdecreet goed, waarover het op 18 december 2018 niet kon stemmen door het belangenconflict dat de Franse Gemeenschapscommissie ingeroepen had. Alleen de timing werd aangepast.

De grote vernieuwingen vanaf 1 september 2019 zijn:

- Basis- en secundaire scholen kunnen een inschrijving pas weigeren om redenen van capaciteit als de school met een digitale aanmeldingsprocedure werkt.
  - Er komt een tijdslijn voor aanmelden en inschrijven die voor alle secundaire scholen geldt. Voor het basisonderwijs komt er een tijdslijn die alleen geldt voor basisscholen die leerlingen laten aanmelden.
  - De Vlaamse overheid werkt een standaardalgoritme uit voor de ordening van leerlingen en de toewijzing van vrije plaatsen voor alle secundaire scholen die met aanmeldingen werken.
  - Voor het basisonderwijs blijven de regels uit 2011-2012 over de dubbele contingentering gelden, zij het alleen nog voor scholen die met digitale aanmeldingen werken. De ‘manuele toepassing’ van de dubbele contingentering verdwijnt.
  - In het secundair onderwijs verdwijnt de dubbele contingentering. In plaats daarvan kunnen scholen in het LOP afspreken dat ze tot 20% van hun capaciteit voorbehouden aan ‘ondervertegenwoordigde groepen’. Leerlingen uit zo’n ondervertegenwoordigde groep die niet in dat voorrangcontingent van maximaal 20% vallen, komen bij de restgroep en kunnen via toeval nog een plaats krijgen.
- Decreet van 17 mei 2019 houdende de wijziging van het decreet basisonderwijs van 25 februari 1997, van de Codex Secundair Onderwijs van 17 december 2010 en van de Codificatie sommige bepalingen voor het onderwijs van 28 oktober 2016, wat het inschrijvingsrecht betreft, *BS* 26 juli 2019, <http://www.ejustice.just.fgov.be/cgi/api2.pl?lg=nl&pd=2019-07-26&numac=2019041360>

Helpt toeval om evenredigheid te bereiken?

Het ligt voor de hand dat scholen met een voorrangregeling voor maximaal 20% van de capaciteit te weinig recht kunnen doen aan leerlingen uit ondervertegenwoordigde groepen die in de lokale samenleving een veel groter aandeel hebben. Toch zeggen sommigen dat de ordening van leerlingen op basis van toeval op zich al zorgt voor een representatieve vertegenwoordiging.

Veel variatie in ordening op toeval

In de school van Lisa, met 480 aangemelde leerlingen voor 150 plaatsen, is er 95% kans dat het toeval 53 tot 66,5% van die 150 plaatsen toewijst aan indicatorleerlingen. Dat is een variatie van $\pm 6\%$ rond het regiogemiddelde van net geen 60%. In de eerste school van Joris, met bijna 100 aangemelde leerlingen voor maar 25 vrije plaatsen, is er 95% kans dat het toeval 11(42%) tot 19 (76%) van die 25 plaatsen toewijst aan indicatorleerlingen. Toch als ook hier 60% van de aangemelde leerlingen indicatorleerlingen zouden zijn. De marges zijn hier al bijna drie keer zo groot als in de school van Lisa.

De mate waarin een ordening op basis van toeval bijdraagt tot evenredige verdeling van leerlingen hangt af van verschillende elementen:

- De uitkomst van een toevalstrekking is statistisch maar nauwkeurig te voorspellen als er veel vrije plaatsen en veel aangemelde leerlingen zijn.
- Die uitkomst zal bovendien ook in dat geval de samenstelling weerspiegelen van de groep leerlingen die zich bij een school aanmeldde. Die komt niet altijd overeen met de samenstelling van de lokale populatie waartoe de school zich richt.
- Veel hangt ook af van hoeveel leerlingen al vooraf (bijvoorbeeld met voorrang als broer of zus) ingeschreven zijn en hoe de verdeling in die voorrangsgroepen zit. In tegenstelling tot de dubbele contingentering compenseert het toeval helemaal niet voor historisch gegroeide segregaties die zich weerspiegelen in een scheve verdeling bij leerlingen die vooraf onder de voorrangregeling voor broers en zussen ingeschreven werden.

Zeker voor kleine scholen en scholen met een voorgeschiedenis als ‘concentratieschool’ en met veel leerlingen die recht hebben op voorrang voor broers en zussen zal het toeval waarschijnlijk niet veel helpen om de beoogde sociale mix te bereiken. In andere gevallen, vooral in het secundair onderwijs, is die kans groter.

Scholen voor secundair onderwijs kunnen ‘ondervertegenwoordigde groepen’ ruimer invullen dan in termen van indicator- en niet-indicatorleerlingen. Gaat het om groepen die lokaal een aandeel van niet veel meer dan 30% hebben, dan kan de 20% eenzijdige voorrang in combinatie met de ordening op basis van toeval die scholen helpen om een meer evenredige verdeling te realiseren. In alle andere gevallen (denk aan scholen die in hun STEM-richtingen voorrang willen geven aan meisjes) blijft de uitslag erg afhankelijk van de mate waarin de drie genoemde voorwaarden vervuld zijn.

Vanuit het opzet ‘sociale mix realiseren’ en ‘segregatie tegengaan’ is het daarom goed dat de nieuwe voorrangsregeling voor ondervertegenwoordigde groepen beperkt blijft tot het secundair onderwijs en dat voor het basisonderwijs de dubbele contingentering blijft gelden. Op voorwaarde dat die correct toegepast wordt.

Genoeg schoolcapaciteit blijft een zorg

In onze jaarverslagen ging het al vaker over moeilijkheden om een school te vinden, vooral in steden. Het Kinderrechtencommissariaat pleit eerder al voor extra inspanningen om structurele capaciteitstekorten weg te werken. De overheid levert forse inspanningen en die blijven ook nodig.

Met zijn twee taalstelsels en dus ook twee onderwijssystemen – een Franstalig en een Nederlandstalig – is het Brussels Hoofdstedelijk Gewest een speciaal geval. Temeer omdat een belangrijk deel van de Brusselse bevolking van oorsprong niet Frans- of Nederlandstalig is. Vanuit verschillende hoeken krijgen we klachten over plaatsgebrek in het Nederlandstalig onderwijs in Brussel. Ondanks de voorrangsregeling voor kinderen van Nederlandkundige ouders komen er ook klachten van Nederlandstalige ouders.

Nederlandstalige kleuter raakt niet binnen

De ouders van een kleuter die instapt in 2020 maakten gebruik van het aanmeldsysteem. De ouders noemen zichzelf geboren en getogen Vlamingen en dachten daarmee een goede kans te maken op een plaatsje in een van de drie Nederlandstalige scholen in hun Brusselse gemeente. Maar ze kregen voor geen van hun voorkeurscholen een ticket. De ouders vragen aan verschillende diensten om de verdeling van de plaatsen in het Nederlandstalig onderwijs ernstig te controleren en vragen wat zij van de overheid mogen verwachten om toch nog een plaats in een Nederlandstalige school in hun buurt te kunnen bemachtigen.

De ouders schreven naar het LOP en naar de minister. De Klachtenlijn stond in cc, naast andere diensten. We reageerden kort dat we kennis namen van de melding.

Ook vanuit kinderrechtenperspectief is het terecht dat Nederlandstalige ouders in Brussel zich voor een inschrijving in het Nederlandstalig onderwijs kunnen beroepen op hun voorrang als Nederlandstalige. Al springt het verbod op discriminatie op basis van (onder andere) thuistaal (kinderrechtenverdrag, artikel 2) misschien meer in het oog, het kinderrechtenverdrag spreekt zich ook uit over de ‘wenselijkheid van continuïteit in de opvoeding van het kind’, onder andere op het vlak van ‘zijn of haar achtergrond wat betreft de taal’. Dat onderliggende principe steekt eerder zijdelings en in maar één artikel de kop op (artikel 20 over jeugdzorg). In tegenstelling tot het non-discriminatiebeginsel en andere principes (in artikel 2 tot 5) wordt het niet uitdrukkelijk genoemd als ‘leidend basisprincipe’ maar volgens ons heeft het ongetwijfeld dezelfde draagwijdte.

Continuïteitsprincipe toegepast op onderwijs

In Brussel met zijn verschillende taalstelsels in het onderwijs betekent het continuïteitsprincipe dat Nederlandstalige kinderen voorrang krijgen

in Nederlandstalige scholen. Op basis van dat continuïteitsprincipe hoeft 'Nederlandstalig' niet per se te betekenen 'van huis uit Nederlandstalig'. Een van huis uit anderstalig kind dat zijn basis-onderwijs in het Nederlands volgt, kan op grond van die vooropleiding en op basis van dat continuïteitsprincipe evengoed voorrang claimen in een Nederlandstalige secundaire school. Zo'n kind is allicht sterker in Nederlands dan in Frans als schooltaal. Zijn of haar onderwijskansen zijn dus beter verzekerd in het Nederlandstalig secundair onderwijs. Dat het nieuwe inschrijvingsdecreet voor het secundair onderwijs voor het eerst ook oog heeft voor kinderen die niet van hun ouders maar in de basisschool Nederlands leerden, is vanuit kinderrechtenperspectief dus een vooruitgang.

Maar met voorrangregels alleen los je geen capaciteitsprobleem op. Voorrangregels helpen alleen om – bij genoeg capaciteit – vraag en aanbod beter op elkaar af te stemmen. En in het basisonderwijs moet die capaciteit het liefst ook geografisch zo verdeeld zijn dat ouders in hun buurt een school kunnen vinden als ze daarvoor kiezen. En omdat het recht op onderwijs voor alle kinderen geldt, wat ook hun thuistaal is, moet er ook voor andere kinderen in Brussel genoeg plaats op school zijn.

Niet-Nederlandstalige kleuter raakt niet binnen

Franstalige ouders uit Brussel hebben hun kleuter aangemeld bij acht Nederlandstalige kleuterscholen, maar konden geen ticket bemachtigen. Ze kregen geen voorrang omdat ze geen Nederlands spreken. In een school op wandelafstand van thuis zijn bij het begin van de aanmeldingsperiode maar twee vrije plaatsen voor indicatorleerlingen. De ouders denken dat kinderen van vluchtelingen wel onmiddellijk een plaats krijgen: 'Die mensen zijn nieuw in België en hebben toch meer rechten.' De ouders zijn ook gaan aankloppen bij Franstalige scholen, maar ook daar is voorlopig geen plaats. Hun kind moet in september naar de eerste kleuterklas. De ouders vinden het ongehoord dat er geen plaats is in de buurt. Ze vragen dat de Klachtenlijn bemiddelt voor een plaats in het Nederlandstalig onderwijs in de buurt.

De Klachtenlijn informeerde over haar bevoegdheden en verwees door naar het LOP. Maar daar was de vader een week eerder al langs geweest. Het LOP zoekt mee naar een oplossing, maar er zijn nog veel kinderen in dezelfde situatie.

Hou je rekening met het continuïteitsprincipe en de daaruit voortvloeiende voorrang voor Nederlandstaligen én met het recht op onderwijs voor elk kind, dan rijst de vraag: hoeveel plaats moet het Nederlandstalig onderwijs in Brussel dan minstens voorzien voor kinderen die thuis geen Frans of Nederlands spreken? Kwam die vraag wel aan bod in de discussie naar aanleiding van het belangenconflict dat de Franse Gemeenschapscommissie inriep tegen het nieuwe inschrijvingsdecreet? Streven naar een evenredige verdeling van die groep over de twee taalstelsels lijkt een evident uitgangspunt te zijn. Al mogen ze alle twee natuurlijk ook wel iets meer capaciteit bieden met het oog op de vrije schoolkeuze.

Volgens de vierde Brusselse taalbarometer (uit 2018), waarover de Commissie voor Brussel en de Vlaamse Rand in maart 2019 van gedachten wisselde, spreekt ruim 16% van de Brusselaars thuis Nederlands of een combinatie Nederlands/Frans. Ruim 60% spreekt thuis Frans of Frans in combinatie met een andere taal. En nog eens ruim 20% spreekt thuis alleen maar een andere taal. Die verdeling is gebaseerd op onderzoek naar taalgebruik en taalkennis bij een representatieve steekproef van 2.500 inwoners van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Het grootste deel van de niet-Belgen in Brussel heeft de Franse nationaliteit. Nemen we het gemiddelde van de vier taalbarometers (waarvan de eerste dateert van 2000), dan komen we met 18, 60 en 22% op vergelijkbare percentages uit. In de mate waarin die verdeling ook geldt voor de schoolgaande kinderen en jongeren, houdt een evenredige verdeling over de twee taalstelsels in dat er in het Nederlandstalig onderwijs in Brussel genoeg plaats is om per school minstens 22% anderstalige leerlingen in te schrijven, nadat alle Nederlandstaligen die dat willen een plaats kregen. Hoe dat zich vertaalt in absolute capaciteitscijfers kan bekeken worden op basis van de bevolkingsaantallen voor de verschillende leeftijdsgroepen. Daarna moet op basis van een meer verfijnde omgevingsanalyse

ook nog gezorgd worden voor een gepaste geografische spreiding.

- ▶ BRIO-taalbarometer 4: Het Nederlands als thuistaal, Rudi Janssens, 2018, <https://www.brio-brussel.be/node/14762>
- ▶ Verslag 20 maart 2019 gedachtewisseling over de vierde Brusselse taalbarometer in het Vlaams Parlement, <https://www.vlaams-parlement.be/commissies/commissievergaderingen/1309803#volledig-verslag>

Krijgen anderstalige nieuwkomers meer rechten?

Het valt op dat ouders, ook ouders met een migratieachtergrond, bij een weigering tot inschrijving door plaatsgebrek in een school hun pijlen soms richten op een nog zwakkere groep: anderstalige nieuwkomers. Dat 'kinderen van vluchtelingen wel onmiddellijk een plaats krijgen' berust op een foute perceptie. De basisregel is dat scholen leerlingen moeten inschrijven als ze nog vrije plaatsen hebben (en als de leerling voldoet aan de toelatingsvoorwaarden). Voor anderstalige nieuwkomers kon en kan daar in het basisonderwijs een extra beperking bijkomen: Als het LOP daar afspraken over maakt en kan garanderen dat de anderstalige nieuwkomer elders ingeschreven kan worden, kon een basisschool – tot en met het voorbije schooljaar – een specifieke capaciteit voor anderstalige nieuwkomers bepalen. Was die bereikt, dan kon ze anderstalige nieuwkomers weigeren, zelfs als er voor de leeftijdsgroep of het leerjaar nog plaatsen waren. Sinds 1 september 2019 hoeft een basisschool daarvoor zelfs geen capaciteit voor anderstalige nieuwkomers meer te bepalen. Afhankelijk van hoe groot de vestigingsplaats is (tot 100 of meer dan 100 leerlingen) kan ze extra anderstalige nieuwkomers weigeren zodra ze er al vier of acht hebben. Daartegenover staat dat een basisschool anderstalige nieuwkomers in overtal mag nemen, dus mag inschrijven, ook al is de totale capaciteit voor de leeftijdsgroep of het leerjaar bereikt. Die mogelijkheid tot 'in overtal nemen' geldt ook voor andere categorieën kwetsbare leerlingen. Dat kinderen van vluchtelingen meer rechten zouden hebben dan anderen, klopt dus niet. Het zijn de scholen die extra beleidsruimte krijgen en wel in twee richtingen: ofwel om het aantal anderstalige nieuw-

komers te beperken, ofwel om er nog meer op te nemen.

2.2.

Leerlingen met specifieke behoeften

Inclusief onderwijs wordt wel meer realiteit, maar toch blijft er nog een hele weg te gaan. Veel scholen zoeken nog, zijn nog te weinig vertrouwd met de regelgeving en de praktijk of houden de boot voorlopig nog wat af. Ouders en leerlingen zijn nog te weinig geïnformeerd en laten zich soms afwimpelen met de boodschap dat het niet gaat lukken of niet in het belang is van de leerling. We kregen opnieuw meldingen over inclusie in de praktijk.

Inclusie in de klas

Inclusie blijft een grote uitdaging voor scholen, ouders en leerlingen. Een goed voorbereide start en nauwkeurige opvolging is cruciaal.

Een goede start en stapsgewijs overleg zijn het halve werk

Handelingsgericht werken vraagt voorbereiding, overleg en duidelijke afspraken

Een leerling met specifieke behoeften kan terecht in een gewone school als die extra maatregelen neemt waardoor de leerling het gewone curriculum kan volgen. Het gaat om maatregelen als: remediëren, differentiëren, compenseren en dispensereren.

Soms zijn die maatregelen niet genoeg en is er nog meer zorg nodig. Dan kan de school nadat het CLB na een analyse van de noden voor een leerling een 'gemotiveerd verslag' schreef, een beroep doen op een ondersteuningsnetwerk of een school voor buitengewoon onderwijs. Is dat nog niet genoeg? En is een gemeenschappelijk curriculum met redelijke aanpassingen niet haalbaar? Dan kan de leerling – nadat het CLB een

‘verslag’ schreef dat toegang geeft tot een IAC of tot het buitengewoon onderwijs – het gewoon onderwijs verderzetten met een IAC (individueel aangepast curriculum).

Welke ‘redelijke aanpassingen’ er ook nodig zijn, uit de klachten blijkt duidelijk dat inclusie meer kans op slagen heeft en meer rechtszekerheid biedt met een goede voorbereiding, overleg en duidelijke afspraken van bij de start. Aan een inclusievraag zitten verschillende facetten: een duidelijk zicht op de behoeften, het niveau van zorg van de maatregelen, de haalbaarheid of de proportionaliteit ervan, de onderwijsloopbaan op lange termijn. Ook de wederzijdse verwachtingen moeten uitgesproken worden, net als correcte en volledige informatie en mogelijke consequenties van bepaalde keuzes. Pas dan kan iedereen op gelijke voet vertrekken.

Ook na de start van het traject is het nodig te blijven evalueren, aan te passen of bij te sturen. De aanpassingen zijn misschien ontoereikend? De beperking of de onderwijsbehoeften van de leerling kunnen evolueren.

Vaak starten scholen nog te onvoorbereid en ondoordacht een inclusietraject van ‘we zullen gaandeweg wel zien’. Helaas leidt dat gaandeweg vaak tot ongenoegen bij alle partijen en is de poging tot inclusie al bij voorbaat gedoemd om te mislukken.

Daarnaast tonen de meldingen dat het leer- en ondersteuningstraject niet altijd meteen uitstekend wordt zodra de leerling zich op school inschrijft. Daarmee gaat kostbare tijd verloren of escaleert een situatie door te weinig gepaste ondersteuning. Meestal komt dat niet door slechte wil. Wel door gebrek aan ervaring bij de school en gebrek aan informatie bij de ouders.

Soms zitten school en ouders al van in het begin op dezelfde golflengte, en is er veel wederzijds vertrouwen. Maar ook dan blijven regelmatig overleg en communicatie nodig. Want ook dan kan inclusie nog een hobbelig parcours worden.

Stroef traject

Een psychologe maakt zich zorgen over de schoolsituatie van Jade (15). Ze heeft een eenvoudige problematiek: een atypische vorm van autisme, ADHD en dyslexie. Ze volgt Techniek-Wetenschappen. Bij haar inschrijving had de school gezegd dat ze veel ervaring heeft met autisme en dyslexie en ze op dat vlak dus geen externe ondersteuning nodig had. Dat schiep vertrouwen bij de ouders. Maar geleidelijk aan loopt het toch moeilijker. De school deed volgens de psychologe wel redelijke aanpassingen, maar niet specifiek genoeg voor de atypische vorm van autisme van Jade. Dat leidde tot psychosomatische klachten, stress en slechtere schoolresultaten van Jade. Op een teammoment op school probeerde de psychologe de problematiek open te trekken, maar ze botste op weerstand. De school zegt dat ze genoeg expertise in huis heeft om Jade te ondersteunen en ziet voorlopig geen heil in overleg met externe experts of begeleiders. De aanpassingen worden niet geëvalueerd of bijgestuurd. Stilaan groeit de kloof tussen de visie van de school en die van de ouders. Op het einde van het schooljaar komt het A-attest op de helling te staan, wat de ouders en de psychologe ertoe aanzet contact op te nemen met de Klachtenlijn. Jade krijgt uiteindelijk een B-attest waartegen de ouders in beroep gaan.

Doordat het schooljaar gedaan is, is er geen ruimte meer voor bemiddeling over redelijke aanpassingen en het inclusietraject. Hier zijn jammer genoeg veel kansen en mogelijkheden onbenut gebleven. We kunnen Jade en haar ouders alleen bijstaan met advies en informatie en ze ondersteunen om het B-attest aan te vechten.

Expertise van en samenwerking met externen

De zorg voor een leerling met specifieke behoeften vraagt veel flexibiliteit en expertise in en buiten school. Naast de begeleiding van het ondersteuningsnetwerk of het CLB kan de expertise van andere externen die de zorg voor de leerling dragen een absolute meerwaarde en nodig zijn. Therapeuten, centra voor ambulante revalidatie, logopedisten en psychiaters kunnen elk vanuit hun expertise mee vorm geven aan

de redelijke aanpassingen die de leerling nodig heeft. En ze kunnen de school, de ouders en de leerling ondersteunen. Creativiteit, expertise, ervaring en middelen combineren, overstijgt de mogelijkheden van een individuele school en verhoogt de kans dat de inclusie lukt. Al die extra mogelijkheden en middelen om samen te werken, kunnen essentieel zijn om inclusief onderwijs te realiseren.

We zien in de meldingen goede voorbeelden, maar ook signalen van ouders die herhaaldelijk moeten aandringen bij de school om expertise van externen binnen te halen.

Belang van meerstemmigheid

De moeder en de grootmoeder van Joris (9) hadden al eerder contact opgenomen met de Klachtenlijn. Begin september 2018 deden ze dat opnieuw. Vorig schooljaar liep de relatie met school en CLB vast toen de moeder en de grootmoeder verwachtten dat Joris een verslag type 9 zou krijgen. In de zomer van 2018 diagnosticeerde de psychiater geen ASS. Hij adviseerde opvoedingsondersteuning en schreef ADHD-medicatie voor. Het CLB maakte op basis van de ADHD en de emotionele hechtingsstoornis een verslag type 3. De type 3-scholen in de omgeving waren volzet. De ouders klopten aan bij vijf basisscholen. In vier scholen kwam het niet eens tot een inschrijving onder ontbindende voorwaarde. In één school kon Joris enkele dagen 'op proef' komen.

De ouders vragen ons of al die scholen wel correct handelen. Ze willen een oplossing voor Joris en zien een klacht bij de Commissie Leerlingenrechten niet zitten omdat ze zich toch niet welkom voelen in de scholen.

De Klachtenlijn nam contact op met het vorige CLB. In de vorige school was de inschrijving niet correct ontbonden. De Klachtenlijn en het CLB bemiddelden bij de moeder om terug te keren naar de vorige school. Op 1 oktober 2018 startte Joris daar opnieuw, in het derde leerjaar. De school engageerde zich voor het hele schooljaar in afwachting van de overstap naar buitengewoon onderwijs op 1 september 2019. Klasjuf, zorgleerkrachten, ondersteuner en CLB stelden voor Joris een IAC op. Aanpassingen op sociaal-emotioneel vlak waren prioritair. Samen met de ouders en de kinderpsychologe evalueerden ze regelmatig de doelen en stuurden die bij.

Daar was in de mate van het mogelijke een medewerker van de Klachtenlijn bij. In het begin als vertrouwenspersoon voor de moeder. Dit verhaal toont de kracht van teamwerk om tot een inclusieve leeromgeving te komen. Daarin had ook de externe kinderpsychologe van Joris een cruciale rol. Zij kaderde zijn verhalen en stemmingen die soms voor grote ongerustheid zorgden bij de school omdat Joris zich vaak onveilig en angstig voelt. De kinderpsychologe ondersteunde de klasjuf om te werken aan basisveiligheid en vertrouwen. De evolutie in emotieregulering en werkhouding werd gevisualiseerd in een observatielijst.

Op 1 september 2019 start Joris in de type 3-school van de voorkeur van zijn ouders.

EMOTIEREGULATIE	10/10/18	7/12/18	31/01/19	20/06/19
Spelen en werken naast een andere leerling (meestal lukt dat zonder de andere leerling te storen; werken lukt beter dan spelen).	Red	Oran	Turk	Oran
Spelen en werken samen met een andere leerling.	Red	Oran	Turk	Turk
Leren omgaan met verminderde beschikbaarheid van de leerkracht.	Red	Oran	Turk	Turk
Binnen 5 min rustig worden na een emotionele gebeurtenis (nadat de juf rustig tot hem gesproken heeft).	Red	Turk	Turk	Oran
Een taak opnieuw proberen na een mislukking.	Red	Red	Oran	Turk
Materiaal delen met andere leerlingen.	Red	Oran	Turk	Oran
Na aanwijzingen fouten verbeteren.	Red	Oran	Oran	Oran
Reageren zonder boos te worden op een vraag van de leerkracht (bv recht gaan staan in de gang ipv liggen, naar de rij gaan bij het belsegnaal).	Red	Red	Oran	Turk
Kiezen voor een gepaste oplossingsstrategie bij conflicten.	Red	Red	Red	Oran

Groen: ik kan het alleen / Turkois: het lukt me met begeleiding / Oranje: ik ben aan het oefenen, het is nog moeilijk / Rood: het is nog erg moeilijk

WERKHOUDING	10/10/18	7/12/18	31/01/19	20/06/19
Klasafspraak: vinger opsteken in de klas als hij iets wil vragen.	Red	Oranje	Turkoois	Turkoois
Op zijn stoel blijven zitten tijdens de les (<i>dit is heel moeilijk – hij heeft de aandacht van de leerkracht nodig (een aanraking, een dikke duim, een knipoog) – juf geeft vaak les met hem erbij vooraan in de klas</i>).	Red	Oranje	Oranje	Oranje
Leren om zijn verhaal even uit te stellen tot de juf zegt dat hij het kan vertellen.	Red	Red	Oranje	Turkoois
Leren om hulp te vragen aan de juf bij problemen/angsten (<i>het is meer vertellen over het probleem/angst; de juf gaat met hem dan in dialoog</i>).	Red	Red	Oranje	Turkoois
Leren om een oplossing te zoeken bij een probleem.	Oranje	Oranje	Oranje	Turkoois
Leren om de juf te vertrouwen.	Oranje	Oranje	Turkoois	Oranje

Groen: ik kan het alleen / Turkoois: het lukt me met begeleiding /
Oranje: ik ben aan het oefenen, het is nog moeilijk / Rood: het is nog erg moeilijk

Een observatielijst visualiseerde de emotieregeling en de werkhouding van Joris.

Ro1 van het CLB

Het CLB heeft een cruciale rol in inclusie op school. Een CLB maakt het verslag dat een leerling toelaat om met een IAC te werken en kan een verslag ook aanpassen. Voor ouders is het niet altijd duidelijk vanuit welk referentiekader het CLB dat doet. Dat zorgt soms voor wantrouwen en onzekerheid bij ouders en leerling. Ouders hebben soms ook vragen over de onafhankelijkheid van het CLB dat een verslag opstelt en zijn bang dat het CLB zich te veel laat leiden door de visie en de beperkingen van de school.

Ouders hebben een aanspreekpunt nodig. Ze worstelen met het jargon, de fasen in het zorgcontinuüm, de mogelijkheden van ondersteuning, de leerdoelen. Het M-decreet blijft moeilijke materie voor ouders. We vragen daarom om ouders en leerling goed te informeren over de betekenis en de gevolgen van een verslag, een gemotiveerd verslag en het niet opmaken of ontbinden van het verslag.

Ouders kijken vooral naar het CLB om die rol te vervullen. Anderzijds zijn ze ook afhankelijk van het CLB om een verslag te krijgen. Dat maakt de relatie tussen ouders en CLB kwetsbaar en onevenwichtig.

Inclusiedoolhof

Op het oudercontact zei de juf dat Paulo (7) beter zou overstappen naar buitengewoon onderwijs. De jongen is dyslectisch en zit het eerste leerjaar over. Paulo's vader is Franstalig en van Afrikaanse

origine. Hij hoorde in zijn gemeenschap al veel schrijnende verhalen over buitengewoon onderwijs. Hij wil dat zijn zoon naar een gewone school gaat en heeft gehoord dat dat kan. Hij heeft gebeld met het CLB en uitleg gekregen, maar hij heeft het niet goed begrepen. Er was iets met een M, met aanpassingen en met nog veel woorden die hij nooit gehoord had. Hij heeft wel onthouden dat het CLB zou nagaan of zijn zoon in het gewoon onderwijs kan blijven, maar dat dat niet zeker is. Hij vraagt of de Klachtenlijn kan zorgen dat zijn zoon naar een gewone school kan blijven gaan.

Uit ons gesprek met de vader bleek dat het CLB nooit met hem overlegd had. Ook niet op school in het kader van de verhoogde zorg. Hij herinnert zich wel dat het CLB Paulo getest had en er was een consult bij een neuroloog geweest. Hij heeft geen idee of zijn zoon een officieel attest voor dyslexie heeft. Het was ook voor het eerst dat het woord buitengewoon onderwijs viel. We hebben vader uitvoerig en in begrijpelijke taal uitgelegd wat hij van de school en het CLB mag verwachten, wat de krijtlijnen zijn van het M-decreet en hoe dat in de praktijk in zijn werk gaat. Allemaal dingen die je beter niet regelt aan de telefoon. We zorgden dat er snel een overleg kwam met de ouders, het CLB, de juf, de directie en de zorgcoördinator. De vader liet achteraf weten dat hij heel tevreden was over dat overleg, dat ze afspraken gemaakt hadden en dat hij heel veel steun kreeg van het CLB. Hij kan er nu ook terecht met al zijn vragen en laat weten dat we zijn melding mogen afsluiten.

Ouders vinden dat er een bemiddelaar nodig is tussen de school en het gezin. Het schoolbestuur en het CLB zouden die rol kunnen of moeten opnemen. Ook de overheid geeft het CLB de verantwoordelijkheid om een bemiddelende rol op te nemen. Er moeten dringend aanspreekpunten komen voor ouders en leerlingen. CLB's kunnen zich ondertussen al organiseren door trajectbegeleiders met expertise in redelijke aanpassingen te installeren in de eigen werking.

Nu neemt de Klachtenlijn bij meldingen van schendingen van kinderrechten de rol van bemiddelaar op, vaak om een patstelling te doorbreken. We proberen de dialoog weer op gang te trekken door het zorgcontinuüm en de redelijkheid van de nodige aanpassingen af te toetsen aan de indicatoren uit het protocol over redelijke aanpassingen dat de federale staat en de gemeenschappen en gewesten in 2007 afsloten, door de startsituatie te analyseren, er direct betrokkenen bij te betrekken, externen te consulteren, wederzijdse verwachtingen en frustraties te laten uitspreken, en het belang van het kind in te vullen.

Patstelling doorbreken

De Commissie Leerlingenrechten had de klacht gegrond verklaard van de ouders van Erdem (12) over de ontbinding van zijn inschrijving. Toch bleef het vertrouwen tussen ouders, Erdem, school en CLB zoek. Het gezin wil dat Erdem op school kan blijven om er later beroepsonderwijs te volgen. De ouders hebben het gevoel dat de school Erdem weg wil. Erdem wil niet naar een speciale school. Moeder wil wel ondersteuning, maar ze vertrouwt de school en ook het CLB niet. Moeder wil weten wat ze kan doen? Wat zijn hun rechten?

De Klachtenlijn nam het dossier bij de Commissie Leerlingenrechten door, het verslag dat toegang geeft tot een IAC of tot het buitengewoon onderwijs (basisaanbod), schoolrapporten, brieven en verslagen van overlegmomenten op school. Daarin lazen we heel wat inspanningen en bereidheid van school en CLB, maar ook bezorgdheid. Eind mei was er een nieuw overleg. De Klachtenlijn stelde voor om mee te gaan en nam vooraf contact op met de school en het CLB. De ouders brachten een beëdigde tolk mee. Op het overleg gaf de school het signaal dat ze

Erdem niet weg willen, maar dat ondersteuning nodig is en vooral een minimum aan vertrouwen in de school. Het CLB kreeg eindelijk de kans om de verschillende opties en gevolgen toe te lichten van begeleiding, curriculum, attesten en diploma's. De ouders kozen ervoor om het verslag M-decreet te laten opheffen. Het CLB kreeg toestemming om een traject op te starten voor een gemotiveerd verslag.

Participatie van ouders en leerling bij de inclusievraag

Vraag naar meer inspraak

We zien ook wat frustratie bij ouders en leerlingen over wat scholen 'redelijke aanpassingen' vinden en over vragen van het CLB. Ouders voelen zich als expert over hun kind soms niet gehoord als de school geen aandacht heeft voor wat zij voorstellen. Ze zeggen dat de school niet altijd de noden correct erkent, vaak doordat ze te weinig weten over de beperking van hun kind. Bij psychische aandoeningen is er nog meer kans dat school en ouders een ander idee hebben over wat de leerling nodig heeft. Ouders benadrukken de zorgbehoeften in het licht van het psychisch welbevinden van hun kind, maar de school vindt de gevraagde aanpassingen niet altijd even nodig of haalbaar.

Ouders voelen zich soms ook te weinig betrokken bij de beoordeling van welke aanpassingen 'redelijk' zijn. Ze vinden dat de school haar beslissing niet altijd goed onderbouwt en dat het niet om een subjectieve afweging mag gaan.

Geen vertrouwen in inclusie

Een vader klaagt dat hij weinig gehoor krijgt in het traject voor zijn zoon Simon (12) bij de overgang naar het secundair onderwijs. Hij heeft het gevoel dat alles boven zijn hoofd beslist wordt. Simon heeft een attest voor ADD en ASS. In de basisschool is er nooit echt buitengewoon onderwijs nodig geweest en zelfs geen ondersteuning door een externe dienst. De school heeft de problematiek van Simon altijd goed opgevangen en schitterende zorg gegeven. Toch merken de ouders dat

Simon het moeilijker krijgt. Ook Simon zelf zegt bang te zijn van het secundair onderwijs dat hij al kent van zijn oudere zus. Simon heeft meer dan vroeger structuur nodig en minder prikkels. Ook de puberteit komt eraan en dat is voelbaar in zijn gedrag. Simon en zijn ouders zijn ongerust, ook door de verhalen in de media over het falen van inclusie voor jongeren met ASS. Ze zijn overtuigd dat de zorg in gewone scholen te wensen overlaat en vragen een overstap naar buitengewoon onderwijs OV4 type 9. Simon en zijn ouders gingen al op bezoek in een school waar Simon zich heel goed bij voelde. Ze namen contact op met het CLB maar kregen daar te horen dat het CLB geen gemotiveerd verslag kan opmaken omdat Simon eerst het hele zorgcontinuüm moet doorlopen. En dat is in de basisschool niet gebeurd. Het CLB adviseert om pas volgend schooljaar of zelfs nog later in te stappen in het buitengewoon onderwijs. Simon en zijn ouders willen daar niet op wachten. Dat zou betekenen dat het eerst moet foutlopen in het gewoon onderwijs en dat het opnieuw aanpassen wordt als hij dan toch mag overstappen. Dat is nefast voor een jongen met ASS en getuigt voor de ouders van weinig inzicht in de problematiek. Bovendien bestaat dan de kans dat er geen plaats is, terwijl het nu wel kan. De directie van de basisschool begrijpt en steunt de vraag van Simon en zijn ouders, maar zegt dat het CLB finaal beslist.

We aanhoren de verzuchtingen van de vader en bevestigen de informatie van het CLB. We verduidelijken het M-decreet en de fasen in het zorgcontinuüm. We geven de ouders wat kapstukken mee om opnieuw te gaan praten met het CLB. Het CLB stelt uiteindelijk voor om Simon twee dagen in de klas te laten observeren door de psycholoog van het CLB. Dan zouden ze een meer gemotiveerde beslissing kunnen nemen. Ook dat vinden de ouders niet genoeg om een goed zicht te krijgen op wat Simon nodig heeft. Het blijft nog altijd een momentopname. Simons vader dringt er verder op aan om na de observatie ook te overleggen met de psychologe die Simon al jaren begeleidt. Ook haar inbreng is belangrijk. De vader kan niet begrijpen dat de beslissing uiteindelijk toekomt aan een dienst die het minst zicht heeft op Simon en niet aan de ouders, de therapeute en de school die Simon al jaren kennen. We zeggen de vader nog dat hij het attest nog kan betwisten bij de Vlaamse bemiddelingscommissie.

Te weinig medewerking van de ouders

Inclusie kan ook stranden doordat de ouders te weinig meewerken. Hun medewerking is voor de inclusie even elementair als een positieve houding van de school. Ook daarover komen er signalen en meldingen bij de Klachtenlijn. De school of het CLB lopen vast op gebrek aan medewerking van de ouders, waardoor de school met de afgesproken aanpassingen toch niet de doelstellingen bereikt. Scholen melden die situatie bij leerlingen met ernstige gedragsmoeilijkheden of psychische stoornissen.

Voor inclusie is medewerking van moeder nodig

De moeder van Duncan (14) belt dat haar zoon uitgesloten wordt omdat ze weigert medicatie te geven voor ADHD en gedragsproblemen. Ze is wel bereid om een psychiater in te schakelen, maar dan eerder om te bekijken welke alternatieven er zijn. Ze is tegen medicatie. De school heeft laten weten dat hij dan niet meer welkom is op school. De moeder vraagt tussenkomst van de Klachtenlijn.

We vragen een gesprek met de directie en de zorgcoördinator. Er is geen sprake van een tuchtprocedure, maar de school wil wel een rustmoment inbouwen. Duncan is al drie jaar in de school. Er waren heel wat overlegmomenten, heel wat betrokken diensten, individuele trajecten, begeleidingsmodellen, zowel voor leerdoelen als voor zorgbehoeften. De laatste maanden konden ze zelfs niet meer tot Duncan doordringen met positieve bekrachtiging. Op voorstel van Duncan zelf had de school ook alternatieve en creatieve aanpakken uitgeprobeerd zoals sportmomenten. Maar hij kwam dan niet opdagen. De moeder wordt erbij betrokken, maar blijft op een afstand. Ze geeft geen leiding aan haar zoon en steunt hem onvoorwaardelijk in alles. Dat zorgt voor een negatieve spiraal. Een nieuw element is nu dat leerlingen bang worden van Duncan. Hij bedreigt ze. Ook daarover vindt de school geen steun bij moeder. De school heeft de leerling niet opgegeven, maar een terugkeer moet goed voorbereid worden en kan alleen met volle medewerking van de moeder. Het CLB had de medicatie alleen maar als hulpmiddel gesuggereerd.

De moeder zegt dat ze het moeilijk heeft om haar zoon op te voeden. Ze wil het nog een kans geven. We adviseren haar om hulp te zoeken en benadrukken dat samenwerken met de school kansen biedt. Een maand later belt de moeder dat Duncan naar een andere school wil en haar overtuigde dat dat beter was. Daarna is alles snel geëscaleerd. Na een ernstige vechtpartij werd hij in de gesloten gemeenschapsinstelling in Everberg geplaatst.

Wat als het moeilijk loopt?

Inclusie loopt moeilijk als ouders en school botsen met hun visies of verwachtingen, als de ouders te weinig of niet meewerken, als het vertrouwen in de school of in het CLB weg is, of als de school te veel in eigen handen houdt.

De grootste uitdagingen hebben te maken met gedrag

In nogal wat situaties komt de inclusie van een leerling in het gedrang door gedrags-, sociale of emotionele problemen van de leerling. Vaak zijn die een gevolg van de beperking zoals bij ASS of ADHD. We zien dan vaak dat de redelijke aanpassingen focussen op de beperking en op het behalen van de einddoelen. Er is minder aandacht voor de sociale en emotionele aspecten en de aanpassingen die nodig zijn om tot leren te komen. Daarom pleiten we in een bemiddeling voor een goed evenwicht tussen aanpassingen voor zorg en die voor onderwijs. Alle twee zijn ze essentieel om inclusie te laten slagen.

Van stoute kleuter naar toffe meid

Jitske zit in de derde kleuterklas. De juf vindt haar storend en stout. Ze laat andere kinderen niet gerust, is onbeleefd, zit niet stil, maakt veel lawaai in de klas. Haar moeder herkent zichzelf in veel van die signalen. De moeder is hoogbegaafd en ziet dat ook in haar dochter. Jitske is ook erg gevoelig voor prikkels, waardoor ze snel boos wordt. De leerkrachten gaan heel negatief met haar om. Ze krijgt voortdurend opmerkingen en straf. Zonder kennis van zaken plakken ze het etiket ADHD op Jitske. Het meisje wordt gevolgd door een kinderpsychologe en staat op de wachtlijst

van het Centrum voor Ontwikkelingsstoornissen (COS). De moeder heeft de leerkracht om meer uitdagende activiteiten gevraagd voor Jitske. Even werd dat geprobeerd en had het effect, maar de juf hield niet vol. Na een klachtenbrief aan de directeur volgde een overleg op school. Er werden afspraken gemaakt, maar de juf leefde die niet na en blijft zich afreageren op Jitske. De juf zegt dat het zo niet verder kan. Moeder wil voorlopig geen bemiddeling, maar advies van de Klachtenlijn.

Samen met de moeder overlopen we welke aanpassingen Jitske in de klas zouden helpen. We adviseren om er de psychologe bij te betrekken om die aanpassingen nog concreter te maken. We informeren de moeder ook over het zorgcontinuüm in de school en de rol van het CLB. Door negatieve ervaringen uit haar eigen jeugd vertrouwt de moeder het CLB niet echt. We lichten de rol van het CLB in de praktijk van vandaag toe, waardoor ze toch een wat ander perspectief krijgt en toch contact gaat opnemen met het CLB en de school.

Twee maanden later laat de moeder weten dat het goed gaat op school. Er is een positieve evolutie, zowel in de houding van de juf als van Jitske. De juf gebruikt kleine ingrepen om prikkels te voorkomen die bij Jitske storend gedrag uitlokken en ze geeft extra opdrachten samen met de juf van het eerste leerjaar. Jitske is nu een veel rustiger en vrolijker kind.

Tuchtprocedure als stok achter de deur

Enkele meldingen gingen over een tuchtprocedure waar de gepaste ondersteuning te laat kwam. Ook bij ernstige gedragsmoeilijkheden en als de ouders helemaal niet meewerken, gebruiken directies soms een tuchtprocedure als uitweg.

Geen akkoord? Dan maar uitsluiting

Niels (7) heeft ADHD en autisme. Zijn ouders zijn gescheiden. Niet alleen op school ervaart zijn moeder veel problemen, ook de omgangsregeling en de afspraken met Niels' vader over de opvoeding lopen moeilijk. Niels gaat naar een gewone school en heeft het moeilijk. Vooral

met zijn gedrag. De moeder dringt al sinds vorig schooljaar aan op meer zorg, maar de school hield de boot af. Pas na een tussenkomst van Unia kwamen er afspraken in het kader van het M-decreet: werken met afdekplaatjes, prikkels voorkomen. Naarmate het schooljaar vordert, wordt de samenwerking moeilijker. En ook de onenigheid tussen de ouders over de schoolkeuze en de ondersteuning houdt veel tegen. Niels kreeg tot enkele maanden geleden medicatie voor zijn ADHD, maar zijn vader vond het beter om daarmee te stoppen. De moeder wil graag dat Niels in zijn gewone school blijft, maar zijn vader opteert voor buitengewoon onderwijs. Dit conflict komt nu voor de familierechtbank en die gaat niet oordelen voor het start van het nieuwe schooljaar.

Daarom stelt de school een ultimatum: doorverwijzing naar het buitengewoon onderwijs of inschrijving met een IAC voor volgend schooljaar. De moeder kan zich niet vinden in een van die opties. Vader wel. Moeder blijft aandringen dat Niels het gewone curriculum blijft volgen met redelijke aanpassingen, tegen de wil van vader. Moeder vraagt hulp van de Klachtenlijn om uit de impasse te raken.

Het conflict met de vader kunnen we niet oplossen. Op school kan de Klachtenlijn wel bemiddelen. Terwijl de Klachtenlijn onderzoekt, bemiddelt en overlegt met het CLB, krijgen de ouders het bericht dat de school een tuchtprocedure opstart. De school zegt dat ze geen andere uitweg meer ziet, omdat het onmogelijk is om een traject voor Niels uit te werken als de ouders niet meewerken of ruzie maken. Na inzage van het tuchtdossier beslist de vader om niet in beroep te gaan. Moeder gaat wel in beroep. We helpen haar verder met de beroepsprocedure.

Rechtszaak als uiterst middel

Als bemiddeling door de Klachtenlijn of een beroep bij de Commissie Leerlingenrechten mislukt, is een rechtszaak het ultieme middel. De rechter kan ouders gelijk geven en de school verplichten tot inclusie. Maar voor de individuele leerling is dat geen kwaliteitsgarantie voor die inclusie. Om het inclusieverhaal echt te laten doordringen in de school, is er meer nodig dan een uitspraak die de school verplicht zich aan een verbintenis te houden. De kwaliteit van inclusie is

afhankelijk van de houding en standpunten van leerkrachten en directie tegenover leerlingen met specifieke noden. Het vraagt ondersteuning van scholen die dat nodig hebben, op het vlak van vaardigheden, kennis, tijd, infrastructuur, materiaal. De meeste ouders zetten om die reden niet de stap naar de rechtbank om de rechten van hun kind af te dwingen.

Een rechtszaak kan wel helpen om een beter draagvlak en rechtszekerheid te creëren voor inclusie.

Curriculum en evaluatie van de leerling

Er is nogal wat onzekerheid over de evaluatie van leerlingen en het curriculum in een inclusief traject. Het is niet altijd duidelijk wat de leerling uiteindelijk moet bereiken. Ouders zien niet duidelijk vanuit welk referentiekader de school naar inclusie kijkt. Wat de leerling tegen het einde van zijn schoolloopbaan moet bereiken, moet duidelijk zijn. Anders creëer je rechtsonzekerheid en ongelijke behandeling.

We zien in de meldingen dat scholen worstelen met dat gebrek aan een referentiekader en dat ouders te weinig geïnformeerd zijn. Ouders en leerling krijgen vaak te weinig garanties en zekerheid. Of ze krijgen moeilijk zicht op wat ze mogen verwachten: welke invloed hebben de 'redelijke aanpassingen' (in alle zorgfasen van remediëring tot IAC) op de evaluatie en attestering van ons kind?

Na de inschrijving onder ontbindende voorwaarde van een leerling met een verslag dat toegang geeft tot een IAC of tot buitengewoon onderwijs maken scholen soms pas tegen het einde van het schooljaar de overweging of de leerdoelen wel voldoen om tegemoet te komen aan het gemeenschappelijk curriculum. Bij de ouders en de leerling leidt dat tot een gevoel van onbegrip, onrechtvaardigheid en rechtsonzekerheid. Ouders hebben hier ook weinig verweer tegen.

Ook scholen worstelen met de vraag hoe ze leerlingen moeten instrueren en evalueren bij aanpassingen aan het gewone curriculum. Op klassenraden is dat niet altijd een evidente discussie. Leerkrachten hebben daar soms heel verschillende standpunten over.

Gemeenschappelijk of aangepast curriculum?

Liesl (7) heeft een spierziekte. Haar ouders kozen voor buitengewoon onderwijs type 4. Dit schooljaar stapte ze over naar een buurtschool in het gewoon onderwijs. De school schreef haar in onder ontbindende voorwaarde. Ze startte in het tweede leerjaar en volgt nu het gemeenschappelijk curriculum. Alleen LO en schrijven worden aangepast. Haar resultaten zijn heel goed. Iedereen is tevreden, maar de directie wil voorzichtig blijven en haar inschrijven met een IAC. Het verslag van het overleg motiveert dat het nog te vroeg is om te besluiten dat een gemeenschappelijk curriculum haalbaar is. De moeder van Liesl zit met heel wat vragen:

- Hoeveel tijd is er nodig om hier zicht op te krijgen? Zijn er richtlijnen?
- Op basis van welke criteria wordt er beslist of het een IAC wordt? Kan dat om medische redenen? Is het CLB wel bevoegd om dat te beoordelen? Moeten ze geen advies vragen van een gespecialiseerd arts?
- Welke gevolgen heeft dat voor het getuigschrift?
- De moeder van Liesl wil het liefst informatie van iemand die niet betrokken is bij het proces om op gelijke voet te staan met de school en het CLB.

Eens een leerling die ingeschreven is onder ontbindende voorwaarde op school zit, moet de school binnen 60 kalenderdagen een beslissing nemen over de redelijkheid van de nodige aanpassingen en de keuze van het curriculum (gemeenschappelijk of individueel aangepast). Wordt een leerling voor het volgende schooljaar ingeschreven, dan kan de beslissing over de redelijke aanpassingen en het curriculum zelfs al genomen worden voordat het nieuwe schooljaar effectief start. Dus voordat de leerling zelfs maar één dag op de nieuwe school zat. De bedoeling van de regelgeving is duidelijk: ouders en leerlingen zoveel mogelijk rechtszekerheid bieden, het liefst voor het begin of anders zo snel mogelijk na de start van het schooltraject. Maar daarvoor heeft de school natuurlijk informatie nodig over de leerling. De aarzelingen bij scholen lijken erop te wijzen dat scholen de informatie die ze in het dossier over de leerling krijgen, vaak niet genoeg

vinden om de afweging te maken en de beslissing te nemen. Scholen zien het vaak ook anders dan de regelgever: zij willen de leerling eerst lang genoeg leren kennen. Maar juist die behoefte bij scholen creëert onzekerheid bij ouders en leerlingen.

- ▶ Departement Onderwijs, Omzendbrief BaO/2012/01- Inschrijvingsrecht en aanmeldingsprocedures in het basisonderwijs, 20/12/2018, <https://data-onderwijs.vlaanderen.be/edulex/document.aspx?docid=14368#1>
- ▶ Departement Onderwijs, Omzendbrief SO/2012/01- Inschrijvingsrecht en aanmeldingsprocedures in het secundair onderwijs, 20/12/2018, <https://data-onderwijs.vlaanderen.be/edulex/document.aspx?docid=14370>

Behalve de redelijke aanpassingen van het M-decreet, biedt de regelgeving scholen nog andere mogelijkheden om soepel om te gaan met tijdelijke bijzondere noden van leerlingen. Zo maakt artikel 122 van de Codex Secundair Onderwijs het mogelijk dat de klassenraad leerlingen vrijstelt voor delen van het curriculum als ze langer afwezig zijn door ziekte of ongeval. Ook de toepassing daarvan leidt bij klassenraden soms tot veel twijfel en bij ouders en leerlingen tot veel onzekerheid.

A-attest plots uitgesloten

Astrid (16) is hoogsensitief en heeft veel angsten. Ze krijgt daar al jaren begeleiding voor. In het vijfde jaar van haar opleiding jeugd- en gehandicaptenzorg loopt ze vier weken stage. Die stage loopt goed, maar put haar mentaal helemaal uit. Op doktersadvies en in overleg met de school blijft ze deeltijds thuis. Ze krijgt een aangepast lesrooster met aangepaste leerdoelen voor de rest van het semester. Astrid en haar moeder hadden het gevoel dat de school positief wilde meewerken. Na een klassenraad bleken er toch leerkrachten met bezwaren te zijn. Het attest van de arts wordt verlengd tot de paasvakantie. De school laat dan voor het eerst weten dat een A-attest uitgesloten is als Astrid niet voltijs terug naar school komt. Astrids moeder wil garanties over de slaagkansen van Astrid.

Astrids moeder geeft de Klachtenlijn toestemming om te polsen bij het CLB. Voorlopig wil ze

liever niet dat we de school bellen omdat ze bang is dat de samenwerking kan schaden. Het CLB zegt dat er op de klassenraad inderdaad discussie was over het curriculum en de evaluatie. Eerst ging het om een beperkte afwezigheid voor korte termijn. Op basis daarvan werden de afspraken gemaakt. Astrid kreeg op vraag van de arts al vrijstelling voor praktijkvakken. Haar moeder vraagt dat nu ook voor richtingspecifieke theoretische vakken. Daardoor wordt het wel moeilijk om de leerdoelen te halen. Na overleg geeft de directie alle leerkrachten de opdracht om op te lijsten waar Astrid aan moet voldoen om te slagen voor hun vak. Dat wordt verder besproken op de klassenraad. De CLB-arts vraagt moeder toestemming om contact op te nemen met de behandelende arts om de aanpak van Astrid nog beter af te stemmen op haar onderwijsbehoeften. Het CLB bekijkt ook het perspectief van Astrid, waarna wij de bemiddeling kunnen lossen. Op het einde van het schooljaar laat haar moeder weten dat Astrid toch geslaagd is na een lange deliberatie op de klassenraad.

”

Alternatieve preventieve wegen

Scholen experimenteren ook met alternatieve preventieve ingrepen in het kader van de brede basiszorg. Ze proberen methodieken uit die alle leerlingen ten goede komen. Ouders hebben daar niet altijd begrip voor. Een nieuwe werkwijze in de school lokt soms vragen uit bij ongeruste ouders die bang zijn dat hun kind tekort gedaan wordt. Meldingen tonen opnieuw het belang van goede communicatie en voorlichting, zeker bij fundamentele ingrepen in het educatief project van de school.

“

Wiskunde op niveau

Een basisschool maakte voor wiskunde vanaf het vierde leerjaar vier groepen, onder andere op basis van werktempo, behoefte aan ondersteuning, zelfstandig werken en mate van verdieping in de leerstof. Elke leerling zou daar baat bij hebben, niet alleen die kinderen die extra zorg nodig hebben. De indeling van de leerlingen in de groepen werd gemaakt door het schoolteam. De

nieuwe aanpak zorgde voor wrevel bij ouders. Ze klaagden ook over gebrek aan inspraak.

Een moeder en haar dochter zeggen bij de Klachtenlijn dat ze geen principieel bezwaar hebben bij het project, maar vinden dat het meisje ingedeeld werd in een verkeerde groep. De moeder had al het schoolbestuur aangeschreven, maar dat verwees terug naar de directie en de klassenraad. De moeder klaagt ook dat ze pas in september op de hoogte gebracht werd en dat ze toen geen andere school met klassieke klassen meer kon kiezen. De moeder schakelde ook al een logopediste in om een niveautest voor wiskunde af te nemen.

De Klachtenlijn vroeg de schooldirectie meer toelichting bij de nieuwe aanpak. Ingrepen in de brede basiszorg moeten niet altijd doorgesproken worden met ouders. De school had wel overwogen om de ouders te betrekken bij de indeling in groepen, maar uiteindelijk vond ze dat de expertise daarvoor toch niet bij de ouders ligt. Er volgde een collectieve toelichting en een uitleg per klas. In oktober volgde een tweede infomoment na de vele vragen van ouders. Ook over de klacht van de moeder waren er al gesprekken, ook met het meisje zelf. De directie en leerkrachten zien dat het op dit moment moeilijk is voor haar, maar vooral omdat ze geen klik heeft met de juf. De school wil niet zomaar toegeven aan de eis van de moeder omdat dat niet in het belang is van het meisje. De directeur blijft openstaan voor een gesprek met de moeder. Als objectieve gegevens aantonen dat het meisje eerder in een andere groep thuishoort, is de beslissing bespreekbaar en kan er bijgestuurd worden. We tonen begrip voor het opzet van de school om te differentiëren, maar vragen ook oog voor de perceptie bij ouders en leerlingen en tijdige informatie. De moeder kan zich daar voorlopig in vinden en sluit de klacht af.

”

Commissie Evaluatie Nieuw Ondersteuningsmodel

Sinds 2015-2016 moeten scholen zich houden aan het M-decreet. Twee jaar later werd het 'nieuwe ondersteuningsmodel' boven de doopvont gehouden. Dat wil zorgen voor betere begeleiding van scholen om inclusief onderwijs te realiseren, met expertise uit het buitengewoon onderwijs. Vanaf schooljaar 2017-2018 kunnen scholen voor gewoon onderwijs voor leerlingen met een verslag voor type basisonderwijs, type 3, type 7 (spraak-, taal- of ontwikkelingsstoornissen) of type 9 ondersteuning krijgen van een van de dertig regionale ondersteuningsnetwerken. Voor leerlingen met een verslag voor type 2, 4, 6 of 7 (auditieve beperking) kunnen ze ondersteuning krijgen door bilateraal samen te werken met een school voor buitengewoon onderwijs.

Het decreet over het nieuwe ondersteuningsmodel voorziet in een evaluatie door een onafhankelijke commissie van academici en experts, in samenspraak met de stuurgroep die het nieuwe ondersteuningsmodel begeleidt. Die evaluatie gaat over:

- De 70/30-verdeling van het budget voor de ondersteuningsnetwerken: 70% op basis van het totaal aantal leerlingen in de scholen voor gewoon onderwijs die het ondersteuningsnetwerk bedient en 30% op basis van het gemiddeld aantal leerlingen met een gemotiveerd verslag, verslag of inschrijvingsverslag in die scholen
- De effecten op het personeel
- De ondersteuning in de klas voor de leerling en voor de leerkracht
- De leerlingenbewegingen van buitengewoon naar gewoon onderwijs of andersom
- De doelmatige aanwending van de middelen
- (Op vraag van de minister) de ervaringen van de leerlingen

Het Kinderrechtencommissariaat werd uitgenodigd voor de evaluatiecommissie. Die baseert haar evaluatie op verschillende bronnen: al uitgebrachte en nieuw te verwachten rapporten van het departement Onderwijs en Vorming, AGODI, de onderwijsinspectie, het Rekenhof, het Steunpunt voor Onderwijsonderzoek (SONO) en eigen input van de commissieleden zelf.

Het Kinderrechtencommissariaat presenteerde een analyse van de klachten en meldingen over inclusie en leerlingen met een beperking bij de Klachtenlijn vanaf het schooljaar 2015-2016 tot en met de eerste helft van het schooljaar 2018-2019:

- De meeste meldingen gingen over
  - Geweigerde of gebrekkig uitgevoerde 'redelijke aanpassingen'
  - De leerweg en de certificering
  - Geen of te weinig ondersteuning
  - Niet (meer) welkom zijn in de school
  - De communicatie met de school
  - Het eisen of weigeren van externe assistentie
  - De grens tussen gemeenschappelijk curriculum en IAC.
- In vergelijking met het aantal klachten over redelijke aanpassingen (72) is het aantal klachten over gebrek aan ondersteuning (27) relatief beperkt. Maar veel klachten over redelijke aanpassingen, het leertraject (28) of het niet (meer) welkom zijn in de school (22) kunnen indirect te maken hebben met het gebrek aan ondersteuning. Ook krijgen we vragen of klachten over externe hulpverlening – bijvoorbeeld van een logopedist – tijdens de schooltijd in het gewoon onderwijs.
- Relatief veel klachten (1 op de 3) gaan over leerlingen met ASS. Daarnaast waren er 11 klachten over het gebrek aan passend onderwijs voor hoogbegaafde kinderen.
- Flexibele leerwegen als vorm van redelijke aanpassing komen weinig in beeld. Onbekend is blijkbaar onbemand. Wordt er wel een of andere vorm van flexibele leerweg toegepast, dan is er vaak onduidelijkheid over welke certificering leerling en ouders mogen verwachten. Maar soms koesteren ouders irrealistische verwachtingen, wat dan tot een conflict met de school leidt als het zorgperspectief het onderwijsperspectief zo goed als volledig verdringt.

Buitengewoon onderwijs

Complementaire en meer geleidelijke weg?

Gewoon en buitengewoon onderwijs bestaan nog altijd naast elkaar. Door het M-decreet konden heel wat leerlingen uit het buitengewoon onderwijs de stap zetten naar gewoon onderwijs. Voor

sommige leerlingen is die stap drastisch en zou een complementaire en meer geleidelijke weg naar inclusief onderwijs kunnen helpen. Daarmee verwijzen we opnieuw naar ons memorandum voor de Vlaamse verkiezingen van 2019, waarin we steun vroegen voor projecten die de weg verkennen naar meer verbinding tussen gewoon en buitengewoon onderwijs. Het beleid erkent die nood door de expertise van het buitengewoon onderwijs in de gewone school binnen te brengen in de vorm van samenwerkingsverbanden en regionale ondersteuningsteams. Een andere optie kan zijn om leerlingen te laten profiteren van de voordelen van de twee onderwijsvormen. Bijvoorbeeld door een betere geografische spreiding van het buitengewoon onderwijs en inbedding in vestigingen van gewoon onderwijs waardoor de leerling geleidelijk kan instappen in het buitengewoon onderwijs maar ook al vanaf dag 1 kan optrekken met leerlingen uit het gewoon onderwijs. Zulke projecten bestaan vandaag al, met name voor leerlingen van type 9 (autismespectrumstoornissen), onderwijsvorm 4.

Buitengewoon en gewoon onderwijs verbinden

Mateo is 16 en heeft dyspraxie en autisme. Tot het derde middelbaar volgde hij gewoon onderwijs met veel ondersteuning. Uiteindelijk bleek het gemeenschappelijk curriculum met redelijke aanpassingen niet meer haalbaar en volgde er een verslag voor type 9. Mateo en zijn ouders kozen toen een school voor buitengewoon onderwijs. Een jaar later kloppen de ouders en Mateo weer aan bij zijn oude school. Mateo kon moeilijk aarden in het buitengewoon onderwijs. Hij vond geen aansluiting bij zijn klasgenoten en vond te weinig uitdaging in de leerstof. De zware focus op de zorgbehoeften had nogal wat gevolgen op het onderwijs. Mateo kon weer terecht in zijn oude school, maar dan wel met een IAC. De school had een antwoord op alle zorgnoden, behalve die aan kleine klassen, weinig prikkels en een stille ruimte. De infrastructuur van de school – die al uit haar voegen barstte – liet dat niet toe. Al na drie weken was dat te merken aan het gedrag van Mateo. Hij was vaak betrokken bij gevechten, stelde zich dreigend op tegenover andere leerlingen, liep de klas uit, stoorde de les, voelde zich niet goed op school. Na twee maanden besliste de school om de inschrijving te ontbinden. De

moeder klaagt bij de Klachtenlijn dat de school te weinig inspanningen leverde.

Uit een overleg met de ouders, de school, het ondersteuningsteam en de Klachtenlijn bleek niet dat de school tekortschoot in haar redelijke aanpassingen. Ook over de efficiëntie en de proportionaliteit van de aanpassingen was er weinig discussie. Die was er wel over hoe het handlingsplan tot stand kwam. Doordat de school, de ouders en de leerling elkaar al goed kenden, werd er te gemakkelijk van uitgegaan dat overleg en afspraken minder nodig waren. De infrastructuur (klassen van meer dan 20 leerlingen, een berging als stille ruimte, veel prikkels door het grote aantal leerlingen, een refter als klaslokaal) was uiteindelijk een onoverkomelijke hinderpaal voor de inclusie. Na het overleg was er een consensus dat Mateo beter niet op school kon blijven. Maar er was geen eensgezindheid over het verdere traject. De ouders en Mateo zagen de voor- en nadelen van twee onderwijssystemen, maar konden zich in geen van de twee voluit vinden. Het CLB nam het traject naar de verdere schoolloopbaan op met Mateo en zijn ouders. Voor leerlingen zoals Mateo zou er een meer complementaire en geleidelijke weg moeten zijn.

Draagkracht overschreden

Ook uit het buitengewoon onderwijs krijgen we meldingen dat scholen hun draagkracht inroepen om samenwerking stop te zetten. Ouders begrijpen niet dat een school voor buitengewoon onderwijs kan argumenteren dat de problematiek van een kind te zwaar is voor de school. Zeker bij type 3 dat toch bedoeld is voor kinderen met gedragsstoornissen.

Toch zien leerkrachten en directies meer zwaardere incidenten op school. Ze wijten dat aan de veranderde, ‘zwaarder geworden’ samenstelling van de leerlingenpopulatie door de uitstroom van leerlingen met een eerder lichtere beperking naar het gewoon onderwijs.

Te moeilijk voor buitengewoon onderwijs?

Een gezin met een dochter van 8 had al in 2017-2018 contact met de Klachtenlijn. Andrea heeft autisme en een lage socio-emotionele ontwikkeling. Haar vroegere school voor buitengewoon onderwijs, type 9, zei dat haar draagkracht overschreden was en dat ze geen gepast aanbod heeft voor Andrea. Omdat de ouders niet vrijwillig een nieuwe school zochten voor Andrea, zette de school een tuchtprocedure op. De Klachtenlijn bemiddelde en de beslissing werd ingetrokken. Maar het vertrouwen bij de ouders was weg en Andrea startte in een andere school, type 9. Al in oktober kwamen de eerste signalen dat het moeilijk ging op school. Andrea reageert door haar meervoudige beperking anders dan de andere kinderen op de methodieken voor kinderen met autisme. Dat leidt tot erg problematisch gedrag. Uit een eerdere residentiële psychiatrische observatie concludeert de school dat een-op-eenbegeleiding nodig is en dat ze dat op langere termijn zelf niet aankan. Het antwoord van de school op het gedrag van Andrea is het meisje fixeren en afzonderen. Dat heeft niet het gewenste effect en leidt tot heel wat psychische klachten bij het meisje: nachtmerries, angsten, regressie. De school, de ouders en de externe ondersteuning komen niet tot een akkoord over de noden van de leerling en de aanpak in de school. Vooral de afzondering is een heikel punt. De school blijft afzondering zien als een essentieel element in de begeleiding, ondanks de signalen van ouders en afradend advies van de externe experts. Voor de tweede keer op rij geeft een school voor buitengewoon onderwijs aan dat haar draagkracht overschreden is.

De Klachtenlijn zit sinds november opnieuw mee aan tafel met de ouders, de school, het CLB en de thuisbegeleiding. Het blijft tot het einde van het schooljaar moeilijk om een gedragen aanpak voor Andrea uit te werken. De school sluit het meisje uiteindelijk niet uit, maar legt voorwaarden op om de samenwerking verder te zetten. Ze gaat afzonderingsmomenten registreren en een stappenplan opzetten voor afzondering die alleen nog in uiterste gevallen kan. Dat volstaat niet voor de ouders. De angst bij Andrea blijft voortleven. De ouders wordt bovendien gevraagd om Andrea op te halen tijdens de schooluren als het niet meer gaat. Anders gaat ze opnieuw in

afzondering. Met vallen en opstaan haalt Andrea het einde van het schooljaar. Volgend schooljaar gaat ze opnieuw naar een andere school.

Het lijkt tekenend te zijn voor een evolutie in sommige types van buitengewoon onderwijs dat scholen er methoden als fixatie en afzondering gaan toepassen. Die methoden verwacht je eerder in de psychiatrie. Maar in die sector gelden daar regels voor en kijkt de zorginspectie toe. Dat is in het buitengewoon onderwijs niet het geval. Een duidelijk tekort. Ook de vraag van scholen voor buitengewoon onderwijs aan ouders om hun kind op te halen als de situatie uit de hand loopt, kwamen we al meer dan eens tegen in meldingen bij de Klachtenlijn. Ook dat is tekenend voor een evolutie: door de problemen waaraan de school moet werken, lijkt in sommige types van buitengewoon onderwijs de grens met jeugdpsychiatrie meer en meer te vervagen.

Onderwijs aan kinderen en jongeren in K-diensten

Op het einde van het schooljaar 2017-2018 kreeg het Kinderrechtencommissariaat van vijf kinderpsychiatrische diensten (K-diensten) en een ziekenhuisschool die samenwerkt met een K-dienst gelijkaardige klachten: ze krijgen te weinig middelen om te kunnen voldoen aan de onderwijsbehoeften van de kinderen en jongeren. Om het probleem beter in kaart te brengen, overlegden we in 2018-2019 met verschillende organisaties en diensten: het Vlaams Patiëntenplatform, het Platform van Onderwijs aan Zieke Leerlingen in Vlaanderen (PoZiLiV), Zorgnet-Icuro, verschillende K-diensten en het departement Onderwijs en Vorming. We kaartten het probleem aan op het overleg tussen het kabinet Onderwijs en het departement Onderwijs en Vorming met de ouderconfederaties en belangenverenigingen van ouders van kinderen met een beperking. We hadden ook een gesprek op het kabinet Onderwijs.

Divers landschap

Er zijn in Vlaanderen 17 K-diensten, verspreid over 19 campussen met in totaal ruim 500 bedden. De organisatie van onderwijs is er erg verschillend. Tot in het schooljaar 2018-2019 was dit de situatie:

- Zeven K-diensten boden onderwijs aan in een ziekenhuisschool (buitengewoon onderwijs, type 5). Die piste gold voor een tweehonderdtal bedden.
- Voor zowat de helft van de reguliere bedden in Vlaanderen deden K-diensten een beroep op aparte enveloppefinanciering door de Vlaamse overheid. Die valt financieel minder gunstig uit, maar brengt minder verplichtingen met zich mee.
- Tien K-diensten hadden ook forensische K-bedden ('For-K-bedden' voor jongeren met psychische problemen die een 'als misdrijf omschreven feit' pleegden) of andere 'projectbedden'. Daarvoor was er geen enveloppefinanciering. Als ze ook geen beroep konden doen op een ziekenhuisschool, bekostigden die K-diensten het onderwijs voor die jongeren 'creatief' met andere middelen. Zeven K-diensten waren helemaal of gedeeltelijk in dat geval, voor in totaal een veertigtal van de ruim zeventig For-K-bedden.
- Sommige K-diensten maakten ook gebruik van aanvullende vormen van onderwijs zoals tijdelijk onderwijs aan huis (TOAH).

Vraag van de K-diensten

Om kwaliteitsvol onderwijs te kunnen realiseren, vroegen de K-diensten en de andere organisaties:

- Geef ons meer mogelijkheden om buitengewoon onderwijs type 5 in te richten.
- Trek onderwijsbudget uit voor forensische K-bedden en andere 'projectbedden'.
- Breid de enveloppefinanciering uit voor bijkomende K-bedden met onderwijsbehoeften en verlaag de minimumnorm voor het aantal bedden om enveloppefinanciering te kunnen krijgen.
- Versterk de personeelsomkadering van type 5-scholen met een orthopedagoog.
- Versoepel de normen voor de organisatie van TOAH, met eenvormige aanvraagformulieren en meer lessen per week.

Decretale basis en bestaand aanbod

Het M-decreet (2014) legde al de decretale basis om in te gaan op de eerste vraag: het breidt de omschrijving van type 5 uit, zodat type 5 ook kan voor kinderen die opgenomen zijn in 'residentiële settings' en daardoor niet naar school kunnen. Vroeger was dat beperkt tot kinderen die door opname in een universitair ziekenhuis of preventorium niet naar school konden.

De uitvoeringsbesluiten aan welke voorwaarden residentiële settings moeten voldoen om er type 5 in te richten, kunnen het mogelijk maken dat K-diensten die nu geen beroep kunnen doen op een ziekenhuisschool, een eigen type 5-school krijgen. Die uitvoeringsbesluiten zijn er nog niet.

De 'enveloppefinanciering' slaat op een afzonderlijk financieringskanaal in de onderwijsbegroting, voor 'diensten met onderwijsbehoeften' die geen school of opleidingscentrum zijn. De basis ligt in een Besluit van de Vlaamse Regering van 5 maart 2004, dat op zijn beurt verwijst naar de 'Codificatie van sommige bepalingen voor het onderwijs' uit 2016.

- ▶ Besluit van de Vlaamse Regering, betreffende de diensten met onderwijsbehoeften (goedkeuring 5 maart 2004, laatste wijzigingen 1 januari 2017 – 30 april 2019), <https://data-onderwijs.vlaanderen.be/edulex/document.aspx?docid=13473>

Onder 'diensten met onderwijsbehoeften' verstaat de Vlaamse Regering uitsluitend K-diensten. Dat financieringskanaal werkt op basis van een gesloten enveloppe, een vast totaalbedrag dat gedeeld wordt door het jaarlijks aantal erkende bedden voor dag- en nachthospitalisatie en plaatsen voor daghospitalisatie in K-diensten.

Via tijdelijk onderwijs aan huis (TOAH) kunnen lang of chronisch zieke kinderen thuis per week vier uur les krijgen van een leraar van hun basis- of secundaire school. Dat gebeurt op vraag van de ouders, met toestemming van de arts. TOAH is ook mogelijk voor zieke kinderen in een instelling of ziekenhuis waar geen ander onderwijs is (buitengewoon onderwijs type 5 of via enveloppefinanciering). Scholen zijn verplicht TOAH te organiseren als de leerling niet verder woont dan 10 km van de gewone school of 20 km van de school voor buitengewoon onderwijs. Een variant is permanent onderwijs aan huis, voor kinderen die door een beperking een heel schooljaar niet op school kunnen zijn. Onder andere door die lange duur is die variant niet toepasbaar bij kinderen en jongeren in K-diensten. Op advies van het kabinet Onderwijs en van de administratie experimenteerden K-diensten met TOAH voor leerlingen in projectbedden.

Er is ook Bednet dat lang of chronisch zieke leerlingen tussen 6 en 18 jaar via internet met hun

eigen klas verbindt. Via speciale software en webcams volgt de leerling 'live' alles wat er in de klas gebeurt en kan hij de lessen volgen. Hij kan vragen stellen en met zijn klasgenoten praten. Bednet is zowel voor de school als voor de zieke leerling gratis. Volgens de K-diensten waarmee wij spraken, is de combinatie van een behandelingsprogramma en 'in real time' lessen volgen op school via internet heel moeilijk te organiseren in K-diensten.

Beleid stuurt bij

In oktober 2018 kondigde de minister van Onderwijs meer aanbod aan in ziekenhuisscholen. Eind november 2018 ondertekenden de Vlaamse minister van Onderwijs, het Vlaams Patiëntenplatform en acht verenigingen van artsen een engagementsverklaring om kinderen en hun ouders beter te informeren over het onderwijsaanbod voor zieke kinderen.

Waar tijdelijk onderwijs aan huis vroeger pas mogelijk was voor kinderen vanaf 5 jaar, kan dat sinds 2019 al vanaf de eerste kleuterklas.

- ▶ Departement Onderwijs, Omzendbrief BaO/97/5, Tijdelijk Onderwijs aan Huis (TOAH), Permanent Onderwijs aan Huis (POAH) en vrijstelling van leerplicht in het basisonderwijs, datum laatste wijziging 6 februari 2019, <https://data-onderwijs.vlaanderen.be/edulex/document.aspx?docid=9293#4>

Voor het buitengewoon secundair onderwijs verruimde een decreetale wijziging de omschrijving van type 5 door de term 'universitair ziekenhuis' te vervangen door 'ziekenhuis' (Codex Secundair Onderwijs, artikel 259, §1, 5e). Daardoor kunnen voortaan meer K-diensten buso type 5 organiseren, ook al is er nog geen uitvoeringsbesluit dat de voorwaarden regelt waaraan residentiële settings moeten voldoen om buso type 5 te mogen inrichten. (Voor het basisonderwijs was er al geen beperking tot universitaire ziekenhuizen.)

- ▶ Codex Secundair Onderwijs, BS 24 juni 2011 (pagina 37030), datum laatste wijziging 24 juni 2019, <https://data-onderwijs.vlaanderen.be/edulex/document.aspx?docid=14289#1052986>

De Vlaamse overheid verlaagde ook de minimumnorm voor K-diensten om aanspraak te kunnen maken op enveloppefinanciering van vijftien naar

negen bedden voor dag- en nachthospitalisatie of plaatsen voor daghospitalisatie.

- ▶ Besluit van de Vlaamse Regering ter Codificatie van sommige bepalingen voor het onderwijs, BS 29 december 2016 (pagina 90468), datum laatste wijziging 24 juni 2019, <https://data-onderwijs.vlaanderen.be/edulex/document.aspx?docid=15040#1079732>

Op één na zijn alle ziekenhuisscholen van plan om K-diensten op te nemen als vestigingsplaats. Dat liet het Platform van Onderwijs aan Zieke Leerlingen in Vlaanderen (PoZiLiV) ons weten. Op 1 september 2019 kwamen er dus twaalf nieuwe vestigingsplaatsen in bestaande ziekenhuisscholen: vier voor basis- en acht voor secundair onderwijs. Daardoor kunnen die K-diensten ook onderwijs aanbieden aan kinderen en jongeren in For-K-bedden en andere projectbedden. Voor twee K-diensten komt er een nieuwe secundaire ziekenhuisschool met twee vestigingsplaatsen. Vijf K-diensten opteerden ervoor niet over te stappen naar type 5 maar verder te werken met de enveloppefinanciering.

Niet alle problemen opgelost

PoZiLiV signaleerde ons dat daarmee nog niet alle problemen opgelost zijn:

- Anders dan voor het basisonderwijs kunnen de ziekenhuisscholen voor hun werking op secundair niveau niet rekenen op een hertelling op 1 oktober. Voor de K-diensten die op 1 september overstappen van enveloppefinanciering naar buitengewoon onderwijs type 5, als nieuwe vestigingsplaats van een bestaande ziekenhuisschool, stopt de enveloppefinanciering wel op 31 augustus. Het eerste schooljaar moet de ziekenhuisschool die nieuwe vestigingsplaats (de K-dienst) dus bedienen met zijn bestaande lerarenteam. Voor het tweede schooljaar na de opstart tellen die bedden maar voor vijf maanden mee. Die regeling betekent twee schooljaren minder les per zieke leerling. En dus ook voor de jongeren in de K-diensten. Behalve als andere budgetten dat gat kunnen opvullen. Verschillende K-diensten werden in de onderhandeling met hun ziekenhuisschool daarom verplicht om hun oorspronkelijk personeel minstens één jaar verder in dienst te houden, hoewel ze daar dus geen subsidies meer voor krijgen.

- Voor het basisonderwijs biedt de hertelling van leerlingen op 1 oktober soelaas, maar niet genoeg. Veel leerlingen willen het nieuwe schooljaar starten in hun thuisschool. Dat trekt de gemiddelde aanwezigheid in de K-dienst in september naar beneden en daarmee ook de omkadering voor de nieuwe vestigingsplaats in de ziekenhuisschool.
- Het personeel dat die K-diensten op basis van de enveloppefinanciering in dienst hadden, heeft bovendien geen rechten opgebouwd in het onderwijs. Voordat de ziekenhuisschool die leerkrachten na hun ontslag bij de K-dienst kan aanwerven, moet ze leraren op de reëfficiëtielijst laten voorgaan. Voor de K-dienst en de opgenomen kinderen en jongeren betekent dat een verlies aan expertise in lesgeven op een K-dienst.
- De ziekenhuisscholen vinden de personeelsomkadering te krap om de nodige differentiatie en individualisatie te kunnen realiseren.
- Een van de K-diensten waar de nieuwe opgerichte ziekenhuisschool komt, heeft wel genoeg bedden om er type 5 voor secundair onderwijs in te richten, maar te weinig om dat ook voor basisonderwijs te doen. Het aantal bedden voor kinderen basisonderwijs (6) is ook voor de nieuwe norm (9) te weinig om enveloppefinanciering te krijgen.
- Voor de K-diensten die kiezen om verder te werken met de enveloppefinanciering, blijft onderwijs kunnen aanbieden aan patiënten in niet-erkende bedden een heikel punt. Daarvoor is er nog geen subsidieregeling. De mogelijkheden die TOAH biedt, zijn te beperkt.

Hoorzitting in de Commissie Onderwijs

Op 28 maart 2019 hield de Commissie Onderwijs een hoorzitting over onderwijs aan zieke kinderen. Daar lichtten verschillende organisaties hun werking toe en de noden die zij ervaren in onderwijs aan zieke kinderen: PoZiLiV, School & Ziekzijn, Kom op tegen Kanker, Auxilia en Bednet. Ook het onderwijs in K-diensten kwam daar aan bod. In de bespreking gingen de commissieleden en de sprekers in op pijnpunten zoals de vraag hoe zieke leerlingen en ouders het best geïnformeerd kunnen worden over het onderwijsaanbod aan zieke kinderen en wat daarin de rol kan zijn van de school, het CLB, de Vlaamse overheid en de organisaties.

- ▶ Verslag van de hoorzitting over onderwijs voor zieke kinderen, Vlaams Parlement, ingediend op 23 april 2019, <http://docs.vlaamsparlement.be/pfile?id=1480374>

Het Kinderrechtencommissariaat onderschrijft het belang van onderwijs voor het herstel en de re-integratie van kinderen en jongeren in een K-dienst, het belang van afstemming met de thuisschool en de nood aan doorgedreven differentiatie en individualisatie. We vinden de al gerealiseerde bijstellingen in het beleid positief. We onderschrijven dat er nog meer maatregelen nodig zijn en ondersteunen deze vragen:

- Pas de personeelsomkadering in ziekenhuisscholen aan als de capaciteit uitbreidt, door ook voor het secundair niveau te hertellen op 1 oktober.
- Zorg dat K-diensten hun expertise kunnen behouden als ze overstappen van enveloppefinanciering naar buitengewoon onderwijs type 5.
- Versterk de personeelsomkadering van ziekenhuisscholen, onder andere met een (ortho-)pedagoog.
- Versoepel de normen om enveloppefinanciering te kunnen krijgen.
- Breid de enveloppefinanciering uit naar bedden in K-diensten die momenteel nog niet gesubsidieerd worden voor onderwijs.
- Versoepel de afstandsnormen voor tijdelijk onderwijs aan huis zodat meer leerlingen er recht op krijgen.
- Breid TOAH uit van 4 naar 5 lestijden per week in de hoogste twee jaren van het basisonderwijs en naar 6 lestijden per week in het secundair onderwijs.
- Geef ook toegang tot TOAH aan leerlingen secundair onderwijs in richtingen of leerjaren die nu van TOAH uitgesloten worden.
- Eis dat scholengroepen en scholengemeenschappen beleidsplannen 'zorg voor zieke kinderen' maken waarin ze ook TOAH een plaats geven.
- Geef vanuit de Vlaamse overheid gerichte, directe informatie aan ouders van zieke kinderen over het onderwijsaanbod voor hun kinderen.

2.3. Leerlingenvervoer

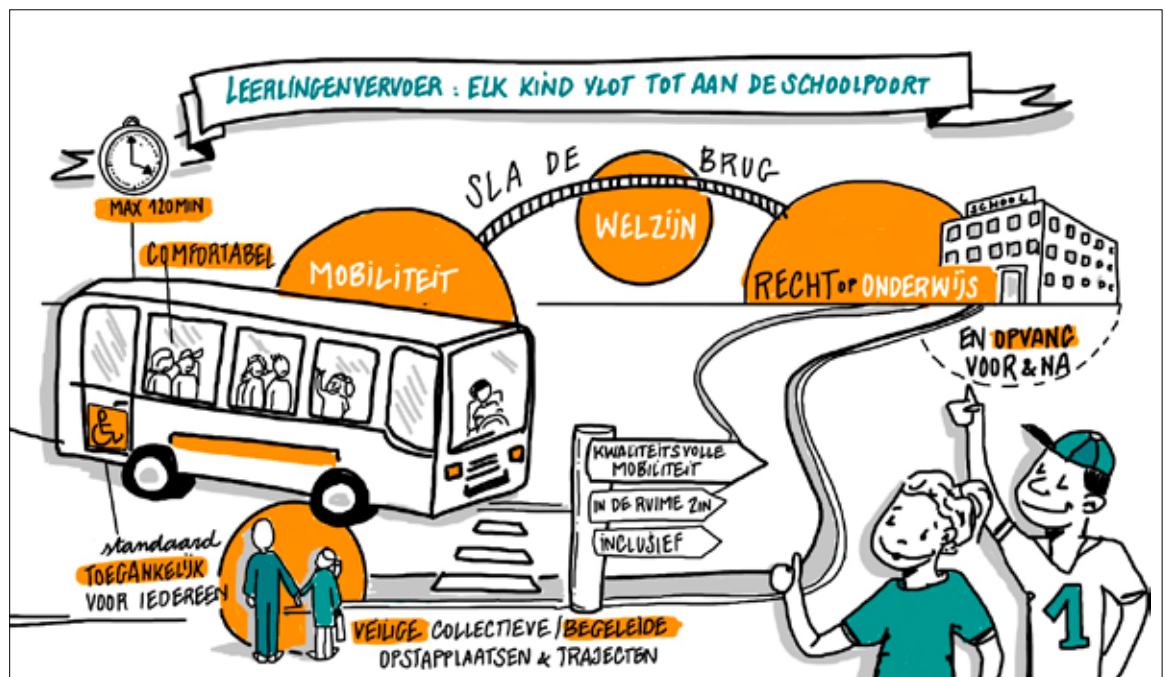
Elk kind vlot tot aan de schoolpoort

Gratis busvervoer garandeert recht op onderwijs

Kinderen in het buitengewoon onderwijs hebben recht op gratis busvervoer naar de dichtstbijzijnde school van het net van hun vrije keuze die het type of de opleidingsvorm aanbiedt. Leerlingenvervoer garandeert het recht van kinderen met een beperking op extra zorg, onderwijs en training. Het is en blijft een indrukwekkende inspanning van de overheid dat gezinnen kunnen rekenen op leerlingenvervoer. Veel gezinnen hebben de ondersteuning van de gratis bus echt nodig.

Al jaren klachten over Leerlingenvervoer

Al jaren trekt het Kinderrechtencommissariaat aan de alarmbel voor het leerlingenvervoer. Vorig jaar signaleerden we in ons jaarverslag dat elke dag 550 leerlingen langer dan drie en een half uur (220 minuten) in de bus zitten van en naar hun school voor buitengewoon onderwijs. Op sommige bussen zitten 50 kinderen met verschillende handicaps. Die aandacht in ons jaarverslag leidde tot nóg meer meldingen. Die vroegen niet allemaal onderzoek of bemiddeling. Soms wilden ouders, schoolmedewerkers of andere professionals vanuit hun persoonlijke ervaring de aandacht voor het probleem kracht bijzetten. Tegelijk toont het dat ons maar een topje van de ijsberg bereikt.

Een visuele weergave van de aandachtspunten rond leerlingenvervoer vanuit het standpunt van het Kinderrechtencommissariaat door Axelle Vanquaille.

“

Vier uur per dag in de bus

Een thuisbegeleider signaleert een situatie van lange busritten. Na zware pesterijen vertrok een 15-jarig meisje een paar jaar geleden uit de dichtstbijzijnde school. Ze heeft een verstandelijke en een motorische beperking. Daardoor is openbaar vervoer moeilijk en ook de verbinding is slecht. Dus blijft collectief leerlingenvervoer nodig. Dit schooljaar zit ze weer wat langer in de bus. Die haalt haar op om 6.15 u en pas om 17.30 u is ze weer thuis. Het meisje moet om 5 uur opstaan en is elke dag 4 uur onderweg. Met het meisje en de moeder is de thuisbegeleidster nu aan het bekijken om toch terug te gaan naar de dichtstbijzijnde school en het daaraan verbonden internaat. Ze spreken daarover ook met de nieuwe directie van die school.

”

Ook dit jaar kreeg het Kinderrechtencommissariaat vragen en klachten over verplaatsingen die veel te lang duren, het probleem van niet-rechthebbenden, de beperking van de vrije schoolkeuze of de pedagogische kwaliteit van de begeleiders in de bus.

“

Oplossing voor vervoer tussen pleegouders, voorziening en school

Pleegouders melden een probleem met het leerlingenvervoer. Hun pleegzoon verblijft in een voorziening en stapte over van buitengewoon basisonderwijs naar buso type 2 OV2. Om niet ineens te moeten veranderen van voorziening én van schoolomgeving, beslissen de pleegouders samen met de voorziening om de jongen een jaar langer in zijn leefgroep te laten. In overleg met de buitengewone basisschool en de voorziening kiezen ze een school. De voorziening heeft een eigen busje dat de kinderen naar school brengt. Maar de jongen heeft maandag en vrijdag geen recht op leerlingenvervoer voor de verplaatsing tussen de pleegouders en de school. De pleegouders vragen hulp aan het Kinderrechtencommissariaat. Ze hebben nog pleegkinderen en hebben ondersteuning nodig. Ze vragen zich ook af of de plaatsing door de jeugdrechter in het pleeggezin en in een voorziening geen basis kan zijn voor recht op gratis leerlingenvervoer.

Het Kinderrechtencommissariaat zocht de situatie uit samen met de school. De school vroeg bij het departement Onderwijs een tweede opstapplaats aan, het thuisadres. Het departement Onderwijs keurde die aanvraag goed op voorwaarde dat er een bus passeert bij het thuisadres, maar dat is niet het geval. De Lijn mag voor een tweede opstapplaats ook geen uitzondering maken. Er passeren wel twee bussen een paar kilometer verderop. De school zocht uit op welke bestaande en haalbare bushalte van De Lijn de jongen kan in- en uitstappen. Op maandagochtend zou hij bij die bushalte instappen om 6.45 u. Vrijdagavond zou hij er terugkomen tegen 18.30 u. Samen met de school brachten we de oplossing mee over aan de ouders. Ze was ook voor hen haalbaar.

”

Klachten uit pilootgebieden verwijzen we door naar de coördinatoren. Het Kinderrechtencommissariaat zat ook samen met de nieuwe beleidsondersteuner op de pilootprojecten leerlingenvervoer om klachten toe te lichten en te linken aan de pilootprojecten.

In klachtenonderzoek en bemiddeling toetst de Klachtenlijn aan de regelgeving. Het Kinderrechtencommissariaat vraagt aandacht voor het leerlingenvervoer als een collectief goed. We hechten belang aan de impact van beslissingen op de reistijd van de andere kinderen op de bus. We bekijken meldingen ook door de bril van het nieuwe concept. We bekijken de zelfredzaamheid van kind en gezin, de mobiliteitsnoden en de bereikbaarheid van de school met andere vervoermiddelen. Daardoor bemiddelen we in sommige klachten niet om toegang te krijgen tot de bus en adviseren we andere vormen van mobiliteitsondersteuning.

“

Recht op gratis bus bij co-ouderschap

Een vader vraagt de Klachtenlijn om te bemiddelen. Zijn dochter van 11 volgt type basisaanbod. De ouders zijn gescheiden. Vorig jaar gaf het adres van moeder recht op gratis busvervoer. Bij co-ouderschap krijgen leerlingen met recht op leerlingenvervoer naar de ene ouder ook recht op leerlingenvervoer naar de andere ouder. Bij de moeder maakte de dochter geen gebruik van de gratis bus. De moeder werkt op school en elke

dag gingen ze samen naar school met de fiets of met de auto. Bij de vader ging het meisje in de winter wel met de bus. Vorig schooljaar verhuisde de moeder waardoor er nu een andere school dichterbij is en ze het recht op gratis busvervoer verliezen. Van school veranderen is geen optie. Maar de vader zegt dat hij het niet meer geregeld krijgt zonder die gratis bus.

De Klachtenlijn kan de vader niet verder helpen omdat zijn dochter volgens de geldende regelgeving geen recht heeft op het leerlingenvervoer vanuit de nieuwe woonplaats van moeder. Maar bovenal hoorden we dat de dochter nog steeds kan meefietsen of meerijden met moeder, ook wanneer ze bij vader verblijft. We adviseerden het gesprek aan te gaan met moeder om hierover afspraken te maken. Indien nodig met de hulp van een bemiddelaar. Daarnaast adviseerden we om het openbaar vervoer te leren gebruiken. Van bij vader thuis tot aan de school zijn het vier bushaltes.

Pilootprojecten tonen belang van ruimte voor meer maatwerk

Het Kinderrechtencommissariaat volgt de ontwikkelingen van de pilootprojecten in Leuven en Roeselare op in de klankbordgroep leerlingenvervoer.

Op 2 mei 2019 organiseerde de Vlaamse overheid de studiedag 'Leerlingenvervoer in beweging'. De stand van zaken in de pilootprojecten en het evaluatieonderzoek kwamen aan bod. De pilootprojecten in Roeselare en Leuven blijven verder lopen. Een derde pilootproject startte in Antwerpen. Voor heel Vlaanderen is het nieuwe model pas gepland voor september 2022. In verschillende sessies zochten we oplossingen. Het Kinderrechtencommissariaat begeleidde samen met het departement Onderwijs de inspiratietafel 'Wie krijgt recht op gratis busvervoer en hoe?'

Kinderrechtencommissariaat in expertenpaneel 2019-2020

Naar aanleiding van de verlenging van het tijdelijk project leerlingenvervoer buitengewoon onderwijs pleitte de Vlor ervoor om het perspectief van het kind meer mee te nemen.

- Brief over de verlenging van het tijdelijk project leerlingenvervoer buitengewoon onderwijs, Vlor, 14 december 2018, <https://www.vlor.be/adviezen/brief-over-de-verlenging-van-het-tijdelijk-project-leerlingenvervoer-buitengewoon>

Bij de voorstelling van ons jaarverslag in de commissie Onderwijs op 7 februari 2019 zei de minister van Onderwijs dat het Kinderrechtencommissariaat opgenomen wordt in het expertenpaneel dat in het schooljaar 2019-2020 het pilootproject moet evalueren.

Aanbevelingen voor leerlingenvervoer afgestemd op de zorgnoden van de leerling en zijn gezin

Dit zijn de aanbevelingen over leerlingenvervoer vanuit het Kinderrechtencommissariaat.

■ Leg centraal kwaliteitseisen vast voor leerlingenvervoer en mobiliteitsondersteuning op maat

Kwaliteitsvol leerlingenvervoer is toegankelijk, veilig en comfortabel. De reistijd blijft beperkt. De bus brengt ze naar de meest geschikte school. Er zijn duidelijke, centraal vastgelegde kwaliteitseisen nodig voor het recht op leerlingenvervoer en mobiliteitsondersteuning.

■ Zorg voor een duurzaam systeem van mobiliteitsondersteuning

Het Kinderrechtencommissariaat vraagt een systeem dat toepasbaar is in het veranderende onderwijs dat evolueert naar meer inclusie. Hoe het recht op leerlingenvervoer in het buitengewoon onderwijs zich verhoudt tot de keuze voor inclusief onderwijs is onduidelijk. We vragen daarvoor aandacht in de pilootprojecten. Een duurzaam systeem kiest voor verschillende vervoermiddelen.

■ **Bouw bruggen tussen onderwijs, mobiliteit en welzijn**

Maak leerlingenvervoer onderdeel van het basisrecht op mobiliteit aangepast aan de onderwijs- en zorgnoden van het kind en zijn gezin. Ook het recht op leerlingenvervoer is een gedeelde verantwoordelijkheid van onderwijs, mobiliteit, gezin, sociale organisaties en sociaal beleid.

■ **Maak mobiliteit maximaal toegankelijk**

Toegankelijkheid van diensten is een basisrecht voor iedereen. Alleen zo kunnen jongeren in al hun diversiteit en in verschillende situaties veilig en gebruiksvriendelijk gebruikmaken van de publieke ruimte. Zorg voor redelijke aanpassingen voor kinderen die dat nodig hebben.

■ **Organiseer participatie van kinderen en gezinnen**

Het Kinderrechtencommissariaat onderstreept het belang van participatie. Kinderen en ouders horen actief betrokken te worden bij de plannen voor leerlingenvervoer. Hun mobiliteitsbehoeften moeten grondig in kaart gebracht worden en ze moeten geconsulteerd worden. We pleiten niet alleen voor een toezichtsmechanisme, maar ook voor een klachtmechanisme voor minderjarigen en hun ouders.

■ **Organiseer leerlingenmobiliteit lokaal**

Steden en gemeenten hebben vanuit hun regierol een belangrijke sleutel in handen om netoverstijgend vorm te geven aan leerlingenmobiliteit. We dringen erop aan om de noden van leerlingen in kaart te brengen voor hun verplaatsing naar school. Breed overleg over aangepast, haalbaar en comfortabel vervoer voor leerlingen is essentieel.

■ **Zorg voor inclusieve opvang, in en buiten de school**

Leerlingen kunnen hun huiswerk dan al maken of spelen in de plaats van in de bus te zitten. Ouders of hun netwerk kunnen hun kind misschien zelf ophalen door het latere uur. Dat maakt het gemakkelijker te combineren met hun werk.

■ **Verhoog het aantal mobiliteitscoaches**

Zij begeleiden een traject en kunnen fiets- en wandelpools organiseren. Zij kunnen met de leerlingen oefenen om misschien op langere termijn zelfstandig een parcours af te leggen.

■ **Leg de maximumduur van de rit decretaal vast op 120 minuten per dag**

Kinderen zouden 's ochtends of 's avonds niet langer dan 60 minuten onderweg mogen zijn. Een uitzondering kan voor kinderen die maandag van heel ver naar een residentiële setting en op vrijdag terug naar huis moeten.

2.4.

Leerlingenbegeleiding

Een kwestie van nabijheid

Sinds 1 september 2018 moet elke school een geïntegreerd beleid uitwerken en evalueren voor de begeleiding van leerlingen in hun onderwijsloopbaan, leren en studeren, psychisch en sociaal functioneren en preventieve gezondheidszorg. De school regelt brede basiszorg en extra zorg voor leerlingen die dat nodig hebben. Een beleid rond leerlingenbegeleiding is een erkenningsvoorwaarde. De onderwijsinspectie controleert de kwaliteit ervan.

Als we naar de stem van leerlingen luisteren, horen we de vraag om begrepen en erkend te worden. Vanuit het recht op participatie lijkt dat evident, maar dat is het niet. Het is een kwestie van praten met jongeren, ze mee laten zoeken naar oplossingen en de juiste ondersteuning geven voor hun problemen. En van leerlingen een gelijkwaardige plaats geven om hun begeleidingstraject op te volgen en te evalueren.

Heel wat scholen maken ook hier het verschil. Ze willen het beste voor hun leerlingen en hebben hoge verwachtingen. Dat combineren ze met oprechte interesse en uitgebreide zorg. Daarvoor is het nodig dat iedereen op school een stukje eigenaarschap krijgt in de begeleiding. Zo kan de begeleider een beroep doen op de verantwoordelijkheid van iedereen die bij de leerling betrokken is en staat het welzijn van de leerling centraal voor de hele schoolomgeving. Tijd maken en krijgen blijft essentieel in leerlingenbegeleiding. Zo creëer je iets dat voor het welbevinden van jongeren zo belangrijk is: echte nabijheid.

Streng en onrechtvaardig

Een meisje kreeg een papiertje toegestopt van haar buurmeisje waarop die om hulp vraagt. Haar ouders pakten haar gsm af, ze wordt geslagen en ze mag niet naar buiten of naar Syntra waar ze leertijd volgt. De melder is ongerust en vraagt of de Klachtenlijn kan helpen.

De Klachtenlijn nam contact op met Syntra, het CLB en het meldpunt 1712. 1712 adviseerde contact op te nemen met de school en met het CLB of om de politie in te schakelen. Het CLB was die woensdagnamiddag niet meer telefonisch te bereiken. De onthaalmedewerker van Syntra haalde de campusmanager uit zijn vergadering. Die gaf opdracht om de leertijdcoördinator op haar vrije dag op te roepen. Anderhalf uur later belde de leertijdcoördinator terug naar de Klachtenlijn. Ze begeleidt het meisje omdat ze nog geen werkplek vond. Ze sprak haar een week eerder en hoorde toen dat ze thuis weinig vrijheid krijgt en dat ze soms haar gsm meegeeft aan een vriendin om te voorkomen dat haar ouders die afnemen. Het meisje was erg emotioneel. De leertijdcoördinator had ondertussen de moeder van het meisje opgebeld en was nu onderweg naar hun thuis om de ouders te spreken.

Na het huisbezoek liet de leertijdcoördinator weten dat de ouders streng zijn voor hun dochter omdat ze niet willen dat ze rondhangt op straat in afwachting van een werkplek. Moeder en dochter erkennen dat er geslagen was. Het meisje vond dat ze dat verdiend had. Ze spraken af dat het meisje weer op leertijd zou komen. Mét haar gsm omdat ze die nodig heeft om werk te zoeken. De leertijdcoördinator ging het verder opvolgen. De Klachtenlijn bedankte haar. We lieten de melder weten dat er iemand van Syntra bij haar bureaus thuis geweest was en daar gesproken had met haar buurmeisje en haar moeder.

Zorg is meer dan een gesprek

Om schoolbesturen flexibiliteit te geven, omschrijft het decreet leerlingenbegeleiding geen ambt voor de aanstelling van een leerlingbegeleider. De school stelt een interne leerlin-

genbegeleider of zorgcoördinator aan en bepaalt zelf zijn of haar rol. De school moet wel rekening houden met het schoolteam, de schoolcontext en de noden van de leerlingen. In haar beleid neemt de school ook op hoe ze het schoolteam verder gaat professionaliseren in leerlingenbegeleiding.

Het Kinderrechtencommissariaat hoort de bezorgdheden van leerlingen en ouders over gebrekkige leerlingenbegeleiding. Ook scholen stellen vast dat steeds meer kwetsbare leerlingen meer gespecialiseerde zorg vragen. Het Kinderrechtencommissariaat vraagt om het profiel van leerlingbegeleiders en zorgcoördinatoren in kaart te brengen en te bekijken hoe we dat verder kunnen afstemmen op de noden van leerlingen en scholen. Het blijft een opdracht om zorg en begeleiding mee te laten evolueren met de kwetsbaarheid van de leerlingen.

Begeleider of tuchtmeester?

Felix (16) mailt de Klachtenlijn dat hij na de paasvakantie definitief uitgesloten werd van school. Ze verwijten hem ongepast gedrag: hij stoorde lessen, was niet in orde en stelde voortdurend het gezag van leerkrachten in vraag. Hij beseft dat zijn gedrag te wensen overlaat, maar niet zo erg dat het een uitsluiting kan rechtvaardigen. Zelf beschouwt hij zijn gedrag veeleer als een reactie op een gevoel van onrecht. Hij wil zijn jaar afmaken en bij zijn vrienden blijven.

In een gesprek met Felix overlopen we de gang van zaken rond de tuchtprocedure. We stellen vast dat morgen de laatste dag is waarop hij beroep kan aantekenen. Omdat dat dringend is, helpen we hem zijn argumenten voor het beroep te formuleren. In zijn verhaal trekt vooral de rol van de leerlingenbegeleiding onze aandacht. De school besloot tot uitsluiting omdat ordemaatregelen en intensieve individuele begeleiding door gesprekken met de leerlingenbegeleiding niet het gewenste resultaat opgeleverd hadden. Als Felix vertelt over de contacten met de leerlingenbegeleiding lijken die gesprekken vooral te gaan over de gedragskaart en de negatieve opmerkingen van de leerkrachten op die kaart. Op geen enkel moment werd met Felix gekeken naar de oorzaken van zijn gedrag, wat hem zo weerspannig en nonchalant maakt en hoe hij daarmee kan omgaan om positiever te reageren. Dat had de

meerwaarde van leerlingenbegeleiding kunnen zijn, naast die gedragskaart. In de argumenten om in beroep te gaan, focusten we daarop. Na het beroep laat Felix weten dat hij op school mag blijven, maar onder strikte voorwaarden. Hij ging samen met zijn ouders zelf op zoek naar externe begeleiding en start met wekelijkse gesprekken bij een psychologe. Hij gelooft niet dat de leerlingenbegeleiding van de school hem die begeleiding kan bieden.

”

Zorgvuldig omgaan met de stem van de leerling

Recht op informatie

De krachtlijnen van het schoolbeleid over leerlingenbegeleiding moeten verplicht in het schoolreglement staan. De leerling heeft altijd recht op begrijpelijke informatie. Leerlingen goed informeren over leerlingenbegeleiding is cruciaal. In de meldingen en klachten horen we dat het voor leerlingen niet duidelijk is bij wie ze waarvoor terecht kunnen en wat ze mogen verwachten.

Het schoolreglement is en blijft het basisdocument over wederzijdse verwachtingen. De Klachtenlijn raadpleegt bij vragen en klachten bijna altijd het schoolreglement. We stellen vast dat nog niet alle scholen hun reglement standaard op hun website of hun digitaal platform zetten. Ook komen we nog schoolreglementen tegen van twee schooljaren geleden, soms zelfs ouder.

Het Kinderrechtencommissariaat ziet ook sterke voorbeelden van schoolreglementen die leerlingen op maat informeren. Met aandacht voor informatie en communicatie over de rechtspositie van leerlingen en voor de vertaling naar de praktijk en de betekenis voor leerlingen. Het Kinderrechtencommissariaat vraagt speciaal aandacht voor het ambts- en beroepsgeheim. Dat moet voor elke actor en partner in het begeleidingstraject duidelijk zijn.

Twee voorbeelden van uittreksels uit schoolreglementen

“

Het gaat over jou

Als we begeleiding bieden, doen we dat altijd mét jou. Er zullen nooit beslissingen genomen worden over je hoofd of achter je rug. Het kan zijn dat we je aanraden je ouders te informeren. Dat bespreken we dan samen met jou. We proberen steeds te doen wat voor jou het beste is, maar houden daarbij ook rekening met wat het beste is voor anderen.

”

“

Geen geheimen

Er zijn twee soorten van geheimhouding in de begeleiding: discretieplicht en beroepsgeheim. Wat is dit?

Op school kan je praten met allerlei personeelsleden zoals leraren en directie. Zij hebben een discretieplicht en gaan dus vertrouwelijk om met de informatie die je aan hen vertelt, maar kunnen je niet beloven dat alles wat je aan hen vertelt geheim blijft. Wat je vertelt, wordt soms besproken met een lid van het directieteam of in de cel leerlingenbegeleiding.

Een CLB-medewerker heeft beroepsgeheim: dat betekent dat hij/zij wettelijk verplicht is om je altijd toestemming te vragen voor er iets kan doorverteld worden. Bij een CLB-medewerker kan je er dus op rekenen dat jouw persoonlijke informatie geheim blijft. Bij levensbedreigende situaties kan een CLB-medewerker toch besluiten levensreddende informatie te melden aan bevoegde personen of instanties.

”

Rechten op en in het zorgdossier

Het zorg- of leerlingdossier is een instrument om het begeleidingsproces te bewaken. Het maakt beslissingen inzichtelijk voor de school, de leerling en de ouders. Vaak weten leerlingen niet wat er in hun leerlingdossier staat en hoe de school en het CLB daarmee omgaan.

We vinden het vanzelfsprekend dat leerlingen mee eigenaar zijn van hun zorgdossier. De nieuwe Algemene Verordening voor Gegevensbescherming (AVG of GDPR) legt de rechten vast van de persoon over wie de gegevens gaan: recht op informatie, op inzage, op verbetering, op schrapping van de gegevens, op beperking van de verwerking, op overdraagbaarheid van gegevens, recht van bezwaar, recht om niet onderworpen te worden aan geautomatiseerde verwerking, recht om je toestemming in te trekken. Die rechten roepen nieuwe vragen op over verantwoording en verantwoordelijkheid. Bij minderjarigen zijn het de ouders die de school moeten vragen wat ze over hun kind weten. Het Kinderrechtencommissariaat vraagt om leerlingen daar maximaal bij te betrekken.

Ouders en leerlingen die een zorgdossier inkijken, schrikken soms van wat daar allemaal in staat. Ze vragen dan de Klachtenlijn wat ze kunnen doen. We informeren ze over hun rechten. Als ze vinden dat er in het dossier verkeerde of onvolledige informatie staat, adviseren we om die te laten verbeteren of om een verklaring te laten toevoegen. Het recht om gegevens te wissen uit een dossier is ingeperkt. De school kan ook weigeren om gegevens te wissen als de verwerking nodig is, bijvoorbeeld om te voldoen aan wettelijke verplichtingen in het kader van de leerlingenbegeleiding. Het zorgdossier aanvullen met het perspectief van de leerling of zijn ouders, kan het begeleidingsproces net vooruithelpen.

Meer onderlinge afstemming nodig tussen onderwijs en welzijn

De hervormde leerlingenbegeleiding neemt enkele knelpunten weg door rollen en taken in de leerlingenbegeleiding scherp te stellen. Toch blijven we de hervorming maar gedeeltelijk geslaagd vinden, omdat het decreet de onderlinge afstemming tussen onderwijs en welzijn niet uitdrukkelijk regelt. De positie van de CLB's tegenover andere hulpverlening wordt niet uitgeklaard. Toch is dat nodig voor een echte hervorming van de leerlingenbegeleiding. Want leerlingenbegeleiding beperkt zich niet tot de school. Heel wat leerlingen zitten op de grens tussen onderwijs en welzijn. Dat blijkt uit meldingen bij onze

Klachtenlijn. We maken ons al jaren zorgen over de vele definitieve uitsluitingen in het secundair onderwijs. Ook in het basisonderwijs is de zwaarste tuchtmaatregel al lang geen uitzondering meer. Uit de kinder- en jeugdpsychiatrie krijgen we signalen over meer instroom van 6- en 7-jarigen omdat scholen en jeugdhulp geen blijf weten met die kinderen. Ondanks de vele goede bedoelingen hebben scholen het gevoel dat ze tekortschieten. Nogal wat leerlingen kampen met zware trauma's en scholen voelen zich te weinig uitgerust om daar gepast op te antwoorden.

Drugstests op school

Naar aanleiding van beslissingen in secundaire scholen vroeg Het Nieuwsblad ons standpunt over het gebruik van speekseltests door leerkrachten.

Die speekseltests raken aan het recht op bescherming van de fysieke integriteit. Artikel 33 van het kinderrechtenverdrag zegt dat kinderen en jongeren beschermd moeten worden tegen drugsgebruik en de productie en handel van drugs. Drugs hebben een directe invloed op hun sociaal, emotioneel, cognitief en fysiek functioneren en houden risico's in voor de gezondheid, het welzijn en de veiligheid van de leerling én de schoolomgeving.

Druggebruik op school is een probleem dat aandacht verdient. Vandaar het belang van een sterk uitgebouwd preventief drugbeleid. Bij vermoedens van druggebruik is het belangrijk om eerst te praten met de leerling over die vermoedens en om een hulptraject uit te werken als dat nodig is. Het bespreekbaar maken kadert in preventie, hulp en ondersteuning. Leerkrachten speekseltests laten afnemen, staat haaks op die preventieve en ondersteunende aanpak. Het geeft leerkrachten een controle- en machtsfunctie die kan leiden tot serieuze spanningen met leerlingen.

Leerlingen moeten vooraf, goed geïnformeerd én uit vrije wil toestemming geven voor die tests omdat die raken aan hun recht op fysieke integriteit en privacy. Scholen kunnen leerlingen vragen om zo'n test af te nemen, maar nooit verplichten. En als een leerling die toestemming niet geeft, mag dat niet leiden tot een automatische bevestiging van het vermoeden of een sanctie.

Verder hebben we ernstige bedenkingen in hoeverre een leerling echt uit vrije wil kan instemmen met een speekseltest op school. Nu al laten sommige scholen de politie komen om drugstests uit te voeren, maar hoe dat gebeurt, gaat voor het Kinderrechtencommissariaat soms te ver. Leerlingen, ouders en leerlingenbegeleiders signaleren ons dat drugstests doorgaans niet altijd uit vrije wil toegestaan worden. In sommige klachten zien we dat jongeren die betrappt worden op middelengebruik eerder reactief en repressief dan curatief aangepakt worden.

Bovendien kunnen minderjarigen onmogelijk uit vrije wil toestemming geven als ze de gevolgen niet kennen. Kan de drugstest tot tuchtmaatregelen leiden? Wordt de politie altijd ingeschakeld? Worden ze naar huis gestuurd van de schoolreis?

Omzendbrief over verhouding school en politie aangepast

Om het probleem van drugrazzia's op school onder de aandacht te brengen, schreef de kinderrechtencommissaris twee jaar geleden een brief naar de minister. Hij vroeg meer concrete handvatten of krijtlijnen voor scholen in hun omgang met de politie. We vonden dat de huidige ministeriële omzendbrief PLP 41 te weinig houvast biedt. De minister liet weten onze bezorgdheid te delen.

In november 2018 werd de herwerkte omzendbrief gepubliceerd. Voor de aanpak van drugs en alcohol op school wordt nu verwezen naar de instrumenten van het Vlaams expertisecentrum voor Alcohol en andere Drugproblemen (VAD) zoals 'Drugsbeleid op school' en 'Juridische handvatten voor het gebruik en misbruik van alcohol en andere drugs op school'. De omzendbrief benadrukt dat voor de omgang met alcohol en andere drugs op school een helder, afgestemd handelingskader nodig is.

- Omzendbrief NO/2013/03, Krijtlijnen inzake de verhouding vast aanspreekpunt lokale politie – school in het kader van omzendbrief PLP 41 en de verhouding tussen school/CLB-Dienst voor de Veiligheid van de Staat

2.5.

School zonder geweld

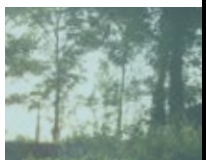
Pesten en geweld door leerlingen

Vooruitgang, maar nog geen halt aan pesten

Er blijven bij de Klachtenlijn klachten komen over pesten. We zien in de klachten dat scholen wel zoeken naar oplossingen. Dat is ook een opdracht en verantwoordelijkheid van de school. Heel wat methodieken kunnen scholen helpen. Toch blijft pesten een hardnekkig thema met zware gevolgen voor de gepeste leerling. Ouders maken zich zorgen als hun kind gepest wordt. Ze maken van dichtbij mee hoe het pestgedrag effect heeft op het welzijn, de psychische en persoonlijke ontwikkeling van hun kind. Ook de schoolresultaten lijden er onder.

Vaak zijn de meldingen vragen om advies. Kinderen en ouders willen hun verhaal doen en polsen naar wat ze zelf nog kunnen doen. We informeren over methodieken, adviseren welke stappen ze kunnen zetten en verwijzen voor ondersteuning door naar de leerlingenbegeleiding, het CLB of het JAC. In veel klachten zien we dat het pesten al lang aan de gang is voordat mensen buiten de school hulp zoeken. Ouders en kinderen zijn vaak hun vertrouwen kwijt in de aanpak van de school. Ouders eisen van de school garanties dat het pesten stopt en hun kind zich op school veilig kan voelen. De school kan dat niet altijd voor de volle honderd procent garanderen. Kinderen en jongeren vragen dat het pesten onmiddellijk stopt en ervaren dat dat niet lukt, ondanks de inspanningen van de school. Dan probeert de Klachtenlijn mee de communicatie en het vertrouwen tussen ouders, leerlingen en school te herstellen.

Af en toe krijgen we te maken met een erg hardnekkig pestprobleem en vragen de ouders, moegestreden, een onderzoek van de Klachtenlijn.

Beleving van kinderen en jongeren staat centraal

We zien nog altijd veel schroom om over het probleem te praten, zeker bij jongeren. Daardoor blijft gepaste hulp soms uit. Kinderen en jongeren die zelf hun verhaal doen, zitten vaak gewrongen in wat ze van de Klachtenlijn verwachten: ze willen dat het pesten stopt maar tegelijk zijn ze bang dat onze inmenging het probleem alleen maar verergert. Kinderen en jongeren moeten een aanspreekpunt krijgen op school bij wie ze terecht kunnen met hun problemen en die hun beleving van het pesten serieus neemt. Nog te vaak krijgen jongeren te horen dat ze zich niets moeten aantrekken van dat pesten of dat ze zich wat weerbaarder moeten opstellen. Met dat advies worden leerlingen terug naar de klas gestuurd en wordt alle verantwoordelijkheid in hun handen gelegd. Het is belangrijk dat scholen de beleving van kinderen en jongeren ernstig nemen. Ook al lijkt het in de ogen van de school soms een kleinigheid of vinden ze de leerling overgevoelig, in alle gevallen gaat het om het welzijn van de leerling.

‘Schurftekop’

Dario (16) wordt gepest door jongens uit zijn klas. Ze verstoppen zijn spullen, stelen zijn werkmateriaal, maken zijn rekenmachine kapot, gooien spullen naar zijn hoofd, jagen hem weg van zijn zitplaats, gooien de deur voor zijn neus dicht, bedreigen hem en gebruiken zelfs fysiek geweld. De jongens beledigen hem voortdurend met kwetsende scheldwoorden: schurftekop, lopende zandbak of slang. Sommige verwijten hebben te maken met zijn huidziekte. De lijst van voorbeelden die Dario aanhaalt, blijft maar groeien. Dario heeft het al aangedurfd om de jongens te vragen wat het probleem is. Ze zeggen dat hij hén pest, gewoon door er te zijn. Dario weet niet meer wat te doen en hoe te reageren op het pesten. Er was al eens een klasgesprek, maar daarna werd het pesten alleen maar erger.

We hebben geen telefoonnummer van Dario en kunnen jammer genoeg alleen maar met hem mailen. We schrijven dat wat hem overkomt een heel ernstige vorm van pesten is. We leggen uit wat de taak is van de school, wat hij van het CLB mag verwachten en dat ook externe experts kunnen helpen. We vertellen wat de Klachtenlijn

voor hem kan doen en nodigen hem uit voor een telefoongesprek waarin we alles nog beter kunnen uitleggen en samen kijken hoe we hem kunnen helpen. We geven Dario ook informatie over het JAC. Jammer genoeg nam Dario verder geen contact meer op en kunnen we alleen maar hopen dat hij met de informatie iets deed.

Blijvende aandacht en inspanning

We zien in de klachten wel vaker moegestreden ouders en leerlingen. Ze zeggen dat de school wel inspanningen doet, maar te kort of te vrijblijvend. Ingrepen lijken soms effect te hebben, maar niet lang genoeg. Blijvende aandacht is belangrijk, ook al lijkt een probleem op het eerst gezicht opgelost te zijn. De rol van de leerkracht is cruciaal om signalen op te vangen en om pesten aan te pakken en te voorkomen. Ook samenwerken, alertheid en blijvende inspanningen zijn nodig. Een schijnbaar opgelost pestprobleem kan nog blijven sluimeren en weer opflakkeren zodra de aandacht verslapt. Ten einde raad vragen ouders en leerlingen advies aan de Klachtenlijn. Als een pestprobleem opnieuw opduikt, horen we vaak ook dat ouders en leerling de strijd opgeven. De energie en het vertrouwen zijn weg om opnieuw een heel traject af te leggen.

Pesten herhaalt zich

Lore (17) zit in 6 STW. Ze vertelt aan de telefoon dat ze vorig jaar extreem gepest werd op school: ze kreeg ongepaste opmerkingen, werd uitgesloten, bedreigd. Samen met haar ouders had ze een gesprek met de directeur en later ook met het CLB. De school haalde er een externe organisatie bij die voor de hele klas een dag teambuilding opzette om herstelgericht te werken. Alle leerlingen ondertekenden een pestcontract en alle ouders werden betrokken bij en geïnformeerd over de aanpak. Het werkte.

Maar in het begin van het nieuwe schooljaar begonnen de pesterijen opnieuw. De inspanningen van vorig jaar waren helemaal tenietgedaan. Lore sprak opnieuw de directeur aan. Maar voor de school was er geen vuiltje aan de lucht. Het

probleem was toch opgelost? Lore krijgt de raad er zich niets van aan te trekken. Dat lukt haar niet. Ze ontwikkelt psychosomatische klachten en hyperventilatie. De dokter houdt haar thuis. Tot januari, want dan wordt ze 18 en ze wil niet meer terug naar school. Ze heeft zich ingeschreven bij de Examencommissie. Met het CLB wil ze niet meer praten, want dat haalt volgens haar toch niets uit.

Lore wil dat de Klachtenlijn zorgt dat het pesten stopt en dat we de school aanspreken op het gebrek aan pestbeleid en ondersteuning. Maar alleen op voorwaarde dat het strikt anoniem gebeurt en de school helemaal niet kan achterhalen dat de klacht van haar komt. Ook haar ouders onderstrepen dat. Ze zijn bang voor repercussies.

We lichten onze werking toe aan Lore en haar ouders. Onderzoek naar een gebrekkige aanpak van de pestproblematiek kan niet anoniem. In een bemiddeling kunnen we wel oplossingsgericht werken. Maar ook dat zien Lore en haar ouders niet zitten. Uiteindelijk gaan ze akkoord met een verkennend gesprek met het CLB, maar even later trekken ze zich toch terug. Het vertrouwen in de school en het CLB was voor Lore en haar ouders zo zwaar geschonden, dat ze geen verdere contacten meer wilden. De confrontatie zou te zwaar vallen.

”

“

Alle inspanningen teniet

De moeder van Lars (10) klaagt een hardnekkig pestprobleem aan in de klas. Al jaren wordt Lars gepest. De school heeft daarrond gewerkt en het CLB was daar nauw bij betrokken. Onder de ouders was de sfeer grimmig. De ouders van de ‘pesters’ zorgden voor meer conflicten dan oplossingen. Er kwam weer rust nadat een jongen van school veranderde. Het volgende schooljaar werd er nog wel wat gepest, maar de school kon het probleem opvangen met een positieve aanpak. Dit schooljaar is er een nieuwe directeur en staat er ook een nieuwe juf voor de klas. De positieve aanpak werd niet verdergezet omdat er volgens de directeur geen pestprobleem meer was. Maar het pesten steekt toch snel weer de kop op, en tegelijk ook weer de grimmige sfeer onder de ouders. De nieuwe directeur weet er geen raad

mee. De context in de klas is ook erg veranderd en complexer geworden. De leerlingen nemen nu wisselende posities in. Kinderen zijn soms ‘pester’ en soms ‘slachtoffer’. Dat geldt tot spijt van zijn moeder ook voor Lars zelf. Ze vraagt wat ze kan doen voordat het verder uit de hand loopt en alle inspanningen een maat voor niets waren.

We vinden het ook jammer dat de school de eerder bewandelde weg niet verderzette. Het verhaal van deze klas maakt duidelijk dat pesten aanpakken een werk van lange adem is en dat er blijvende aandacht voor nodig is. Moeder wil geen tussenkomst van de Klachtenlijn, wel advies om zelf mee aan de slag te gaan. Ze hoopt alles nog op schoolniveau te kunnen oplossen. We wijzen de moeder op de complexiteit: de tegenstrijdige visies en de negatieve sfeer bij de ouders, de groepsdynamiek in de klas, het gebrek aan ervaring bij de nieuwe juf en de nieuwe directeur. We suggereren dat er een extern expert nodig is om al die invloeden te kunnen opvangen. Op dit moment is ook het schoolbestuur en de schoolraad nog niet op de hoogte van de problemen. Ze wel op de hoogte brengen, kan de deur openzetten naar ondersteuning door de pedagogische begeleidingsdienst. Moeder zegt genoeg kapstokken te hebben om verder aan de slag te gaan.

”

Geen mirakeloplossingen

Pesten aanpakken vraagt tijd. We begrijpen dat de leerling en de ouders de school die tijd soms niet meer gunnen. Zeker niet bij lang aanhoudende pestproblemen. Of als de gevolgen voor het welzijn van het gepeste kind ernstig zijn. Er is helaas geen methodiek of mirakeloplossing die pesten onmiddellijk in de kiem kan smoren. Het is vaak een aanpak van lange adem, met vallen en opstaan.

Ouders of leerlingen nemen geregeld contact op met de Klachtenlijn terwijl er op school nog een traject loopt. Ze verwachten dan van de Klachtenlijn dat we de zaken kunnen bespoedigen, zodat er sneller een einde komt aan het pestgedag. Jammer genoeg werkt het zo niet. Pesten wordt steeds vaker een groepsfenomeen. Die groepsdruk doorbreken vraagt tijd en soms heel wat creativiteit.

Niets lijkt te helpen

Een moeder belt net voor de kerstvakantie ten einde raad naar de Klachtenlijn. Haar dochter Elena (12) zit in het eerste middelbaar. Al van in het begin wordt ze zwaar gepest. Twee leerlingen hebben het altijd op haar gemunt. De school nam al verschillende initiatieven: een klasgesprek, een buddysysteem, een gesprek met de ouders van de pesters. Een lid van het zorgteam volgde een training in 'Rots en Water', een sociale competentie- en weerbaarheidstraining voor leerlingen in de eerste graad. Op één leerling had het effect, zelfs in die mate dat hij Elena nu soms verdedigt. De tweede gaat gewoon door. Na de kerstvakantie plant de school samen met het CLB een traject om kort en intensief met de klas te werken. Elena start in januari ook een socialevaardigheidstraining. Haar moeder merkt dat het Elena toch te veel wordt en houdt haar de laatste dagen voor de vakantie thuis. Ze wil onmiddellijk resultaat en garanties, voordat de schade bij Elena te groot wordt. Ze vraagt of de Klachtenlijn kan helpen.

We vragen Elena en haar moeder om nog even vertrouwen te hebben in de school en het resultaat af te wachten van het traject in januari. We adviseren de moeder om in de tussentijd te bekijken of Elena individuele gesprekken nodig heeft met bijvoorbeeld een kinderpsychologe, zodat ze haar eigen klankbord heeft om al haar ervaringen en belevingen te vertellen.

Na de kerstvakantie is Elena nog twee weken thuis gebleven. Nu bouwt ze geleidelijk weer op. Er kwamen afspraken over de speeltijden en ze veranderde van klas. Dat bracht veel rust. Het heeft Elena veel energie gekost om zich weer veilig te voelen op school. Het gevoel dat de school haar niet kon beschermen, heeft haar enorm geschaad. Haar moeder is blij dat het nu goed gaat, maar blijft alert voor nieuwe signalen en blijft op school kort op de bal spelen. Als dat nodig is, neemt ze opnieuw contact op met de Klachtenlijn.

Over de muur van de school

Pesten gebeurt niet alleen in de klas of op de speelplaats. Het dringt door tot de wereld van de gepeste leerlingen thuis en in de vrije tijd. Na schooltijd gaat het pesten vaak online, via sociale media, in tram of bus.

Ouders klagen over een gebrekkige aanpak door de school, of horen zich afgewimpeld worden 'dat de school niets kan doen aan pestgedrag buiten de schoolmuren'. Ouders krijgen van de school het advies om een klacht in te dienen bij de politie. Ook al gaat het soms om lagereschoolkinderen.

Anderzijds horen we ook scholen zelf die met vragen worstelen over hoe ze pesten buiten de schoolmuren effectief en correct kunnen aanpakken. Scholen gaan heel verschillend om met pesten dat zich afspeelt of doorgaat buiten de schoolmuren. Sommige scholen besteden er veel aandacht aan en nemen het mee op in hun pestbeleid. Andere houden zich strikt bij feiten op school zelf. We vragen scholen om ook aandacht te hebben voor pesten dat voor en na schooltijd doorgaat. Meestal komen de pesterijen uit de schoolomgeving en zetten de omgangsvormen uit de klas zich gewoon verder buiten de school. Een effectieve pestaanpak moet ook daar oog voor hebben. Daarom pleiten we voor een schoolbrede aanpak, waarin samenwerking, dialoog en gedeelde verantwoordelijkheid cruciaal zijn.

Cyberpesten

Een leerlingenbegeleider vraagt raad aan de Klachtenlijn over de rechten van leerlingen bij conflicten online. De school wordt steeds vaker geconfronteerd met conflicten en pesterijen op sociale media, dus buiten de school. Maar het gaat wel om allemaal leerlingen van de school. De school kan niet langer de boot afhouden omdat het in principe niet 'op' school gebeurt en wil haar verantwoordelijkheid opnemen. Ze wil de leerlingen 'opvoeden' in omgaan met sociale media, maar ook een duidelijk signaal geven dat pesten niet getolereerd wordt en tot sancties overgaan. De school vraagt zich af in welke mate ze leerlingen mag sanctioneren voor pestgedrag buiten de schoolmuren.

We analyseren samen met de leerlingenbegeleider de context en de impact van het pesten. Strikt genomen gebeurt alles inderdaad buiten de schoolmuren. Maar er is natuurlijk wel een duidelijke band met de school. Bovendien is het cyberpesten voelbaar in de klas, in de les, op de speelplaats. Het heeft een impact op het welbevinden van de leerlingen. De school kan cyberpesten mee opnemen in haar pestbeleid. We adviseren contact op te nemen met de pedagogische begeleidingsdienst om een stappenplan en een degelijk pestbeleid uit te werken of bij te sturen. Voor extra informatie verwijzen we naar Mediawijs, het Vlaams Kenniscentrum Digitale en Mediawijsheid.

”

“

Escalatie na schooltijd

Candice (14) wordt al maanden gepest door meisjes van haar klas. Samen met haar moeder meldde ze dat bij de directeur. De leerlingbegeleider en de directeur praatten eens met de meisjes en daarmee is de kous af. Op school houden de meisjes zich nu wat in om geen sanctie op te lopen. Maar na schooltijd wordt het alleen maar erger. Candice wordt nu al weken bedreigd op weg naar huis en in de tram. In het weekend stond een groepje meisjes haar op te wachten. Candice durft niet meer alleen de straat op. Candice en haar moeder spraken opnieuw de directeur aan. Die verwees naar de politie. De school is niet verantwoordelijk voor wat er na de schooluren gebeurt. De politie zei weinig actiemiddelen te hebben, maar zou de meisjes toch bellen. Daarna deden de meisjes heel stoer op school en vielen ze Candice lastig. Er belandde zelfs een filmpje op sociale media, waarmee de moeder opnieuw naar de politie stapte. De meisjes werden opgeroepen voor een verhoor. Toch stopte het pesten niet. De moeder klaagt dat de school de situatie te licht opneemt en zich onttrekt aan haar verantwoordelijkheid. Ze vraagt welke oplossingen er nog zijn. Tegelijk is ze bang dat een tussenkomst van de Klachtenlijn ertoe zou leiden dat de school de samenwerking stopzet. Veranderen van school is geen optie door de specifieke studierichting die Candice volgt.

We leggen de moeder uit hoe de Klachtenlijn werkt en wat de kracht is van bemiddeling. We begrijp

pen haar gebrek aan vertrouwen op een goede afloop en polsen of het CLB op de hoogte is van de problematiek en ondersteuning kon bieden. Omdat dat niet het geval is, stellen we voor dat wij contact opnemen met het CLB. Daar nemen ze de situatie ernstig. Er volgen gesprekken met de meisjes en er wordt een externe bemiddelaar gevraagd. Alle meisjes stemmen toe om mee te werken. In afwachting van de externe bemiddeling komen er ook afspraken met Candice en haar moeder over hoe Candice zich veilig kan voelen. De oudere broer van Candice die in de buurt naar school gaat, begeleidt haar voorlopig van en naar de school. We spreken af dat de Klachtenlijn het vanaf hier loslaat en dat Candice of haar moeder ons terugbellen als de klachten toch aanhouden.

”

Kennis en expertise

Het Kinderrechtencommissariaat pleit al jaren – samen met andere organisaties en academici – voor een Kenniscentrum Pesten: een multidisciplinaire en onafhankelijke organisatie voor beleidsondersteuning en praktijkontwikkeling over pesten. Dat centrale aanspreekpunt kan kennis en expertise over pesten samenbrengen en opbouwen.

Uit onderzoek blijkt dat 1 op de 5 kinderen op school te maken krijgt met pesten en 1 op de 20 zelfs elke dag. Om daar iets aan te doen, is expertise nodig, ondersteuning en vorming. Pesten ondermijnt de ontwikkeling van kinderen op verschillende vlakken. De meldingen bij de Klachtenlijn tonen dat er nog te veel leemtes zijn. We hebben ook nog te weinig zicht op het pestbeleid in Vlaamse scholen. Er zijn nog te veel verschillen. Veel goede praktijken, maar toch ook nog te veel scholen zonder degelijk pestbeleid.

Niet alleen leerlingen en ouders, maar ook scholen en ondersteuners zoals het CLB worstelen met vragen over pesten en weten niet waar ze terecht kunnen. Er zijn wel aanspreekpunten, maar geen die genoeg knowhow in huis hebben over pesten én die goed genoeg uitgerust zijn om voluit te focussen op pesten. Iedereen heeft belang bij een gespecialiseerd kenniscentrum.

► Kinderrechtencommissariaat, Memorandum regionale, federale en Europese verkiezingen

van 26 mei 2019, *Voorstellen voor een meer kindvriendelijke toekomst, 2018-2019*, <https://www.kinderrechtencommissariaat.be/advies/memorandum-voorstellen-voor-een-meer-kindvriendelijke-toekomst>

Wanneer de leraar het probleem is

De Klachtenlijn krijgt ook klachten over grensoverschrijdend gedrag van leerkrachten. Die klachten gaan over verbale interactie tussen leerkracht en leerling, vernederende sancties, benadeelde leerlingen, racistische uitlatingen en soms fysieke interactie.

Soms zijn de klachten vaag en duiden ze op een gebrek aan respect van een leerkracht tegenover leerlingen. Onderliggend voelen we verlies van vertrouwen bij de ouders en de leerling in de pedagogische capaciteiten van de leerkracht.

Meestal volstaat het dat de Klachtenlijn informatie en advies geeft, omdat ouders en leerlingen op school nog mogelijkheden onbenut lieten. Ouders spreken eerst de leerkracht aan en als ze daar geen gehoor krijgen, kloppen ze aan bij de directie. Meestal stoppen de acties van ouders en leerlingen daar en weten ze niet welke stappen ze nog kunnen zetten. We verwijzen door naar het schoolbestuur en het CLB en signaleren dat de Klachtenlijn daarna nog verder kan bemiddelen of een onderzoek doen. In veel gevallen kunnen de ouders en de leerling dan verder op weg.

Veel klachten stranden doordat directies aan ouders bevestigen dat ze zich wel bewust zijn van het probleem met een leerkracht, maar dat ze te weinig slagkracht hebben om op te treden. Ook van schoolbesturen krijgen ouders soms die boodschap. Directie en schoolbestuur wijzen naar de vaste benoeming en het moeizame proces van een begeleidings- of tuchtmaatregel. Anderzijds zien we dat scholen klachten van ouders en leerlingen nog vaak niet registreren of officialiseren, zodat ze geen sterk dossier kunnen opbouwen tegen een leerkracht.

Ouders staan niet alleen met deze bezorgdheid. Ook onderwijsverstrekkers vragen soms een eenvoudiger evaluatieprocedure voor leerkrachten die onderpresteren.

We onderstrepen tegenover directies dat het belangrijk is dat ze meldingen altijd serieus nemen en onderzoeken. We vinden het belangrijk dat leerkrachten begeleid en opgevolgd worden. Functionerings- en evaluatiegesprekken kunnen daar bij helpen.

Het gevoel van onmacht bij ouders als ze klachten hebben over het pedagogisch handelen van een leerkracht, leidt er soms toe dat ze van de Klachtenlijn acties verwachten die we niet kunnen waarmaken. Zoals het ontslag van een leerkracht. Dat is de exclusieve bevoegdheid van het schoolbestuur. In een onderzoek of bemiddeling luisteren we – als dat kan – naar het perspectief van de ouders, de leerling, de directie, het CLB en de leerkracht. Als we effectief een schending vaststellen van de rechten van leerlingen of van hun welzijn, nemen we contact op met het schoolbestuur.

Vernedering

Matteo zit in de zesde klas van de basisschool. Zijn vader heeft het gedrag van de turnleraar aangeklaagd bij de schooldirectie. Op het einde van de les was Matteo veel te luidruchtig in de kleedkamer en moest hij zich voor straf omkleeden in de gang. Dat was erg vernederend: Matteo heeft het moeilijk met zijn zelfbeeld. In de gang van de sporthal passeren veel leerlingen van andere scholen en Matteo was bang dat ze hem zouden uitlachen. Er waren al vaker klachten over de leerkracht: vernederende opmerkingen tegen kinderen met overgewicht, kinderen toeschreeuwen, kinderen verplichten mee te turnen ondanks een medisch attest. De directeur raadde de vader aan het schoolbestuur aan te spreken. Er werd naar hem geluisterd en de voorzitter zou met de leerkracht praten. Meer kon hij niet doen, en de vader kreeg het advies contact op te nemen met het Kinderrechtencommissariaat om te beoordelen of de leerkracht kinderrechten geschonden had.

Uit het relaas van de vader kunnen we alleen maar concluderen dat het pedagogisch handelen van de leerkracht niet strookt met het kinderrechtenverdrag. Tegelijk is het een inbreuk tegen het pedagogisch project van de school. We informeren de vader over de verantwoordelijkheid van de school en het schoolbestuur. Het

Kinderrechtencommissariaat kan niet bepalen wat de school tegen de leerkracht kan doen. Dat valt onder de arbeidsrelatie van de leerkracht met de school. We delen wel de bezorgdheid van de ouders en willen dat wel bespreken met de directie en het schoolbestuur. Matteo's vader gaat het met andere ouders bespreken. Hij wil niet dat er alleen op basis van zijn klacht een gesprek komt. Hij neemt opnieuw contact op als hij dat wil.

”

“

Nekvel

Een moeder meldt een incident met de leerkracht wiskunde en haar zoon Hadir (13). Hadir had een discussie met de leerkracht. Daarop greep die Hadir zo hardhandig bij de nek dat er blijvende sporen van geweld waren. De moeder liet dat vaststellen door de huisarts en stapte daarmee naar de directeur. Die reageerde geschrokken en organiseerde onmiddellijk een overleg met de moeder, Hadir en de leerkracht. De leerkracht gaf zijn fout toe en verontschuldigde zich. Toch houden Hadir en zijn moeder er geen goed gevoel aan over en vragen ze advies aan de Klachtenlijn. De moeder overweegt een klacht in te dienen bij de politie.

We adviseren de moeder om opnieuw te gaan praten met de directeur en de leerkracht. We vragen haar goed na te denken over wat maakt dat ze het voorval nog niet kan afsluiten. Wat is er nog meer nodig voor herstel? Wat blijft er nog knagen? Als de directeur of de leerkracht niet op het voorstel wil ingaan, kan de moeder nog terecht bij het schoolbestuur. Een klacht bij de politie vinden we nog niet opportuun. De moeder wil het gesprek met de directeur nog een kans geven.

”

“

Te milde straf voor leerkracht

Liam (8) zit in het derde leerjaar bij meester Mark. Er zijn veel klachten over meester Mark, maar ouders durven geen verdere stappen te zetten omdat ze bang zijn dat meester Mark zich dan afreageert op hun kind. Een paar weken geleden was Liam het slachtoffer van de impulsiviteit

van meester Mark. Liam was druk op de speelplaats. Hij kreeg een ruwe duw van meester Mark waardoor hij met zijn hoofd tegen een bordsteen viel. Hij had een enorme blauwe plek en een gezwollen aangezicht. Liams moeder diende een klacht in bij de directie, het schoolbestuur en de politie. Het schoolbestuur schorste de leerkracht drie weken. Die ging in beroep en kon snel opnieuw aan de slag op school. Liams moeder vindt dat een lichte straf voor de leerkracht en een verkeerd signaal tegenover de leerlingen die eindelijk het gevoel kregen dat de school ze ernstig neemt. Het schoolbestuur en de directie zeggen voorlopig niets te kunnen doen. Ze vroegen meester Mark wel een brief met verontschuldigen te schrijven naar de leerlingen en de ouders. De moeder van Liam laat het daar niet bij en eist het ontslag van de leerkracht. Ze roept de hulp in van de Klachtenlijn.

De Klachtenlijn doet navraag naar het verloop van de tuchtprocedure en de eventuele verdere acties van de school. We vernemen dat de leerkracht inderdaad terug op school is, ook doordat de vroegere klachten van ouders niet in zijn dossier staan. De school liet zich ondersteunen door de pedagogische begeleidingsdienst van de koepel. De leerkracht staat onder begeleiding en krijgt remediëring. Alle mogelijke nieuwe klachten zullen opgenomen worden in zijn dossier. Voorlopig zijn er geen nieuwe klachten. De ouders kregen excuses van de leerkracht en informatie over de opvolging. In de klas werd met de leerlingen en de leerkracht een herstelgericht traject opgestart. We informeren de moeder over die stappen. Ze kan zich niet neerleggen bij deze aanpak en schakelt een advocaat in.

”

“

‘Jullie Turken kunnen ook niets’

De moeder van Mehmet (10) is de racistische opmerkingen van de juf beu. In het vierde leerjaar zitten kinderen van Turkse origine. Bijna elke dag maakt de juf opmerkingen als: ‘Jullie Turken kunnen ook niets’, ‘Turkse kinderen, luister naar mij’, ‘Zit stil, Turken’, ‘Waarom vasten jullie, hoe belachelijk’. De kinderen gaan nu met tegenzin naar school, voelen zich vernederd tegenover de rest van de klas en voelen zich niet welkom. Met andere leerkrachten uit de school hadden ze

nooit dergelijke ervaringen. De ouders voelen zich niet gesteund door de directie. Klachten van ouders worden niet ernstig genomen. Verhalen van kinderen worden afgedaan als overdreven. Mehrets moeder vraagt wie hen kan bijstaan om het probleem bij de school bespreekbaar te maken, waardoor er actie komt.

We adviseren de moeder om de klachten en ervaringen van ouders en leerlingen te bundelen en brengen ze in contact met het schoolbestuur, dat het eerste aanspreekpunt is om dergelijke klachten te onderzoeken en er een gepast gevolg aan te geven. Naast de Klachtenlijn kunnen ouders een beroep doen op Unia voor een melding over racisme. De moeder gaat overleggen met de andere ouders en neemt zelf opnieuw contact op als ze onze dienstverlening verder nodig heeft.

”

2.6. Culturele en levensbeschouwelijke verschillen op school

We kregen vier levensbeschouwelijke klachten. In twee ervan speelt de school een rol.

Culturele tradities als rem

Wat voor scholen en veel leerlingen en ouders al lang vanzelfsprekend is, vinden sommige ouders met een niet-West-Europese achtergrond onbegrijpelijk, onaanvaardbaar of zelfs bedreigend. Hun opvatting en houding is soms een vorm van discriminatie.

“

Mogen meisjes minder?

Een leerkracht secundair onderwijs meldt: ‘Regelmatig maken wij het op school mee dat meisjes met een bepaalde culturele achtergrond van hun ouders niet mogen meegaan op buitenlandse excursies, soms zelfs niet voor maar één dag. Ik vind dat een schrijnende discriminatie, een miskennis van de rechten van die meisjes. De jongens uit hetzelfde gezin mogen soms wel mee, maar de meisjes niet. Ook nu

weer mag een van onze leerlingen niet mee op tweedaagse studiereis. Toch realiseren we dan heel wat leerplandoelstellingen. Het meisje kan geen duidelijke reden geven voor het verbod van haar ouders. Alleen: ‘In onze cultuur past het niet dat wij niet thuis slapen.’ Na een gesprek met de directie blijven de ouders bij hun weigering. De school kan dus weinig doen. Moeten wij dit blijven aanzien? Kan hier niets aan gedaan worden? Meer sensibiliseren om te beginnen? Stel dat het omgekeerde gebeurde, dat de school zou zeggen: ‘Jij mag niet mee want jij behoort tot die of die cultuur.’ Wat zou er dan gebeuren? De school zou terecht beschuldigd worden van discriminatie. De media zouden er meteen op springen. Maar ouders mogen blijkbaar hun eigen kinderen discrimineren zonder dat er een haan naar kraait. Op basis van hun cultuur, ook al moeten die kinderen hun toekomst hier uitbouwen. Dit meisje krijgt van haar ouders ook niet de kans de leerplandoelen te realiseren op de manier waarop de anderen dat wel kunnen. Misschien kunnen jullie ons hierover raad geven?’

We bespraken de klacht op ons teamoverleg en gaven de melder uitgebreid feedback over onze analyse, overwegingen en suggesties:

- Het non-discriminatieprincipe in het kinderrechtenverdrag houdt verplichtingen in voor overheden. Over de ouders stelt het verdrag vooral dat ze een leidende rol vervullen in de opvoeding van hun kinderen. Zij bepalen vanuit welke waarden en levensbeschouwing ze hun kinderen opvoeden. De overheid kan daarin alleen maar tussenbeide komen als de ouders strafbare feiten plegen. Dan komt de jeugdhulp op de proppen, vrijwillig als het kan, gedwongen als dat nodig is.
- Verplichte buitenschoolse activiteiten en afspraken daarover staan in het schoolreglement. Het uitgangspunt is dat alle leerlingen eraan meedoen. Kan een leerling om een of andere reden niet meedoen, dan biedt de school voor die leerling een zinvol alternatief.
- Ouders die hun dochters vanuit culturele tradities niet laten meegaan op schooluitstappen, dagen de opvattingen over gelijke kansen voor jongens en meisjes uit. Dat stelt ook de school voor een hele uitdaging.
- We adviseren om bij de ouders te peilen naar hun motieven, te vragen waar ze bang voor zijn. En om ze in dialoog te proberen overtuigen dat hun dochter geen gevaar loopt en net

als andere leerlingen beter kan profiteren van de meerwaarde van die activiteiten.

- We moedigen de melder aan om samen met de ouders te zoeken welke voorwaarden voor ouders belangrijk zijn. Maakt het een verschil als ze weten dat jongens en meisjes apart slapen? Weten ze wat de afspraken zijn en waar de school op toeziet tijdens de uitstap? Zijn er verwachtingen waar de school rekening mee kan houden en die haalbaar zijn?
- We vermeldden in onze feedback aan de melder ook de strategische verkenning over omgaan met levensbeschouwelijke diversiteit op school waar een werkgroep in de Vlor aan werkte (en waar het Kinderrechtencommissariaat aan meewerkte). We baseerden ons daarvoor op de bijdrage daarover in ons vorige jaarverslag.
- Tot slot raadden we de melder het boek aan van Khalid Benhaddou en Emilie Le Roi over islam en onderwijs. Dat kan handvatten aanreiken en inspirerend werken over hoe om te gaan met diversiteit, ook in situaties waarin culturele verschillen of tradities als argument gebruikt worden.

”

- ▶ Khalid Benhaddou en Emilie Le Roi, Halal of niet: alle vragen omtrent Islam en onderwijs beantwoord, Gent: Borgerhoff & Lamberigts, 2018

Nog maar eens het hoofddoekenverbod op school

Sinds de Raad van State in oktober 2014 zijn bekende arrest velde over zichtbare levensbeschouwelijke kentekens op school, ging er geen jaarverslag voorbij zonder verwijzing naar dat arrest. Dat is dit jaar niet anders.

“

Actie tegen hoofddoekverbod op school

Een leerling van een stedelijke secundaire school meldt dat ze samen met drie medeleerlingen op school een debat wil over het hoofddoekenverbod. Ze vragen een gesprek met het Kinderrechtencommissariaat. Op de samenkomst blijkt dat een van de vier meisjes geen moslima is maar een sympathisant die bij haar islamitische

medeleerlingen merkt hoe ze bewust en zelf voor de hoofddoek kiezen. Ook vertelt ze hoe het verbod hun bewegingsvrijheid en identiteitsontwikkeling moeilijker maakt.

Uit het schoolreglement blijkt dat de school vaststelt ‘dat er steeds meer eisen van religieuze aard de pedagogische sfeer binnendringen. Om dit te beperken wordt op school de politieke en levensbeschouwelijke neutraliteit gerespecteerd. De school stelt daarom alles in het werk om pogingen tot politieke of religieuze inmengingen bij beslissingen die betrekking hebben op de inhoud van de lessen en de schoolorganisatie te weren, en de principes van de wetenschappelijke methoden en het vrij onderzoek te laten primeren. Alle duidelijk zichtbare politieke en/of religieuze symbolen worden dan ook niet toegelaten op school, op stage, op oudercontacten en/of op schooluitstappen van welke aard ook. Tijdens oudercontacten is het dragen van een hoofddeksel binnen de school toegestaan.’

De vier meisjes begrijpen niet hoe het dan zit met hun schoolgenoot die in zijn nek een kruisbeeld liet tatoeëren. Ze willen daarover praten met hun directie en willen van het Kinderrechtencommissariaat weten wat hun rechten zijn. Wat zegt de wet nu precies over religieuze symbolen op school? En hoe moeten ze het begrijpen dat na een lange en dure rechtsprocedure zo'n verbod geen stand houdt?

De groep slaagde er niet in een contact met de directie vast te leggen omdat die bleef verwijzen naar de onderdirecteur die op zijn beurt naar het schoolreglement verwees. Het Kinderrechtencommissariaat volgt dit in het nieuwe schooljaar mee verder op in afstemming met Unia waarmee de leerlingen ook contact opgenomen hadden.

”

In zijn arrest verwees de Raad van State naar artikel 9 van het Europees Verdrag van de Rechten van de Mens. Dat beschouwt de vrijheid van godsdienstovertuiging én -uiting als een grondrecht. Die uiting beperken kan alleen onder heel strikte voorwaarden: voor legitieme doelen én als er een dringende maatschappelijke noodzaak is. Een simpel algemeen verbod in een schoolreglement voldoet daar niet aan. Leerlingen verbieden

om zichtbare levensbeschouwelijke symbolen te dragen, kan volgens de Raad van State alleen als dat verbod uitzonderlijk en zo beperkt mogelijk blijft (in plaats en in tijd). En het verbod moet in verhouding staan tot de maatschappelijke noodzaak waarop het een antwoord is. De neutraliteitsvereiste die sommige verdedigers van zo'n algemeen verbod aandragen, kun je volgens de Raad van State wel aanvoeren voor je personeel, maar niet voor leerlingen. Die zijn volgens de Raad van State geen verstrekkers van onderwijs maar 'gebruikers van een overheidsdienst'. Een school kan wel proselitisme of bekeringsdrang verbieden – ook door leerlingen tegenover medeleerlingen –, maar dat leerlingen een levensbeschouwelijk kenteken dragen, kun je volgens de Raad van State niet gelijkstellen met bekeringsdrang.

Dat deze vragen elke keer terugkomen, komt ook doordat de Raad van State alleen maar verbodsbepalingen in aparte schoolreglementen kan vernietigen. Elk arrest gaat dus over één bepaalde school. Daardoor moeten leerlingen en hun ouders elke keer opnieuw school per school een nieuw arrest bij de Raad van State afdwingen. Ook uit de academische wereld kregen we daarover een vraag.

Op basis van de argumentatie van de Raad van State zelf lijkt het allesbehalve evident om de omzendbrief van de Raad van het Gemeenschapsonderwijs (GO!) juridisch aan te vechten.

Het Kinderrechtencommissariaat pleit eerder voor een decretaal initiatief dat, uit respect voor het rechtskader en de rechtsstaat, bepaalt (1) dat de leerlingen in principe vrij zijn levensbeschouwelijke symbolen te dragen op school en (2) in welke omstandigheden en onder welke voorwaarden scholen een beperkt of tijdelijk verbod op levensbeschouwelijke symbolen kunnen invoeren en hoe ze dat in hun schoolreglement moeten opnemen. Omdat de huidige decretaale bepalingen over schoolreglementen het moeilijk maken om voor korte tijd zo'n verbod in het schoolreglement op te nemen en – nadat de noodzaak verdwenen is – dat er weer uit te halen, moet ook de regelgeving over schoolreglementen aangepast worden. Met name door het met een aparte procedure (met een beperkte bevoegdheidsdelegatie bijvoorbeeld) mogelijk te

maken dat een school onder strikte voorwaarden tijdelijke verbodsbepalingen invoert zonder dat ze bij invoering en opheffing van het tijdelijk verbod telkens de hele procedure voor aanpassing van het schoolreglement moet doorlopen.

- ▶ Kinderrechtencommissariaat, *Analyse Arrest Raad van State over verbod op dragen van zichtbare levensbeschouwelijke kentekens door leerlingen*, 2014-2015/1, <https://www.kinderrechtencommissariaat.be/advies/analyse-arrest-raad-van-state-over-verbod-op-dragen-van-zichtbare-levensbeschouwelijke>
- ▶ Kinderrechtencommissariaat, *Advies Jaarverslag Kinderrechtencommissariaat 2014-2015. Voorbij de grenzen van het bekende*, 2015-2016/03, <https://www.kinderrechtencommissariaat.be/advies/jaarverslag-kinderrechtencommissariaat-2014-2015-voorbij-de-grenzen-van-het-bekende>

Uitzondering op de regel?

Dat leerlingen of hun ouders door een gebrek aan een algemeen geldend beleidsinitiatief het verbod school per school moeten aanvechten, is geen goede zaak. Helemaal te gek wordt het als in een school voor één leerling plots andere regels gaan gelden. Dat is precies wat gebeurt, nu in een recent vonnis (van 27 augustus 2019) de Leuvense rechtbank van eerste aanleg een leerlinge van 17 vrijstelde van het verbod op levensbeschouwelijke symbolen waarover ze voor de rechtbank een geding aanspande tegen haar GO!-school. De rechter oordeelde ook daar dat er op de school geen specifieke omstandigheden zijn die zo'n verbod kunnen rechtvaardigen. En dus schendt het verbod het fundamentele recht op vrijheid van godsdienst en godsdienstuiting. Omdat de beslissing van de rechtbank enkel geldt tussen de partijen die in geding zijn, is de school niet verplicht het verbod ook voor de andere leerlingen op te heffen. De directie liet in de media weten zich strikt aan het vonnis te zullen houden en de algemene richtlijnen over religieuze en levensbeschouwelijke kentekens niet te zullen aanpassen. Dat leidt tot de bizarre situatie dat die ene leerling wel met een hoofddoek naar school mag komen, terwijl andere leerlingen met dezelfde geloofsovertuiging dat niet mogen. Behalve als zij allemaal ook zelf via de rechtbank de geldigheid van het verbod aanvechten en daar gelijk

krijgen. Voor het Kinderrechtencommissariaat blijkt uit dit soort situaties duidelijk dat er een beleidsinitiatief nodig is dat voor alle scholen en leerlingen helderheid schept. Uit respect voor de rechtstaat en het mensen- en kinderrechtenverdrag dat België ondertekende en ratificeerde, kan zo'n beleidsinitiatief volgens ons het best in de lijn liggen van het arrest dat de Raad van State al in 2014 velde.

- ▶ *Leerlinge krijgt gelijk van rechter en mag hoofddoek dragen op school*, Leuven Actueel, <http://www.leuvenactueel.be/leerlinge-krijgt-gelijk-van-rechter-en-mag-hoofddoek-dragen-op-school/#.XWp5kU2P5ME>
- ▶ Vonnis van 27 augustus 2019, Burgerlijke rechtbank van de Rechtbank van eerste aanleg Leuven, rolnummer 18/1585/A

2.7. Schoolkosten

Geldzorgen zetten pedagogische relatie onder zware druk

Kostenbewust beleid voor elke school

Voor ouders is de drempel hoog om over financiële problemen te praten met de school. Niemand loopt graag te koop met zijn problemen. Het is belangrijk dat elke school een kostenbewust beleid voert en aandacht heeft voor gezinnen in armoede. In een sociale aanpak staan dialoog en overleg centraal. Scholen moeten de drempel voor ouders zo laag mogelijk houden.

Het is cruciaal dat een school de gezinssituatie in kaart brengt, signalen capteert, en tegelijk discreet omspringt met deze informatie en vooroordelen vermijdt. Ook scholen die streven naar laagdrempelige contacten met ouders, die gezinnen in armoede uitdrukkelijk willen begeleiden, missen toch soms signalen.

School was zich niet bewust van financiële nood

In het kader van een ruimer klachtenonderzoek vragen een moeder en haar zus ook hulp om de schoolfacturen te betalen. Vroeger betaalde de familie die. Dit jaar werd er nog geen enkele schoolfactuur betaald. De moeder zelf kan niet betalen. Of wij een oplossing zien?

De Klachtenlijn bemiddelde. De school zoekt een haalbaar afbetalingsplan en schakelt steunfondsen in. Zo vonden we inderdaad een oplossing. Maar: Het was pas naar aanleiding van de klacht dat de school zich ten volle bewust werd van de financiële kwetsbaarheid van het gezin. Ze had de toestand te lang verkeerd ingeschat: schoolfacturen werden altijd keurig betaald, de leerling was altijd in orde met haar schoolmateriaal, had altijd een lunch mee, was altijd netjes gekleed. Moeder had al wel eens gesignaleerd dat ze hulp kreeg van familie. Maar de school had dat signaal nooit echt opgepikt. De bemiddeling zorgde voor een beter en scherper inzicht bij de school.

Contactpersoon voor elke school

Het Kinderrechtencommissariaat adviseert scholen om een contactpersoon aan te duiden bij wie ouders terecht kunnen met vragen over de bijdrageregeling, facturen en schooltoelagen. In schoolreglementen en op schoolwebsites vinden we nog te vaak geen contactgegevens.

Het is belangrijk dat scholen die contactgegevens consequent en systematisch vermelden. Niet alleen in het schoolreglement, maar ook in folders die ouders meekrijgen bij de inschrijving, op elke schoolfactuur, in relevante nieuwsberichten. Er blijven nog te vaak kansen liggen om ouders te informeren bij wie ze terecht kunnen voor ondersteuning.

Onbetaalde rekeningen mogen welbevinden van leerlingen niet ondermijnen

Scholen kunnen iets doen tegen onbetaalde schoolfacturen door een sociaal beleid dat kosten beperkt en ouders gespreid laat betalen. Het Kinderrechtencommissariaat is tevreden over Onderwijsdecreet XXIX dat ouders van leerlingen in het secundair onderwijs het recht geeft om schoolfacturen gespreid te betalen. Die mogelijkheid bestaat al langer in het basisonderwijs waar een maximumfactuur geldt. Het Kinderrechtencommissariaat vraagt om ook in het secundair onderwijs een maximumfactuur wettelijk te verankeren. Voor heel wat ouders is het niet evident om facturen in één keer te moeten betalen.

Verschillende ministers van Onderwijs en de Commissie Zorgvuldig Bestuur onderstrepen al dat schoolkosten en onbetaalde schoolrekeningen iets zijn tussen school en ouders waar de leerling zelf niets mee te maken heeft. Betwistingen rond onbetaalde schoolrekeningen mogen geen negatieve weerslag hebben op de pedagogische relatie tussen leerling en school. Het recht op onderwijs van het kind en gelijke onderwijskansen hebben voorrang op discussies over geld.

Als een school vaststelt dat een ouder niet volgens de afspraken betaalt, moet ze dat opnemen met de ouder zelf of met andere opvoedingsverantwoordelijken. Het Kinderrechtencommissariaat krijgt klachten als leerlingen daar zelf op aangesproken worden, vaak in het bijzijn van klasgenoten. Dat schaadt het welbevinden van de leerling. Leerlingen voelen zich niet meer welkom en gestigmatiseerd. Armoede zet druk op het opbouwen van een evenwichtig zelfbeeld. Klachtenonderzoek toont de negatieve impact van de school op dat vanzelf al kwetsbare zelfbeeld.

Waarborg niet betaald? Naar een andere school

Een internaatbeheerder meldt dat een intern naar een school overstapte die werkt met laptops. De moeder heeft het financieel moeilijk. Toen ze haar dochter inschreef, hoorde ze dat ze gespreid

kon betalen. Ze gaf haar dochter wat cash geld mee om al een deel van de waarborg te betalen. De school weigerde dat en eiste het volledige bedrag ineens. Blijkbaar kon gespreid betalen niet voor de waarborg.

De volgende dag sprak de adjunct-directeur het meisje aan in een volle refter: 'Je mag pas terug naar school komen als de hele waarborg betaald is.'

De internaatbeheerder ging mee naar de school. De directie bevestigde het verhaal en verwees naar het schoolreglement dat stelt dat de inschrijving pas definitief is als de schoolkosten betaald zijn.

De moeder besloot uiteindelijk haar dochter in te schrijven in een andere school. Daardoor moest ze na zes jaar ook naar een ander internaat.

Het meisje van 14 kreeg heel sterke gevoelens van verwerping, niet meetellen en zich niemand voelen. Een meisje dat al veel extra zorg nodig heeft om te kunnen slagen.

De internaatbeheerder wilde de situatie aanklagen omdat hij vindt dat een 14-jarige niet verantwoordelijk is voor de financiële situatie thuis.

Het Kinderrechtencommissariaat onderzocht de klacht en beoordeelde ze als gegrond: de school beschadigde haar pedagogische relatie met de leerling, bracht het recht op onderwijs in het gedrang en ging onzorgvuldig om met gelijke onderwijskansen en met privacygevoelige informatie.

Omgaan met privacygevoelige informatie

Informatie over geldproblemen en onbetaalde rekeningen is privacygevoelig. Vertrouwelijkheid en discretie zijn dan sleutelbegrippen. Het is belangrijk de communicatie te stroomlijnen tussen alle geledingen op school, van directie tot secretariaat. Goede afspraken over wie wat communiceert en onderling overleg kan vervelende situaties voorkomen.

Leerlingen krijgen het gevoel niet welkom te zijn op de school. Het toont opnieuw hoe belangrijk het is dat een school de gezinssituatie in kaart brengt, signalen capteert, en tegelijk discreet omspringt met deze informatie en vooroordelen vermijdt.

Schooluitstappen als uitsluitingsmechanisme

Schooluitstappen zijn niet voor iedereen financieel haalbaar. In meldingen van ouders horen we bezorgdheid over de betaalbaarheid van schooluitstappen, over klasgenoten die niet meekunnen op uitstap omdat hun ouders niet kunnen betalen. Leerkrachten en leerlingenbegeleiders signaleren ons dat ook of vragen waar ze terecht kunnen voor ondersteuning om het in hun eigen school bespreekbaar te maken en aan te pakken.

Het Kinderrechtencommissariaat vraagt scholen om er altijd naar te streven dat iedereen kan meedoen met de activiteit, los van het financiële aspect. Wij begrijpen dat dat geen gemakkelijke opdracht is.

Drie leerlingen kunnen niet mee op uitstap

Een leerkracht in het buitengewoon onderwijs meldt: We gaan met klassen op driedaagse uitstap. Drie van de dertig leerlingen kunnen niet mee om financiële redenen. Ik probeerde zelf actie te ondernemen: een benefiet organiseren, serviceclubs aanspreken en verdere mogelijkheden onderzoeken. Maar ik werd teruggefloten door mijn directeur. Hij vond het niet eerlijk tegenover andere ouders en het zou als een lopend vuurtje rondgaan. De volgende jaren zouden we in de miserie zitten als de groep niet-betalers groter zou worden. Zelf betwijfel ik dat ten zeerste. Maar dan nog kan een leerling OVI daar toch zelf niets aan doen? Het doet me pijn en baart me zorgen. Zijn de gelijke onderwijskansen dan niets meer waard? Hebben jullie een zicht op de aanpak van andere scholen?

Het Kinderrechtencommissariaat erkent de klacht en verwijst de leerkracht door naar de eigen koepel. We informeren over en verwijzen door naar het project Samen Tegen Onbetaalde Schoolfacturen (STOS), Schulden Op School vzw en relevante artikels op Klasse.

Ook als ze samenwerkt met een boekhandelaar, moet de school coördinator blijven

Voor boeken schakelen secundaire scholen vaker boekhandelaars in. Die kunnen extra voorwaarden stellen of eisen dat de boeken onmiddellijk betaald worden. Verschillende ministers van Onderwijs en de Commissie Zorgvuldig Bestuur wezen al op het gevaar van stigmatisering als leerlingen uitgesloten worden van de georganiseerde verdeling van leermiddelen. Dat is in strijd is met de doelstelling van maximaal gelijke behandeling. Ook als ze samenwerkt met een externe firma, blijft de school zelf verantwoordelijk.

Het Kinderrechtencommissariaat vraagt schoolbesturen en scholen om coördinator te zijn en te blijven: onder andere door de controle te houden over de samenwerking met een leverancier, door ouders te ondersteunen om boeken te bestellen en te betalen, door actief op te volgen wie nog niet al zijn boeken heeft en door samen met de ouders een oplossing op maat uit te werken.

Al eind oktober en nog geen schoolboeken

Een internaatbeheerder meldt eind oktober 2018 dat een intern nog altijd zijn schoolboeken niet kreeg. Het internaat bestelde en betaalde eind augustus de boeken bij de boekhandelaar. Begin oktober betaalde het internaat ook een achterstallige factuur via een deurwaarder. Eind oktober zijn de boeken nog altijd niet geleverd. De leerling moet zich nog altijd behelpen met kopieën. De internaatbeheerder vraagt de Klachtenlijn om hulp.

De Klachtenlijn bemiddelde. We spraken met de school, de deurwaarder en de boekhandelaar. We stelden vast dat iedereen naar elkaar keek en dat er te weinig gecommuniceerd werd. De school zei niets te kunnen doen en verwees naar de deurwaarder. De deurwaarder bevestigde de betaling van de achterstallige factuur en verwees naar de boekhandelaar. Die verwees naar de leerling en de school om de boeken opnieuw te bestellen. Want de bestelling van eind augustus was al lang geannuleerd door de achterstallige betaling. Al die informatie stroomde niet door, waardoor de leerling kind van de rekening is. De Klachtenlijn

drong er bij de school op aan dat zij samen met de leerling de boeken opnieuw zou bestellen. Want de school blijft verantwoordelijk, ook als ze samenwerkt met een externe firma. We volgden alles op tot de leerling effectief zijn schoolboeken kreeg.

Doe de boekencheck

Het Kinderrechtencommissariaat gaf een presentatie op de stuurgroep van Samen tegen Onbetaalde schoolfacturen (STOS). We focusten op leerlingen die zonder boeken in de klas zitten doordat er nog facturen van de boekhandelaar openstaan. Wat kan wel en niet? Wat zijn de rechten van leerlingen? Wat hoort een school te doen als ze samenwerkt met externe leveranciers?

Op basis van het kinderrechtenverdrag, de regelgeving en de uitspraken en adviezen van de Commissie Zorgvuldig Bestuur stelde het Kinderrechtencommissariaat dat scholen de opdracht hebben om elke dag opnieuw de rechten van kinderen te respecteren, te beschermen en te realiseren. Ook als ze samenwerkt met een externe firma, behoudt de school zelf verantwoordelijkheid en heeft ze de opdracht om hierover een beleid te ontwikkelen.

De STOS-stuurgroep concludeerde dat nog altijd veel scholen en schoolbesturen zich niet bewust zijn van hun verantwoordelijkheid om te zorgen dat hun leerlingen kunnen werken met het nodige schoolmateriaal. De stuurgroep besloot dat er een stevige sensibiliseringsactie nodig is om iedereen daarvan bewust te maken. Samen tegen Onbetaalde Schoolfacturen riep 16 september 2019 uit tot Nationale Boekencheckdag. Het Kinderrechtencommissariaat steunt deze actie.

► <https://www.boekencheck.be>

Vrijwillige giften

Een basisschool mag geen rechtstreeks of onrechtstreeks inschrijvingsgeld vragen. Scholen rekenen soms op 'vrijwillige giften'. De vraag is hoe 'vrijwillig' die giften dan wel zijn? Twee jaar geleden rapporteerden we al klachten over een basisschool. De ouderkoepels hadden via

het LOP gelijkaardige klachten gekregen. Het Kinderrechtencommissariaat ondersteunde hun klacht bij de Commissie Zorgvuldig Bestuur. Die beoordeelde de klacht als gegrond waarna de school haar bijdragenbeleid en het schoolreglement aanpaste.

Klachten over 'vrijwillige' extra bijdragen blijven

Toch bleven er ook dit jaar bij het Kinderrechtencommissariaat en het LOP meldingen binnenvallen over de bewuste basisschool: de vereiste 'vrijwilligheid' van de extra giften blijft te weinig gegarandeerd. Als ouders zeggen dat ze de 'vrijwillige' extra bijdragen niet kunnen betalen, blijkt er heel wat druk uit te gaan van de school. De ouders die met ons en het LOP contact opnamen, willen uitdrukkelijk anoniem blijven. Daarom is het moeilijk om opnieuw de formele klachtenprocedure bij de Commissie Zorgvuldig Bestuur op te starten.

Het Kinderrechtencommissariaat vroeg hiervoor wel aandacht bij de onderwijsinspectie en de koepel, samen met het LOP en de ouderkoepels. De onderwijsinspectie vroeg het schoolbestuur zo snel mogelijk maatregelen te nemen om te beantwoorden aan de regelgeving over kosteloos basisonderwijs. In het vorige doorlichtingsverslag had de onderwijsinspectie ook al onregelmatigheden vastgesteld over het niet respecteren van die regelgeving. Bij een volgende doorlichting zal ze onderzoeken wat het schoolbestuur daaraan deed. Het schoolbestuur vroeg een overleg maar voor de zomervakantie van 2019 vonden we geen moment dat voor iedereen kon.

Het recht om vrijwillige bijdragen te vragen van de ouders staat niet ter discussie. Scholen moeten zich bewust zijn van de druk op het realiseren van de decretaal verplichte gelijke toegankelijkheid, kostenbeperking en bijzondere aandacht voor minder goeude ouders.

Rapport nog altijd stok achter de deur

De Commissie Zorgvuldig Bestuur veroordeelde al verschillende keren de praktijk van scholen die eind juni schoolrapporten achterhouden als er nog schoolfacturen openstaan. De minister van Onderwijs onderstreepte het ook al: Elk kind heeft recht op zijn schoolresultaten en om zijn rapport te krijgen. Dat kan nooit afhangen van of de ouders de schoolfacturen wel betaalden.

Het decreet rechtspositie verankerde in 2014 het principe in de regelgeving: 'Het meegeven van het getuigschrift en rapport kan om geen enkele reden worden ingehouden, ook niet bij verzuim door de ouders van hun financiële verplichtingen.'

Toch blijkt de vernederende praktijk nog altijd te bestaan. Het Kinderrechtencommissariaat neemt dan onmiddellijk contact op met de school en het schoolbestuur. We vragen met aandrang om het rapport onvoorwaardelijk en onmiddellijk te bezorgen. We blijven vaststellen dat scholen het wel voorstellen alsof ze het rapport onvoorwaardelijk willen afleveren, maar in werkelijkheid blijven ze er een betalingsvoorwaarde aan koppelen.

Factuur niet betaald? Schoolrapport niet mee

Begin juli meldt een tante ons dat haar nichtje haar schoolrapport niet meegekregen had omdat er nog een schoolfactuur openstond. Het meisje kreeg een B-attest, maar kon haar resultaten nog niet inkijken en beoordelen. Het gezin kon niet inschatten of ze het B-attest zouden betwisten.

De Klachtenlijn schreef de school en het schoolbestuur aan. De school reageerde dat ze het rapport weldegelijk willen afleveren, maar dat het gezin niet langskomt. De ouders vertellen dat ze weldegelijk naar school gaan maar dat ze het rapport niet meekrijgen omdat de school wil dat ze eerst de factuur betalen. Dat willen ze wel, maar gespreide betaling aanvaardt de school niet. Ook deze ouders klopten aan bij familie om de openstaande factuur te betalen. Pas dan kregen ze het rapport aangetekend opgestuurd.

2.8.

Straffen op school

De Klachtenlijn: van hulplijn tot vertrouwenspersoon

Ouders, leerlingen en professionals blijven vlot de weg vinden naar de Klachtenlijn met meldingen over sancties op school. Ze nemen met ons contact op als hun kind een gedragskaart krijgt, als ze uitgenodigd worden voor een tuchtverhoor of als ze in beroep willen gaan tegen een definitieve uitsluiting. Ze vragen wat hun rechten zijn en willen advies. De Klachtenlijn adviseert gericht.

Als er twijfel is over de redelijkheid of de wettelijke principes, verwijzen we door naar de interne klachtenprocedure of doen we een onderzoek. We luisteren naar het perspectief van de leerling, school, het CLB en andere betrokkenen. We vragen het leerlingdossier op.

Heel wat scholen doen grote inspanningen om een gunstig leef- en pedagogisch klimaat uit te bouwen. Voor scholen is het niet gemakkelijk om gedrag juist in te schatten en correct aan te pakken. Sancties zijn vaak repressief en houden het risico in dat de gedragsproblemen alleen maar groter worden. Soms helpen ook de begeleidende maatregelen van de school niet echt. Een verhaal of een klacht staat nooit op zichzelf. Soms ging er al een hele geschiedenis aan vooraf en inspanningen van verschillende mensen.

Het belang van het kind moet het centrale uitgangspunt zijn zonder afbreuk te doen aan de opdracht en de autonomie van de school. Het Kinderrechtencommissariaat vindt het vaak wenselijk en haalbaar om met de leerling, de ouders en het CLB goede afspraken te maken om verder samen te werken. Regelmatig stellen we vast dat er aangemeld is voor hulp en dat de minderjarige die hulp ook aanvaardt. Wij vinden dan dat de school er goed aan doet om de leerling aan boord te houden vanuit een positief perspectief op samenwerking, in een positief schoolklimaat. Tegelijk mag de school verwachten dat de leerling en zijn ouders engagementen nakomen.

Soms treden we in tucht- en beroepsprocedures op als vertrouwenspersoon voor minderjarigen. We bekijken dat dossier per dossier. Proportionaliteit en redelijkheid zijn onze maatstaven. We bekijken ook op welke ondersteuning van thuis of elders de minderjarige nog kan rekenen. Regelmatig ondersteunen we ouders om de brief op te stellen waarmee ze beroep aantekenen. Er is tijdsdruk, maar soms hebben ouders daar vooral te weinig schrijf- of onlinevaardigheden voor.

Klachten herstelgericht benaderen

Het Kinderrechtencommissariaat is voorstander van herstelgericht werken. Dat draagt bij tot de constructieve oplossing van conflicten en tuchtproblemen en tot een meer verbindend, respectvol en emancipatorisch schoolklimaat. Wij luisteren naar leerlingen vanuit een herstelgericht perspectief. Wat is er gebeurd? Wat is je aandeel? Wat is er nodig om te herstellen? Wat kun jij doen? Wat is daarvoor nodig? Wat kan de school doen?

Wij vragen de nodige aandacht, maatregelen en opvolging om te komen tot herintegratie en herstel. Leerlingen, ouders en professionals zitten met vragen en zorgen. Hoe zullen leerkrachten reageren op de terugkeer? Zal de leerling niet geïsoleerd worden? Ook leerkrachten en medeleerlingen zitten met vragen. De klassenraad adviseert meestal de definitieve uitsluiting. Het is dus in het belang van de leerling, zijn leerkrachten en zijn medeleerlingen dat er aandacht gaat naar het herstel van de schade en de relaties. Nog te vaak spreken zowel de leerling als de school in termen van winnaars en verliezers. Zeker als een definitieve uitsluiting nietig is door procedurefouten.

Herstel vraagt tijd en betrokkenheid. Het is cruciaal afspraken goed op te volgen. We zien dat als een gedeelde verantwoordelijkheid van directie, leerkrachten, leerlingenbegeleiding, leerling, ouders en partners zoals CLB of hulpverlening.

Kunnen we de carrousel doorbreken?

Youssef (14 jaar) wordt half februari 2019 tien dagen preventief geschorst. Hij zit pas sinds november op deze school, want in zijn vorige

school was hij definitief uitgesloten toen hij vuurwerk had doen knallen in de refter. De laatste jaren is Youssef al vier keer definitief uitgesloten. Zijn ouders zijn van in het begin open en hadden op de nieuwe school gevraagd om ze zo snel mogelijk op de hoogte te brengen als er problemen zijn. Want dat had de vorige school niet gedaan. Nu worden ze opnieuw geconfronteerd met een tuchtprocedure en zijn ze bang dat ze weer voor voldongen feiten gesteld zijn.

Onze bezorgdheid was om de negatieve carrousel van definitieve uitsluitingen te doorbreken. In zijn verhalen leek de tolerantiegrens van scholen tegenover hem steeds lager te liggen. Op deze school had hij onmiddellijk een volgkaart gekregen. De eerste weken waren positief, maar na een paar negatieve beoordelingen startte de school meteen weer een tuchtprocedure op. Zonder evaluatie, bijsturing en begeleiding.

Het Kinderrechtencommissariaat nam eerst contact op met het CLB want de begeleidende klassenraad moest nog samenkomen. Het CLB kende Youssef nog niet. Ze hoorden dat enkele leerkrachten bang zijn van hem. Naar aanleiding van de begeleidende klassenraad las het CLB in Youssefs dossier dat er al wel eerder geprobeerd was om hulpverlening op te starten. We bespraken onze bekommernissen.

Na de klassenraad nam de leerlingenbegeleider contact op met ons. Hij zit de klassenraden voor en bij een tuchtprocedure brengt hij ook zelf een advies uit aan de directeur, los van de klassenraad. Zijn eerste gevoel was dat er niet veel aan de hand is. Op basis van het leerlingvolgsysteem en de gedragskaarten adviseerde hij aan de directeur dat een uitsluiting buiten proportie en onredelijk zou zijn. De klassenraad kwam opnieuw samen. Die verliep heel emotioneel. Sommige leerkrachten voelden zich sterk geïntimideerd, verbaal en fysiek. De Klachtenlijn vroeg om daar als school mee aan de slag te gaan en begeleiding op te starten. Op school werkt er een opgeleide hergo-moderator.

Iemand van de Klachtenlijn ging ook naar het tuchtverhoor. Youssef kreeg de kans om zijn versie van enkele verhalen te vertellen, hoe zijn relatie met leerkrachten van in het begin moeilijk zat, hoe weinig vertrouwen hij heeft in leerkrachten en daardoor verkeerd reageert. Hij zei dat hij

daaraan wil werken. Ook de directeur toonde begrip voor de moeizame relatie van Youssef met sommige leerkrachten. Herstelgerichte oplossingen werden voorgesteld. Met Youssefs moeder werd besproken welke hulp Youssef vroeger al kreeg. De moeder zei dat die hulp nooit lang bleef duren omdat ze het niet kon betalen. Ook omdat ze na de definitieve uitsluitingen extra geld moest uitgeven aan leer materiaal.

Na het tuchtverhoor besloot de directeur de tuchtprocedure te stoppen. Youssef kon aan boord blijven en er werden maatregelen uitgewerkt. Er werd een traject opgestart met Arktos om te werken aan band tussen hem en de leerkrachten. Niet alleen met Youssef, maar ook met het leerkrachtenteam werd een traject gestart. De Klachtenlijn volgde via Youssef alles nog verder op.

”

Tuchtmaatregelen in de lagere school

Tuchtmaatregelen zijn mogelijk in alle onderwijsniveaus, behalve op de kleuterschool. Begin juni 2019 was er in de media opnieuw aandacht voor het toenemend aantal tuchtmaatregelen voor lagereschoolkinderen. In het schooljaar 2017-2018 werden in het basisonderwijs 157 kinderen tijdelijk geschorst en 71 definitief uitgesloten. Dat zijn drie keer zoveel tijdelijke schorsingen en twee keer zoveel definitieve uitsluitingen als vijf jaar geleden. De cijfers komen uit het jaarverslag van de CLB's.

- ▶ Het CLB in cijfers: schooljaar 2017-2018, Internettensamenwerkingscel (2019), <http://www.vclb-koepel.be/over-ons/jaarcijfers-clb-sector>

Het Kinderrechtencommissariaat ziet al langer dat tuchtmaatregelen in het basisonderwijs geen uitzondering meer zijn. We vroegen er eerder al aandacht voor. Gesprekken met ouders en met jonge definitief uitgesloten kinderen leren ons hoe ingrijpend zo'n uitsluiting is. Professionals wijzen op mogelijk blijvende gevolgen. Op jonge leeftijd zijn kinderen nog helemaal niet trots op hun uitsluiting en ook hun beeld van school verandert. Ze gaan school associëren met angst,

frustratie, stress en uitsluiting. Een definitieve uitsluiting helpt niet. Integendeel zelfs: professionals die jongeren begeleiden, melden ons dat veel kinderen pas dan echt vertrekken voor een moeilijk parcours. Hoe meer we dat kunnen voorkomen, hoe beter. Om dat te realiseren, kijkt het Kinderrechtencommissariaat niet alleen naar de school. Ook welzijn en de ouders hebben daar een opdracht.

“

Verzuurd

Abdil zit in het zesde leerjaar en wordt in februari 2019 van school gestuurd na grof taalgebruik, negatief leiderschap en omdat begeleidende maatregelen geen verbetering brachten. Zijn moeder meldt de Klachtenlijn dat de relatie tussen haar en de school al een tijdje verzuurd is nadat ze een andere zoon weggehaald had na een conflict met de directeur. De directeur en de klasjuf spreken niet meer met haar. De laatste weken liep de communicatie via de coördinerend directeur van het schoolbestuur. Het gezin heeft zes kinderen die in drie scholen zitten. Moeder wil voorkomen dat Abdil voor de laatste maanden van zijn lagereschooltijd nog van school moet veranderen. Ze erkent dat haar zoon moeilijk hanteerbaar is. Er is contextbegeleiding thuis en bij de jeugdrechtbank kennen ze Abdil ook. Moeder vraagt of de Klachtenlijn kan helpen.

De Klachtenlijn luisterde naar de moeder, Abdil, de directeur, de coördinerend directeur, het CLB en de contextbegeleider. De consulente kregen we niet aan de lijn. Als bemiddelaar stonden we de moeder bij voor de beroepscommissie. We vroegen ook dat Abdil gehoord zou worden, maar dat zou volgens de beroepscommissie een procedurefout zijn. We vertolkten mee de stem van Abdil die ons gezegd had dat zijn klasgenoten elkaar al jaren kennen. Iedereen helpt elkaar en ze maken veel plezier. Hij begrijpt niet dat de school hem de negatieve leider noemt. Hij begrijpt wel dat de klas het de juf niet gemakkelijk maakt. Abdil vertelt dat hij regelmatig boos is op de juf als zij hem verschillende keren niet aanduidt als hij zijn vinger opsteekt. Als de juf hem dan uit de klas zet, moet hij zijn zandloper meenemen die aangeeft hoe lang hij nog in de gang moet blijven. Dat is volgens Abdil zijn enige begeleidende maatregel. Hij is ook één keer op gesprek moeten gaan met de zorgcoördinator.

Maar die is sinds enkele weken ziek en nog niet vervangen. De gesprekken met de school, het CLB, de contextbegeleider en de documenten die we konden inzien, bevestigen het perspectief van Abdil. Daarnaast was er nog een aanmelding bij het centraal meldpunt. Dat stelde overleg voor tussen alle betrokken partners, maar de schooldirecteur wilde daar niet aan meewerken. Het Kinderrechtencommissariaat vindt dat een gemiste kans en vond de begeleidende maatregelen en inspanningen van de school toch wat beperkt. We vonden dat het conflict tussen school en moeder de bovenhand had genomen. Het was ondertussen maart. Was het dan redelijk om Abdil dan nog – in zijn zesde leerjaar – te laten veranderen van school? De volgende week was er overleg gepland met de consulent, thuisbegeleiding, CLB en ouders. We vroegen om dat als een opportuniteit voor de school te zien en erbij aan te sluiten. Om te komen tot afspraken om de laatste maanden door te komen. We vroegen de beroepscommissie daar rekening mee te houden. Bij de moeder hoorden we bereidheid om hieraan mee te werken. Daarnaast wezen we op procedurefouten: de moeder was niet gehoord en ze had geen inzage gekregen in het tuchtdossier. De beroepscommissie hield daar allemaal geen rekening mee en bevestigde in een korte brief de definitieve uitsluiting.

”

Alle tuchtmaatregelen monitoren wordt mogelijk

Vanaf 1 september 2019 breidt AGODI de webservice met de registratie van de definitieve uitsluitingen in het secundair onderwijs uit naar het basisonderwijs. Naast de definitieve uitsluitingen registreren de scholen daar dan de tijdelijke uitsluitingen en preventieve schorsingen.

Het Kinderrechtencommissariaat vroeg in zijn dossier Straffe School (2015) om via Discimus een verfijndere registratie mogelijk te maken om ook het aantal definitieve uitsluitingen in het basisonderwijs en het profiel van de uitgesloten leerlingen in kaart te brengen. Voor ons blijft de onderwijsinspectie het meest geschikt om die monitoring te coördineren. Permanente monitoring moet scholen toelaten hun sanctiebeleid te evalueren en bij te sturen.

Bijzondere aandacht voor opvang

Bij de uitbreiding van de webservice naar het basisonderwijs maken we een belangrijke kanttekening. Als de leerling op school is in de periode van de tuchtmaatregel, krijgt hij geen afwezigheidscode. Als de leerling tijdens een tuchtmaatregel op school verwacht wordt maar afwezig is, registreert de school de afwezigheid van de leerling met de gepaste code. Daardoor riskeren we het aantal geregistreerde tuchtmaatregelen te onderschatten, zeker in het basisonderwijs. Want van het decreet basisonderwijs moet de basisschool bij een tuchtmaatregel of een preventieve schorsing de leerling toch opvangen, behalve als ze voor de ouders motiveert waarom opvang niet haalbaar is.

Een tuchtmaatregel betekent dat de leerling de lessen en schoolactiviteiten niet mag volgen. Als de school voor opvang zorgt (basisscholen omdat ze verplicht zijn, secundaire scholen omdat ze ingaan op de vraag van de ouders), dan komt die opvang er vaak op neer dat de leerlingen in complete afzondering zitten. Ze mogen geen contact hebben met medeleerlingen, ook niet in de speeltijd. Hun boterhammen eten ze ook in afzondering. Een opvangregeling in afzondering breekt in op de integriteit van de leerling. Leerlingen en ouders ervaren het als criminaliserend, als buiten proportie. Daarom kiezen ze er soms voor om hun kind thuis te houden. Bij de nieuwe registratieafspraken zal dat een vertekend beeld geven. En vooral in het basisonderwijs is opvang voor de ouders belangrijk. Het hoort deel te zijn van het bredere schoolbeleid.

Het Kinderrechtencommissariaat vraagt verder dat opvangmoeilijkheden bespreekbaar zijn, met name in het tuchtverhoor. Ook daarom is het belangrijk om de tuchtprocedure altijd correct te volgen. Opvangmoeilijkheden zijn soms onderwerp van bemiddeling.

“

Opvangprobleem

Vrijdagnamiddag 14.30 u. Een moeder belt naar de Klachtenlijn. Net daarvoor heeft de directeur van de basisschool haar gebeld dat haar zontje van 10 maandag en dinsdag twee dagen tijdelijk uitgesloten is. Hij mag niet naar school komen.

De directeur zegt dat de school organisatorisch niet in staat is om opvang te regelen. De moeder vraagt of er geen andere regeling mogelijk is, want dit stelt haar voor een opvangprobleem. Zij en haar man moeten minstens een week op voorhand een vrije dag aanvragen. Er zijn geen grootouders of andere mensen die hun zoontje kunnen opvangen. De directeur zegt dat dat niet zijn probleem is. Wat nu?

De Klachtenlijn bemiddelde nog die vrijdagmiddag bij de directeur. Die ging akkoord met ons voorstel om de twee dagen uitsluiting te verplaatsen naar dagen waarop de moeder wel thuis is. We vroegen de directeur altijd rekening te houden met de opvangmogelijkheden van ouders, bijvoorbeeld door daar in het tuchtverhoor naar te vragen. We wezen erop dat een correcte tuchtprocedure daarom belangrijk is.

”

Definitieve uitsluitingen het hele schooljaar door

Trend in het secundair onderwijs voorlopig bevestigd

Door het verplichte beleid voor leerlingenbegeleiding sinds 1 september 2018 gaan meer scholen hopelijk meer preventief werken in de fase van de brede basiszorg en vanaf de fase van de verhoogde zorg een beroep doen op het CLB. Op termijn zou daardoor het aantal definitieve uitsluitingen moeten dalen.

De trend van de laatste schooljaren blijft voorlopig bevestigd. Het aandeel definitieve uitsluitingen blijft constant. Voor het secundair onderwijs ging het in het schooljaar 2017-2018 om 0,73% of 3.333 leerlingen. Bijna de helft van die leerlingen zitten in het bso (1.580), vooral in de tweede graad (1.005).

De Netwerken Samen tegen Schooluitval ontwikkelden samen met heel wat partners de leidraad 'Wegen naar nieuwe kansen: leidraad bij de preventie van en omgang met regel- en normovertredend gedrag'. Die leidraad toont hoe de efficiëntie van een reactiebeleid beter kan door te investeren in de kwaliteit van de pedagogische relatie. De leidraad werd verspreid door het

departement Onderwijs en moet scholen, CLB-medewerkers, pedagogische begeleiders en LOP-deskundigen inspireren en ondersteunen. Het Kinderrechtencommissariaat bezorgde zijn overwegingen en aanbevelingen aan de werkgroep uitsluitingen van LOP Brussel Basis.

Ernstige overtredingen, zwaarste maatregelen?

Leerlingen worden van school gestuurd na ernstige overtredingen van leefregels. Vaak gaat het om eenmalige feiten. Voorbeelden zijn een zware vechtpartij, diefstal, drugsbezit, met werktuigen gooien, afpersen of identiteitsdiefstal. Scholen moeten die situaties ernstig nemen en dat er een sanctie volgt zal het Kinderrechtencommissariaat nooit betwisten. Toch kijken ze nog te vaak naar het feit op zich om te reageren met een definitieve uitsluiting. Vanuit redelijkheidsoverwegingen en subsidiariteit zijn we vragende partij om meer te werken met hersteltrajecten. We vinden het belangrijk om naast de straf de leerling te helpen omgaan met de problemen die aan de oorzaak liggen van de overtreding. En dat de school de leerling aan boord probeert te houden.

“

Gevaarlijke tiener of tiener in gevaar?

De Klachtenlijn werd gebeld door een Belgisch-Nederlands samengesteld gezin. Vader is Nederlander en gedeeltelijk invalide. Jaren geleden kwam hij naar België nadat hij zijn huidige Belgische vrouw had leren kennen. Sinds twee jaar woont ook zijn zoon Luuk bij hen. Die is 16 en werd in 2017 door de Nederlandse rechtbank onder volledige voogdij toegewezen aan zijn vader na zware verwaarlozing in Nederland. In België werd onmiddellijk het OCJ en thuisbegeleiding ingeschakeld. Luuk heeft ADHD, ASS en PTSS. Vorig jaar probeerde hij zelfmoord te plegen. Hij staat al twee jaar op de wachtlijst voor opname in de psychiatrie. Ondertussen gaat Luuk bijna elke week naar TEJO.

Zijn schoolloopbaan in België loopt moeilijk. Eerst was het zoeken naar een passende studierichting, en Luuk werd al gauw slachtoffer van ernstig pestgedrag. In overleg met CLB, OCJ en thuisbegeleidingsdienst werd gekozen om de kinderen dit schooljaar op internaat te laten gaan. In

de zomer van 2018 schreven de ouders Luuk in. Ze vertelden over zijn zware rugzak. De ouders vroegen hulp en opvolging door het CLB.

Het schooljaar is nu twee maanden bezig en het loopt goed. Het OCJ kreeg ook al positieve feedback van de school en van het internaat. Luuk kreeg wel een opmerking omdat hij te laat op school kwam en een straf omdat hij rookte op een plaats waar dat niet mag.

Vorige week belde Luuk in paniek naar zijn vader. Een medeleerling moest door zijn schuld naar het ziekenhuis. Die jongen vraagt een klasgenote om naaktfoto's. Luuk had gevraagd om het meisje gerust te laten. Er kwam duwen en trekken van. Toen Luuk in een wurggreep gehouden werd, maakte hij zich los en gaf hij een vuistslag. De jongens gingen uit elkaar. Een kwartier later werd die andere jongen naar het ziekenhuis gebracht. Luuk is bang. Zijn vader belt de directeur. Die stelt hem gerust. Ja, er was een vechtpartij, maar het viel wel mee. De jongen is wel voor onderzoek naar het ziekenhuis. In het weekend voelt Luuk zich heel slecht. Maandagochtend belt Luuk opnieuw in paniek naar zijn vader. Hij is preventief geschorst en zit in afzondering. De directeur zei hem dat hij waarschijnlijk van school gestuurd wordt. De ouders gaan naar de school. Daar zegt de directeur dat de medeleerling het misschien niet zal overleven en als hij het wel overleeft, houdt hij er wellicht een hersenletsel aan over. De ouders schrikken enorm. Ondertussen had Luuk een spijtbrief geschreven die besproken werd op de klassenraad. De ouders worden uitgenodigd voor het tuchtverhoor. Intussen blijkt de jongen gewoon weer les te volgen op school. De ouders bellen de Klachtenlijn om zich te informeren over de rechten van Luuk en vragen of wij kunnen meegaan naar het tuchtverhoor.

De Klachtenlijn sprak met de ouders, Luuk, het OCJ, de schooldirectie, het vorige en het huidige CLB, de schooldirectie. OCJ, CLB en Klachtenlijn deelden de bezorgdheid dat de school alleen naar het incident kijkt en niet samenwerkt met de partners. De directeur besloot Luuk definitief uit te sluiten. De ouders waren erg ontgoocheld in de school en tekenden geen beroep aan. Voor hen was het wel belangrijk dat de twee kinderen samen op internaat konden blijven. De school die Luuk wegstuurde, beheert ook het internaat. We maakten die bezorgdheid over aan de schooldi-

recteur en aan de internaatbeheerder die bevestigde dat Luuk op het internaat kon blijven.

De ouders vroegen samen met het OCJ en de Klachtenlijn een gesprek met de algemeen directeur van de scholengroep en met de CLB-directeur. Die erkende dat de schooldirectie zich liet meeslepen door eenzijdige emotionele berichten van de ouders van de jongen, dat er niet genoeg rekening gehouden was met de kwetsbaarheid van Luuk en dat de school te weinig samenwerkte met de geïnstalleerde hulp. Luuk blijft in dezelfde scholengroep en in het internaat. De algemeen directeur en de CLB-directeur engageerden zich om de situatie en kansen van Luuk goed op te volgen. Na Pasen werd Luuk lang opgenomen in de psychiatrie voor observatie.

”

Einde schooljaar slaagkansen vrijwaren

Ook in de laatste weken van het schooljaar worden er nog scholieren definitief uitgesloten, tot zelfs net vóór de examens in juni. Een andere school vinden wordt dan erg moeilijk, soms zelfs onmogelijk.

Bij een definitieve uitsluiting in de loop van het schooljaar blijft de leerling ingeschreven tot zijn inschrijving in een andere school. Administratief is de leerling gewettigd afwezig na een tuchtmaatregel. Als hij geen andere school vindt, komt de leerling op het einde van het schooljaar toch in aanmerking voor evaluatie en studiebekrachtiging.

Het Kinderrechtencommissariaat vindt het niet redelijk om een leerling in de laatste weken van een schooljaar te vragen om toch nog te veranderen van school. Dat houdt in: nieuwe leermaterialen moeten kopen, nieuwe leerkrachten en hun verwachtingen leren kennen. Het Kinderrechtencommissariaat vraagt niet om de definitieve uitsluiting ongedaan te maken, wel om de slaagkansen van de leerling te vrijwaren. We bemiddelen voor een examenregeling. We vinden het een krachtig gebaar als de leerling wel nog de kans krijgt om zijn examens af te leggen of om een opdracht te maken. Omdat de

leerling definitief uitgesloten blijft, heeft hij geen toegang tot de lessen en is hij dus aangewezen op zelfstudie. We zien deze leerlingen meestal slagen voor hun schooljaar.

Thuis sinds maart, examenregeling in juni

In mei bellen ouders de Klachtenlijn voor hun zoon van 17 jaar. Hij zit thuis sinds half maart. Toen werd hij twee weken preventief geschorst na vermeende betrokkenheid bij een diefstal op school. Hij bleek er niets mee te maken te hebben, wat de directeur bevestigde, maar toch bleef de directeur bij de definitieve uitsluiting wegens veelvuldig te laat komen, negatief leiderschap, niet luisteren naar leerkrachten, niet in orde zijn met materiaal. De zoon had geen volgkaart of contract. Hij werd nooit eerder geschorst. Wel is hij een paar keer moeten nablijven voor te laat komen. Sinds 28 maart 2019 is hij definitief uitgesloten. De ouders belden het CLB en zeven scholen. Die scholen zeggen allemaal dat ze volzet zijn. Van één school kregen ze een weigeringsattest. De ouders tekenden geen beroep aan. Het CLB stelde een overstap voor naar deeltijds onderwijs, maar dat zien zoon en ouders niet zitten. Dat zeiden ze ook aan het CLB op 4 april. Ze vroegen of hun zoon toch nog zijn examens kon afleggen in zijn school. Het CLB ging dat opnemen met de school, maar de ouders hoorden tot twee weken na de paasvakantie niets meer van het CLB. Ze zouden terugbellen, maar dat gebeurt niet. Ondertussen is het mei.

De Klachtenlijn vroeg het CLB en de schooldirectie een examenregeling. De school was daartoe bereid en de directeur bekeek met de leerkrachten wat nodig was om te kunnen beoordelen of de leerling de doelstellingen van de studierichting haalde. Er werd een examenregeling opgesteld.

Volgende week starten de examens

Op 4 juni, net voor de eindexamens van haar 7^e jaar secundair, krijgt de Klachtenlijn telefoon van Rachelle (18). Het is het eerste jaar dat Rachelle op deze school zit. Een paar dagen geleden wer-

den zij en haar ouders uitgenodigd voor een tuchtgesprek naar aanleiding van een incident op een interscholenkamp. De laatste avond van dat kamp was er een fuif. Rachelle heeft het toen met drie vrienden wel erg bont gemaakt onder invloed van alcohol. De school startte een onderzoek en de klassenraad concludeerde dat een tuchtsanctie nodig was. Na de tuchtprocedure wordt beslist dat Rachelle meteen definitief uitgesloten wordt. Maar volgende week beginnen de examens. De school oppert dat Rachelle zich nog kan inschrijven in een andere school om daar mee te doen met de examens. Haar schoolresultaten zijn redelijk, waardoor ze volgens de directie nog kans op slagen heeft. Rachelle ging aankloppen bij een andere school, maar die raadde haar af om zich daar nog in te schrijven: de leerstof is niet helemaal dezelfde, waardoor haar slaagkansen toch beperkt zijn. Rachelle en haar moeder vragen de hulp van de Klachtenlijn.

Omdat het dringend is, gaat de Klachtenlijn onmiddellijk bemiddelen met de school. Al sinds september loopt er voor Rachelle een volgtraject wegens ongepast gedrag. Naast individuele begeleiding werden verschillende ordemaatregelen genomen, waaronder een contract wegens spijbelen, weerspannigheid, regels niet naleven, les verstoren en ongepast gedrag. Een leerlingenbegeleider heeft dat contract het hele schooljaar netjes opgevolgd met Rachelle. Voor de tuchtprocedure en de ondersteuning, herstelkansen en remediëring, valt niets aan te merken op de inspanningen van de school.

Rachelle en haar moeder geven toe dat zij voor het grootste deel zelf verantwoordelijk is voor wat haar nu overkomt, maar vinden de sanctie wel erg zwaar en willen daar iets tegen doen. Ook bij de Klachtenlijn vinden we dat scholen heel omzichtig moeten omspringen met definitieve uitsluitingen vlak vóór de examens. We vragen de school om heel uitdrukkelijk de uitsluiting met onmiddellijke ingang te motiveren. Zeker op een moment waarop een inschrijving in een andere school onmogelijk is en Rachelle alle mogelijkheden ontnomen wordt om examens af te leggen. Alternatieven met een minder grote impact werden niet overwogen, zoals examens in een afzonderlijk lokaal. Naar het oordeel van de Klachtenlijn is de sanctie buiten proportie en onredelijk. De directie belooft de sanctie opnieuw ter sprake te brengen op de klassenraad. Tegelijk

adviseren we Rachelle en haar ouders om in beroep te gaan voor als de klassenraad de sanctie niet zou herzien. We helpen het beroep op te stellen. Uiteindelijk blijft de klassenraad inderdaad bij zijn advies en de directie wil niet verder doordrukken. In beroep krijgt Rachelle gelijk en kan ze toch meedoen met de examens die ondertussen al lopen. Nu moet ze twee examens per dag afleggen, wat opnieuw een hypotheek kan leggen op haar slaagkansen. Rachelle haalt uiteindelijk toch haar diploma.

”

Leerlingen die definitief uitgesloten worden op het einde van het schooljaar, hebben het recht om tot dan de lessen bij te wonen. De regels zijn daar duidelijk over. Na een beslissing tot uitsluiting op het einde van het schooljaar moet de leerling toch nog kunnen meedoen aan de examens of proeven van dat schooljaar om zo zijn slaagkansen te vrijwaren. Sommige scholen blijven dat zien als een gunst. Het Kinderrechtencommissariaat krijgt daar elk jaar vragen en klachten over.

Betere rechtsbescherming nodig bij definitieve uitsluitingen

In onze jaarverslagen ging het al vaker over beroepscommissies. Vaak gaan ouders niet in beroep, ook al zijn er aanwijzingen dat de maatregel buiten proportie is of dat de school de tuchtprocedure niet correct volgde. Ouders hebben weinig vertrouwen in de beroepscommissie omdat die onder de schoolstructuur valt. Leerlingen zijn bang gevisieerd te worden als de definitieve uitsluiting vernietigd wordt.

We vinden het belangrijk de beroepsprocedure altijd zorgvuldig te volgen. Het schoolbestuur regelt de werking van de beroepscommissie. We vragen dat de beroepscommissies altijd gebruiken van hun volle bevoegdheid, beslissingen motiveren en evenwaardig belang hechten aan de perspectieven van school, leerling en ouders. We vragen het schoolbestuur de externe leden in een beroepscommissie zorgvuldig te kiezen. We zijn voorstander van leden die helemaal onafhankelijk zijn van het schoolbestuur en de school. Dat zijn belangrijke aandachtspunten want het

beroep is schoolintern, waardoor je de objectiviteit en onafhankelijkheid van de procedure in twijfel kunt trekken.

“

Zorgvuldige beroepscommissie?

Ouders schrijven naar de Klachtenlijn nadat de beroepscommissie de definitieve uitsluiting van hun zoon (14 jaar) bevestigd had. De jongen werd vanaf de paasvakantie definitief uitgesloten. De ouders stelden op de beroepscommissie de redelijkheid van de maatregel in vraag. Ze vroegen om de maatregel te laten ingaan vanaf 30 juni. De ouders hebben vragen bij het verloop van het beroep. Toen ze aankwamen, zaten de directeur en de klastitularis al binnen. De toelichting van de school hebben ze niet gehoord, terwijl de vertegenwoordigers van de school er wel bij waren toen zij gehoord werden. Na afloop nam de beroepscommissie de beslissing in beraad. De directeur en de klastitularis mochten blijven, terwijl de ouders gevraagd werd om te vertrekken. Is de beroepscommissie onpartijdig verlopen volgens de Klachtenlijn?

Op basis van de informatie van de ouders vindt de Klachtenlijn dat de beroepscommissie zorgvuldiger had kunnen werken. Toen ze de verschillende partijen hoorde, had ze voor de evenwaardigheid beter de school en de ouders ofwel allemaal samen ofwel allemaal apart gehoord. De directeur en de klastitularis zijn geen leden van de beroepscommissie en mogen dus niet mee beslissen, en niet bij de bespreking en de eventuele stemming van de beroepscommissie zijn. Dat zou geen correcte toepassing van de wetgeving zijn (onbehoorlijkheidsnorm). De ouders hebben vastgesteld dat de directeur en de klastitularis niet samen met hen het lokaal verlieten. De Klachtenlijn begrijpt dat dat bij de ouders vragen oproept en vindt dat ook niet zorgvuldig. Maar dat betekent nog niet dat vaststaat dat ze ook effectief bij de bespreking, beslissing en eventuele stemming door de beroepscommissie waren.

Op vraag van de ouders informeerden we ze over een mogelijke stap naar de Raad van State. Na lang wikken en wegen, besloten de ouders om toch niet verder te gaan. Een advocaat nemen, leek toch een stap te ver.

”

Maak de Commissie Leerlingenrechten bevoegd voor definitieve uitsluitingen

Het Kinderrechtencommissariaat blijft vaststellen dat beroepscommissies definitieve uitsluitingen bevestigen, zelfs als de beslissing niet strookt met de onderwijsbepalingen en met het schoolreglement. De drempel naar de Raad van State is voor ouders veel te hoog. Daarom vraagt het Kinderrechtencommissariaat de bevoegdheid van de Commissie Leerlingenrechten uit te breiden zodat die in beroep bevestigde definitieve uitsluitingen kan toetsen aan de onderwijsregelgeving. Dat zal scholen stimuleren om de formele procedures beter te volgen en de kans vergroten dat fouten in de interne beroepsprocedure rechtgezet worden. Dat is goed voor de rechtsbescherming van leerlingen. Hopelijk gaan scholen dan ook het proportionaliteitsbeginsel meer serieus nemen en leerlingen minder snel definitief uitsluiten. Voor definitieve uitsluitingen na de paasvakantie pleit het Kinderrechtencommissariaat er zelfs voor dat ouders in eerste lijn beroep kunnen aantekenen bij de Commissie Leerlingenrechten.

- ▶ Kinderrechtencommissariaat, Memorandum regionale, federale en Europese verkiezingen van 26 mei 2019, *Voorstellen voor een meer kindvriendelijke toekomst*, 2018-2019, <https://www.kinderrechtencommissariaat.be/advies/memorandum-voorstellen-voor-een-meer-kindvriendelijke-toekomst>

Beroepscommissie onbevoegd!?

Dario (7) zit in het tweede leerjaar van de basisschool. Hij heeft een lichte ontwikkelingsachterstand, ADHD, ASS en gedragsproblemen. Zijn ouders leveren sinds hun scheiding een strijd over de schoolkeuze van hun zoon en staan lijnrecht tegenover elkaar in hun visie over de noden van Dario. Dat bemoeilijkt de samenwerking met de school en het CLB in het bieden van de gepaste ondersteuning. Het CLB en de school adviseren voor volgend schooljaar een overstap naar het buitengewoon onderwijs of het verderzetten van een traject onder een IAC. Moeder wijst beide opties af en vader kiest resoluut voor het buitengewoon onderwijs. Het conflict wordt uiteindelijk voorgelegd aan de familierechtbank die pas in de loop van het volgende schooljaar

de vraag zal bekijken. De school ziet op deze manier een verdere samenwerking niet haalbaar en start naar het einde van het schooljaar uiteindelijk een tuchtprocedure. Dario wordt definitief uitgesloten voor het volgende schooljaar. Daarop contacteert moeder de Klachtenlijn om de beslissing van de school aan te vechten.

We vernemen dat Unia hier sinds het begin van het schooljaar bij betrokken was na een klacht van de moeder over redelijke aanpassingen. Na contact met Unia en het CLB besluiten we te focussen op de beroepsprocedure gezien de tuchtprocedure en het einde van het schooljaar. We informeren de moeder over de procedure en helpen haar het verzoek tot beroep op te stellen. We brengen haar ook in contact met een jeugdadvocaat om de belangen van Dario te behartigen in de beroepsprocedure. De ouders gaan allebei in op de uitnodiging van de beroepscommissie.

Maar de commissie noemt het beroep niet ontvankelijk en wijst het dus af, omdat niet allebei de ouders het verzoekschrift ondertekend hadden. Het conflict tussen de ouders droeg daar zeker toe bij. We nemen contact op met de jeugdadvocaat die het verhaal van moeder bevestigt. Ook hij kon de voorzitter niet overtuigen om het beroep te laten doorgaan, ook al waren de twee ouders nu toch aanwezig. Dat bewijst toch dat ze allebei akkoord gaan met het beroep tegen de beslissing?

We toetsten de beslissing van de beroepscommissie aan de wet- en regelgeving en vonden geen enkele grond voor het besluit van de beroepscommissie. Als de twee ouders drager zijn van het ouderlijk gezag, moet de commissie zich houden aan de wettelijke bepalingen in het burgerlijk wetboek. We gaven de ouders en de jeugdadvocaat kapstokken mee om voor te leggen aan de voorzitter van de beroepscommissie.

2.9.

Lerarentekort

Vanaf december 2018 drukken zo'n vijftig teams van basisscholen bij onze Klachtenlijn hun bezorgdheid uit over het schrijnende lerarentekort. Soms moeten 50 of zelfs meer kinderen samen in één klas zitten. De leerlingen krijgen geen aangepaste lessen meer. Zorgleerkrachten moeten hun zorgtaak inleveren en gaan lesgeven. Sommige groepen krijgen alleen nog maar iemand die 'toezicht doet'. De continuïteit voor kinderen met behoefte aan extra ondersteuning is zoek. De basisscholen signaleren dat het recht op onderwijs van kinderen in het gedrang is. Ook individuele ouders en ouderverenigingen trekken aan de alarmbel.

Het Kinderrechtencommissariaat deelt de bezorgdheid. Genoeg goede leerkrachten, het is belangrijk om het recht van kinderen op kwaliteitsonderwijs te realiseren. Elke dag zien we hoe leerkrachten het verschil maken.

De afdeling Personeelsbeleid van het departement Onderwijs vroeg ons van gedachten te wisselen over de meldingen. Dat leidde tot een rondetafel op 29 maart 2019 met vertegenwoordigers van scholen, onderwijsvakbonden, de Vereniging Leidinggevenden Vlaams Onderwijs (VLVO) en de afdeling Beleid Onderwijspersoneel. Drie basisscholen presenteerden hun analyse van het lerarentekort en hoe ze ermee omgaan. Daarna praatten we over lerarenplatforms die bedoeld zijn om startende leerkrachten meer zekerheid te geven, over het matchen van vacatures en kandidaten, zij-instromers, hoe we afgehaakte leerkrachten terug voor de klas kunnen krijgen (met een goede regeling voor hun anciënniteit), verloning van mensen zonder onderwijsdiploma, instroom in de lerarenopleiding, inzet van derdejaarsstudenten, promotie van de job van leraar.

2.10.

Meer welzijnskinderen op internaat

Nieuw referentiekader voor internaatskwaliteit (RiK)

De Vlaamse minister van Onderwijs wil dat internaten aangepast zijn aan de hedendaagse uitdagingen en noden. Daarom gaf ze de onderwijsinspectie de opdracht een referentiekader uit te werken voor de kwaliteit van de internaten (zoals er in 2018 ook al referentiekaders kwamen voor onderwijskwaliteit en CLB-kwaliteit). Een stuurgroep met vertegenwoordigers van het kabinet Onderwijs, scholen, de administratie, de zorginspectie en de onderwijsinspectie ging op bezoek bij internaten en ondervroeg zoveel mogelijk betrokkenen. Ook het Kinderrechtencommissariaat gaf feedback. Op dinsdag 23 oktober 2018 werd het RiK officieel voorgesteld: 23 kwaliteitseisen vanuit een gemeenschappelijke visie van wat volgens alle belanghebbenden een kwaliteitsinternaat moet zijn.

► <https://www.onderwijsinspectie.be/nl/controle-internaten>

Meer gespecialiseerde zorg nodig

De laatste tien jaar plaatsten jeugdrechters zo'n 15% meer kinderen en jongeren in internaten. In 2017 waren 949 jongeren in de Vlaamse internaten doorverwezen door Justitie: bijna een op de tien. In het buitengewoon onderwijs gaat het zelfs om een op de vier internen. Dat blijkt uit cijfers van het Vlaams Agentschap Jongerenwelzijn. Het gaat vooral om kinderen in een verontrustende situatie, zoals kinderen met drugsproblemen, een psychische stoornis of een moeilijke thuissituatie. Het Kinderrechtencommissariaat erkent dat internaten een duidelijke structuur en dagritme bieden, en een warme thuis kunnen zijn voor heel wat jongeren. Maar meer kwetsbare kinderen vragen meer gespecialiseerde zorg. Vandaag werken in internaten alleen opvoeders. De zorg moet mee evolueren met de kwetsbaarheid van de kinderen.

Welzijn en onderwijs moeten bruggen slaan

Internaten zitten tussen school en jeugdhulp. Ze bekijken de noden van jonge mensen vanuit hun eigen perspectief én ze worden aangestuurd door verschillende departementen. Dat leidt tot een spagaat bij jongeren, ouders en medewerkers van het internaat. Administratief hoort het internaat bij Onderwijs. Maar in het dagelijks leven zijn er meer en meer samenwerkingsverbanden met Jeugdhulp.

Vooraf scholen signaleren ons dat er een groot tekort is aan internaten die ook in het weekend kinderen opvangen. Kwetsbare kinderen die door een verontrustende situatie – tijdelijk – uit hun gezin gehaald worden, moeten daardoor in het weekend en in de schoolvakanties noodgedwongen terug naar huis, ook al is de situatie daar niet veilig. Bovendien wordt in de lange zomervakantie alle stabiliteit, vooruitgang en structuur weggeveegd, waardoor de school en de hulpverlening in september moeten vaststellen dat ze opnieuw moeten beginnen.

Het Kinderrechtencommissariaat vraagt structurele oplossingen voor die samenwerking in het belang van de continuïteit van de zorg. Hoe kun je een verblijf in een internaat combineren met residentiële jeugdhulp in het weekend? Tussen school en jeugdhulp moet informatie beter doorstromen, met respect voor de rechten van de minderjarigen en het beroepsgeheim van de hulpverleners.

Wettelijke regeling nodig voor rechtspositie van kinderen op internaat

Het Kinderrechtencommissariaat vraagt de rechtspositie van kinderen op internaat wettelijk te regelen. Nu is er geen overkoepelend kader. Een volwaardige rechtspositie voor internen moet jongeren in internaten de rechten garanderen uit het decreet rechtspositie voor minderjarigen in de jeugdhulp én het decreet rechtspositie voor leerlingen in basis- en secundair onderwijs.

Duidelijke informatie, communicatie en participatie en respect voor privacy en culturele en religi-

euze achtergrond zijn sleutelbegrippen. Ook om conflicten te voorkomen en te zorgen voor een vlot verloop. Komt het toch tot conflicten? Dan moeten er garanties zijn zodat internaten altijd vanuit het belang van het kind op zoek kunnen gaan naar oplossingen. Wij streven naar een visie die herstelgericht blijft investeren in relaties. Nu zijn er nog soms te eenzijdig definitieve uitsluitingen van het internaat omdat de internaten te weinig gespecialiseerde zorg kunnen bieden.

Weggestuurd

Een vader meldt in februari dat zijn zoon van 13 definitief uitgesloten werd uit het internaat. Hij was daar sinds september. De jongen heeft autisme. Het internaat presenteert zich als 'auti-vriendelijk', maar de vader zegt dat ze dat niet kunnen waarmaken. Zorg en sancties waren onaangepast en onevenwichtig waardoor conflicten escaleerden.

De vader diende een klacht in bij de onderwijskoepel. Met hun antwoord is hij maar gedeeltelijk tevreden. Het internaat en de onderwijskoepel verwijzen naar het reglement dat zegt dat het internaat openstaat voor leerlingen uit buitengewoon onderwijs en voor kinderen die geplaatst zijn. Maar als de zorg voor een kind de draagkracht van het internaat te boven gaat, kan een teamvergadering beslissen om in het belang van de opvoeding en het welbevinden van het kind de intern met onmiddellijke ingang niet meer toe te laten.

De vader wil niet dat zijn kind op het internaat blijft. Alleen: van school veranderen is geen optie en alle andere internaten in de buurt zijn volzet. De vader vond een oplossing bij een opvanggezin via een dienst voor ambulante mobiele opvoedingsondersteuning voor personen met autisme.

Het Kinderrechtencommissariaat nam contact op met het internaat. We plannen een plaatsbezoek om met het internaat van gedachten te wisselen.

Conceptnota voor nieuwe regelgeving over de rechten van internen en het kwaliteitskader voor internaten

Vlaams Parlementslid Daniëlle Vanwesenbeeck werkte aan een conceptnota over internaten. Ze ziet problemen rond veiligheid, schending van privacy en van de integriteit van jongeren. Ze vroeg het Kinderrechtencommissariaat of er nog thema's zijn om toe te voegen aan de conceptnota. De kinderrechtencommissaris wisselde hierover van gedachten met haar en haar medewerker op 24 januari 2019.

In februari 2019 legde ze ons haar voorstel van conceptnota voor.

- We zijn het eens met de uitgangspunten van het voorstel: er is geen overkoepelend kader en internen zitten in een grijze zone. Ook vinden we de opgesomde tekortkomingen helder.
- Toch vinden we de uitwerking nog te beperkt. De conceptnota verwijst wel naar de rechtspositie van internen maar werkt die niet verder uit.
- Naast aandacht voor privacy en participatie, zorgbeleid en grensoverschrijdend gedrag vragen we aandacht voor het sanctiebeleid: maximumtermijnen voor schorsingen, procedures met respect voor de rechten van verdediging, aandacht voor herstel en terugkeer.
- We vragen het zorgbeleid niet te verengen tot het M-decreet, maar net te verruimen naar begeleiding van alle internen op verschillende scholen en in overeenstemming met hun zorgcontinuüm.
- We vragen ook aandacht voor de topsportinternaten.

Op 4 april 2019 werd de conceptnota toegelicht in de Commissie voor Onderwijs. Het kwam nog niet tot een bespreking ervan.

- ▶ Conceptnota van 28 februari 2019 voor nieuwe regelgeving betreffende de verduidelijking van de rechten van internen en het kwaliteitskader van internaten, *Parl.St.* VI.Parl. 2018-2019, nr. 1904/1, <http://docs.vlaams-parlement.be/pfile?id=1467669>

3. Rechten van kinderen op de vlucht

We kregen een brede waaier klachten over de situatie van kinderen op de vlucht. We knopen aan bij de melding waar we dit thema in ons vorige jaarverslag mee afsloten.

3.1. Terugkeer uit het vluchtelingenkamp?

We kregen verschillende vragen en meldingen over het lot van jonge kinderen met Belgische roots uit de conflictzone die in de Koerdische kampen in Noord-Syrië verblijven. Die signalen en klachten kwamen van grootmoeders, veronturste burgers en advocaten.

Weeskinderen in Koerdisch kamp

Een advocaat: 'Dit gaat over twee weeskinderen die nog in een Koerdisch vluchtelingenkamp in Syrië zitten. De kinderen zijn 2 en 4. Hun twee ouders zijn ondertussen gestorven. De vader had de Belgische nationaliteit, de moeder was Nederlandse. De grootouders langs vaders kant zijn cliënt. Zij willen absoluut geen media-aandacht, maar willen graag de kinderen naar hier halen. Buitenlandse Zaken, Child Focus, de Koerdische en de Nederlandse autoriteiten zijn al ingeschakeld. Kan ook het Kinderrechtencommissariaat hier wat betekenen?'

Het was heel moeilijk om informatie te krijgen bij de bevoegde autoriteiten, betrokken ngo's én kabinetten. In de eerste helft van juni vernamen we via de pers dat de twee weeskinderen begin juni gerepatriëerd zijn in het kader van een Franse actie, waarbij ook nog twaalf kinderen met Franse roots betrokken waren. De twee Nederlands-Belgische kinderen werden in Nederland opgevangen bij hun grootmoeder. De Belgische familie werd daarover niet ingelicht. De Belgische grootouders vragen hoe de afstamming vastgelegd kan worden zodat hun kleinkinderen zonder grote erflasten kunnen erven en hoe ze bezoekrecht kunnen regelen. Zij vragen daarvoor onze hulp.

Over het lot van jonge kinderen met Belgische roots in conflictzones zoals in Syrië nam het Kinderrechtencommissariaat in april 2018 al een standpunt in. In ons jaarverslag 2017-2018 lichten we dat uitgebreid toe. We vinden dat die kinderen in de eerste plaats slachtoffer zijn en recht hebben op bescherming door de Belgische overheid. Concreet komt dat erop neer dat die kinderen naar België moeten kunnen terugkeren.

- ▶ Kinderrechtencommissariaat, Standpunt *Belgische kinderen uit terroristische conflictzones moeten kunnen rekenen op onze hulp*, 2017-2018/08, <https://www.kinderrechtencommissariaat.be/advies/belgische-kinderen-uit-terroristische-conflictzones-moeten-kunnen-rekenen-op-onze-hulp>
- ▶ Kinderrechtencommissariaat, Advies *Jaarverslag 2017-2018. Hoe rekbaar is het kind?* <https://www.kinderrechtencommissariaat.be/advies/jaarverslag-kinderrechtencommissariaat-2017-2018-hoe-rekbaar-het-kind>

Hierover hadden we ook verschillende contacten met onze Franstalige collega, de Délégué Général aux Droits de l'Enfant (DGDE), en met Child Focus. In afspraak met de DGDE nam de kinderrechtencommissaris ook contact op met bevoegde federale instanties. Als lid van de adviesraad van het Nationaal Comité voor de Rechten van het Kind (NCRK) gaven we ook input voor het advies van het NCRK in het voorjaar 2019. Dat advies komt sterk overeen met het advies dat we zelf vorig jaar uitbrachten. Ook de Raad van Europa bracht eind mei een gelijkaardig advies uit.

De kinderrechtencommissaris schreef een steunbrief voor het VUB-team dat in de eerste helft van juni op humanitaire missie trok naar de Koerdische kampen in Noord-Syrië.

Half juni kwamen in de pers berichten over een akkoord tussen België en de Koerdische autoriteiten in Noord-Syrië om kinderen met Belgische roots uit de kampen te repatriëren. Vijf minderjarigen en een jongvolwassene die pas 18 geworden was, werden enkele dagen later door een diplomatieke missie naar België teruggebracht met een Belgisch regeringsvliegtuig.

Volgens het Orgaan voor de Coördinatie en de Analyse van Dreigingen (OCAD) waren eerder al 21 kinderen teruggekeerd via andere kanalen. Het OCAD schat dat er nog zo'n zestig kinderen met Belgische roots in Noord-Syrische kampen zitten.

- ▶ Nationaal Comité voor de Rechten van het Kind, Verzoek tot onverwijld repatriëring van alle Belgische kinderen en alle kinderen die onder de Belgische jurisdictie vallen en betrokken zijn bij gewapende conflicten in Syrië en Irak, 2019, <https://ncrk-cn.de.be/nl/adviezen/article/verzoek-tot-onverwijld-repatriering-van-alle-belgische-kinderen-en-alle>
- ▶ Council of Europe, Statement *Council of Europe member states should urgently repatriate their under-age nationals stranded in Northern Syria*, Strasbourg, 2019, <https://www.coe.int/en/web/commissioner/-/council-of-europe-member-states-should-urgently-repatriate-their-under-age-nationals-stranded-in-northern-syria>
- ▶ Délégué Général aux Droits de l'Enfant, *Lettre ouverte au Premier ministre, Charles Michel, et aux Informateurs du roi en vue de la constitution d'une majorité fédérale*, Bruxelles, 2019, http://www.dgde.cfwb.be/index.php?id=dgde_detail&tx_ttnews%5BbackPid%5D=1173&tx_ttnews%5Btt_news%5D=940&cHash=d4f40aa4a2a72862d88f68b097f752e1

3.2.

Op zoek naar internationale bescherming

Vast op de Middellandse Zee

Steeds vaker komen kinderen in hun tocht op zoek naar internationale bescherming in Europa vast te zitten op de Middellandse Zee: omdat hun schip verbod kreeg om aan te meren in Italië of in andere Zuid-Europese landen. Op 24 april 2019 lanceerde ENOC, het Europese Netwerk van Kinderombudspersonen, waar ook de Vlaamse kinderrechtencommissaris deel van uitmaakt, een oproep aan de Europese regeringen. Daarin vraagt het ENOC garanties voor:

- Onmiddellijke veilige ontschepping van de kinderen die per schip Europa proberen te bereiken en aan land proberen te komen
- Bescherming van kinderen, begeleid of niet-begeleid, zodra ze de territoriale wateren van een Europees land bereiken
- Volledige toepassing van de kinderrechten voor die kinderen, zoals vastgelegd in het kinderrechtenverdrag

- De behandeling van niet-begeleide minderjarigen als minderjarigen en de beperking van leeftijdstests tot die gevallen waarin er redelijke twijfel is over de minderjarigheid. Leeftijdstests moeten vertrekken van een holistische benadering.

- ▶ ENOC, Statement on the situation of children on the move on rescue vessels in the Mediterranean, 2019, <https://enoc.eu/?p=2390>

Vast in verblijfsprocedure

Heel wat klachten en meldingen over kinderen op de vlucht hebben te maken met de verblijfsprocedure.

Kinderen in de wachtrij

In november 2018 besloot de toenmalige staatssecretaris voor Asiel en Migratie om het aantal asielaanvragen te beperken tot 50 per dag. Dat had ook kwalijke effecten op jonge kinderen. Mensen die in België internationale bescherming zoeken, moeten die aanvragen bij de Dienst Vreemdelingenzaken (DVZ). Pas als hun aanvraag administratief verwerkt is, speelt de DVZ ze voor beoordeling ten gronde door naar het Commissariaat-Generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen (CGVS). Het quotum leidde in eerste instantie dus tot een flessenhalseffect voor de kantoren van de DVZ.

Kind van drie jaar uren in de wachtrij
Wij zijn een van de ngo's die de registratie van asielaanvragen bij het Klein Kasteeltje monitoren. We gaan de wachtrij af om te zien of er nog kwetsbare personen zijn, om contact te leggen met de bevoegde ambtenaar van de DVZ en te proberen zorgen dat die kwetsbare personen bij voorrang binnen mogen. Vandaag – we zijn nu december – stond er een gezin met een kind van drie jaar dat niet binnen mocht en gevraagd werd om 13 uur terug te komen. Tegen dan zijn alle ngo's daar weg. Mensen moeten hun behoefte doen tussen de auto's en staan te verkleumen omdat ze in de buurt nergens naar binnen kunnen. Kunnen jullie iets doen zodat kinderen en ouders ten minste toch ergens binnen kunnen wachten op hun registratie?

Het Kinderrechtencommissariaat belde een contactpersoon bij Fedasil, dat verantwoordelijk is voor de opvang van asielzoekers. Die erkende het probleem en beloofde te doen wat ze kon om gezinnen met jonge kinderen sneller door de registratie te loodsen. Het gezin waarover de ngo-medewerker het had, werd wel pas om 13 uur binnengelaten.

”

Begin december ging een medewerker van de Klachtenlijn zelf een kijkje nemen bij de wachtrij voor het Klein Kasteeltje, waar sinds kort daarvoor de registratie door de DVZ gebeurt.

“

Verslag van aan de wachtrij

Zo'n tweehonderd mensen staan aan te schuiven, tussen de dranghekken. Twee ambtenaren van de DVZ halen samen met de politie de gezinnen met kinderen uit de rij en de mensen met een zichtbare handicap. Dat was conform hun instructies, zeiden ze: gezinnen en zieken. In verband met 'niet-begeleide minderjarige vreemdelingen' (NBMV) hadden ze geen opdracht. De voorgeselecteerde groep werd binnengelaten – zo'n zeventig mensen, kinderen meegerekend. Daarna gaan de poorten weer dicht. De rij wordt ontbonden. Om 9.15 u zijn de deuren weer dicht. Twee gezinnen die om 9.30 u aankomen met hun kinderen, krijgen geen toegang meer.

Daarna gaat een medewerker van Caritas International op zoek naar jongeren die zeggen dat ze minderjarig zijn. Ze belt naar de Dienst Voogdij om die jongens op te halen en naar de DVZ om ze toch binnen te laten voor registratie. Vandaag lukt dat. Voor de rest raakt er niemand binnen. Ook geen van de mannen die daar al twee weken wachten.

”

Nog afgezien van de vraag of een dagelijks quantum wel wettelijk is en in overeenstemming met de internationale verdragen en Europese regels voor internationale bescherming, is het voor ons duidelijk dat je zo jonge kinderen putje winter geen uren buiten in de kou kunt laten wachten.

Beleidswijziging met preciaire gevolgen

Dreigende genitale verminking is voor jonge meisjes en vrouwen een geldige reden om in België internationale bescherming te krijgen. Tot voor kort kregen niet alleen de meisjes zelf, maar ook hun begeleidende ouders van het CGVS een positieve beslissing bij hun vraag om internationale bescherming. Ook als de ouders zelf geen gegronde vrees voor vervolging konden aanvoeren. Een ngo die met vluchtelingen werkt, nam contact met ons op naar aanleiding van een verandering in dat beleid. Voortaan krijgt alleen nog het bedreigde kind zelf asiel als de ouders geen eigen motieven hebben om asiel te krijgen.

“

Kind op de vlucht voor genitale verminking. Wat met papa en mama?

Een organisatie die vluchtelingen helpt, meldt ons: 'Het CGVS heeft zijn beleid aangepast voor verzoeken om internationale bescherming die ouders indienen uit vrees voor genitale verminking van hun dochters. Waar vroeger zowel het meisje als de ouders asiel kregen, wordt nu alleen nog het meisje erkend als vluchteling. Als de ouders zelf ook erkend willen worden, moeten ze aantonen dat ze zelf ook vervolging riskeren. Kunnen ze dat niet aantonen, dan kunnen ze bij de Dienst Vreemdelingenzaken nog altijd een regularisatieaanvraag om humanitaire redenen indienen. Dat kost dan wel 350 euro per persoon. Bovendien is de afloop onzeker en de behandelingstermijn eindeloos. Ondertussen hebben ze geen recht op werk, geen recht op steun via het OCMW en moet het gezin leven van de hemelse dauw.

Kan het Kinderrechtencommissariaat daar dringend een standpunt over innemen en in gesprek gaan met de commissaris-generaal?'

De Klachtenlijn nam contact op met het Commissariaat-Generaal voor de Vluchtelingen en de Staatsozen.

”

Voor zijn beleidswijziging verwijst het CGVS naar rechtspraak door de Raad voor Vreemdelingenbetwistingen (RVV). Die vindt dat alleen het meisje gevaar loopt voor wie genitale verminking dreigt, niet haar ouders. Die hebben dus strikt genomen geen recht op internationale bescherming. Een afgeleid vluchtelingenstatuut kan volgens het CGVS alleen toegekend worden aan gezinsleden die materieel afhankelijk zijn van het gezinslid dat het vluchtelingenstatuut kreeg. Dat is niet het geval voor de ouders van een kind dat als vluchteling erkend werd. De UNHCR-richtlijn om de ouders toch ook automatisch het vluchtelingenstatuut toe te kennen, is volgens de RVV niet bindend. Sinds de wet van 21 november 2017 kan het CGVS een afzonderlijke beslissing nemen voor een begeleide minderjarige. Ook dat speelde mee in de beleidswijziging.

INTACT vzw is een juridisch expertisecentrum over vrouwelijke genitale verminking. Het analyseerde de rechtspraak van de RVV en stelde vast dat het CGVS verwijst naar arresten uit 2014. In minstens twee recentere arresten (van eind 2018 en begin 2019) besluit de RVV het omgekeerde. De RVV trekt de redenering in twijfel dat een afgeleid vluchtelingenstatuut alleen toegekend kan worden aan gezinsleden die materieel afhankelijk zijn van het gezinslid dat als vluchteling erkend werd op grond van gegronde vrees voor vervolging. INTACT wijst ook op een lacune in de Vreemdelingenwet na de wijziging van 21 november 2017. Sindsdien kan een begeleide minderjarige uitdrukkelijk in eigen naam een afzonderlijk verzoek tot internationale bescherming indienen. Maar waar voor een verzoek om internationale bescherming door een volwassene meteen het wettelijk vermoeden geldt dat het verzoek ook slaat op de minderjarigen die de volwassene vergezellen, werd geen vergelijkbaar wettelijk vermoeden in omgekeerde richting ingevoerd. Door die lacune werkt het principe van de gezins-eenheid maar in één richting. Dat is in strijd met richtlijnen van het UNHCR dat de wederkerigheid van dat principe benadrukt. Je kunt namelijk wel stellen dat ouders sociaal en emotioneel afhankelijk zijn van hun kind. Niet alleen de materiële en financiële afhankelijkheid zijn hier van tel. Ook de Europese Kwalificatierichtlijn benadrukt in artikel 24 tot 35 dat de lidstaten moeten waken over de gezins-eenheid van vluchtelingen. Dat hoeft niet per se met een afgeleid vluchtelingenstatuut voor gezinsleden van een erkende vluchteling,

maar minstens wel met een statuut met dezelfde voordelen op het vlak van wettig verblijf en reisdocumenten, toegang tot werk en onderwijs, sociale voorzieningen en gezondheidszorg. Een regularisatie om humanitaire redenen komt daaraan niet tegemoet. De afloop ervan valt onder de discretionaire bevoegdheid van de bevoegde minister of staatssecretaris. Zolang de procedure loopt, hebben de ouders geen enkel recht: geen verblijfstitel, geen toegang tot werk. Bovendien bestaat de mogelijkheid dat ze niet kunnen voldoen aan de financiële eis (350 euro) of de eis om een paspoort voor te leggen. Ze lopen dus het risico dat ze teruggestuurd worden. In elk geval komen ze in een heel kwetsbare situatie terecht, die ook het vluchtelingestatuum van de minderjarige dreigt uit te hollen. INTACT hoopt dat het CGVS terugkomt op zijn beleidswijziging en dat de RVV daarin een rol kan spelen door zijn rechtspraak en een prejudiciële vraag bij het Grondwettelijk Hof.

- ▶ Ouders erkende minderjarige intacte meisjes in legal limbo, reactie van INTACT vzw op het gewijzigde beleid van CGVS inzake VGV, Caroline Driesen, 30 april 2019, <https://www.intact-association.org/nl/nieuws/198-nota-30-april-2019.html>

Het Kinderrechtencommissariaat ondersteunt die vraag aan het CGVS en de RVV.

- We dringen er bij het federale parlement op aan om in de Vreemdelingenwet een duidelijk statuut in te schrijven voor gezinsleden die een minderjarige erkende vluchteling begeleiden, conform de UNCHR-richtlijn.
- In afwachting vragen we de Dienst Vreemdelingenzaken om regularisatieaanvragen van begeleidende gezinsleden van minderjarigen die als vluchteling erkend werden, prioritair te behandelen, en dan de eenheid van het gezin en het belang van het kind als argument voorop te stellen en de financiële en documentaire voorwaarden voor hen niet toe te passen.

Bijzondere kwetsbaarheid van kind: reden voor regularisatie?

De Europese asielrichtlijn vraagt bijzondere aandacht voor kinderen en jongeren in kwetsbare situaties. In de praktijk van het asielrecht wordt

die kwetsbaarheid van kinderen soms straal genegeerd. Sociale diensten slaan dan alarm: er gebeurt iets met een kind dat je nooit zou laten passeren als het om een Belgische burger ging. Waarom dan wel voor het kind van een afgewezen asielzoekster?

Moeder eronderdoor – kind in verontrustende situatie

Een sociaal assistente in een opvangcentrum voor asielzoekers begeleidt een moeder met een zoon-tje van drie. Het kind is in België geboren, buiten een huwelijk. In het streng islamitische land van herkomst is dat ongehoord. De moeder zegt dat haar kind gedood wordt als ze moet terugkeren. Dat heeft ze al gezien in andere situaties. Ze is wanhopig want het is heel moeilijk om die dreiging te bewijzen. Er is ook geen objectief landenrapport dat het staft. Haar zoontje afstaan voor adoptie ziet de moeder als enige oplossing om hem te beschermen. Ze vroeg internationale bescherming op naam van het kind. Daarover is er nog geen finale uitspraak. Na een negatieve beslissing door het CGVS zit het dossier nog bij de Raad voor Vreemdelingenbetwistingen. De sociaal assistente is bang voor een negatieve beslissing. Eerder was de asielaanvraag op naam van de moeder ook al geweigerd. Ze vraagt of het Kinderrechtencommissariaat nog andere pistes ziet of kan ondersteunen.

Over dit kind krijgen we twee weken later van een andere instantie nog een tweede, onafhankelijke melding. Daaruit leren we dat de moeder met haar zoontje binnenkort verwacht wordt in een open terugkeercentrum. De moeder is ondertussen met een zware depressie opgenomen in de psychiatrie. Het kind gaat overdag naar een opvang voor peuters en kleuters met bijzondere zorgbehoeften in de buurt van het asielcentrum. Het is een begeleider van die kinderopvang die contact met ons opneemt. Ook bij het Vertrouwenscentrum Kindermishandeling én in het asielcentrum vinden ze dat het kind door de depressieve toestand van de moeder in een verontrustende opvoedings-situatie zit. Wat moeten ze met het kind doen? Pleegzorg? Of toch terug bij de moeder brengen op de dag dat die zich moet melden in het open terugkeercentrum van Fedasil? Of is de oplossing die de moeder zelf nog als enig haalbare ziet, de beste: het kind afstaan voor adoptie?

De Klachtenlijn nam contact op met de advocaat van het gezin. Ondertussen heeft Pleegzorg Vlaanderen al kandidaat-pleegouders voor het kind. Maar een beslissing is nog niet genomen. Fedasil vroeg een verlenging van het verblijf van moeder en kind aan, op basis van het psychiatrisch verslag over de moeder. De advocaat diende een aanvraag in tot regularisatie om humanitaire redenen. In verband daarmee bezorgt de Klachtenlijn hem informatie over beschikbare psychologische zorg in de regio (Hoorn van Afrika) waar de moeder na de vlucht uit haar land een tijdje verbleef. Haar land van herkomst zelf is al ruim vier jaar in oorlog. Om de tien minuten sterft er een kind, door oorlogsgeweld of ondervoeding.

Half juni verbleven moeder en zoon (4 jaar ondertussen) opnieuw in het Fedasilcentrum waar de jongen ook geboren werd. Moeder kreeg om medische redenen (niét om haar psychologische toestand maar om 'iets anders') een uitzondering van de medische cel van Fedasil waardoor ze tot december in het centrum mag blijven. De situatie van het kind speelde daarin geen rol.

Haar aanvragen tot internationale bescherming werden negatief beoordeeld omdat de mama haar nationaliteit niet kon aantonen. Inmiddels probeert zij samen met vzw ABED (Association Belgique-Djibouti) de nodige documenten te bekomen die haar dubbele Jemenitisch-Djiboutiaanse nationaliteit aantonen. Als dat niet lukt, dreigt een situatie van staatloosheid, die haar tot een heel andere procedure zal verplichten.

Als een opvoedingssituatie verontrustend is door psychiatrische of andere problemen van de ouders, lijkt een beschermingsmaatregel voor de kinderen op zijn plaats. Wat ook de overwegingen van het CGVS en de RVV zijn om geen internationale bescherming (asiel) of subsidiaire bescherming te bieden. Maar daarmee is de verblijfsstatus van het kind (laat staan van de ouders) nog niet geregeld. We herinneren graag aan het standpunt in onze platformtekst dat bij een beschermingsmaatregel de kinderen ambtshalve een verblijfsstatuut moeten krijgen, minstens voor zolang de beschermingsmaatregel duurt.

- ▶ Kinderrechtencommissariaat, Platformtekst *Een toekomst voor kinderen en jongeren zonder papieren*, 3 juni 2016, <http://www.kinderrechtencommissariaat.be/sites/default/files/bestanden/platformtekst.pdf>

Kafka's comeback

Kinderen hebben recht op een identiteit. Dat is een kinderrecht, maar ook voor onze overheden van groot belang. De correcte en eenduidige identificatie van een jonge buitenlander is van het grootste belang voor de verdere administratieve afwikkeling van zijn of haar dossier, zijn verblijfsprocedure en zijn verblijfsstatus. Dat wordt pijnlijk duidelijk als door een samenloop van omstandigheden eenzelfde jongere bij twee Belgische overheden onder een andere naam en identiteit bekend is en de diensten alle twee vasthouden aan hun eigen logica. Voor de jongere kan dat heel vergaande gevolgen hebben.

Bekend onder twee namen – van ambtswege geschrapt

Een meisje werd in 2010 samen met haar twee zussen en broers aangetroffen in België. De kinderen spraken Nederlands, kwamen uit Nederland en gaven ook een achternaam op aan de politie. Enkele jaren later duikt ook de moeder op in België met een geboorteakte die aantoonde dat hun vader de kinderen niet erkent en dat ze dus niet zijn achternaam en een andere geboortedatum hebben. De FOD Justitie verandert hun naam, maar de DVZ blijft vasthouden aan de oorspronkelijke naam. De gemeente schrapte de kinderen ambtshalve. De Dienst Voogdij heft het voogdijschap op terwijl de moeder niet beschikbaar is voor de kinderen. De kinderen krijgen geen kinderbijslag meer en zijn niet langer verzekerd voor ziekte of ongeval.

De klachtenlijn nam contact op met Jongerenwelzijn om na te gaan op basis van welke geboortedatum en dus voor hoelang de kinderen de nodige hulp krijgen. We klaarden ook uit hoe hun spaargeld beschikbaar kon worden, ook voor hun nieuwe begeleiding. Het rijksregisternummer van de kinderen is nog altijd niet in orde en ook in de kruispuntbank werden namen en geboortedata nog niet aangepast.

Niet-begeleide minderjarige vreemdelingen met pleegouders op bezoek

Begin juni klopten vijf Afghaanse NBMV met hun pleegouders en pleegbroers en -zussen aan bij de kinderrechtencommissaris. Hun gesprek ging onder andere over hoe de stress door de lange duur en de onzekerheid over de uitkomst van de verblijfsprocedure niet alleen vreet aan de niet-begeleide jongeren, maar ook aan alle leden van het pleeggezin: pleegouders, pleegbroers en -zussen. Die lange wachttijd brengt ook allerlei praktische problemen met zich mee.

Abdu11ah

Door het lange wachten kan ik me moeilijk motiveren voor school. 594 dagen duurde de procedure bij de DVZ. 1.219 dagen ben ik al in België. Toch was voor de procedure bij de DVZ maar één interview en één telefoontje nodig. Al die tijd kan ik ook niet mee op vakantie naar het buitenland of een vakantiejob doen. Al heb ik wel een arbeidskaart. Ik heb ook geen elektronische identiteitskaart. En dat geeft problemen om naar de bibliotheek of een recreatiedomein te gaan. Ze laten me daar niet binnen. En ik kan ondertussen ook mijn rijbewijs niet halen.

Nazir

Nog nooit ben ik alleen naar vrienden geweest of heb ik alleen de bus genomen want ik heb geen papieren. Ik wil graag kunnen werken maar dat gaat niet want ik heb alleen maar een attest van immatriculatie.

NBMV en hun pleegouders ervaren dat in de praktijk veel afhangt van de ambtenaar die ze treffen. In een gemeentelijke dienst werd een van de NBMV gevraagd terug te komen met zijn voogd, terwijl dat helemaal geen wettelijke vereiste is. In andere gevallen krijgen ze dan toch wel dingen gedaan omdat de pleegouders er heel hard achteraan zitten. Er zijn ook grote verschillen tussen de tolken bij het Commissariaat-Generaal voor de

Vluchtelingen en de Staatlozen. Sommigen tolken onzorgvuldig of stellen vragen in eigen naam. Ook de ervaringen met de voogden zijn heel verschillend. Sommigen laten het afweten als de jongere bij een pleeggezin terecht kan. En dan komt heel veel druk bij de pleegouders te liggen. Niet alle voogden zijn een aanspreekpunt voor de NBMV of hun pleegouders. NBMV en hun pleegouders vragen niet zo gauw een nieuwe voogd aan door de hoge drempel of omdat ze het te riskant vinden (beter een voogd die weinig doet maar meegaand is, dan andersom). De pleegouders waren wel tevreden over hun aanspreekpunt bij Pleegzorg Vlaanderen voor pleegouders van kinderen zonder papieren.

Gezinshereniging: Leeftijdstest steekt rare stokken in de wielen

Een NBMV die verblijfsrecht in ons land verwerft, kan een gezinshereniging vragen met zijn of haar ouders en die laten overkomen naar België. Door de gezinshereniging krijgen de ouders dan ook verblijfsrecht.

Broers en zussen kunnen overkomen met een humanitair visum. Dat is geen recht maar een gunst, al moet de DVZ bij zijn beslissing wel rekening houden met het recht op eerbiediging van het privé- en familieleven (artikel 8 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens) en met het principe van het belang van het kind uit het Kinderrechtenverdrag. Die twee elementen kunnen gemakkelijker ingeroepen worden voor minderjarige broers en zussen.

Ook bij gezinshereniging worden door DVZ leeftijdtests aangewend om na te gaan welke broers en zussen in het land van herkomst minderjarig zijn en samen met de ouders gezinshereniging mogen aanvragen met een niet-begeleide minderjarige die in België een verblijfsstatuut kreeg. Over de validiteit en de betrouwbaarheid van de triple leeftijdstest die België hanteert, is al veel inkt gevloeid. Maar één ding is duidelijk: volgens de Europese asielrichtlijn mag een leeftijdstest alleen gebruikt worden om vast te stellen of een jongere wel of niet minderjarig is. Dat lijkt een overbodig detail, tot je merkt dat er ook andere conclusies kunnen worden aan gekoppeld.

Paspoortfraude door minderjarige zus?

Een voogd neemt contact op met de Klachtenlijn over een 17-jarige Afghaanse pupil die zijn recht op gezinshereniging bedreigd ziet door een merkwaardige beslissing van de DVZ. De jongen kreeg in België het statuut van subsidiair beschermde en vroeg daarop hereniging met zijn familie die nu in Pakistan woont: vader, moeder, twee broers en een zus. Wegens twijfel over de leeftijd van de oudste broer en de zus, eiste de DVZ voor die twee gezinsleden een leeftijdstest. De oudste broer werd meerderjarig bevonden, de zus minderjarig. Maar volgens de melder wordt, omdat bij het meisje de schatting van de leeftijd op basis van de leeftijdstest niet overeenkwam met de leeftijd op haar paspoort, haar inreisvisum voor België geweigerd. Vader, moeder en de jongste broer kregen een visum, maar de zus niet, hoewel de ondergrens van de leeftijdstest haar minderjarigheid zou erkennen. Omdat de afgeleverde visa dreigden te verstrijken, reisden de ouders naar België zonder hun minderjarige dochter. Het meisje bleef achter bij een oom. De ouders en hun dochter zeggen dat ze daaronder lijden.

Daarnaar gevraagd verwijst DVZ intern naar 'de hiërarchie'. De advocaat laat weten niet in beroep te willen gaan tegen de visumweigering omdat op de behandeling daarvan geen termijn staat en de niet-begeleide minderjarige onderzussen al ruim 17 jaar is. Zodra hij 18 is, worden de voorwaarden voor gezinshereniging heel wat strenger. Daarom hoopten de advocaat en de voogd op een succesvolle tussenkomst van de Federale Ombudsman. Voor de advocaat een extra reden om niet in beroep te gaan bij de Raad voor Vreemdelingenbetwistingen: de Federale Ombudsman mag geen onderzoek doen in zaken die in behandeling zijn bij een rechtbank. Daarom nam de voogd contact op met de Klachtenlijn.

Voor het gebruik van de resultaten van leeftijdtests gelden – voor zover wij konden nagaan – geen aparte regels. De regels in de Voogdijwet gelden strikt genomen alleen voor leeftijdtests bij de niet-begeleide minderjarige vreemdelingen zelf. De Raad van State interpreteert artikel 7 van de Voogdijwet wel heel strikt: bij twijfel over de leeftijd van een jongere die beweert niet begeleid te zijn, mogen leeftijdtests alleen gebruikt

worden om vast te stellen of de jongere wel of niet minderjarig is, niet om een nieuwe geboortedatum vast te leggen. Dus: met de vaststelling dat ook de leeftijdtest aangeeft dat de zus minderjarig is, zou de kous af moeten zijn. Dat de leeftijd op het paspoort van de zus in de leeftijdtest niet goed uitkomt, zou van geen belang mogen zijn.

Bovendien staat Afghanistan bekend als een land dat geboorten minder nauwgezet registreert dan wij hier in Europa gewoon zijn. Het KB van 17 januari 2013 noemt Afghanistan als een van de vier (!) landen waarvan burgers die de Belgische nationaliteit willen krijgen en geen geldige geboorteakte hebben, ontslagen worden van de verplichting om zelf aan te tonen dat het onmogelijk of erg moeilijk is om zo'n geboorteakte te krijgen. De reputatie van Afghanistan op dat vlak is blijkbaar van die aard dat de Belgische overheid een automatisch geldende administratieve uitzonderingsmaatregel toepast. We vroegen na of dat in rekening gebracht werd. Want het verschil tussen het resultaat van de leeftijdtest en de geboortedatum op het Afghaanse paspoort, kan ook eerder de schuld zijn van de Afghaanse administratie dan van het meisje zelf.

We wachten nog op antwoord en volgen het gebruik van leeftijdtests verder op.

”

- ▶ Agentschap integratie en inburgering, Vreemdelingenrecht en internationaal familierecht, 2019, <http://agii.be/thema/vreemdelingenrecht-internationaal-privaatrecht/nationaliteit/belangrijke-begrippen-nationaliteit/geboorteakte>

3.3.

Opvang van niet-begeleide minderjarigen

Ook klachten en signalen over opvang zijn vaste prik in ons hoofdstuk over kinderen op de vlucht.

Solidaire burgers

Soms krijgen we ook positieve signalen. Zoals van mensen die vragen hoe ze kunnen helpen.

“

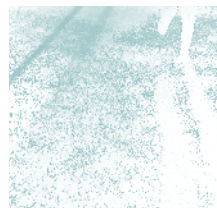
Vluchteling heeft logeerkamer vrij

Graag bied ik – als dat mag – mijn hulp aan om een niet-begeleide minderjarige onderdak te bieden. Wij hebben een logeerkamer. Ikzelf ben in 1992 als politiek vluchteling naar België gekomen, alleen. Toen was ik een jonge meid van 17 en was het erg beangstigend om in de menigte aan het Klein Kasteeltje mijn beurt af te wachten. Als ik iets voor iemand kan betekenen, graag!

De Klachtenlijn verwees deze bereidwillige burger met haar vraag naar Vluchtelingenwerk Vlaanderen.

”

Op zijn website stelt Vluchtelingenwerk Vlaanderen potentiële vrijwilligers verschillende mogelijkheden voor om kandidaat-vluchtelingen te helpen: helpen bij de monitoring van de wachtrijen voor de kantoren van de DVZ, bij de voedselbedeling in de winteropvang in Brussel, in een opvangcentrum van Fedasil of het Rode Kruis of in een kleinschalig lokaal opvanginitiatief, bij een lokale vrijwilligersgroep om vluchtelingen te verwelkomen, wegwijs te maken of te ondersteunen, door een studio, appartement of woning te verhuren aan erkende vluchtelingen, door steunfiguur, voogd of pleeggezin te worden voor niet-begeleide minderjarigen. Ten slotte heeft Vluchtelingenwerk Vlaanderen ook een proefproject met tijdelijke gastgezinnen voor als vluchteling erkende NBMV en gezinnen met kinderen die na hun verblijfsprocedure in België een nieuw leven moeten opbouwen. Voor zover het die initiatieven niet zelf organiseert, verwijst

Vluchtelingenwerk Vlaanderen voor deze initiatieven door naar de initiatiefnemende organisaties of overheidsinstanties.

- ▶ Vluchtelingenwerk Vlaanderen, Wat kan jij doen voor asielzoekers en vluchtelingen? 2019, <https://www.vluchtelingenwerk.be/wat-kan-jij-doen-voor-asielzoekers-en-vluchtelingen-deze-winter>

Natuurlijk juichen we solidariteit toe. Tegelijk onderschrijven we de waarschuwing uit de sector dat er toch wat toezicht nodig is op spontane burgerinitiatieven. Bij initiatieven voor tijdelijke opvang van minderjarige transmigranten – een kwetsbare groep – zouden zich ook individuen gemengd hebben met duidelijk minder eerbare bedoelingen. Daarvoor is sluitende registratie nodig die screening mogelijk maakt. Maar dan is ook de wettelijke garantie nodig dat de overheid die registratie en screening niet gebruikt om solidariteit onmogelijk te maken.

Opvang schorsen als straf?

Onder hetzelfde kopje hadden we het in ons vorige jaarverslag al over disciplinaire schorsingen door Fedasil. Toen kwam de melding van een voogd. Dit jaar kregen we een sterk gelijkaardige melding.

Twee weken dakloos door sanctie

Als advocaat vertegenwoordig ik voor het Hof van Justitie een NBMV die uit een opvangcentrum voor asielzoekers gezet is. Een sanctie was dat. Daardoor was hij twee weken dakloos. Ik heb alle argumenten over hoger belang van het kind, Europese opvangrichtlijn en Europees Sociaal Handvest al uiteengezet bij het Hof en die vind ik sluitend. Het Hof vraagt nu dat ik voor de pleitzitting nog antwoord op extra vragen, vooral over jeugdzorg. Hebben jullie een idee waar ik de nodige antwoorden vind?

De Klachtenlijn bezorgde de advocaat informatie over opvangmogelijkheden voor minderjarigen. Ook legden we het kinderrechtenverdrag, de Europese Opvangrichtlijn en de Opvangwet naast elkaar om na te gaan hoe een sanctie als uitsluiting zich verhoudt tot het recht op bescherming.

En we leverden ook informatie over de schaarse opvangmogelijkheden als een jongere de toegang tot de opvang ontzegd wordt.

Over het stopzetten van de opvang meldt Fedasil ons: 'Indien een NBMV systematische inbreuken pleegt op het huishoudelijk reglement voor wat betreft het aantal toegestane overnachtingen buiten de opvangstructuur, dan kan deze zijn opvangplaats verliezen in de opvangstructuur. Er wordt hem dan een nieuwe opvangplaats toegewezen op basis van de beschikbare plaatsen op de dag van aanmelding bij Dispatching.'

We kunnen alleen herhalen wat we hierover vorig jaar in ons jaarverslag al schreven:

- Een schorsing van opvang zonder te voorzien in een evenwaardig opvangalternatief is in strijd met artikel 3 van het kinderrechtenverdrag over het 'belang van het kind als eerste overweging'. Artikel 3 voegt daar uitdrukkelijk aan toe: 'De Staten die partij zijn, verbinden zich ertoe het kind te verzekeren van de bescherming en de zorg die nodig zijn voor zijn of haar welzijn.'
- Zo'n schorsing zonder vervangende opvang is ook in strijd met artikel 24 van de Europese Opvangrichtlijn die bepaalt dat NBMV voor de volledige duur van hun verblijfsprocedure volwaardige opvang moeten krijgen.

Sinds de omzetting van de Europese Opvangrichtlijn in de Opvangwet van 2007 zegt ook de Belgische wetgeving dat bij beperking of intrekking van materiële opvang de staat 'een waardige levensstandaard' moet garanderen. We verwijzen daarvoor naar ons Jaarverslag 2016-2017.

- ▶ Kinderrechtencommissariaat, Advies *Jaarverslag 2017-2018. Hoe rekbaar is het kind?* <https://www.kinderrechtencommissariaat.be/advies/jaarverslag-kinderrechtencommissariaat-2017-2018-hoe-rekbaar-het-kind>
- ▶ Kinderrechtencommissariaat, Advies *Jaarverslag 2016-2017. Waar is mijn thuis?* <https://www.kinderrechtencommissariaat.be/advies/jaarverslag-kinderrechtencommissariaat-2016-2017-waar-mijn-thuis>

Als twee logica's botsen

Als het over niet-begeleide minderjarigen gaat, botst de beschermingslogica soms met de administratieve logica van Fedasil.

Een jeugdrechter is bezorgd

Een minderjarige die in een gesloten jeugdinstantie zit voor inbraken, kan doorschuiven naar een opvangcentrum voor asielzoekers in Wallonië. Ik wil hem toevertrouwen aan dat centrum en hem er rechtstreeks naartoe laten brengen door de politie, zodat ik zeker weet dat hij daar goed aankomt. Fedasil weigert: de jongere moet eerst via hen passeren om daarna een plaats toegewezen te krijgen. Ik stel voor dat zijn advocaat of voogd hem vertegenwoordigen voor die administratieve formaliteiten, wat wettelijk kan. Maar voor Fedasil kan dat blijkbaar niet. Hun interne procedure laat het niet toe. Ik vind het risico te groot dat de jongere in Brussel weer van de radar verdwijnt of in handen komt van mensensmokkelaars. Hij zou van Fedasil een treinticket krijgen om naar het opvangcentrum in Wallonië te gaan. Veel kans dat hij daar nooit aankomt. Door die interne procedure van Fedasil is het niet vreemd dat heel veel niet-begeleide jongeren verdwijnen.

Contact met de melder leerde ons dat NBMV in gesloten gemeenschapsinstellingen relatief nieuw zijn. Onder toezicht van de sociale dienst mocht de jongere de gesloten instelling verlaten op voorwaarde dat hij effectief in een asielopvangcentrum zou verblijven (en er dus niet zou gaan lopen) en op voorwaarde dat hij geen nieuwe feiten zou plegen.

De Klachtenlijn nam contact op met Fedasil. Ze kenden de case en hadden ondertussen al besloten om met de verschillende gemeenschapsinstellingen in overleg te gaan. Onder andere over welke ondersteuning Fedasil kan bieden bij de overgang van een gesloten gemeenschapsinstelling naar een open asielopvangcentrum. Ze zouden ook de vereiste medische check-up bespreken. We vroegen Fedasil om ons verder op de hoogte te houden van de gemaakte afspraken.

Het is zonder meer positief dat dit soort situaties leidt tot breder overleg en dat het initiatief

van Fedasil komt. Uiteindelijk bleef de taak van de Klachtenlijn bij deze melding vooral beperkt tot informatie inwinnen en terugkoppelen. Toch vinden we het belangrijk dat een jeugdrechter ons voor dit soort melding weet te vinden. Het geeft ons meer inzicht in de verschillende perspectieven van instanties die betrokken zijn bij de aanpak van niet-begeleide minderjarige vreemdelingen die als misdrijf omschreven feiten plegen. Dat kan ons helpen om bij toekomstige meldingen gepast tussenbeide te komen.

Een kwestie van kindergeld

Voogden hebben een complexe taak. Ze moeten onder andere veel informatie verwerken. Daarvoor moeten ze de nodige ondersteuning krijgen.

Een verbijsterde voogd

Ik vroeg voor een pupil kinderbijslagen aan en kreeg een brief met een weigering omdat mijn pupil nog geen vijf jaar in België woont. Is dat een grap of een misverstand? Heb ik dat slecht begrepen? Moeten minderjarige nieuwkomers eerst vijf jaar hun plan trekken in armoede voordat ze recht krijgen op kinderbijslag? Is dat de nieuwe regel? Ik vind dat stuitend. Kunt u me bevestigen dat ik het verkeerd begrepen heb?

Contact met de voogd leerde ons dat de jongen bij een tante woont die onvermogen is. De medewerker van de Klachtenlijn informeerde de voogd over de verschillende 'soorten' kinderbijslag in (toen nog) België en over de hiërarchische relatie tussen die stelsels. Voor de voogd was dat nieuw. Door de graad van verwantschap tussen de tante en de niet-begeleide minderjarige had de jongen recht op de 'gewaarborgde kinderbijslag' zonder dat hij daarvoor minstens vijf jaar in België moet wonen. De weigering tot toekenning van de gewaarborgde kinderbijslag was dus onterecht. Maar ook al was die wel terecht geweest, dan was het nog altijd mogelijk om via het OCMW een 'equivalent van de kinderbijslag' te krijgen. Wat in dit geval niet duidelijk was: moet de tante nu eerst in beroep gaan tegen de onterechte weigering of kan ze meteen naar het OCMW stappen om in afwachting alvast dat equivalent van de kinderbijslag te krijgen? De medewerker van de

Klachtenlijn raadde de voogd aan zich daarover te informeren bij de dossierbehandelaar.

”

Dat de Klachtenlijn dit soort meldingen binnenkrijgt, roept de vraag op of voogden meer ondersteuning of vorming nodig hebben. Bij de Dienst Voogdij kunnen voogden een sociaal deskundige aanspreken als referentiepersoon. Elke referentiepersoon moet wel tot 90 voogden opvolgen.

Een kwestie van simkaarten

Voor niet-begeleide buitenlandse minderjarigen is contact met achtergebleven familie of bekenden in het land van oorsprong of elders in de wereld van groot belang. Behalve een gsm of smartphone hebben ze daarvoor ook een simkaart nodig. De aanschaf van zo'n simkaart is voor sommige van die jongeren blijkbaar een probleem.

“

Geen eigen simkaart. Dan maar op naam van de voogd?

In onze leefgroepen vangen we NBMV van verschillende leeftijden op. De jongeren gaan meestal alleen naar school. Om contact te kunnen houden in noodsituaties zorgen we dat ze allemaal een gsm hebben. Maar er zijn steeds meer problemen met de simkaart. De simkaart wordt verbonden aan de identiteitskaart van de jongeren. Wie geen elektronische identiteitskaart heeft, krijgt geen simkaart. Vroeger vroegen we aan de voogd of aan iemand uit het netwerk van de jongere om zijn identiteitskaart uit te lenen om een simkaart te kopen. Naar verluidt, krijgen voogden nu het advies om dat niet meer te doen (zowel van de helpdesk als van de Dienst Voogdij). Simkaarten worden gekoppeld aan een identiteitskaart in het kader van de strijd tegen terreur. Het is een veiligheidsmaatregel. Maar de uitwerking sluit bepaalde groepen uit. Onze jongeren zijn geïdentificeerd bij de overheid. Ze hebben een rijksregisternummer of een BIS-nummer. Ik begrijp de logica niet die hen uitsluit van een basisvoorziening zoals toegang tot mobiele telefonie. Is het niet mogelijk de simkaarten te koppelen aan hun inschrijving in het wacht-, vreemdelingen- of BIS-register? Ook voor de vei-

ligheid en de strijd tegen terreur is dat beter dan het huidige systeem.'

”

Sinds 17 december 2016 kun je in België geen anonieme prepaid simkaarten meer kopen of verkopen. Dat komt door de wijziging van de Wet van 13 juni 2005 over elektronische communicatie en het nieuwe Koninklijk Besluit van 27 november 2016 over de identificatie van de eindgebruiker van mobiele openbare elektronische communicatiediensten. De maatregel werd genomen in de strijd tegen terreur. Elk nummer moet nu gekoppeld zijn aan een fysiek persoon, die zich moet kunnen identificeren.

NBMV die al een anonieme prepaidkaart gebruiken, moesten zich voor 7 juni 2019 identificeren om te voorkomen dat hun kaart onbruikbaar werd. Je identificeren kon in een verkooppunt met een identificatiedocument, online door elektronische identificatie, door online een prepaidkaart te kopen of te herladen en door met een debet- of kredietkaart te betalen of door de koper van de prepaidkaart te identificeren als een al gekende klant. Mobiele operatoren moeten hun klanten minstens een van die identificatiemogelijkheden aanbieden maar zijn niet verplicht om ze allemaal voor te stellen.

Voor NBMV die deze documenten niet kunnen voorleggen, omdat ze nog geen asielaanvraag indienden, nog geen beroep deden op de bijzondere verblijfsprocedure, en geen bankkaart hebben, levert de regeling een probleem op. Ze kunnen zich niet identificeren en dus ook geen prepaidkaart kopen. De voogd kan dan wel een prepaidkaart kopen met het geld van de pupil, en een bewijs van de transactie bijhouden met de vermelding dat hij die handeling stelde 'in de hoedanigheid van voogd van ... en in naam en voor rekening van de minderjarige'.

3.4.

Opvang van gezinnen met kinderen

Bij het begin van de voorbije legislatuur tekende de Vlaamse Regering een nieuw opvangmodel uit met meer accent op collectieve opvang. Alleenstaanden met kinderen komen wel prioritair in aanmerking voor de individuele, kleinschalige opvang, zei staatssecretaris voor Asiel en Migratie in 2014 in zijn beleidsnota. Maar die prioritaire doorstroming naar kleinschalige opvang geldt niet voor tweeoudergezinnen. Ten onrechte, want de leefomstandigheden in de asielcentra zijn lang niet overal geschikt voor kinderen.

Rioolinhoud in de leefruimte

Een medewerker van een inloopteam van Kind en Gezin heeft contact met een gezin in een opvangcentrum voor asielzoekers: ‘Het gezin heeft heel wat klachten over de leefomstandigheden. Zo was er een leiding van het toilet waarvan de inhoud in de kamers liep. De trui van de jongen lag in dat toiletwater. Toen hij huilde bij de begeleiding, lachte die hem uit. Er hangt een geur van urine en uitwerpselen. Het eten zou er niet goed zijn. Ook zijn er veel conflicten tussen de bewoners.’

Zwarte schimmel en permanente angst

Een medewerkster van een vluchtelingenorganisatie schrijft over de leefomstandigheden van een gezin met drie kinderen in een asielcentrum: ‘We bezochten ze daar verschillende keren. De spanning in het asielcentrum was te snijden. De dochter van het gezin mocht niet zonder begeleiding rondlopen. Ze durfde dat ook niet: de seksuele onveiligheid was te groot. Ze verbleven in ‘het gezinsblok’, een onderdeel van de oude aftandse kazerne. Ze leefden er met vijf in één kamer. Zwarte schimmel tegen de muren en aan het plafond. Het sanitair moesten ze delen met verschillende andere gezinnen.

Pasen 2019. We zijn vier jaar verder. Er is veel gebeurd. Er is iets meer rust nu. Het oudste kind

werd gedoopt in de paaswake. Daarna was er een doopfeestje. De kinderen namen het woord. Ze begonnen voor het eerst spontaan te vertellen over hoe ze de asielopvang beleefden. Het kwam er allemaal uit: intrieste verhalen over geweld en gevechten, over permanente angst, over slopende verveling, over het eten in de grote refector, over fietsen die afgepakt werden. Het kostte jaren om dat te kunnen en te durven vertellen.’

De melder vraagt of het Kinderrechtencommissariaat de preciaire leefomstandigheden van gezinnen met kinderen in asielcentra kan aanpakken bij het beleid.

Al in ons advies bij de beleidsnota vroegen we om alle gezinnen met kinderen als kwetsbaar te beschouwen en zo snel mogelijk in kleinschalige opvang (LOI) onder te brengen, wat ook de stand van zaken in hun verblijfsprocedure is. Verder ondersteunen we de vraag naar duidelijke kwaliteitscriteria voor de asielopvang en een regelmatige audit van het opvangaanbod.

- Kinderrechtencommissariaat, Advies *Beleidsnota Asiel en migratie: vanuit kinderrechten bekeken*, 2014-2015/14, <https://www.kinderrechtencommissariaat.be/advies/advies-bij-beleidsnota-asiel-en-migratie>

3.5.

Terug naar ‘eigen land’?

Niet al wie asiel zoekt in België, blijft hier ook. Niet erkend worden als vluchteling ligt vaak aan de basis van vrijwillige of gedwongen terugkeer. Maar er zijn ook mensen die hier niet aarden en daarom terug willen.

Jongeren een eigen stem?

Vrijwillige terugkeer is een belangrijke pijler van het Belgische vreemdelingenbeleid. Soms verschillen ouders en hun oudere tienerzonen en -dochters daarover van mening. Dan rijst de vraag of jongeren die bijna meerderjarig worden, een eigen stem krijgen in de keuze om wel of niet terug te keren naar het land van herkomst van hun ouders. Soms liggen hun belangen anders dan die van hun ouders.

“

Vader wil terug – tienerkinderen niet

Een medewerkster van een CAW begeleidt al drie jaar een Iraaks gezin met drie kinderen (5, 16 en 17 jaar). De moeder kwam naar België met de kinderen en werd erkend als vluchteling. De vader kwam later via gezinshereniging. Amira, de dochter van 16, nam contact op met het CAW. De ouders willen in de krokusvakantie terug naar Irak. Eigenlijk gaat het om een keuze van de vader. In Irak had hij een hoge post. In België kan hij geen gelijkwaardige toekomst uitbouwen. De moeder wil liever in België blijven, maar zegt geen andere keuze te hebben dan haar man te volgen. De twee tieners willen helemaal niet terug naar Irak.

De relatie van de dochter met haar moeder is heel goed, met haar vader niet. Het meisje zegt dat ze niet met haar vader kan praten. Voor de melder is niet duidelijk hoe concreet de voorbereidingen voor het vertrek al zijn. Ze vraagt ons of de twee tieners zonder hun ouders in België kunnen blijven.

Contact met het CAW leerde ons dat de 16-jarige Amira ernstig lijdt onder de situatie thuis. Voor de minste overtreding, zoals iets te laat thuiskomen, krijgt ze strenge straffen. En elke keer volgt het dreigement dat ze zullen terugkeren naar Irak. Dat maakt haar bang dat ze in Irak geen kans meer zal krijgen om iets van haar leven te maken en dat ze zal moeten stoppen met studeren. Van uithuwelijking is nog geen sprake. Het laatste contact van het CAW met de moeder dateert al van ruim een jaar geleden. De Klachtenlijn spreekt met de melder af dat ze opnieuw contact opneemt met de moeder om te vragen hoe het gaat. Zonder te vermelden dat Amira bij het CAW langs geweest is. De bedoeling is dat het CAW weer een voet in huis krijgt om het gezin te begeleiden als dat nodig is. Dat blijkt te lukken. Achteraf vernemen we dat van een terugkeer voorlopig niet echt sprake is. Terugkeren naar Irak wordt vooral gebruik als dreigement tegenover Amira. Wel heeft de vader het moeilijk om in België zinvol werk te vinden. De melder laat ons weten verder te kunnen met de zaak. Ze zal opnieuw contact opnemen als er nieuwe vragen opduiken.

”

Op het eerste gezicht schuilt er vooral een opvoedingsprobleem achter sommige meldingen van conflicten tussen ouders en tienerkinderen over al of niet terugkeren naar het land van herkomst. En dan is het vooral zaak om zo'n conflict tot een bevredigende oplossing te brengen door gepaste begeleiding. Op het eerste gezicht is er ook weinig of geen verschil met gelijkaardige conflict-situaties in Belgische gezinnen waar de ouders het plan opvatten om te verhuizen naar het buitenland en de tieners in het gezin het daar niet mee eens zijn. Toch is er een belangrijk verschil dat samenhangt met het verschil in verblijfsstatuut. In een Belgisch gezin kunnen tienerzoon of -dochter als ze achttien worden, beslissen om naar België terug te keren om hier de draad van hun leven weer op te pakken. Voor tieners in een vluchtelingengezin ligt dat anders. Als de ouders besluiten terug te keren naar hun land van herkomst verliezen alle gezinsleden hun vluchtelingenstatuut en daarmee ook hun verblijfsrecht in België. Het statuut van minderjarige kinderen volgt daarin gewoon dat van hun ouders. Als ze dan later achttien worden, kunnen ze niet zomaar naar België terug. Een niet opgeloste conflict-situatie heeft voor hen dus veel grotere gevolgen dan voor Belgische leeftijdsgenoten in een op het eerste zicht gelijkaardige situatie.

De meeste meldingen over tienerkinderen in gezinnen gaan over situaties waarin het gezin geen verblijfsrecht meer heeft of nooit gehad heeft.

“

Vijftien jaar zonder papieren en onder-tussen volwassen

Een medewerker van een ngo die werkt met vluchtelingen nam contact met ons op over een familie uit Albanië die al meer dan vijftien jaar in België woont: 'Ze kwamen hier tijdens de oorlog in ex-Joegoslavië. De kinderen zijn ondertussen 18 jaar geworden. Ze willen hun leven hier ontplooiën maar kunnen niet verder zonder verblijfsdocumenten. België is het enige land dat ze kennen, het land waar ze opgroeiden. Het land van hun ouders is ver en vreemd. Ze kennen er de taal en de cultuur niet. Ze spreken perfect Nederlands en voelen zich Belg. We hebben ze van begin tot einde onderwijs gegeven en opgenomen in onze samenleving. Ze deden verschillende verblijfsaanvragen maar kregen elke keer

een negatief antwoord. Bij de laatste algemene regularisering ging er iets mis met het doorsturen van documenten naar Brussel. Veel van hun landgenoten kregen toen verblijfspapieren, zij niet. Het gezin staat zwaar onder druk. Ze hebben geen regelmatig inkomen. Leven is al vijftien jaar een *struggle for life*. De relaties in het gezin zijn verstoord en er heerst onrustbarend zwaar huiselijk geweld. De mama wordt door ons psychologisch begeleid. In overleg met hun advocaat brachten we de paspoorten van de mama en de kinderen in orde. De bedoeling is om voor de kinderen apart een aanvraag tot regularisatie om humanitaire redenen in te dienen. Alle documenten liggen klaar.

Probleem is dat er geen geld is om de nodige 350 euro per aanvraag op tafel te krijgen. Dat bedrag moeten ze betalen als forfaitaire vergoeding om 'komende administratieve kosten' te dekken. Mijn eerste vraag is dan ook of er mogelijkheden zijn voor financiële tegemoetkoming of tot wie kunnen we ons daarvoor wenden? De tweede vraag is of we het geëiste bedrag kunnen aanvechten als het over kinderen of jongvolwassenen gaat.'

Bij de Dienst Vreemdelingenzaken kreeg de Klachtenlijn te horen dat er voor die forfaitaire vergoeding geen uitzonderingen kunnen. De ambtenaar verwees naar geruchten over systematische regularisaties die volgens hem de ronde doen bij die gezinnen en maakte duidelijk dat elk geval apart bekeken wordt. Er is geen sprake van criteria die automatisch tot een regularisatie leiden. Dus ook niet van systematische regularisatie van mensen die al lang in België verblijven. Maar aanvragen voor humanitaire regularisatie waar kinderen bij betrokken zijn, worden altijd met bijzondere aandacht onderzocht.

”

Elk jaar krijgen we meldingen over gezinnen zonder papieren die al jaren in België wonen en waarvan de opgroeiende of ondertussen meerderjarige kinderen stevig in Vlaanderen geworteld zijn. Redenerend vanuit het belang van het kind vinden we dat die kinderen en jongeren een permanente verblijfsvergunning voor België moeten kunnen krijgen. Dat standpunt verwoordden we ook in een platformtekst die de onderwijsnetten en verschillende andere organisaties mee ondertekenden en die we in juni 2016 voorstelden in een hoorzitting van de Commissie

voor Onderwijs van het Vlaams Parlement. Die platformtekst werd ook al enkele keren besproken met het kabinet van de staatssecretaris voor Asiel en Migratie. Over die zitting en dat overleg rapporteerden we in vorige jaarverslagen. Ons standpunt maakten we later ook publiek.

Over de forfaitaire vergoeding voor meerderjarigen doet het Kinderrechtencommissariaat geen uitspraak. Het beleid heeft nooit onder stoelen of banken gestoken dat de bedoeling daarvan is aanvragen tot regularisatie om humanitaire redenen te ontmoedigen.

- ▶ Kinderrechtencommissariaat, Platformtekst *Een toekomst voor kinderen en jongeren zonder papieren*, 3 juni 2016, <http://www.kinderrechtencommissariaat.be/sites/default/files/bestanden/platformtekst.pdf>
- ▶ Kinderrechtencommissariaat, Standpunt *Geef gewortelde kinderen een permanente verblijfsvergunning*, 18 januari 2018, <https://www.kinderrechtencommissariaat.be/actueel/geef-gewortelde-kinderen-een-permanente-verblijfsvergunning>

Signalen van verontruste professionals

Van alle in België afgewezen asielzoekers keert maar 20% terug naar het land van herkomst. Dat blijkt uit cijfers van Eurostat. Dat verklaart de vele mensen zonder papieren, waaronder ook gezinnen met kinderen en ex-NBMV. Het is duidelijk dat veel afgewezen asielzoekers niet onmiddellijk en uit eigen beweging gevolg geven aan een bevel om het grondgebied te verlaten. Daar hebben ze verschillende redenen voor.

Gedwongen uitwijzingen, vooral van gezinnen met kinderen of niet-begeleide minderjarigen, zijn vaak de aanleiding voor een klacht of melding bij de Klachtenlijn. Meestal gaat dat over gezinnen of jongeren van wie de melder niet begrijpt waarom zij nu nog uitgewezen worden. Ze zijn toch goed geïntegreerd? Maar soms krijgt de Klachtenlijn heel andere meldingen. Bijvoorbeeld over multiprobleemgezinnen waar een jeugdbeschermingsmaatregel zich opdringt.

Verontrust door nakende uitwijzing van multiprobleemgezin

Een melder maakt zich zorgen over een Kosovaars gezin met drie schoolgaande kinderen waarvoor ze geregeld tolkt. Vooral over de zoon van 15 maakt ze zich zorgen. De jongen heeft ASS, een mentale beperking en vertoont agressief gedrag. Hij volgt buitengewoon onderwijs, vierde jaar buso. Momenteel is het gezin illegaal in België. Op basis van het medisch dossier van de zoon hebben ze een regularisatie gevraagd maar niet gekregen. De ouders spreken amper Nederlands.

Contact met de melder leert ons dat het gezin al sinds 2006 in België woont. De 15-jarige zoon is ook agressief tegen zijn moeder. In die mate zelfs dat ze niet alleen met hem durft te blijven als haar man niet thuis is. Behalve met de problematiek van de zoon wordt het gezin ook geconfronteerd met schrijnende armoede en gebrek aan sociaal netwerk. Een lokale ngo die vluchtelingen helpt, zegt niets meer voor het gezin te kunnen doen, behalve voedselbedeling.

We vroegen het CLB hoe zij tegen de verontrustende situatie van de 15-jarige zoon aankijken. Dat leidde ertoe dat het CLB besloot gedwongen hulpverlening te overwegen. Het CLB plant om bij het gezin langs te gaan om de situatie thuis beter te kunnen inschatten. Ook denken ze aan een plaatsing in een internaat. Contact met de advocaat verduidelijkte dat die zeven maand geleden ook al een aanvraag tot regularisatie om humanitaire redenen indiende. De wachttijd daarvoor is gemiddeld negen tot tien maanden. De advocaat wacht nog op de beslissing van de DVZ.

In de regelgeving staan jeugdbeschermingsmaatregelen en verblijfsprocedures helemaal los van elkaar. Vooral als de jongere hier met zijn ouders is, leidt dat vaak tot onduidelijkheid over het verblijfsrecht. Anders dan bij NBMV is er geen voogd die zich dat aantrekt. In onze platformtekst dringen we aan op een akkoord tussen de federale en Vlaamse overheid waardoor bij een beschermingsmaatregel de minderjarige en eventuele gezinsleden ambtshalve minstens een tijdelijk verblijfsstatuut krijgen, minstens voor zolang de beschermingsmaatregel duurt.

Signalen uit onderwijs: Netwerk 'Laat ze leren'

In september 2018 werd het Kinderrechtencommissariaat uitgenodigd om mee te werken aan het pas opgerichte netwerk 'Laat ze leren' in het Katholiek Onderwijs. Dat netwerk richt zich op scholen die te maken krijgen met kinderen die na een lang verblijf in België uitgewezen worden. We gingen daarop in en ontmoetten er opnieuw de leraren en directies van de werkgroep 'Zonderwijs'. Ook andere organisaties die regelmatig contact opnemen met de Klachtenlijn, zijn actief lid van dat netwerk.

Op 15 november 2018 was de studiedag 'Laat ze leren! Studie- en werkdag van en voor scholen waar leerlingen uitgewezen worden na een lang verblijf in België'. Wij brachten een inleidende presentatie over de rechten en de regels die van toepassing zijn op kinderen en jongeren zonder papieren. We gaven er ook een korte toelichting over de werking van het Kinderrechtencommissariaat en de Klachtenlijn en over onze platformtekst.

Detentie van gezinnen met kinderen

Op 13 augustus 2018 werden de gesloten gezinsunits op het terrein van het gesloten repatriëringscentrum 127bis in Steenokkerzeel voor het eerst in gebruik genomen. Over het principiële standpunt dat de kinderrechtencommissaris in augustus 2018 daarover in een opiniestuk innam, rapporteerden we al in ons vorige jaarverslag.

- ▶ Kinderrechtencommissariaat, *Opinie Schrijf de alternatieven voor detentie niet af*, 4 augustus 2018, https://www.kinderrechtencommissariaat.be/sites/default/files/bestanden/opinie_schrijf_de_alternatieven_voor_detentie_niet_af_destandaard_3augustus2018.pdf
- ▶ Kinderrechtencommissariaat, *Advies Jaarverslag 2017-2018. Hoe rekbaar is het kind?* <https://www.kinderrechtencommissariaat.be/advies/jaarverslag-kinderrechtencommissariaat-2017-2018-hoe-rekbaar-het-kind>

Over de gesloten gezinsunits schreef de kinderrechtencommissaris een brief aan de staatssecretaris voor Asiel en Migratie waarin hij zijn bezwaren nog eens uiteenzette. In

zijn antwoord benadrukte de staatssecretaris dat niemand graag gezinnen met kinderen opsluit. Ook de Dienst Vreemdelingenzaken niet. Hij schrijft onder andere dat illegale gezinnen met kinderen alleen in de 'Gesloten Gezinsvoorziening' in Steenokkerzeel terechtkomen als allerlaatste optie, voor een zo kort mogelijke periode én vooral als en zolang ze daar zélf voor kiezen.

Bezoek aan gesloten gezinsunits in 127bis

Een even legitieme vraag is in hoeverre de nieuwe, aparte infrastructuur en het aparte regime ook in de praktijk 'aangepast zijn aan de noden van gezinnen met kinderen', zoals de Vreemdelingenwet sinds de aanpassing op 16 november 2011 bepaalt. Om dat te bekijken, bezochten de kinderrechtencommissaris, de Federale Ombudsman, de Délégué Général aux Droits de l'Enfant en Myria op 6 september 2018 de gesloten gezinsunits in Steenokkerzeel.

Daar praatten ze met de directeur, met medewerkers en met het gezin dat er op dat moment verbleef. De groep ging ook kijken in de woonunits voor de gezinnen.

Opgepakte gezinnen die na hun overbrenging naar Steenokkerzeel toch nog instemmen met vrijwillige terugkeer, krijgen voor twee maanden een huis ter beschikking. Ze worden ingeschreven in een gemeente naar keuze. Ze krijgen eten, schoolmateriaal voor de kinderen en een lijst van organisaties waar ze terechtkunnen voor hulp. Werken ze niet mee, dan krijgen ze alleen de lijst van organisaties en worden ze gerepatriëerd.

Na zijn bezoek had de kinderrechtencommissaris deze bedenkingen:

- Infrastructuur, faciliteiten en personeelsomkadering voldoen. Wel is er in de buurt van de luchthaven veel lawaai van laag overvliegende vliegtuigen.
- Veel verantwoordelijkheid wordt bij de ouders gelegd: de kinderen fouilleren bij aankomst, ze rustig houden, zorgen dat ze meewerken tijdens de repatriëring.
- Er zijn weinig bewijzen van eerdere inspanningen om de gezinnen te begeleiden naar terugkeer. Hoe gebeurt de selectie van de gezinnen?

Gesprekken met opgesloten gezinnen leveren aanwijzingen dat de detentie niet beperkt blijft tot 'een harde kern terugkeerweigeraars'.

- Als de gezinnen door de politie opgepakt worden, krijgen ze geen tijd om persoonlijke spullen uit te zoeken of mee te nemen.
- Kinderen kunnen tot 24 uur afgezonderd worden in een aparte kamer. Om de twee uur gaat er dan iemand kijken. Over de opvolging van die afgezonderde jongeren is nog niet goed nagedacht.

De kinderrechtencommissaris dringt erop aan om het hele proces vóór de transfer naar de gesloten gezinsunits nauwkeurig te monitoren, zodat duidelijk wordt welke inspanningen er al waren om vrijwillige terugkeer te realiseren. Ideaal wordt het Kinderrechtencommissariaat op de hoogte gebracht als er een gezin aankomt in het gesloten terugkeercentrum 127bis. De kinderrechtencommissaris dringt er ook op aan om tijdens de opsluiting nauwkeurig bij te houden hoe snel en hoe vaak een arts bij het gezin langskomt, welke medicatie die voorschrijft, hoeveel kinderen hoelang in afzondering moeten, en dat die gegevens in een jaarverslag komen.

Input voor Commissie-Bossuyt (7 september 2018)

Op 22 februari 2019 presenteerde de Commissie voor de evaluatie van het beleid voor de vrijwillige terugkeer en de gedwongen verwijdering van vreemdelingen, onder leiding van em. prof. dr. Marc Bossuyt, zijn interim-verslag aan de staatssecretaris voor Asiel en Migratie. Het Kinderrechtencommissariaat was gevraagd input te leveren voor die evaluatie.

In onze nota van 7 september 2018 aan de Commissie formuleerden we deze aandachtspunten en aanbevelingen:

Over gesloten centrum 127bis

- Streef naar alternatieven voor detentie.
- Hou de detentie zo kort mogelijk en zorg voor extern toezicht.

- Zorg dat de transfer naar en van het detentiecentrum niet traumatiserend is voor de kinderen.

Over de ‘voorafgaande fasen’ in het terugkeerbeleid

- Verbeter de manier van informeren en terugkeerbegeleiding aan huis.
- Optimaliseer de werking van de open terugkeewoningen.
- Zorg voor een gedifferentieerd beleid op basis van de situatie van de gezinnen en kinderen (de vier voorstellen uit onze platformtekst).
- Laat een onafhankelijk beroepsorgaan waken over het belang van het kind in alle facetten van de asielprocedure en daarna.
- Voltooi de screening van verblijfsmogelijkheden vóór het gezin naar een open terugkeewoning gaat.
- Geef begeleide kinderen dezelfde rechten als NBMV.
- Zorg voor extern toezicht op de hele terugkeerprocedure, naar het voorbeeld van de Britse *home return panels*.
- Onderzoek in alle fasen van de verblijfsprocedure het belang van de kinderen.
- Installeer een platform dat – het liefst gratis – gespecialiseerd juridisch advies kan geven op het snijpunt van vreemdelingenrecht en kinderrechten.

Opnieuw overleg met kabinet Asiel en Migratie (september 2018)

Op 11 september 2018, een jaar na ons vorige bezoek, overlegden we opnieuw met het kabinet van de staatssecretaris voor Asiel en Migratie naar aanleiding van klachten over de begeleiding van uitgewezen gezinnen met minderjarige kinderen door de Dienst Vreemdelingenzaken met het oog op hun terugkeer naar het land van herkomst. We drongen nog eens aan op permanente evaluatie van afgelopen uitwijstrajecten, zowel de terugkeerbegeleiding aan huis als de werking van de open terugkeewoningen, en op een meer gedifferentieerd beleid in dossiers waar kinderen en jongeren bij betrokken zijn.

Breder overleg over terugkeerbeleid (22 oktober 2018)

In oktober kwam er een meer uitgebreid overleg over de mogelijkheid om met uitgeprocedeerde gezinnen een pilootproject op te zetten. Aan tafel zaten medewerkers van de staatssecretaris voor Asiel en Migratie, een leidinggevende en terugkeercoaches van de DVZ, en vertegenwoordigers van de Federale Ombudsman, de DGDE en de kinderrechtencommissaris. De DVZ lichtte het vrijwillige terugkeertraject toe dat sinds 2012 in voege is: van een eerste aanbod terwijl de gezinnen nog in de open asielcentra verblijven, tot gesprekken na aankomst in een open terugkeerplaats of in het kader van de terugkeerbegeleiding aan huis (in een privéwoning). De kinderrechtencommissaris lichtte onze nota toe voor de Commissie-Bossuyt.

Het pilootproject met uitgeprocedeerde gezinnen werd uiteindelijk niet gerealiseerd.

Tweede bezoek aan gesloten gezinsunits op 127bis

De Klachtenlijn kreeg meldingen over enkele van de acht gezinnen die langer dan een nacht opgesloten werden in het gesloten terugkeercentrum 127bis. Een van de melders vroeg ons uitdrukkelijk het gezin een bezoek te brengen.

Achtste verjaardag in gevangenschap – maar kaarsjes uitblazen mag niet

Een medewerker van een organisatie die regelmatig gezinnen bezoekt in een gedwongen terugkeertraject, meldt ons: ‘Deze ochtend bezocht ik in 127bis de familie X, een koppel met twee kindjes van 8 en 2,5 jaar oud. Zij zijn al tien jaar in België en doorliepen verschillende procedures: een asielaanvraag, twee keer een aanvraag tot regularisatie om medische redenen, twee keer een aanvraag tot regularisatie om humanitaire redenen. Na een negatieve beslissing over de laatste regularisatieaanvraag volgde hun arrestatie in december 2018. Ook in 2014 was het gezin al eens gearresteerd. De politie is toen echt binnengevallen door de deur in te slaan, waarna het gezin overgebracht werd naar een open terug-

keerwoning. Daar zijn ze de volgende dag met een weer vertrokken.

Het oudste meisje vierde gisteren haar achtste verjaardag in gevangenschap. Een vriendin is tekeningen van de klasgenootjes komen afgeven. Ze had een verjaardagstaartje mee maar het kind mocht van de bewakers geen kaarsjes uitblazen. De ouders én hun oudste dochter zijn heel erg aangedaan door de arrestatie. Die gebeurde rond half zes 's morgens. Ik dacht dat dat vóór 6 uur niet mocht? De dame van de DVZ wilde de kinderen zelf wakker maken en uit hun bed halen. De moeder heeft dat kunnen tegenhouden en mocht uiteindelijk zelf haar kinderen wakker waken. In totaal waren er 10 tot 12 politieagenten bij de arrestatie. De vader werd apart in een politieauto weggebracht, de moeder en de twee kinderen in een gewone auto. Alles is verder wel rustig verlopen.

Het oudste kind zit in het tweede leerjaar en volgt al drie jaar logopedie. Er is een vermoeden van een spraak- en taalontwikkelingsstoornis (STOS). Ze staat op de wachtlijst voor verder onderzoek in een gespecialiseerde instelling. Het is een erg gesloten meisje. De problematiek van het meisje was voor het gezin de reden om toch in België te blijven, al was dat verblijf niet regulier.

De school wil graag acties opzetten. Het gezin zelf is geen vragende partij om pers aandacht te krijgen. Ze willen vooral hun oudste dochter beschermen. Kunnen jullie op bezoek gaan bij dat gezin?

”

Twee medewerkers van het Kinderrechtencommissariaat bezochten daarom begin 2019 een tweede keer het gesloten terugkeercentrum 127bis. Naast vragen over hoe de DVZ het belang van de kinderen afweegt, riep dat bezoek vooral vragen op over hoe de DVZ de gezinnen selecteert voor opsluiting in het gesloten terugkeercentrum. Het hoofd van de DVZ bevestigde dat het toeval daar een grote rol in speelt.

“

Naar 127bis: kwestie van toeval?

In dit geval was het gezin al tien jaar in België en goed geïntegreerd. De twee kinderen zijn in België geboren. Na hun verdwijning uit de open terugkeerwoning in 2014, waar ze met veel politievertoon naartoe gebracht waren, werden ze

door de DVZ nooit meer aangesproken. Ook al kent de lokale overheid goed hun whereabouts en hun verblijfplaats. De vader van het gezin liet de huur van het huis registreren en gaf ook de geboorte van zijn kinderen aan in het gemeentehuis. De overheid had dus alle kansen om die mensen opnieuw te benaderen voor een terugkeertraject. Het is pas nadat de advocaat van het gezin in het najaar 2018 besloot toch nog een nieuwe regularisatiepoging te doen, dat het gezin opgepakt en naar Steenokkerzeel gebracht werd. Omdat hun dossier door die aanvraag toevallig bovenaan op de stapel terecht kwam?

”

Ook rijzen er vragen over hoe de DVZ te werk gaat om de voorwaarde ‘niet bereid tot medewerking voor terugkeer’ te beoordelen.

“

Beoordeling alleen op basis van vier jaar oud dossier?

Vier jaar na de verdwijning uit de open terugkeerwoning, zonder enig verder contact of onderzoek, besluit de DVZ dat die verdwijning het ‘gebrek aan bereidheid tot terugkeer’ afdoend bewijst. Het gezin vertelde ons dat ze vier jaar geleden halsoverkop uit de open terugkeerwoning gevlucht waren omdat het politieoptreden ze heel bang gemaakt had. Vóór de diagnose van de ontwikkelingsproblemen van de oudste dochter, zou de moeder naar eigen zeggen wel overwogen hebben om terug te keren, als ze haar daarover aangesproken hadden. De DVZ haalde zijn argumenten voor de opsluiting van het gezin met het oog op repatriëring klaarblijkelijk alleen uit een vier jaar oud dossier. Zonder dat ook maar enigszins te actualiseren.

”

Ook bij andere gezinnen die in het gesloten centrum terecht kwamen, rijst de vraag: is dit nu echt het gezin dat het meest treffend beantwoordt aan de criteria van het KB van juli 2018 en is het maatregelencontinuüm hier echt op een correcte en uitputtende manier toegepast?

Op de presentatie van het interim-verslag van de Commissie-Bossuyt antwoordde de directeur-generaal van de DVZ hierover dat ze zeker niet

van plan waren een 'heksenjacht te ontketenen op illegaal in ons land verblijvende gezinnen'. En dus gezinnen die formeel voldoen aan de criteria van het KB op toevallige basis oppakken?

Hoorzitting in federaal parlement

Op 18 april 2018 dienden federaal parlementslid Julie Fernandez Fernandez e.a. een wetsvoorstel in om het principiële verbod te verscherpen op opsluiting van minderjarige vreemdelingen zonder geldige verblijfsdocumenten met het oog op hun repatriëring. De Commissie voor Binnenlandse Zaken van de Kamer nodigde de kinderrechtencommissaris uit om zijn advies over het wetsvoorstel toe te lichten in een hoorzitting op 16 oktober 2018. Het wetsvoorstel kon een grondige kritische lezing niet doorstaan. Door alleen maar wat woorden en zinsneden te schrappen, klinkt het verbod op opsluiten van kinderen wel principiëler, maar in de praktijk blijft het juridisch wel mogelijk – en door die schrappingen zelfs zonder dat aan bepaalde voorwaarden voldaan moet worden. Dat leidt dus tot het tegenovergestelde van het beoogde resultaat.

We namen de gelegenheid te baat om enkele aandachtspunten voor het voetlicht te brengen:

- Zet meer in op alternatieven voor detentie.
  - Verbeter de huidige terugkeerbegeleiding aan huis.
  - Optimaliseer de werking van open terugkeerwoningen.
- Zorg voor extern toezicht.
- Zorg dat transfers de kinderen niet traumatiseren.

Ook bracht de kinderrechtencommissaris de uitgangspunten en de voorstellen uit onze platformtekst nog eens in herinnering.

Memorandum 2019: belang van het kind voorop

In het Vlaams memorandum 2019 vragen we opnieuw om een einde te maken aan de opsluiting van kinderen in afwachting van de gedwongen terugkeer met hun gezin. We brengen ook de voorstellen uit onze platformtekst in herinnering.

Verder verwijzen we in ons memorandum naar de aanbevelingen van het VN-Kinderrechtencomité aan de Belgische overheid. Behalve om een einde te maken aan de opsluiting van kinderen in het kader van hun gedwongen terugkeer, vraagt het VN-Comité ook maatregelen die garanderen dat het belang van het kind consistent een eerste overweging wordt en dat kinderen in migratie of op de vlucht gehoord worden.

Hoe in het kader van verblijfs- of terugkeerprocedures het belang van het kind consistent en objectiever afgewogen kan worden, was ook de vraag die een advocaat ons stelde naar aanleiding van een zaak die hij behartigde. Hij vroeg of het Kinderrechtencommissariaat voor individuele cases niet een soort van 'best interest assessment' kon uitvoeren en daarover een rapport opstellen, naar het voorbeeld van wat aan de Rijksuniversiteit Groningen gebeurt. Omdat dat niet in de mogelijkheden van het Kinderrechtencommissariaat ligt, zochten we contact met Vlaamse academici. Ons overleg resulteerde in de afspraak dat we met akkoord van de ouders meldingen naar hen doorspelen die volgens ons interessant zijn voor verder onderzoek en rapportage van de mate waarin een maatregel of beslissing in het belang van het kind is. Dat rapport kan de advocaat dan gebruiken in zijn belangenbehartiging van het kind bij de DVS, het CGVS of de Raad voor Vreemdelingenbetwistingen.

Tij toch gekeerd? Of alleen maar een adempauze?

Op 4 april 2019 breide de Raad van State met zijn arrest 244.190 een voorlopig einde aan het hoofdstuk 'detentie van kinderen om migratieredenen'. Van sommige bepalingen in het KB van juli 2018 werd de tenuitvoerlegging geschorst.

► <http://www.raadvanstate.be/arr.php?nr=244190>

Raad van State schorst bepalingen in KB van 22 juli 2018

'omdat ze niet uitsluiten dat jonge kinderen opgesloten kunnen worden op plaatsen waar zij blootgesteld kunnen worden aan zeer grote geluidshinder veroorzaakt door de nabijgelegen luchthaven en dit terwijl de opsluiting tot een maand kan duren.'

Dit arrest kwam er naar aanleiding van een vordering bij de Raad van State door verenigingen die opkomen voor de rechten van de mens en van het kind.

Als direct gevolg van dat arrest zijn er sindsdien geen gezinnen met kinderen meer opgesloten in de gesloten gezinsunits in het gesloten terugkeercentrum 127bis in Steenokkerzeel.

In de zeven en een halve maand na het KB van 22 juli 2018 werden er acht gezinnen langer dan één nacht opgesloten. Eén gezin, tegengehouden aan de grens, werd voor één nacht in een gesloten gezinsunit ondergebracht en de volgende dag naar een open terugkerwoning overgebracht.

Acht gezinnen bleven er dus langer:

- Drie van die gezinnen waren van Armeense afkomst.
- Eén gezin werd er twee keer opgesloten.
- Er waren ook vier eenoudergezinnen (telkens een moeder met kinderen).
- Van de 20 minderjarigen waren minstens 11 kinderen jonger dan 8 jaar (van twee kinderen kennen we de leeftijd niet).
- Vier gezinnen werden later overgebracht naar een open terugkerwoning:
  - Voor drie (volgens een andere bron twee) gezinnen gebeurde dat na de maximumtermijn van 28 dagen detentie.
  - Eén gezin is op dit moment nog in België en werd in vrijheid gesteld omdat er nog een asielpcedure liep voor een van de kinderen.
- Vier gezinnen vertrokken zonder escorte direct van de gesloten gezinsunit naar het land van herkomst. Dat betekent concreet dat ze op de vooraf meegedeelde datum uit de gezinsunit werden overgebracht naar het vliegtuig en daar niet weigerden om in te stappen. Indien gezinnen wel weigeren wordt bij een tweede poging een escorte voorzien door de politie. Drie gezinnen kregen ondersteuning van de International Organisation for Migration (IOM) die ter plaatse begeleiding kan voorzien bij tewerkstelling en het zoeken naar huisvesting en scholing.

3.6.

Ex-NBMV wil gehoord worden

Davud Mirza deed als student maatschappelijk werk zijn stage bij het Kinderrechtencommissariaat. Zijn bachelorproef ging over de 'Noden en behoeften van jongvolwassen Afghaanse vluchtelingen in Vlaanderen'. Davud is zelf een voormalige NBMV uit Afghanistan, wat hem voor zijn onderzoek bij jonge Afghaanse erkende vluchtelingen natuurlijk goed van pas kwam. Uit zijn onderzoek bij 21 Afghaanse jongeren en vijf experts komen vijf spanningsvelden of thema's naar voren waarover hij aanbevelingen suggereert voor de begeleiding van Afghaanse jongeren op de vlucht:

- Toon begrip voor het spanningsveld dat Afghaanse jongeren ervaren tussen studeren, geld verdienen en zorgen voor de familie in Afghanistan.
- Bevorder hun integratie met werk, rolmodellen en betere informatie.
- Ga uit van vertrouwen. Koppel niet overal voorwaarden aan.
- Geef de Afghaanse jongeren de kans om tot zichzelf te komen en op orde te zetten wat ze voor zichzelf op orde moeten zetten. Ze torsen een zware rugzak, maar toch willen ze vooruitkomen.
- En Afghaanse jongeren zelf, organiseer je als gemeenschap en bouw je eigen netwerken uit. Daaruit put je de nodige energie, motivatie, kracht, hoop en liefde om vooruit te komen.

4. Rechten van jongeren in contact met de wet

4.1.

Jongeren en politie

Soms komen jongeren negatief in contact met de politie. In hun klachten valt op dat de politie ze vaak op dezelfde manier behandelt als volwassenen. Politiediensten hebben nog te weinig aandacht voor de situatie en de kwetsbaarheid van minderjarigen. Vaak niet uit onwil, maar omdat daarover geen regels of richtlijnen bestaan. Politie mensen hebben nauwelijks handvatten voor hun werk met jongeren. Daardoor weten ze niet wat wel en wat niet kan. Het zou zinvol zijn om een deontologische code te maken voor alle politie-interventies waarin contact met kinderen en jongeren mogelijk is. En ook de jongeren zelf weten vaak niet wat hun rechten zijn bij een politieoptreden. Websites zoals magdapolitie.be zijn belangrijke initiatieven om minderjarigen te informeren over hun rechten.

Minderjarigen die vragen stellen over een politieoptreden of zich niet correct behandeld voelen, hebben weinig zicht op de klachteninstanties. De klachtenlijnen van de korpschefs, de dienst Intern Toezicht of Comité P zijn voor minderjarigen onbekend of onduidelijk. In de klachtenafhandeling zelf ervaren minderjarigen weinig toegankelijk taalgebruik. Bovendien hebben jongeren soms geen vertrouwen in de interne klachtenlijnen bij de politie. De angst voor represailles is groot. Het zou goed zijn de klachtensystemen toegankelijker te maken voor jongeren. Dat kan met een aparte dienst of door in het algemeen jeugd vriendelijker op te treden. Procedures die toegankelijker zijn voor jongeren, zijn dat ook voor andere groepen. Bovendien wordt het dan mogelijk klachten systematisch te registreren.

- ▶ Kinderrechtencommissariaat, Memorandum regionale, federale en Europese verkiezingen van 26 mei 2019, *Voorstellen voor een meer kindvriendelijke toekomst, 2018-2019*, <https://www.kinderrechtencommissariaat.be/advies/memorandum-voorstellen-voor-een-meer-kindvriendelijke-toekomst>

Ook structureel kunnen de procedurele waarborgen versterkt worden voor kinderen die verdacht zijn in een strafprocedure en dan automatisch verhoord worden door de politie. Volgens EU-richtlijn 2016/800 moet België garanderen

dat een minderjarige verdachte bij een politieverhoor bijgestaan kan worden door een ouder of een andere geschikte volwassene, bovenop het recht op bijstand van een advocaat. België heeft die richtlijn nog niet omgezet, terwijl dat eigenlijk vóór juni 2019 moest gebeuren. Het Kinderrechtencommissariaat volgt dit verder op.

- ▶ EU-richtlijn 2016/800, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/?uri=CELEX%3A32016L0800>

Als volwassenen mogelijk strafbare feiten plegen, kunnen acties, onderzoeksdaden of strafrechtelijke beslissingen onbewust en onrechtstreeks moeilijkheden veroorzaken voor de kinderen en ook raken aan hun rechten. De meldingen bij de Klachtenlijn tonen waar die moeilijkheden ervaren worden.

Door de individuele verhalen en meldingen krijgen we zicht op waar het knelt voor minderjarigen en waarover ze hun stem en hun ervaring meer willen laten horen.

Geen internet als voorwaarde

Een moeder meldt dat haar man in een strafrechtelijk onderzoek vrijkwam onder voorwaarden. Een van de voorwaarden is verbod op internettoegang. Om geen fouten te maken, kreeg de man het advies om de internetverbinding thuis af te sluiten. Het gevolg is nu dat de twee kinderen, 14 en 16 jaar, thuis ook niet meer op het internet kunnen. Zij maken hun schoolopdrachten in de bibliotheek of moeten aan vrienden vragen of ze daar op de computer mogen werken. De moeder en haar man durven de onderzoeksrechter geen uitzondering vragen voor de kinderen. Ze zijn bang dat dat in het nadeel van de man zal zijn. De moeder signaleert dit aan het Kinderrechtencommissariaat maar vraagt geen tussenkomst. De kinderen dragen mee de gevolgen van bepaalde beslissingen, zegt ze.

Alles in beslag genomen

Een dienst maakt zich zorgen over een groot-scheepse politieactie op 19 woonwagenterreinen. Voor een strafrechtelijk onderzoek nam de politie 90 woonwagens in beslag. Ook de bankrekeningen van de woonwagenbewoners werden geblokkeerd. De kinderen zagen hoe de politie met getrokken wapens hun woonwagen doorzocht, ze werden gefouilleerd, een agent verwijderde de oorringen van een vierjarig meisje om ze in beslag te nemen. Ook zagen ze hoe hun huis weggesleept werd, soms zelfs zonder dat ze nog spullen konden meenemen. De kinderen vertellen ons hoe erg ze onder de indruk zijn van wat er gebeurde. Ze dromen er vaak nog van. Een meisje met autisme krijgt sinds de inval psychologische begeleiding, een groep kinderen moest 's avonds op de grond of in tenten slapen, er is geen vervoer meer, deze zomer kunnen ze niet naar hun familie, er is amper nog geld voor eten, drinken of verzorging. De ouders zeggen ook dat ze door de geblokkeerde bankrekeningen geen kindergeld meer ontvangen.

De politieactie en procedurele beslissingen raken hier aan een hele resem rechten van de kinderen en jongeren: hun recht op informatie, bescherming, privacy en soms zelfs hun recht op onderwijs.

Niet alleen in individuele meldingen horen we de stem van kinderen en jongeren over hun ervaringen met de politie. Het Kinderrechtencommissariaat houdt de vinger aan de pols door samen te werken met andere diensten. Zo werken we mee met de stuurgroep van het project Zo Geflikt van Uit De Marge. Dat bestaat uit vijf verschillende trajecten met gespreksessies en rollenspelen voor de jongeren, de politie en de jeugdwerkers. Ze ontmoeten elkaar met het oog op dialoog, erkenning en onderling vertrouwen. De stuurgroep denkt na over beleidsmaatregelen die lokaal een verschil kunnen maken. Nationaal werken we met de stuurgroep overkoepelende beleidsmaatregelen uit.

- ▶ <https://www.uitdemarge.be/zo-geflikt-jeugd-werk-en-politie>

4.2.

Cel als wachtkamer

Naar aanleiding van de bezorgdheid van het Kinderrechtencommissariaat over het oneigenlijk gebruik van de cel als wachtkamer voor jongeren, kondigde de bevoegde minister in 2018 een grootschalig onderzoek aan om zicht te krijgen op het probleem. Dat werd afgerond in januari 2019.

Het onderzoeksrapport zoomt onder andere in op het wettelijk kader om minderjarigen op te sluiten in een politiecel of om ze gedwongen op te nemen in een psychiatrische instelling voor volwassenen. Het rapport maakt duidelijk dat er in één situatie geen rechtsgrond bestaat voor vrijheidsberoving: de fase vóór de voorleiding bij de jeugdrechter van jongeren in een verontrustende opvoedingssituatie (VOS). Over die situaties krijgt de Klachtenlijn meldingen. Het onderzoeksrapport concludeert dat er geen zicht is op het aantal jongeren die overnachten in een cel of in de volwassenenpsychiatrie. Dat komt door de onduidelijke richtlijnen en procedures rond registratie van het aantal jongeren daar. Het onderzoeksrapport besluit met 31 aanbevelingen.

- ▶ Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin, Elke Roevens, Minderjarigen in een politiecel of de volwassenenpsychiatrie. Exploratief onderzoek over frequentie en aanpak, <https://steunpuntwvg.be/images/swvg-3-rapporten/ef20-celslapers-rapport>

Een nachtje cel

Een begeleidster neemt contact op met de Klachtenlijn. Een jongen van 13 loopt regelmatig weg uit hun voorziening. Hij keert niet terug na school of glipt weg op vrije momenten. De jongen werd bij hen geplaatst vanwege een verontrustende opvoedingssituatie. Bij een fugue brengt de voorziening de politie op de hoogte, maar omdat dat zo regelmatig gebeurt, start die niet elke keer een procedure van vermissing op. De laatste keer kwam de jongen na een paar dagen uit zichzelf terug. De begeleidster belde de politie om de ontseining aan te vragen. Kort na de middag arriveerden plots twee politieagenten. Ze boeiden de jongen en namen hem mee naar

het politiebureau. De jongen was helemaal niet agressief en wilde uit zichzelf meegaan. Maar de politie wou de jongen per se in de boeien slaan. Op het politiebureau werd hij opgesloten in de cel omdat de jeugdrechter hem de volgende dag wou spreken over zijn fugues. Meer uitleg kreeg hij niet. Ze vroegen hem ook niet of hij zijn advocaat wou spreken. Na een nacht in de cel kwam dan het bericht dat het bezoek aan de jeugdrechter toch niet doorging. Dus werd hij gewoon vrijgelaten. De voorziening heeft vragen bij het politieoptreden, de handboeien en de praktijk om kinderen in een cel op te sluiten van 's middags tot de volgende dag.

De Klachtenlijn neemt contact op met de korpschef. Van hem horen we dat het jeugdparquet opdracht gegeven had om de jongen op te halen en op te sluiten tot zijn voorleiding bij de jeugdrechter. Maar de dag daarna kregen ze te horen dat de voorleiding toch niet doorging. De beslissing om zo'n jongen wel of niet te boeien, is een bevoegdheid van de politie zelf. Zij maken een risico-inschatting. De politie had inderdaad niet gesuggereerd om contact op te nemen met de jeugdadvocaat. Als een jongere dat vraagt, kan het wel, zegt de korpschef.

Het Kinderrechtencommissariaat erkent de handelingsruimte van de politie om een risico-inschatting te maken van situaties en om te beslissen of ze iemand boeien of niet. Die overwegingen vergen extra aandacht als het gaat over minderjarigen. Het Kinderrechtencommissariaat verneemt dat minderjarigen vaak – bijna standaard – geboeid worden zonder dat de politie veel rekening houdt met de impact daarvan.

Als de politie een minderjarige opsluit in een cel, zou ze de reflex moeten hebben om te vragen of er al een jeugdadvocaat bij de zaak betrokken is. Vaak is dat al zo. Het zou evident moeten zijn dat de politie die jeugdadvocaat dan op de hoogte brengt. Dat leidt tot een betere rechtsbescherming van de minderjarigen zelf. Het maakt ze minder afhankelijk van beslissingen die op dat moment over hen genomen worden zoals de beslissing om ze in de cel te laten overnachten.

4.3.

Vlaams jeugddelinquentierecht uit de startblokken

Het decreet jeugddelinquentierecht werd door het Vlaams Parlement definitief goedgekeurd op 6 februari 2019. Vanaf 1 september 2019 is Vlaanderen bevoegd voor jongeren die delicten plegen. De uitvoering gebeurt in verschillende fasen.

Voortaan spreken we van een jeugddelict dat gesanctioneerd wordt. De filosofie van bescherming wordt losgelaten. Daarom spreken we ook niet meer van een jeugdbeschermingswet.

Het decreet kiest voor herstelgerichte en constructieve reacties, met gesloten opvang alleen als uiterste maatregel. Het positief project krijgt een prominente plaats in elke fase van de rechtsgang. De minderjarige wordt uitgedaagd om ook zelf verantwoordelijkheid op te nemen. Ondersteund door zijn jeugdadvocaat en begeleid door de plaatselijke HCA-dienst (voor herstelgerichte en constructieve afhandeling), vult hij zelf zijn engagement in tegenover het slachtoffer of de samenleving, zonder inmenging of sturing van de parketmagistraat of jeugdrechter.

Voor een verontrustende opvoedingssituatie (VOS) moet voortaan altijd de weg van de jeugdhulp gekozen worden. Ook op advies van het Kinderrechtencommissariaat voorziet het jeugddelinquentiedecreet in de zogenaamde derde vorderingsgrond. Het openbaar ministerie kan de jeugdrechter inschakelen als de pleger van een jeugddelict ook in een verontrustende opvoedingssituatie zit. Daardoor kan een minderjarige dan twee parallelle dossiers hebben bij de jeugdrechter: een over het jeugddelict en een over de VOS. Het dossier van het jeugddelict moet op korte termijn afgehandeld worden, want de reactie is beperkt in de tijd en moet in verhouding staan tot het delict.

Het aanbod ambulante reacties op jeugddelicten wordt gevoelig uitgebreid. Andere maatregelen worden dan weer behoorlijk strenger, zonder dat we daarvoor een verantwoording zien. Hoewel we dat regelmatig signaleerden in onze adviezen,

veranderde de decreetgever toch niet van koers. Zo is het in de voorbereidende rechtspleging mogelijk dat een minderjarige 60 uur leerproject opgelegd krijgt, en ook de gemeenschapsdienst gaat van 30 naar 60 uur. In de fase ten gronde voorziet het decreet zelfs in sancties tot 220 uur voor gemeenschapsdienst én voor leerproject.

De reglementering voor de gesloten opvang treedt nog niet meteen in werking. Meer bepaald het feit dat de gemeenschapsinstellingen in de toekomst uitsluitend gereserveerd zullen zijn voor minderjarige delictplegers en dat de 'VOS-jongeren' alleen nog opgevangen worden in privévoorzieningen. Daarvoor moeten eerst de nodige randvoorwaarden vervuld zijn.

In de voorbereidende rechtspleging wordt na één maand gesloten oriëntatie gesloten begeleiding mogelijk als maatregel voor de hele duur van de voorlopige rechtspleging, telkens te verlenen met drie maand. Het decreet voorziet nu in sancties ten gronde van gesloten begeleiding tot zeven jaar. Die lange detentie zou een alternatief moeten zijn voor de uithandengeving, maar die wordt toch niet afgeschaft, terwijl dat toch de enige piste was die *evidencebased* en in overeenstemming met de kinderrechten is. Het decreet voorziet aansluitend zelfs in een mogelijke terbeschikkingstelling tot tien jaar.

Daarnaast geeft het jeugddelinquentiedecreet heel uitdrukkelijk voorrang aan de afhandeling door het parket. In de voorbereidende werkzaamheden was altijd sprake van voorrang voor buitengerechtelijke reacties. Maar uiteindelijk moet er nu toch zoveel mogelijk een beroep gedaan worden op het openbaar ministerie. De bevoegdheden van het openbaar ministerie worden gevoelig uitgebreid, wat volgens het Kinderrechtencommissariaat op gespannen voet staat met het vermoeden van onschuld.

Het decreet jeugddelinquentierecht biedt zeker mogelijkheden, maar we hebben ook heel wat bedenkingen. De sancties zijn nog altijd niet duidelijk omschreven. De verstrenging van de sancties, zowel in de voorbereidende fase als in de fase ten gronde, de mogelijkheid om jongeren die strafbare feiten plegen lang op te sluiten, en het behoud van de uithandengeving baart ons zorgen.

De bedoeling is dat het decreet binnen drie jaar geëvalueerd wordt. Pas dan zal duidelijk worden of de toepassing een succes is volgens de letter van het decreet of volgens de ruimere visie waarop het Kinderrechtencommissariaat zo hamerde: herstelgericht, constructief en met het oog op de verdere ontplooiing van de jongere én zijn gezin in de samenleving.

Het Kinderrechtencommissariaat adviseerde het Vlaams Parlement twee keer, en lichtte die adviezen ook toe in de Commissie Welzijn.

- ▶ Decreet Jeugddelinquentierecht, 15 februari 2019, BS 26 april 2019, https://jongerenwelzijn.be/assets/docs/ons/regelgeving/decreet_jdr.pdf
- ▶ Kinderrechtencommissariaat, Advies *Naar een jeugddelinquentierecht met sterke rechtswaarborgen voor de minderjarige, aanvullend advies*, 2018-2019/3, <https://www.kinderrechtencommissariaat.be/advies/naar-een-jeugddelinquentierecht-met-sterke-rechtswaarborgen-voor-de-minderjarige-aanvullend>

Het Vlaams jeugddelinquentierecht verandert wellicht ook het klachtenbeeld bij onze Klachtenlijn. Tot nu liepen de klachten van jongeren in een MOF- en VOS-situatie door elkaar. Dat maakte het niet eenvoudig om het klachtenbeeld scherp te krijgen. Belangrijk is dat de rechten en rechtswaarborgen voor jongeren die een delict plegen maximaal gewaarborgd blijven. Daar blijft de Klachtenlijn op focussen.

Van VOS naar MOF: suïcidepoging wordt 'spoorlopen'

Een jeugdadvocaat signaleert dat jongeren die bescherming nodig hebben niet langer in een gesloten setting geplaatst kunnen worden. Een van haar minderjarige cliënten deed al verschillende suïcidepogingen. Een beschermde context zoals een gesloten kinderpsychiatrische afdeling is dan nodig. Maar daar zijn er wachtlijsten. Voorzieningen in de jeugdhulp zeggen dat ze geen bescherming kunnen bieden en nemen het meisje niet op. De jeugdrechter kon niet anders dan het dossier te 'vermoffen'. De laatste suïcidepoging van het meisje was aan de treinsporen maar omstanders konden haar tegenhouden.

Dat wordt nu gekwalificeerd als ‘spoorlopen’ en dus delinquent gedrag om zo de weg te kunnen openen naar een gemeenschapsinstelling. De jeugdadvoocaat begrijpt dat het de enige weg naar bescherming is voor zijn jongere. Ze vraagt het Kinderrechtencommissariaat om zulke situaties goed op te volgen in het nieuwe jeugddelinquentierecht.

”

“

Redelijke termijn al lang overschreden

Een jeugdadvoocaat meldt dat de 17-jarige Glen al bijna twee jaar in een gesloten instelling zit. Al negen maanden geleden stelde de jeugdrechtbank een college van deskundigen aan om Glen te onderzoeken en de rechtbank te adviseren over zijn verdere hulpverlenings- en behandelingstraject. Het college bestaat uit een psychiater, een kinder- en jeugdpsychiater en een geneesheer-psychiater. De jeugdrechter gaf ze vier maanden tijd voor hun verslag. Maar negen maanden later ligt het verslag er nog niet. De jongen is al twee jaar beroofd van zijn vrijheid en moedeloos. De jeugdadvoocaat klaagt dat de redelijke termijn ver zoek is. Het absurde is dat er wel een alternatieve residentiële en geschikte opnamemogelijkheid is in Nederland. Glen en zijn moeder zijn ook in Nederland gedomicileerd. De jeugdadvoocaat vraagt advies aan het Kinderrechtencommissariaat.

We raden de jeugdadvoocaat aan zo vlug mogelijk een zitting aan te vragen waarop de jeugdrechter de overschrijding van de redelijke termijn moet toetsen. Want als advies uitblijft, is het aan de jeugdrechter om te beslissen of het aangewezen is om de jongere – misschien zelfs in strijd met de wet – nog langer op te sluiten. De jeugdadvoocaat laat ons een maand later weten dat het verslag van het college van deskundigen eindelijk klaar is. Ze adviseren verdere begeleiding en opname in een voorziening in Nederland. De jeugdrechter neemt het dossier nu in beraad. Anderhalve maand later horen we dat de jeugdrechter het advies bevestigde. De procedure en de afspraken tussen België en Nederland voor overdracht lopen nog.

”

Dit voorbeeld maakt duidelijk hoe nodig een snel en efficiënt werkend jeugddelinquentierecht is dat uitgaat van de rechten van de jongeren. Jongeren hebben het recht om op tijd de reactie op hun delicten te kennen en om daarin ook begeleid te worden. Om zinvol te zijn, moet de reactie uitvoerbaar zijn en duidelijk afgebakend in tijd. Ook moet elke instantie in het proces de rechtswaARBorgen van minderjarigen garanderen. Anders schenden ze de rechten van minderjarigen.

Vrijheidsbeneming

Jongeren hun vrijheid ontnemen na een delict kan enkel als ultieme maatregel. In Vlaanderen zijn de gemeenschapsinstellingen verantwoordelijk voor opvang en begeleiding van die minderjarigen. Er zijn ook nog vier besloten privé-opvanginitiatieven. De Commissie van Toezicht voor jeugdinstanties, een onderdeel van het Kinderrechtencommissariaat, houdt toezicht op de rechtspositie en de rechten van jongeren in gesloten en besloten opvangplaatsen. Ze rapporteert in een apart jaarverslag. Meldingen of klachten die de bevoegdheden of opdrachten van de Commissie van Toezicht overstijgen, geeft ze door aan de Klachtenlijn van het Kinderrechtencommissariaat. Vaak krijgen meldingen of verzuchtingen al een oplossing door tussenkomst van de vrijwillige maandcommissarissen. Daardoor komen er minder klachten bij de Klachtenlijn. Het toont ook dat de maandcommissarissen een heel belangrijke rol spelen.

Jongeren voor wie de jeugdrechtbank beslist om ze uit handen te geven, worden opgesloten in het Vlaams detentiecentrum de Wijngaard in Tongeren. De Vlaamse Regering besliste in juni om tijdelijk extra plaatsen te creëren in het detentiecentrum om de overcapaciteit in de gemeenschapsinstelling van Everberg op te vangen. Jongeren die een plaatsingsmaatregel in een gemeenschapsinstelling opgelegd krijgen, kunnen dus sinds juni toch terecht komen in het detentiecentrum. Alleen maar uit ‘plaatsgebrek’ dus.

Het Kinderrechtencommissariaat is niet opgezet met die beslissing van de Vlaamse Regering. Als je extra plaatsen creëert, zorg je er zelf voor dat die onmiddellijk ingenomen worden. We klagen

ook al jaren aan dat het Vlaams detentiecentrum de jongeren door zijn infrastructuur geen menswaardige omstandigheden kan aanbieden. Het Agentschap Opgroeien besliste eind juni om het detentiecentrum te sluiten. De uitbreiding van het aantal plaatsen staat haaks op die beslissing. Vanaf begin 2020 is voorzien dat de uit handen gegeven jongeren elders opgevangen zullen worden.

5. Rechten op en in vrije tijd

5.1.

Spelende kinderen laten zich horen

Kinderen hebben het recht om te bewegen in de samenleving. Spel en samen rondhangen zijn belangrijk voor hun ontwikkeling. Ook zij hebben recht op hun deel van de openbare ruimte. Lokale overheden moeten het blijven opnemen voor de jongsten in de samenleving en investeren in genoeg speelruimte. De intolerantie tegenover kinderen en jongeren neemt toe. Ook tegen het geluid van spelende kinderen op speelpleinen of in kinderopvang duiken er klachten op.

Speelpleintje gesloten na klacht over geluidsoverlast

Ik ben vader van een kleuter en een baby. Ik schrijf jullie omdat ik wil opkomen voor het recht op spel van mijn kinderen. Mijn kleuter hangt graag het zotteke uit. Thuis hebben we een klein stadstuintje. Als we buiten willen spelen, gaan we vaak naar de speeltuin vlakbij. Jammer genoeg is er weinig speelgelegenheid in de buurt, en ik stel vast dat de ruimte om te spelen kleiner en kleiner wordt. Vorige zomer is er in de buurt een mooi pleintje met een paar speeltuigen aangelegd. We zijn er al vaak gaan spelen. Na een klacht van burens over overlast werd het speeltuintje afgesloten en kunnen we er niet meer terecht. Maar wie komt er op voor het recht op spel van kinderen?

Het Kinderrechtencommissariaat volgde samen met de lokale ombudsman de situatie op. We informeerden het stadsbestuur over organisaties die lokale besturen bijstaan in hun aanpak van het recht op spel van kinderen in stedelijke buurten.

Het is niet de eerste keer dat het Kinderrechtencommissariaat verontrustende signalen krijgt over het recht op spel van kinderen dat buurtbewoners onder druk proberen te zetten via de rechtbank. Niet zelden gaat het om buurten waar kinderen maar op één plek kunnen spelen. En dan wordt het voor sommige mensen te veel. De relatie tussen spelende kinderen en buurtbewoners

komt onder druk. En uiteindelijk moet de rechter zich uitspreken over de spanningen.

Een pijnlijke evolutie. Ideaal vertrekt het beleid van de beweeg- en speelweefselgedachte: een weefsel dat verschillende beweeg- en speelmogelijkheden in een gemeente of buurt met elkaar verbindt, dat zorgt dat kinderen stilaan autonoom van de ene speelplek naar de andere kunnen gaan, huppelen, lopen, spelen of fietsen. In ons beleidswerk trekken we altijd die kaart. En we zijn daarin niet alleen. Veel organisaties en gemeenten trekken die kaart. Sommige gemeenten werken met speelweefsels, andere met beweeg- en speelcirkels: binnen een bepaalde straal van de woonplaats van kinderen moet speel- en beweegplezier kunnen. Ook pleiten we ervoor publieke ruimtes en gebouwen zoals scholen open te stellen zodat kinderen en hun organisaties er gebruik van kunnen maken.

5.2.

Sport in beweging

Luisteren naar jongeren met klachten

De meeste meldingen over georganiseerde vrijetijdsactiviteiten gaan over sportclubs. We krijgen klachten over trainers, over contracten met de club en over uitsluiting uit de club.

Het Kinderrechtencommissariaat adviseert om het probleem aan te kaarten en uit te praten met de trainer en de jeugdcoördinator van de club. We reiken kapstokken aan op basis van de Panathlonverklaring en van gedrags- en ethische codes die federaties en clubs zelf ontwikkelden. We informeren over interne klachtenprocedures, brengen federatie en melder met elkaar in contact en volgen op. Soms gaan we mee als vertrouwenspersoon.

Het is belangrijk dat kinderen en jongeren op tijd aan de alarmbel kunnen trekken, bijvoorbeeld bij een aanspreekpersoon integriteit of API. Afgelopen jaar brachten we gezinnen en sportclubs in contact met hun API. We volgden hun klachten ook op. De meldingen tonen dat de API's nog meer bekend moeten worden bij sportclubs, ouders en kinderen zelf.

“ Doorverwezen naar aanspreekpersoon integriteit

Een clubvoorzitter signaleert de Klachtenlijn dat een van de trainers te ver gaat met een meisje van 14 jaar. Hij stuurt haar privéberichten en zet haar aan om alcohol te drinken en te liegen tegen haar ouders. Vroeger waren er ook al problemen omdat hij binnenkwam in de meisjeskleedkamer. De voorzitter sprak met de ouders, maar die willen voorlopig geen klacht indienen bij de politie omdat ze de club niet willen schaden. De clubvoorzitter vraagt ons advies over hoe ze dit verder kan aanpakken.

De Klachtenlijn drong erop aan contact op te nemen met de API van de federatie. Die kan de club begeleiden in de aanpak van de trainer en om verder werk te maken van een ethisch sportklimaat in de club. Omdat de integriteit van jonge sporters zo fundamenteel is en werken met een API nog vrij recent is, wilden wij dit verder opvolgen.

Eind oktober spraken we opnieuw met de voorzitter. Die was heel tevreden met de ondersteuning door de API. De trainer werd ontslagen en kan zich in de hele federatie niet meer aansluiten als sporter of trainer. Politie en slachtofferhulp werden ingeschakeld want er kwamen nieuwe meldingen over de trainer. De federatie helpt de club ook om een ethisch sportklimaat te realiseren.

Een zorgvuldige klachtenbehandeling kan voorkomen dat spanningen en ongenoegen toenemen. Het Kinderrechtencommissariaat vindt het belangrijk dat ombudspersonen, meldpunten en aanspreekpersonen integriteit het principe van meerzijdige partijdigheid hanteren. Dat veronderstelt dat je ook luistert naar de visie en de beleving van de minderjarige zelf. De stem van de jongere blijft vandaag nog te vaak afwezig in klachtenbehandeling.

Vastgelopen tussen twee clubs

Opnieuw kregen we klachten over geweigerde transfers van jeugdspelers. Het gaat om kinderen die vastzitten in hun situatie. Ze willen niet terug naar hun vorige club, trainen al mee in een nieuwe

club, maar kunnen niet meedoen aan wedstrijden. De periode voor de jaarlijkse vrijheidsaanvraag is voorbij of nog veraf. De club kan een speler wel schrappen, maar gebruikt die mogelijkheid niet. De jonge sporter zit dan vast. Die minderjarigen en hun ouders vinden dat het recht om zelf te kiezen waar en hoe ze hun vrije tijd doorbrengen, botst met de reglementen van de federatie. We blijven vaststellen dat veel ouders en jongeren nog te weinig geïnformeerd zijn over hun rechten en plichten voor aansluiting, vrijheidsregeling en transfers. Het Kinderrechtencommissariaat blijft zijn vraag herhalen om in discussies over transfers het belang van het kind voorop te stellen.

Het Kinderrechtencommissariaat zoekt uit of bemiddeling nog mogelijk is bij de federatie. Kan bemiddelen niet meer, dan nemen we het zelf op. Doorgaans zijn clubs bang voor precedentes. Als één jonge speler weg mag uit de club, zullen er nog meer willen vertrekken. Uiteraard blijft het Kinderrechtencommissariaat ook oog hebben voor het belang van de ploeg. Toch is de vrees dat er meer spelers zouden willen vertrekken meestal ongegrond. Gelukkig maar. Het toont dat de meeste jongeren tevreden zijn in hun club. En dat de vraag van het kind in kwestie de uitzondering is. Zijn er wel meer jongeren die weg willen, betekent dat natuurlijk ook dat de club een probleem heeft met haar werking en dat ze daaraan iets moet doen.

“ Wel trainen, niet spelen

De 15-jarige Britt schrijft dat ze besloot om weg te gaan bij haar volleybalclub na een seizoen in een slechte sfeer en met pesterijen, niet nagekomen afspraken en beloftes. Ze koos voor een volleybalclub in een buurgemeente. Britt traint er sinds augustus, maar ze kon nog niet meespelen in wedstrijden. Haar vorige club wil geen transfer in onderling akkoord. Britt en haar ouders spraken daarover tevergeefs met het bestuur. Ze klopten aan bij twee leden van de jeugdcommissie van de federatie. Maar die willen wachten tot nieuwjaar om met de club te praten. Britt vraagt waarom zij zolang moet wachten? Waarom mag zij geen wedstrijd spelen met de club waarvoor ze kiest. Waarom zou ze moeten wachten tot de terugronde? Het gevoel van onrechtvaardigheid wordt nog versterkt doordat de club ondertussen zelf een inkomende transfer deed in onderling

akkoord met een andere club. Britt en haar ouders vragen of het Kinderrechtencommissariaat kan helpen om haar recht op sportbeoefening te vrijwaren.

De Klachtenlijn luisterde naar Britt en haar ouders. We bekeken het e-mailverkeer met de vorige club. We belden met de clubvoorzitter en gaven onze overwegingen. De club bleef bij haar standpunt en wil nog niet meewerken aan een transfer. De Klachtenlijn zocht uit of er nog mogelijkheden zijn bij de sportfederatie. Daarvoor namen we contact op met de API die ons doorverwees naar het Bondsparket. Het gezin diende met ondersteuning van het Kinderrechtencommissariaat een klacht in bij het Bondsparket. We zorgden voor de begeleidende brief. Het Bondsparket opende een vooronderzoek en liet de ouders achteraf weten dat de club de transfer in orde zal maken. Anders brengt de procureur de zaak voor. De documenten werden in orde gebracht en Britt kon eindelijk weer meedoen met wedstrijden.

”

“

Transfer geweigerd

De moeder van Mirza (11 jaar) meldt ons dat Mirza een slag kreeg van een trainer omdat hij te weinig geconcentreerd was bij de theorie. Hoe de club met het incident omging, leidde tot een vertrouwensbreuk tussen het gezin en de club. De ouders klopten eerst aan bij Voetbal Vlaanderen en daarna bij onze Klachtendienst. Ze willen geen bemiddeling, maar vragen hoe hun zoontje kan aansluiten bij een andere club. Mirza trainde mee bij drie andere clubs en koos daarna in samenspraak met zijn ouders voor de club waar hij ondertussen al enkele weken traint. Tot nu kan hij nog niet meedoen met wedstrijden. De vorige club gaat niet akkoord met een transfer.

De Klachtenlijn informeerde over de transfer vanwege bijzondere omstandigheden. Maar de club tekende verzet aan. Het Kinderrechtencommissariaat sprak met de technisch verantwoordelijke van de jeugdopleiding. Die beweert dat de transfer tegengehouden wordt omdat de andere club ouders en jeugdspelers zoals Mirza benadert om over te stappen. Hij spreekt van een oorlogsverklaring. Moeder ontkent dat ten stelligste en betreurt dat de vraag om een transfer zo bekeken wordt.

De oorsprong van de vertrouwensbreuk ligt in het hardhandig optreden van een trainer en hoe de club daarmee omging. Moeder is bang dat het belang van haar elfjarige zoon naar de achtergrond verdrongen wordt door een conflict tussen twee voetbalclubs.

Het Kinderrechtencommissariaat schreef zijn overwegingen neer en ging als vertrouwenspersoon mee naar het sportcomité van de voetbalbond. Het sportcomité noemde het verzet van de club ongegrond. De club ging daarna niet meer in beroep. Mirza kon opnieuw voetballen.

”

Rond de tafel met verschillende sportfederaties

Naar aanleiding van de nieuwe klachten overlegden we met de Vlaamse Sportfederatie (VSF). Op 10 januari 2019 brachten de VSF en het Kinderrechtencommissariaat enkele federaties samen rond de tafel. Over de kinderen die vastlopen tussen twee sportclubs praatten we met Volley Vlaanderen, de Vlaamse Zwemfederatie, de Vlaamse Atletiekliga, Voetbal Vlaanderen en de Vlaamse Basketliga. We bespraken de situatie en mogelijke oplossingen. Het beleid van de voetbal- en basketbalfederatie toonde hoe in die discussies het belang van het kind het leidende principe blijft.

Ouders over de schreef

De Klachtenlijn kreeg klachten van kinderen en jongeren die niet meer welkom zijn bij hun sportclub door een conflict tussen volwassenen. Hun ouders reageerden te fanatiek aan de zijlijn of waren het niet eens met beslissingen van de trainer of met de visie van het clubbestuur. Het Kinderrechtencommissariaat vindt dat onrechtvaardig. Het raakt aan het recht van het kind om waardig behandeld te worden. Dat recht is ook opgenomen in de Panathlonverklaring over ethiek in de jeugdsport.

Het Kinderrechtencommissariaat onderzoekt en bemiddelt waar dat kan. We vragen aandacht voor een positief sportklimaat waarin iedereen zich sportief kan engageren. We verwijzen clubs door naar hun federatie en informeren waar clubs terecht kunnen voor ondersteuning.

Uit club gezet door ruzie tussen vader en bestuur

Naar aanleiding van de reactie van het Kinderrechtencommissariaat in het krantenartikel 'Uit de club gezet omdat vader en bestuur ruzie hebben' neemt een vader contact op met de Klachtenlijn. Bart, zijn zoon van 14, werd uit de club gezet in de laatste weken van het voetbalseizoen. In december 2018 had de club die maatregel ook al genomen, maar toen kwam ze daar gedeeltelijk op terug. De ouders klagen aan dat hun minderjarige zoon slachtoffer is van een conflict tussen hen en de club. Vader is ex-jeugdvoorzitter en zakenpartner van de club. De ouders vragen een klachtenonderzoek vanuit kinderrechtenperspectief. Het gezin klaagt de impact van de beslissing aan op zijn sport én op zijn school. Bart zit via de samenwerking tussen de jeugdacademie van de club en de scholengemeenschap in een flexibel leertraject. Dat kan hij niet verderzetten. Het gezin vond een school 20 km verderop waar Bart zijn studies kan blijven combineren met voetballen. Een gevolg is dat Bart op internaat moet gaan. Daaraan is voor de ouders ook een behoorlijke kostprijs verbonden.

De Klachtenlijn hoorde Bart, zijn vader en de jeugdvoorzitter van de club. We bekeken het e-mailverkeer tussen de ouders en de club, de website en de interne reglementen. We beoordeelden de klacht als gegrond. Een klachtenonderzoek door het Kinderrechtencommissariaat dient niet om uit te klaren waarover het conflict nu wel of niet precies zou gaan. Vast staat dat Bart geen enkel aandeel had in het conflict. Dat maakt de beslissing problematisch. We besloten dat ouders en club meer hadden kunnen streven naar dialoog en bemiddeling. Uiteindelijk hebben ze maar één keer samengezeten. De club verwijst op haar website ook naar haar ombudsen bemiddelingsdienst, maar die rol is momenteel niet ingevuld. We vroegen daar werk van te maken. We vinden dat de club te weinig rekening hield met het belang van Bart, met de impact van de beslissing op zijn sport en op zijn school. Bart speelde als kapitein kampioen met de U15. Het kwetste hem enorm dat hij niet de kans kreeg om op het veld samen met zijn vrienden het voetbalseizoen in schoonheid af te ronden. De club respecteerde te weinig de Panathlonverklaring die ze ondertekende en waar ze op verschillende

plaatsten naar verwijst, onder andere in haar charter voor ouders. Wij vroegen de klacht als een leerkans te beschouwen om verder werk te maken van een ethisch sportklimaat. Daarvoor gaven we een paar concrete voorzetten.

5.3. Media

Herkenbare kwetsbare jongeren

Het Kinderrechtencommissariaat waakt over de bescherming en de participatie van kinderen en jongeren in de media. We kregen vragen en klachten over het recht op privacy, het recht op afbeelding van kinderen en jongeren en het recht om vergeten te worden. Burgers en professionals uiten hun bezorgdheid over kwetsbare kinderen en jongeren die herkenbaar in de media verschijnen. In het belang van die kinderen vragen ze om die niet voor iedereen herkenbaar te maken, om stigmatisering te voorkomen.

Het Kinderrechtencommissariaat vraagt de media om de gedetailleerde informatie over de kinderen van hun kanalen te verwijderen. Zo zorgen we mee voor respect voor de privacy van kinderen en jongeren en voor de deontologische code van de Raad voor de Journalistiek. Die verwacht onder andere terughoudendheid als je gegevens bekendmaakt waarmee mensen in een kwetsbare positie identificeerbaar zijn.

Foto verwijderd

Een burger las een artikel op hln.be, waar een foto bij stond van een minderjarige. De man vraagt of wij hln.be daarop kunnen aanspreken, want hij kent de minderjarige. Het is een oud-leerling van hem met een enorm zware rugzak. De foto zou zijn verdere toekomst nog verder kunnen saboteren.

De Klachtenlijn nam contact op met de krantenredactie die onmiddellijk de foto offline haalde.

Samen met de Franstalige kinderrechtencommissaris en Child Focus vroegen we aandacht voor de privacy van gerepatrieerde kinderen uit de Syrische vluchtelingenkampen. We maakten ons grote zorgen over hoe sommige media daarover berichtten. In een gezamenlijk persbericht riepen we de media op om geen verdere details over die kinderen vrij te geven en ze zo alle kansen te geven. Die kinderen zijn slachtoffer van de situatie en hebben het recht om in alle rust hun kindertijd en tienerjaren te beleven, zoals elk ander kind.

- ▶ Kinderrechtencommissariaat, Persbericht *Respecteer de privacy van de gerepatrieerde kinderen uit de Syrische vluchtelingenkampen: laat deze kinderen kind blijven*, 14 juni 2019 <https://www.kinderrechtencommissariaat.be/persbericht/respecteer-de-privacy-van-de-gerepatrieerde-kinderen-uit-de-syrische-vluchtelingenkampen>

Als de toestemming ingetrokken wordt

Tijdens de opnames

Als journalisten en programmamakers kinderen en jongeren vragen om mee te werken, is het altijd belangrijk om ze goed te informeren op hun niveau. Zo kunnen ze bewust beslissen over hun medewerking. Media moeten de minderjarigen hun uitdrukkelijke toestemming vragen. Bij zwaardere of langer lopende programma's geven we de voorkeur aan een schriftelijke toestemming en is het belangrijk dat de media geregeld nagaan of het kind nog akkoord gaat en zich nog herkent in het verhaal. Als de minderjarige het niet meer ziet zitten, moet het de samenwerking kunnen stoppen.

Liever niet op tv

Kelly (15 jaar) en het CLB nemen contact op met de Klachtenlijn. Kelly zit in een nieuw samengesteld gezin in armoede. Haar vader schreef het gezin in voor een programma waarin ze een week lang van leven wisselen met een rijk gezin. Een paar weken geleden kwamen de programmamakers zich voorstellen en namen ze de eerste

interviews op. Deze week gingen ze zwemmen met het gezin en daar was de filmploeg ook bij. Kelly voelt zich daar niet goed bij en wil niet meer meewerken. Ze klopte aan bij het CLB. De CLB-medewerker nam contact op met de vader, maar die reageerde boos. Hij ondertekende een contract en zegt daar niet onderuit te kunnen. Nu nemen ze samen contact op met de Klachtenlijn om te bekijken wat ze kunnen doen en hoe het Kinderrechtencommissariaat ze kan ondersteunen. Later vandaag komt de vader langs bij het CLB. Morgen wordt Kelly gefilmd op weg naar school.

Op basis van onze brochure 'Minderjarigen in de media? Tips voor journalisten en programmamakers' reikte het Kinderrechtencommissariaat verschillende elementen aan om te gaan praten met de vader en het productiehuis. Daarna liet het CLB weten dat Kelly niet meer zou meewerken aan de opnames. Maar de beelden die gemaakt werden in het zwembad en het dubbelinterview eerder met haar stiefzus werden wel gebruikt in de montage die het gezin ondertussen te zien kreeg. Kelly wil echt niet in beeld komen.

Kelly schreef met de ondersteuning van het CLB en het Kinderrechtencommissariaat een brief naar het productiehuis. Daarin verzetten we ons uitdrukkelijk tegen de uitzending van de beelden. We boden aan om bijkomend contact op te nemen met het productiehuis en eventueel met de tv-zender. Maar dat was niet meer nodig na de brief. Sommige opnames werden opnieuw gedaan waardoor Kelly helemaal niet in beeld komt.

Na de uitzending

Kinderen en jongeren voelen zich niet altijd fair behandeld door de media. Bijvoorbeeld omdat ze niet correct hoorden aan welk programma ze meededen. Of omdat ze zich te kijk gezet voelen en negatieve reacties krijgen. Achteraf willen ze soms dat beelden verwijderd worden. Dat gaat niet altijd even vlot. Het Kinderrechtencommissariaat vraagt media rekening te houden met kinderrechten en toegankelijke klachtenprocedures. Zeker als die media zich heel sterk richten op kinderen en jongeren.

Het Kinderrechtencommissariaat begrijpt wel dat sommige formats moeilijk toelaten om kinderen vooraf duidelijk te informeren. Maar na hun medewerking is het wel nodig ze correct te informeren over waaraan ze meegewerkt hebben en zorgvuldig hun toestemming te vragen. Op basis van de nieuwe Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG), moeten ze ook op eenvoudig verzoek gevolg geven aan de vraag om beelden te verwijderen als de afgebeelde jongere of zijn wettelijke vertegenwoordiger daar om vraagt. Als media niet ingaan op die vraag of bij blijvende discussie verwijst het Kinderrechtencommissariaat door naar de Gegevensbeschermingsautoriteit (GBA). Als dat nodig is, ondersteunen we de melder om een klacht in te dienen, bijvoorbeeld door een klachtenformulier te helpen opstellen. En we blijven beschikbaar voor vragen van de melder. We zijn ook beschikbaar voor de GBA. En we volgen de uitkomst van de klachtenbehandeling verder op.

Hoe lang blijven negeren?

Op 1 september 2018 publiceerde Kurkdroog op YouTube en Facebook de video ‘Is de jeugd klaar voor het schooljaar 2018?’ Mijn minderjarige zoon komt veel in beeld. Op 3 september 2018 hebben een advocaat en ik de programmamakers een eerste keer verzocht de beelden van mijn zoon te verwijderen:

- Ik ben het niet eens met hoe mijn zoon herkenbaar in beeld komt.
- Mijn zoon werd niet correct geïnformeerd aan welk programma hij meedeed.
- Ze hebben hem niet zorgvuldig om zijn toestemming gevraagd.
- Hij kreeg al verschillende negatieve reacties, soms zelfs racistisch.
- We zijn bezorgd over potentiële schadelijke gevolgen voor zijn toekomst.

De fragmenten waarin mijn zoon verschijnt, werden doorgegeven. De programmamakers gingen daar niet op in. Op Facebook en YouTube hebben we vrijwel onmiddellijk gemeld dat de inhoud beledigend is, een voorbeeld van kindermishandeling en pestgedrag. Zonder gevolg. De beelden verschenen ook op hln.be. We contacteerden de krantenredactie en die ging wel onmiddellijk in op mijn vraag om de beelden van mijn zoon te wissen.

Ik dien een klacht in bij het Kinderrechtencommissariaat in de hoop dat jullie de beelden van

mijn zoon kunnen laten verwijderen en om een persoonlijk gesprek te hebben met de makers. In een aankondiging op VTM voor het programma ‘Beste Kijkers’ wordt er ook al verwezen naar het filmpje. Kan het Kinderrechtencommissariaat de uitzending tegenhouden?

Bij de Klachtenlijn bekeken we het filmpje en we steunden de klacht. We namen contact op met VTM dat besloot om de trailer niet meer uit te zenden en bekeek hoe ze het programma nog kunnen aanpassen. We schreven de makers aan. Daarop kwam geen reactie. Ondertussen signaleerden we de klacht ook bij de GBA, maar de makers kregen sowieso een maand de tijd om te reageren op het verzoek van de ouders. Toen begin oktober de jongen nog altijd herkenbaar in beeld kwam, dienden we samen met de ouders een klacht in bij de GBA. Die verklaarde de klacht op 18 oktober 2018 ontvankelijk. De geschillenkamer van de GBA besliste om de verwerkingsverantwoordelijke te bevelen te voldoen aan de verzoeken van de betrokkene om zijn rechten uit te oefenen, meer bepaald het recht op gegevenswissing (art. 17 AVG). Als er al toestemming gevraagd zou zijn tot publicatie, was het duidelijk dat die toestemming ondertussen ingetrokken was (art. 7.3 AVG). Pas twee maanden na de publicatie werd de jongen onherkenbaar gemaakt in het filmpje. Op onze herhaalde vraag om een gesprek kwam nooit reactie.

ENYA: jongeren spreken zich uit over kinderrechten online

In 2019 werkte het Europees Netwerk van Kinderombudspersonen ENOC rond kinderrechten online. Via ENYA bundelden we de aanbevelingen van kinderen uit achttien Europese landen. Die gingen vooral over privacy, mediawijsheid, reclame en influencers, verbonden zijn en sexting.

Jongeren willen zich bewuster worden van hun digitale rechten en mogelijkheden. Ze kijken naar school, ouders, leeftijdgenoten en media zelf om ze daarin te ondersteunen. Ze wijzen ook op de verantwoordelijkheid van overheden en sociale media om hun privacy te beschermen.

- ▶ Kinderrechtencommissariaat, Persbericht *Kinderrechten in de digitale omgeving internationale samenkomst*, https://www.kinderrechtencommissariaat.be/sites/default/files/bestanden/persbericht_kinderrechten_in_de_digitale_omgeving_internationale_samenkomst_enya_25_juni2019_def.pdf
- ▶ Kinderrechtencommissariaat en Délégué général aux droits de l'enfant, 'Let's Talk Young, Let's Talk About Children's Rights in the digital environment!', report child participation project, ENYA 2019

Het Kinderrechtencommissariaat werkte voor het Europese luik nauw samen met de Délégué général aux droits de l'enfant en deed een beroep op inhoudelijke ondersteuning door het Kenniscentrum Kinderrechten KeKi.

Vlaamse delegatie op de Europese jongerenbijeenkomst in Brussel over kinderrechten in de digitale media.

De aanbevelingen van de jongeren op ENYA

Europese jongerenbijeenkomst in Brussel over kinderrechten in de digitale media.

De jongeren doen deze aanbevelingen:

Privacy

- Onderwijs, ouders en media moeten kinderen, jongeren en hun ouders beter informeren over privacy online.
- Er is meer bewustzijn nodig over 'oversharing' bij kinderen, jongeren en hun ouders. Ouders zouden ook op de hoogte moeten zijn van de privacyrechten van hun kinderen: ze zouden geen foto's van hun kinderen mogen delen op sociale media zonder hun toestemming.
- Media moeten verplicht worden om gebruikers toestemming te vragen als anderen persoonlijke informatie over hen willen posten. Daarbovenop moeten de media een begrijpbaar en gemakkelijk systeem hebben om problemen te rapporteren.
- Media moeten verantwoordelijk omspringen met de persoonlijke informatie die ze van kinderen en jongeren krijgen. Het moet verboden zijn om die informatie te gebruiken voor commerciële doeleinden zonder de uitdrukkelijke toestemming van kinderen en jongeren.
- Europa moet media verplichten om gebruiksvoorwaarden te creëren die toegankelijk, gemakkelijk te lezen en te verstaan zijn door mensen van alle leeftijden.
- Europa moet overheden van verschillende lan-

den aanmoedigen om toegankelijke informatie over gebruiksvoorwaarden voor jongeren te verspreiden. Daardoor kunnen jongeren zich meer bewust worden van hun rechten online. Overheden kunnen daarvoor bijvoorbeeld een website opzetten.

Onderwijs en kennis

- De overheid moet voor alle jongeren gelijke toegang tot digitale media, internet en onderwijsplatforms garanderen. Alleen zo kunnen de rechten van alle jongeren, welke achtergrond ze ook hebben, gerespecteerd en gestimuleerd worden.
- Leerkracht zijn betekent meer dan alleen maar je vakinhoud kennen. Leerkrachten moeten kennis kunnen verwerven over de kernzaken waar jongeren online mee te maken krijgen. Dat vergroot de kans dat kinderen en jongeren hulp vinden als ze die nodig hebben.
- Kinderen en jongeren moeten van jongs af aan in contact komen met en leren over sociale media en het gebruik van toestellen. Ze zouden bijvoorbeeld kunnen leren hoe ze kunnen omgaan met haat en fake news online. Kinderen en jongeren moeten ook vaardigheden kunnen bijleren om geloofwaardige informatie te onderscheiden van fake news.
- De overheid moet zorgen dat kinderen, jongeren en hun ouders, voogden en leerkrachten formeel en informeel kunnen bijleren over hun rechten online.
- Als jongeren seksuele opvoeding krijgen op school, moet er ook gesproken worden over media. Belangrijke onderwerpen zijn bijvoorbeeld gender, relaties en de risico's van sexting. Zo kan online respect en seksueel bewustzijn gecreëerd worden. Dat zou ertoe moeten bijdragen dat diversiteit in gender en seksuele beleving meer geaccepteerd en verstaan wordt onder jongeren.

Participatie en mogelijkheden van de digitale omgeving

- De digitale omgeving moet toegankelijk zijn voor iedereen. Alle kinderen en jongeren hebben recht op toegang tot het internet. Overheden moeten extra aandacht hebben voor kinderen met een beperking, kinderen op de vlucht, kinderen die opgroeien in armoede, kinderen die in de jeugdhulp wonen.
- Er moet een app komen die kinderen en jongeren op een leuke en toegankelijke manier leert over mensen- en kinderrechten.

- Er moet een app komen die de privacy van kinderen en jongeren beschermt. Die app moet betrouwbare informatie geven. Het moet ook mogelijk zijn voor jongeren om via de app vragen te stellen en klachten in te dienen over hun privacy.
- Als overheden beslissingen nemen en wetten maken die invloed hebben op kinderen en jongeren, moeten jongeren daar altijd bij betrokken worden. Overheden kunnen kinderen en jongeren ook online betrekken bij beleidsbeslissingen.
- Volwassenen wijzen meestal op de negatieve aspecten van het internet en zien vooral problemen. Toch is het internet doorgaans een positieve plek. Kinderen en jongeren moeten ondersteund worden om positief en constructief om te gaan met onlinemediën. Media verbieden is geen goede manier om jongeren te leren hoe ze ermee moeten omgaan. Volwassenen moeten streven naar positieve participatie van kinderen en jongeren aan media.

Risico's en uitdagingen online

- Kinderen en jongeren met problemen online zouden persoonlijk moeten terechtkunnen bij een vertrouwenspersoon. Die moet aangeduid worden samen met de kinderen zelf. Het kan bijvoorbeeld iemand zijn van een jeugdbeweging of van een school. Kinderen en jongeren zouden hun vertrouwenspersoon volledig moeten kunnen vertrouwen. Hij of zij moet vorming krijgen – en blijven krijgen – over het ondersteunen van kinderen en jongeren. De vertrouwenspersoon kan iemand met ervaringskennis zijn.
- Bij cyberpesten of sexting is het belangrijk dat zowel het slachtoffer als de dader ondersteuning krijgen. Ook is het belangrijk om meer te focussen op onlineproblemen voorkomen dan op jongeren straffen. Een veilige en open omgeving op school kan cyberpesten bijvoorbeeld voorkomen.
- 'Doe het gewoon niet'-houdingen als het over sexting gaat, werken niet en gaan voorbij aan de alledaagse leefwereld van jongeren. Scholen zouden dat onderwerp aan bod moeten laten komen in lessen seksuele opvoeding of in lessen over mediawijsheid. Ook volwassenen zouden les moeten krijgen over sexting zodat ze jongeren kunnen ondersteunen en informatie kunnen geven over sexting en cyberpesten.
- Kinderen en jongeren moeten het recht krijgen om over onderwerpen als sexting en cyber-

pesten te praten in een veilige omgeving, zonder dat hun ouders op de hoogte gebracht worden. Scholen moeten een systeem van peer support organiseren, zodat jongeren elkaar kunnen ondersteunen als iemand online problemen krijgt.

- Jongeren zijn bezorgd over de verspreiding van fake news. Het kan ze ook in gevaar brengen. Er zou een app of een website moeten komen die kinderen en jongeren ondersteunt om *fake news* te herkennen en die nieuwsberichten kan *factchecken*.

Hoe zit het in Vlaanderen?

In Vlaanderen werkt het Kinderrechtencommissariaat samen met jongerenorganisatie StampMedia en met Link in de Kabel om de stem van kinderen en jongeren te horen. In het mediakamp *wwWABLIEF!?* experimenteerden jongeren een week met media over kinderrechten online. Ook de kindreporters van Link in de Kabel in Leuven werkten rond kinderrechten online: de nieuwe Europese regels over auteursrecht, onlinericico's en toegang tot wifi. De kindreporters bezochten bij de VRT ook Ketnet. De kindreporters en deelnemers aan het mediakamp bepaalden samen met de Franstalige jongeren welke boodschappen ze zouden meenemen naar de Europese bijeenkomst.

- ▶ De filmpjes van de Vlaamse delegatie jongeren staan op YouTube: <https://www.youtube.com/playlist?list=PL1PSiXV36SHA2evLWIHV5hP85UvKxjrmW>

Nieuwe Europese richtlijn over audiovisuele media

Op 28 november 2018 werd de aanpassing gepubliceerd van de Europese richtlijn over audiovisuele media. Die schakelt de regels gelijk voor tv-omroepen en audiovisuele media on demand. Er staan ook regels in voor videoplatformen. Een belangrijke zorg in de richtlijn is de bescherming van minderjarigen.

De lidstaten hebben 21 maanden om de richtlijn om te zetten in eigen reglementering. Voor Vlaanderen gaat het om aanpassingen aan het mediadecreet. Het kabinet Jeugd en

zijn administratie overlegde daarover met het Kinderrechtencommissariaat op 3 april 2019. We overlegden ook met de Gezinsbond.

Onze belangrijkste adviezen vanuit kinderrechtenperspectief zijn soms ambitieuzer dan de Europese richtlijn:

- Blijf kiezen voor een gedifferentieerde benadering van minderjarigen: hou rekening met de evoluerende capaciteiten van minderjarigen in de balans tussen hun bescherming en hun participatie.
- Doe een JoKER – een jongeren- en kinderrechten-toets – op de aanpassing van het mediadecreet.
- Laat bescherming – bijvoorbeeld tegen reclame voor ongezonde voeding of alcohol – niet afhangen van zelfregulering.
- Zorg voor een sterke Vlaamse Regulator voor de Media.
- Veranker werken aan mediawijsheid in het decreet.
- Scherm de meest schadelijke inhoud af voor minderjarigen, met name programma's met pornografische scènes of beelden van node-loos geweld. Leg reclame voor schadelijke producten aan banden. Stel minderjarigen zo weinig mogelijk bloot aan reclame. En garandeer dat reclame altijd herkenbaar is.
- Maak audiovisuele media toegankelijk voor mensen met een beperking.

5.4. Mobiliteit

Mobiliteit is van groot belang in het leven van kinderen en jongeren. Ze gaan naar school, naar hun ene of andere thuis, naar de sportclub of jeugdvereniging, naar formele en informele speelruimtes. Meer dan volwassenen verplaatsen ze zich als voetganger, fietser of met trein, tram of bus. Ze zijn kwetsbaarder als zwakke weggebruikers. Tegelijk zijn ze een belangrijke doelgroep voor duurzame mobiliteit.

Basisbereikbaarheid

Het Kinderrechtencommissariaat volgde de evoluties rond basisbereikbaarheid op. We werkten mee in de klankbordgroep van het departement Mobiliteit en Openbare Werken in samenwerking

met de Mobiliteitsraad van Vlaanderen (11 december 2018, 6 februari 2019) en aan een studiedag (29 maart 2019).

Op 3 april 2019 nam het Vlaams Parlement het decreet basisbereikbaarheid aan.

- Decreet van 3 april 2019 betreffende de basisbereikbaarheid, *BS* 12 juni 2019

Het decreet heeft verschillende doelstellingen, zoals een vraaggerichte benadering van mobiliteit, het STOP-principe, een slachtoffervrij vervoerssysteem, vergroening en verduurzaming van mobiliteit, en mobiliteit in een duurzaam ruimtelijk kader.

Het Kinderrechtencommissariaat vindt dat veelbelovende doelstellingen. We formuleerden een advies over basisbereikbaarheid in de praktijk, om die doelstellingen ook echt waar te maken.

In zijn advies geeft het Kinderrechtencommissariaat aandachtspunten door voor de verdere uitvoering, vertrekkend van de rechten van kinderen en jongeren in het mobiliteitsbeleid.

Het Kinderrechtencommissariaat vertrekt van de kindnorm.

- Gezinsbond (2010), Focus op kindnorm: uitdagingen voor een betere levenskwaliteit: op weg naar een kindnorm: a world fit for children

Kinderen en jongeren moeten zich veilig en vlot kunnen verplaatsen, autonoom, in groep of in gezinsverband. Extra aandacht is nodig voor kinderen in armoede en met een beperking. De kindnorm vraagt een doorgedreven toetsing vooraf, bij de verdere uitvoering en bij evaluaties.

Basisbereikbaarheid kan pas slagen als ze goed scoort op toegankelijkheid in al haar facetten en dus voor verschillende groepen kwaliteitsvol en bruikbaar is, betaalbaar, bekend en begrijpbaar, beschikbaar, bereikbaar en betrouwbaar.

Dat geldt voor de keten in zijn geheel, voor de onderdelen ervan én voor knooppunten. Ook handhaving moet gebeuren op een manier die aangepast is aan minderjarigen.

De toegankelijkheid van een traject moeten we in zijn geheel bekijken, ook de prijs en de duur van de verplaatsing. Witte vlekken zijn te vermijden: plekken die voor niemand toegankelijk zijn of alleen voor sommige groepen. Ten slotte is een innovatieve versterking van het leerlingenvervoer nodig.

Kindvriendelijke mobiliteit staat in nauw verband met kindvriendelijke ruimte. Naast verkeersveiligheid draagt groene en gezonde ruimte bij tot kindvriendelijke mobiliteit.

Tot slot vraagt het Kinderrechtencommissariaat participatie van kinderen en jongeren en van relevante bestemmingen in hun leefwereld. Naast participatie in vervoersplannen, is ook hun feedback van belang. Duidelijke klachtenmechanismen helpen burgers op te komen voor hun rechten en helpen aanbieders en overheid om knelpunten in de dienstverlening in kaart te brengen en aan te pakken.

5.5. Ondernemerschap

De Commissie voor het Bedrijfsleven, het Wetenschapsbeleid, het Onderwijs, de Nationale Wetenschappelijke en Culturele Instellingen, de Middenstand en de Landbouw van de Kamer van Volksvertegenwoordigers vroeg het Kinderrechtencommissariaat advies over een wetsvoorstel dat ondernemerschap mogelijk moet maken voor minderjarigen.

- Wetsvoorstel DOC 54 2894/1 tot invoering van een regeling voor minderjarige ondernemers

Omdat dit een federale bevoegdheid is, kreeg ook onze Franstalige zusterorganisatie DGDE een vraag om advies. In een brief aan de commissie schaarde het Kinderrechtencommissariaat zich achter de analyse van de DGDE en onderstreepte:

- Er is vanuit kinderrechtenperspectief geen principieel bezwaar tegen ondernemerschap door jongeren vanaf 15 of 16 jaar. Het kan hun recht op participatie versterken.

- Door de belangrijke administratieve verplichtingen en de risico's van ondernemerschap moeten er sterke garanties komen om minderjarige ondernemers te beschermen. We pleiten voor een sterk begeleidingsmodel dat jongeren stimuleert tot ondernemerschap, de nodige ondersteuning biedt en risico's buffert. Zo voorkomen we dat jongeren bijvoorbeeld al schulden opbouwen voordat ze meerderjarig zijn of dat ondernemerschap alleen weggelegd zou zijn voor jongeren uit kapitaalkrachtige families. Hou in zo'n begeleidingsmodel ook rekening met de ervaringen van jonge ondernemers die nu al actief zijn.

6. Rechten op en in het gezin

6.1.

Afstammingscentrum en DNA-databank zijn bescheiden maar belangrijke stap vooruit voor recht op afstammingsinformatie

In april 2019 keurde het Vlaams Parlement het voorstel van decreet goed over een afstammingscentrum en een DNA-databank om tegemoet te komen aan het recht op afstammingsinformatie. Dat recht wordt gewaarborgd door internationale verdragen.

- ▶ Voorstel van decreet houdende oprichting van een afstammingscentrum en een DNA-databank, *Parl.St.* VI. Parl. 2018-2019, nr. 1855/1, <http://www.ejustice.just.fgov.be/cgi/api2.pl?lg=nl&pd=2019-06-17&numac=2019041147>

Het Kinderrechtencommissariaat gaf advies bij het voorstel van decreet voor een afstammingscentrum en een DNA-databank.

Iedereen met afstammingsvragen moet voor psychosociale steun terecht kunnen in het afstammingscentrum. Tegelijk komt er een DNA-databank voor als je op zoek bent naar je biologische ouder of kind. In de databank kun je dan een DNA-staal achterlaten en je DNA-profiel laten registreren. Een vergund centrum voor menselijke erfelijkheid matcht de opgeslagen DNA-profielen.

Het Kinderrechtencommissariaat is blij met dit decreet. Het geeft een krachtig signaal dat afkomst, identiteit en toegang tot de afstammingsinformatie belangrijk is. Dat zien we ook in meldingen en klachten bij onze Klachtenlijn. Dat dit decreet minderjarigen en hun rechten in afstammingskwesaties versterkt, is een enorme stap vooruit.

Maar signalen en meldingen bij het Kinderrechtencommissariaat leggen nog andere problemen bloot die overheidsaandacht vragen. Voor de verdere uitvoering van het decreet blijven er nog onvolkomenheden en onduidelijkheden om weg te werken:

- Verhaal geen kosten voor de zoekvraag op minderjarigen en geadopteerden. Zij hebben recht op de informatie. Ze moeten die gratis kunnen krijgen.
- Beperk de matching van DNA-profielen niet tot de eerste graad. Maak matches tussen halfbroers en halfzussen mogelijk.
- Bouw een klachtenmechanisme in met directe toegang voor minderjarigen.
- Laat het afstammingscentrum standaard iedereen professioneel begeleiden die zijn DNA-gegevens checkt. Schakel de adoptiedienst alleen in als de geadopteerde, zijn wettelijke vertegenwoordiger of zijn meerderjarige vertrouwenspersoon daar uitdrukkelijk om vragen.
- Laat de instantie die inzage geeft in adoptiedossiers niet op eigen houtje bepalen welke informatie ze doorgeeft. Dat is een stap terug voor de rechtspositie van interlandelijk geadopteerden.
- Sensibiliseer over het belang van afstammingsinformatie.

Met een afstammingscentrum en een DNA-databank zet Vlaanderen belangrijke stappen. Het recht op afstammingsinformatie wordt iets meer werkelijkheid. Het volledige concept gaat wel uit van vrijwilligheid. Mensen beslissen zelf of ze gezocht en gevonden willen worden. Niemand kan verplicht worden. Voor een echte structurele verandering die het recht op afstammingsinformatie daadwerkelijk realiseert, moeten er ook federaal aanpassingen komen: Zo moet donoranonimiteit afgeschaft worden. Het VN-Kinderrechtencomité tikte België daarover ook al op de vingers. Ook de Raad van Europa adviseerde de Europese Commissie om de lidstaten te verplichten donorkinderen toegang te geven tot hun afstammingsinformatie. Daarnaast is er regelgeving nodig om discreet bevallen mogelijk te maken, waardoor vrouwen niet naar de vondelingenschuif moeten gaan of anoniem bevallen. En ook de feitelijke situatie van draagmoederschap moet federaal geregeld worden.

- ▶ Kinderrechtencommissariaat, Advies *Afstammingscentrum en DNA-databank: een belangrijke stap vooruit in het realiseren van het recht op afstammingsinformatie, 2018-2019/08*, https://www.kinderrechtencommissariaat.be/sites/default/files/bestanden/advies_2018_2019_08_advies_afstammingscentrum_en_dna_databank.pdf
- ▶ Kinderrechtencommissariaat, Memorandum regionale, federale en Europese verkiezingen van 26 mei 2019, *Voorstellen voor een meer kindvriendelijke toekomst, 2018-2019*, https://www.kinderrechtencommissariaat.be/sites/default/files/bestanden/memorandum_2019_inclusief_concluding_observations_def.pdf

6.2.

Naar één buitenlandse adoptiedienst met betere begeleiding en nazorg

Begin april wijzigde de Vlaamse Regering enkele besluiten rond interlandelijke adoptie. De wijzigingsbesluiten zijn een antwoord op evoluties in de interlandelijke adoptie: er komen minder kinderen en jongeren in aanmerking voor interlandelijke adoptie en hun profiel verandert. Het gaat nu vaker om oudere kinderen en jongeren die extra zorg nodig hebben. In 2023 smelten de drie huidige interlandelijke adoptiediensten samen tot één adoptiedienst. Ze bundelen dan hun begeleiding en expertise. Ook werken de adoptiediensten een ondersteuningsprogramma uit voor de geadopteerden tot het kind of de jongere 18 jaar is.

Op 16 mei 2019 gaf de Raad van State zijn advies.

- ▶ <http://www.raadvst-consetat.be/dbx/adviezen/65950.pdf#search=interlandelijke%20adoptie>

Daarna werd het besluit van de Vlaamse Regering van 19 februari 2016 over de bemiddeling, nazorg en inzage bij binnenlandse adoptie en het besluit van de Vlaamse Regering van 19 februari 2016 over de voorbereiding bij adoptie door de Vlaamse Regering vrijwel integraal goedgekeurd.

- ▶ <https://www.vlaanderen.be/nbwa-news-message-document/document/0901355780278b9d>

Het Kinderrechtencommissariaat is blij met de aanpassingen:

- We vragen al jaren grote voorzichtigheid en waakzaamheid voor oudere kinderen, kinderen met ontwikkelingsachterstand of met lichamelijke problemen, kinderen met een zware voorgeschiedenis of broers en zussen.
- Het besluit versterkt geadopteerden door de nazorg aan te passen aan de individuele situatie van het kind. Bij interlandelijk geadopteerden duurt de nazorg momenteel maar tot de vroege kleuterjaren.

- ▶ Vlaams minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin, Nota aan de leden van de Vlaamse Regering betreffende ontwerpbesluit van de Vlaamse Regering tot wijziging van het besluit van de Vlaamse Regering van 22 maart 2013 betreffende het inzagerecht en de bemiddeling bij interlandelijke adoptie, het besluit van de Vlaamse Regering van 19 februari 2016 betreffende de bemiddeling, nazorg en inzage bij binnenlandse adoptie en het besluit van de Vlaamse Regering van 19 februari 2016 betreffende de voorbereiding bij adoptie, <https://www.vlaanderen.be/nbwa-news-message-document/document/0901355780275224>
- ▶ Kinderrechtencommissariaat, Advies *Naar een versterkt kinderrechtenperspectief bij interlandelijke adoptie, 2015-2016/5*, https://www.kinderrechtencommissariaat.be/sites/default/files/bestanden/2015_2016_05_advies_naar_een_versterkt_kinderrechtenperspectief_bij_interlandelijke_adoptie_0.pdf

6.3.

Ouderschap en kinderrechten

Vraag naar meer inspraak in het opgroeiproces

Opvoeden is een proces van vallen en opstaan. Naarmate kinderen opgroeien, veranderen ook de opvoedingsprincipes. Ouderschap en opvoeding moeten meegroeien met de groeiende bekwaamheden van kinderen. Inspraak, privacy, begeleiding, sancties en verantwoordelijkheden groeien

mee. Wat ouders toepassen voor hun kind van 6 is niet meer toepasbaar voor pubers die hun leefwereld en grenzen verkennen. De meeste ouders voelen spontaan aan wat nodig is voor hun kind. Maar soms geeft opvoeden spanningen en zoeken ouders en kinderen informatie en oplossingen.

De Klachtenlijn krijgt vragen van kinderen over hun rechten tegenover hun ouders. Naarmate ze ouder worden, willen jongeren meer gehoord worden. Ze willen dat ouders meer rekening houden met hoe zij kijken naar privacy, invulling van hun vrije tijd of relaties. De Klachtenlijn krijgt de vraag: 'Mogen mijn ouders dit doen?' En via de rechten van het kind zoeken ook ouders antwoorden op hun opvoedingsvragen.

Familieleden en professionals nemen eerder contact op met de Klachtenlijn als ze zich zorgen maken over een ouder-kindrelatie. Door te reflecteren over de opvoedingssituatie willen ze inschatten of die nog genoeg veiligheid en bescherming biedt aan kinderen.

Adviseren en doorverwijzen

Het Kinderrechtenverdrag antwoordt niet op vragen over opvoeding en over individuele ouder-kindrelaties. Het reikt wel kapstokken aan die voor de opvoeding van kinderen van belang zijn. Het kinderrechtenverdrag geeft de overheid de opdracht om ouders en kinderen te ondersteunen als ze dat nodig hebben, en de mogelijkheid en de plicht om in te grijpen als het fout loopt of fout dreigt te lopen.

De Klachtenlijn onderzoekt of bemiddelt niet in opvoedingsconflicten. We zijn geen experts in gezinsrelaties en daar ligt ook onze opdracht niet. We geven wel informatie en advies vanuit kinderrechtensperspectief. Dat doen we door de verschillende zienswijzen te verhelderen en suggesties te doen over hoe een spanning tussen ouders en kinderen bespreekbaar kan worden. Belangrijk is wel dat we ouders en kinderen informeren en begeleiden naar laagdrempelige diensten en organisaties die wel kunnen helpen als het om eenvoudige opvoedingsvragen gaat. Is er meer aan de hand, dan verwijzen we door of brengen we melders in contact met diensten die naast advies en informatie daadwerkelijk hulp kunnen verlenen.

De diensten en organisaties waarnaar de Klachtenlijn meestal verwijst zijn: Awel, 't Zitemzo, JAC, de Kind en Gezin-Lijn, de Opvoedingswinkel, de Opvoedingslijn, het Huis van het Kind, Groeimee.be en Meldpunt 1712.

In de contacten stellen we vast dat dit aanbod nog veel te weinig bekend is. De overheid moet blijven investeren in ruime bekendmaking van alle mogelijkheden waar ouders en kinderen terecht kunnen met hun vragen en zorgen.

Ouder-kindrelatie: grote diversiteit aan meldingen

Het is moeilijk om de diversiteit van vragen en meldingen over opvoeding of ouder-kindrelaties weer te geven. Het gaat over:

- Bezorgdheid over gezins- en opvoedingssituaties
- Ouderlijk gezag versus kinderrechten
- Verstoorde gezins- en familierelaties
- Gewelddadigheden

Reflectie over opvoedingssituaties

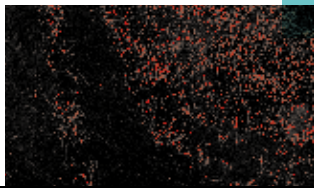

Inschatten wat een kind nodig heeft

Een grootmoeder maakt zich zorgen over haar 5-jarige kleinzoon. De ouders zijn gescheiden maar volgens de grootmoeder slagen ze er niet in haar kleinzoon goed op te voeden. De moeder is vaak depressief en stelt geen grenzen aan de jongen. De kleinzoon krijgt in haar week zelden iets anders te eten dan junkfood. De vader stelt ook weinig grenzen. Hij is vaak apathisch door zijn drugsgebruik. Hij kan niet inschatten wat een kind van 5 nodig heeft. Als het kind zijn bord niet leeg wil eten, moet hij dat verder op de vloer doen. De grootmoeder vraagt zich af of dat wel kan en waar ze verder advies kan krijgen.

De Klachtenlijn raadt de grootmoeder aan contact op te nemen met meldpunt 1712 om tips te vragen over wat ze kan doen met de verwaarlozing en mishandeling van haar kleinzoon.

“

Hoe pak ik experimenteergedrag aan?

Mijn kind heeft met een voorwerp het achterwerk van een ander kind aangeraakt. Ik maak me daar zorgen over. Toch hoor ik van andere ouders dat dat nog gebeurt, dat dat experimenteergedrag is van kinderen. Maar hoe reageer ik hier het best op?

We verwijzen de melder door naar de website van Sensoa. En suggereren om bij verdere vragen contact op te nemen met Sensoa.

”

“

Verantwoordelijk zijn

Onze kleindochter van 11 zorgt in de vakanties voor haar zusje van 9 als de ouders uit werken zijn. Mag dat? Mogen zo jonge kinderen alleen thuisblijven? Kan een kind die verantwoordelijkheid aan? Mogen wij onze bezorgdheid uiten aan de ouders?

We moedigen de grootouders aan om met de ouders te praten over hun bezorgdheid. Zo'n gesprek kan verhelderend werken. We leggen uit dat de wetgeving geen leeftijdsgrenzen vastlegt om alleen thuis te mogen blijven. Elke situatie en elk kind is anders. Wel zijn de omstandigheden belangrijk. Hoelang blijven de kinderen alleen? Kijken er burens mee? Is er toch controle, opvolging en veiligheid? We leggen uit dat als er zich iets voordoet, de politie dan allicht nagaat of er sprake is van nalatigheid.

”

“

Moeder op vakantie

Ik ben een kennis van een alleenstaande moeder met drie kinderen. Binnenkort vertrekt zij met het jongste kind voor een maand alleen op vakantie naar haar thuisland. Dat betekent dat de kinderen van 15 en 11 jaar enkele dagen alleen thuis zijn voordat ze op kamp vertrekken. Als ze van kamp terug zijn, zou een tante een paar dagen komen logeren. Kan het wel dat die twee oudste kinderen dagenlang alleen thuis zijn en wie is er verantwoordelijk als er iets gebeurt?

De Klachtenlijn legt uit dat er weinig in de wetgeving staat over leeftijdsgrenzen. Het is een inschatting die de ouder en de kinderen samen maken. Moeder blijft eindverantwoordelijke als er iets gebeurt.

”

Ouderlijk gezag versus kinderrechten

“

Tattoo

Ik ben begeleidster in een VAPH-voorziening. Een van onze meisjes wil een tattoo laten zetten. Binnenkort is ze 18 en wordt er een bewindvoerder aangesteld. Dat zullen de ouders zijn. Het meisje heeft een sterk vertraagde ontwikkeling. De ouders keuren haar keuze voor een tatoeage goed. Wij vragen ons af of het meisje dat wel behoorlijk kan inschatten. Kunnen de ouders hierover mee beslissen?

De Klachtenlijn geeft informatie over de wetgeving rond tatoeages: toestemming van de ouders is wenselijk en tattooshops kiezen zelf vrij of ze wel of niet ingaan op de vraag als ze twijfelen over iemands bekwaamheid. Maar we trekken de situatie ook open. Ook al heeft het meisje een verstandelijke beperking, als de keuze doorgesproken is en zij zo'n tattoo mooi vindt en achter haar beslissing staat, waarom je dan nog verzetten? Vanuit welke bezorgdheid?

”

“

Verhuizen naar het buitenland

Een hulpverlener wil graag advies over een 15-jarige. Haar ouders hebben beslist dat ze gaan verhuizen naar het buitenland. Het meisje verzet zich heftig, wil niet verhuizen en wil hier op school en bij haar vrienden blijven. Ze heeft een suïcidepoging ondernomen. De hulpverlener wil weten of het meisje inspraak heeft in zo'n belangrijke beslissing.

De Klachtenbehandelaar geeft informatie over het recht op een eigen mening en inspraak van

de minderjarige. En informeert over de betekenis van het ouderlijk gezag. Die twee kunnen botsen. Uiteindelijk beslissen de ouders.

”

“

Verzet tegen relatie door ouders

Ik heb een relatie met een meisje van 15. Haar ouders verzetten zich tegen onze relatie. Ikzelf ben 17. Mijn vriendin mag me niet meer zien. Haar ouders hebben onlangs haar gsm afgepakt en onze berichtjes gelezen. Daardoor weten ze dat we nog een relatie hebben. Nu willen die ouders een klacht indienen tegen mij. Mogen ouders zich zo blijven verzetten tegen relaties van hun kinderen? Hebben wij niet meer recht op vrijheid en eigen keuzes?

De Klachtenlijn geeft informatie over het ouderlijk gezag en het beslissingsrecht van ouders. Maar ook over het recht van het meisje om haar mening te geven en over de wetgeving rond seksualiteit. We raden het meisje aan om te blijven praten met haar ouders. Als er vragen zijn over hoe ze dat gesprek het best aanpakken, suggereren we contact op te nemen met het JAC.

”

“

Privacy

De vader van de 12-jarige Liam heeft gelezen dat kinderen recht hebben op privacy. Hij vraagt zich af tot welke leeftijd hij de mails en gsm mag controleren van zijn zoon. Hij is op zoek naar richtlijnen.

We antwoorden dat daar geen uitdrukkelijke leeftijd op staat. Alle kinderen hebben recht op privacy. Maar als ouders zich ernstig zorgen maken, mogen ze mails en gsm wel controleren. We raden de vader aan om met zijn zoon te praten. Hoe voelt dat voor hem? Waarom zou hij zijn mails of gsm willen controleren? Waar is hij bang voor? En kunnen de ouders hun bezorgdheid niet op een andere manier op tafel leggen, zonder Liams privacy te schenden? Wat werkt voor het hele gezin?

”

“

Beperkte vrijheden

Mijn ouders zijn van buitenlandse afkomst. Toch wonen we al jaren in België. Ze zijn erg streng en ik mag heel weinig. Ik ben 17, maar ik mag nauwelijks afspreken met vrienden, ik mag niet uitgaan. Ik mag eigenlijk niets. Ik heb toch recht op wat vrijheid? Mijn ouders kunnen niet om met de westerse vrijheden. Ze zijn bang dat ik op het verkeerde pad terechtkom maar dit is voor mij geen leven.

Deze situatie vraagt meer dan alleen maar een juridisch antwoord over het recht op vrijheid. We brengen het meisje in contact met het JAC voor verdere opvolging.

“

Dochter naar buitenland sturen

‘Ik ben leerkracht van de 15-jarige Imane. De relatie met haar moeder loopt uit de hand. Het meisje wil de wereld ontdekken en zich ontplooiën. Haar moeder verzet zich en wordt strenger naarmate Imane meer vrijheden opzoekt. Dat is een stevig conflict geworden. Vorige week heeft de moeder aangekondigd dat ze Imane naar haar ouders gaat sturen in haar thuisland. Imane kent daar niemand en kent ook de cultuur niet. Ze is hier geboren. Heeft een ouder het recht om dit te beslissen en wat met de rechten van Imane?’

”

Soms lopen situaties zo vast dat ouders beslissen om hun kind op 18 jaar of zelfs al vroeger los te laten. De Klachtenlijn informeert die jongeren dan over waar ze ondersteuning kunnen zoeken.

“

16 jaar en niet meer welkom

‘Het CLB wordt geconfronteerd met een 16-jarige leerling die door zijn stiefvader aan de deur gezet is. De biologische vader is niet gekend. De moeder trekt partij voor haar nieuwe partner. De jongen verblijft bij familie maar hoe moet dit verder? Kan een stiefouder dit zomaar beslissen? Wat zijn de rechten en plichten van de moeder?’

We adviseren het CLB om met de moeder te gaan praten als ze de toestemming hebben van de jongen. De moeder is verantwoordelijk voor haar

zoon tot die 18 jaar is. Als een jongere aan de deur gezet wordt, speelt mogelijk een veront- rustende opvoedingssituatie. En dan moet het CLB zijn rol spelen als dienst brede instap in de Integrale jeugdhulp.

”

“

Buiten gezet

‘De vriendin van mijn dochter is door haar ouders buiten gezet. Ze is net 18 geworden. We vangen haar op maar we beseffen dat dat tijdelijk is. Met welke diensten kan ik het meisje in contact brengen zodat ze goed begeleid wordt? Kan er iets gedaan worden tegen ouders die nalatig zijn voor hun kinderen?’

We bezorgen de melder de gegevens van het JAC in de buurt zodat het meisje daar zelf contact kan opnemen voor verdere opvolging.

”

Verstoorde familierelaties

“

Na overlijden van een ouder

‘Wij hebben twee kleinkinderen. Onze dochter overleed begin dit jaar. De vader heeft een nieuwe partner en sinds hij een nieuw leven heeft, mogen wij de kinderen niet veel meer zien. Eén keer om de twee maanden mogen ze op bezoek komen. De kleinkinderen missen ons en we zijn de enige band nog met hun moeder. Kan een ouder dat zomaar beslissen voor de kinderen? Hebben ze niet zelf het recht om contact te houden met familie?’

We leggen het principe en de draagwijdte uit van ouderlijk gezag versus recht op inspraak van minderjarigen. Maar een rechtenbenadering lost zo’n moeilijke familiekwesitie natuurlijk niet op. We adviseren de grootouders over de mogelijkheid van een familiale bemiddeling en geven de gegevens van het CAW door.

”

“

Mag mijn petekind me blijven zien?

De meter van de 13-jarige Cas heeft heel vaak de zorg voor hem opgenomen. Na hun relatiebreuk waren de ouders nauwelijks nog in staat om voor hem te zorgen. De ouders ontdekten het vrijgezellenleven opnieuw en dropten Cas erg vaak bij haar. Ze hebben een sterke band. Cas heeft ADHD en ASS en zijn temperament maakt het niet zo eenvoudig. Hij wordt de laatste tijd agressiever en opstandiger. Ook op school gaat het niet goed. De meter heeft met Cas bekeken of een internaat een goede oplossing zou zijn zodat hij in de week structuur heeft. Hij is akkoord. De moeder wil dat niet betalen en het is tot een conflict gekomen tussen haar en de meter. Nu mag de meter Cas niet meer zien van de moeder. Maar Cas wil net wel naar haar blijven komen en logeren in plaats van alleen thuis te zitten. Heeft hij recht op contact met haar?

De Klachtenlijn informeert over het recht van de jongere op inspraak en om zijn mening kenbaar te maken maar ook over het recht van de ouders. We geven de gegevens mee van het JAC waar Cas terecht kan voor advies en om tips te vragen om met zijn moeder te praten als dat nodig is. We geven de melder ook informatie over familiale bemiddeling.

”

Geweld

Ouderschap kan niet zonder enige mate van autoriteit. Autoriteit of gezag is niet te verwarren met macht, laat staan met machtsmisbruik. Een beslissing of handeling van een ouder kan zo zwaar schade toebrengen aan de kinderen dat ingrijpen nodig is.

De Klachtenlijn krijgt nog geregeld meldingen van geweld thuis, ook intrafamiliaal geweld. Zowel van kinderen zelf, als van hun omgeving of van professionals op zoek naar hulp. Meldingen vertrekken altijd van het recht op bescherming van kinderen.

Melders zoeken hoe ze hulp kunnen geven of krijgen. Ze zijn getuige of slachtoffer van geweld. Dat ze aankloppen bij de Klachtenlijn, toont dat

ze niet altijd weten waar ze terecht kunnen met hun verhaal of hun bezorgdheid. Melders kennen meestal wel de juridische weg en de mogelijkheid om een klacht in te dienen bij de politie, maar vermijden dat liever. Ze zijn bang dat hun melding onverwacht zwaar ingrijpt voor de ouders of het kind.

Het spoor van de jeugdhulp is minder bekend. Ook daar merken we soms schroom om contact op te nemen als mensen de diensten wel kennen. Meestal uit onzekerheid over wat er met de melding gaat gebeuren of wat de gevolgen ervan zijn. Zeker als de melding uit de omgeving van het kind komt.

De Klachtenlijn kan niet zelf optreden of helpen bij geweld tegen kinderen thuis. We proberen de situatie zo goed mogelijk in te schatten en in kaart te brengen om zo gericht mogelijk te kunnen doorverwijzen. We polsen naar de ernst, de dreiging of mogelijk acuut gevaar, het netwerk en de mogelijke betrokkenheid van diensten. Op basis daarvan geven we advies of verwijzen we door. Als dat nodig is, blijven we toekijken of het kind de nodige hulp en bescherming vindt. Bij elke melding geven we informatie over Meldpunt 1712 en ikpraaterover.be.

“

Intrafamiliaal geweld

‘Ik maak me zorgen over mijn jongere zusje en over mijn moeder. Mijn vader is regelmatig boos zonder dat we het zien aankomen. Hij roept, schreeuwt, tiert. Mijn moeder krijgt regelmatig slaag van hem en hij vernedert haar. Ons kleineert hij vaak. Mijn zusje had het in zijn ogen te bont gemaakt. Hij wou uithalen naar haar. Ik heb de klappen opgevangen. Dit kan zo niet langer. Maar waar kan ik terecht? De buitenwereld zal ons nooit geloven want voor hen is hij een goede man. Wie gaat ons geloven? Want hij kan heel goed de schijn ophouden.’

”

“

Getuige van geweld

De juf van de 9-jarige Mauro zoekt hulp en ondersteuning. Mauro heeft haar in vertrouwen genomen. Zijn stiefvader en moeder maken heel veel

ruzie. De man zou zijn moeder ook fysiek mishandelen. Tegen Mauro heeft de man behalve schreeuwen nog niets gedaan. Mauro zegt dat hij regelmatig naar boven loopt en zich verstoopt onder zijn bed als het gebeurt. Er zou ook al verschillende keren politie thuis gekomen zijn. De juf begrijpt niet dat niemand ingrijpt. Ook al is er geen fysiek geweld tegen het kind, hij is wel getuige. ‘Ziet dan niemand bij de politie dat er kinderen bij betrokken zijn? Wat kan ik doen om Mauro te helpen? Hoe moet ik dit aanpakken?’

”

“

Fysiek geweld aanvaarden als element van cultuur?

Een meisje van 17 zegt dat haar vader haar regelmatig slaat. Ze heeft contact opgenomen met het CLB. Die maken zich zorgen. Ze hebben haar vader ook al uitgenodigd. Na dat gesprek weet het CLB niet goed wat te doen want een fysieke aanpak zou nu eenmaal ‘horen bij hun cultuur’. Het meisje wil dat het geweld stopt.

”

De meldingen onderstrepen hoe belangrijk het is om het thema kindermishandeling bespreekbaar te maken in verschillende situaties. Het moet op de agenda blijven staan van het beleid. De overheid moet blijven investeren in preventie en bekendmaking van diensten. En expertise versterken en uitwisselen. Geweld in gezinnen en tegen kinderen is ontoelaatbaar.

Het Kinderrechtencommissariaat verzet zich tegen elke vorm van geweld: groot of klein. Ook in de discussie over de ‘pedagogische tik’ laat het Kinderrechtencommissariaat daarom van zich horen. Onlangs keurde Frankrijk het verbod op die ‘pedagogische tik’ goed.

In België is het – ondanks heel wat wetgevende initiatieven – nog altijd niet wettelijk verboden omdat er te weinig draagvlak voor is. België hinkt achterop samen met Italië, Tsjechië, Slowakije en het Verenigd Koninkrijk. Dat is jammer want veel landen gingen ons al voor. Zo’n verbod kan een belangrijke stap zijn naar een mentaliteitsverandering. Het is niet de bedoeling ouders te straffen of te stigmatiseren. Daar gaat het niet om.

Door het verbod zou de overheid duidelijk maken dat ze voorstander is van geweldloos opvoeden. Die omwenteling in mentaliteit vraagt tijd. Vanuit het recht van kinderen op geweldloze opvoeding is het nu tijd om opnieuw zo'n omwenteling te maken. Het VN-Kinderrechtencomité adviseerde de Belgische staat al om wetgevende maatregelen te nemen die lijfstraffen voor kinderen in het gezin, op school en in instellingen verbieden. Het Comité vraagt om voorlichtingscampagnes te organiseren.

- ▶ Recht op geweldloze opvoeding: er is niets pedagogisch aan een tik, <https://www.kinderrechtencommissariaat.be/actueel/recht-op-geweldloze-opvoeding-er-niets-pedagogisch-aan-een-tik>

6.4. De stem van het kind in een scheiding

Niet elke scheiding verloopt per definitie problematisch voor de kinderen. Na een aanpassingsperiode bereiken kinderen en ouders vaak een nieuw evenwicht. Maar dat loopt niet bij elke scheiding even vlot. Soms blijven de moeilijkheden nog jaren aanslepen of flakkeren ze weer op. Over die moeilijke situaties krijgt de Klachtenlijn vragen en meldingen. Die gaan over recente scheidingen, maar ook over scheidingen van een tijd geleden.

De meldingen zijn heel verschillend: problematische verblijfsregelingen, onderhoudsplicht, de werking van justitie of botsende visies op opvoeding. Die botsende opvoedingsvisies gaan over verschillende levensdomeinen: onderwijs, vrije tijd, religie en zelfs gezondheidszorg. Dat kan zo problematisch verlopen dat de strijd tussen de ouders leidt tot bezorgdheden over de ontwikkelingsmogelijkheden van kinderen. Is een ernstige vechtscheiding te vergelijken met emotionele verwaarlozing van kinderen? Als de kinderen gekneld raken door de strijd, door de voortdurende conflicten en het getouwtrek van ouders, moet de jeugdhulp soms bijspringen voor een verontrustende opvoedingssituatie.

Een overzicht van de belangrijkste klachten:

- Juridisch getouwtrek over de verblijfsregeling

- Ruzies bij de overdracht van de kinderen
- Boycot of niet-naleving van de omgangsregeling
- Scheidingsproblemen over de landsgrenzen heen
- Ouders die elkaar zwartmaken bij de kinderen wat kan leiden tot ouderverstoting
- Jongeren die het contact met een ouder willen verminderen of zelfs tijdelijk verbreken als copingstrategie om uit het conflict te stappen of om de stress voor zichzelf te verminderen
- Opvoedingsconflicten
- Financiële problemen door genegeerde alimentatieplicht

Preventie in plaats van conflictbestrijding

De meeste meldingen over scheiding gaan over compleet vastgelopen situaties. En dan duiken er vragen op over de rechten van het kind. De verwachting leeft dat kinderrechten dan het conflict kunnen oplossen. Melders hebben het over het recht van het kind om beschermd te worden tegen een ouder, het recht van het kind om te beslissen, het belang van het kind of het niet akkoord gaan met hoe de familierechter dat belang invult.

Maar wat als we de rechten van het kind nu eens onmiddellijk na de scheiding inzetten? Het recht om het kind mee zijn stem te laten horen, het recht op ouders die samen zijn belang bepalen en zonder strijd hun ouderlijk gezag uitoefenen. Dat vraagt om een andere visie, een visie van bemiddeling en overleg over ouderschap na scheiding in plaats van de juridische weg. Een verplichte bemiddeling tussen ouders zou de eerste stap moeten zijn voordat een juridische procedure start. Nog te vaak zetten de ouders eerst de stap naar een advocaat en ontstaat er een situatie van partij en tegenpartij, eisen en tegeneisen. Dat op zich houdt soms al een conflict in of kan er de start van zijn. Dat betekent niet dat de juridische weg geen meerwaarde kan zijn. Er zullen altijd situaties zijn waar een rechter het best geplaatst is om beslissingen te nemen met de rechten en belangen van de kinderen als leidraad.

De samenleving moet in de eerste plaats investeren in preventie of conflictvermindering. Dat komt ten goede aan alle partijen en vooral aan

de kinderen. Ouders moeten zich meer bewust worden van hun blijvend ouderschap na de scheiding. Niet alleen op papier: met gedeeld ouderlijk gezag of gelijkmatig verdeeld verblijf. In plaats van voor strijd, moeten we resoluut kiezen voor een welzijnskader dat sterk steunt op de principes van geweldloos verzet. Dat leidt tot een manier van werken en denken die ramen opent en tegelijk iedereen voor de spiegel zet. Niet beschuldigend, maar toch wel confronterend, en vooral uitnodigend tot reflectie.

Luisteren naar de verhalen van kinderen

De Klachtenlijn komt niet actief tussenbeide in scheidingssituaties. De meldingen gaan over individuele ouder-kindrelaties. En alleen de rechtbank kan beslissingen opleggen als de verstandhouding tussen ouders zoek is.

De belangrijkste tussenkomst van de Klachtenlijn is luisteren naar de verzuchtingen en naar de knelpunten waar kinderen en ouders op botsen. De Klachtenlijn informeert over procedures, over mogelijke ondersteunende diensten en geeft toelichting over het recht van kinderen in scheidingssituaties. Als dan kan, verwijzen we ook door naar diensten zoals bemiddelaars, de eigen advocaat, de juridische eerstelijnsbijstand, het JAC en Awel als kinderen en jongeren een luisterend oor nodig hebben.

Ook al hebben we geen onderzoeksbevoegdheid of bemiddelingsopdracht in scheidingssituaties, toch geven al die verhalen ons wel een beeld over de soms moeilijke situaties van kinderen. Over wat ze nodig hebben en welke vragen ze stellen. Kinderen zijn soms slachtoffer in vechtscheidingssituaties maar kunnen dat op eigen houtje nergens aankaarten.

Het Kinderrechtencommissariaat pleit al lang voor een eigen rechtsingang voor minderjarigen. Zeker bij moeilijke scheidingen is daar nood aan. Minderjarigen kunnen nergens aankaarten hoe een rechterlijke uitspraak of handelingen van hun ouders invloed hebben op hun welzijn of op de leefbaarheid van hun situatie. In schrijnende situaties waarin ouders alleen nog de eigen belangen vooropstellen, zouden minderjarigen een eigen

procedure moeten kunnen opstarten. Dat is een belangrijke voorwaarde om hun belangen op de eerste plaats te laten komen.

Zie mij, hoor mij

Kinderen willen dat hun stem echt gehoord wordt als ze iets over de situatie willen vertellen. Oprecht gehoord worden door de rechter, door hun ouders en door professionals. Het raakt ze nogal als volwassenen dat dan afdoen als 'Ach, dat is beïnvloeding door een van de ouders'.

Kinderen hebben soms echt een duidelijke visie, een eigen mening over wat de beste regeling is. Want elk kind is anders, heeft een andere draagkracht of andere noden. Daarom is het zo belangrijk dat een verblijfsregeling maatwerk is. Op maat van de leefwereld van de kinderen en op maat van de mogelijkheden van de twee ouders. Nog te vaak lijkt het te gaan om ofwel een weekendregeling ofwel een gelijkmatig verdeeld verblijf zonder na te gaan of het kind bijvoorbeeld zijn hobby's kan blijven doen.

Spreekrecht nader bekeken

Het spreekrecht van minderjarigen is expliciet voorzien in de procedure bij de familierechtbank over de verblijfs- en omgangsregeling. Maar niet in procedures van onderlinge toestemming of bij doorverwijzing naar de kamer voor minnelijke schikking. Toch vallen ook daar beslissingen en regelingen over de kinderen. Maar daar is geen spreekruimte voor kinderen en dat roept toch vragen op. Willen we jongeren echt tot hun recht van spreken laten komen, dan moeten ook zij toegang krijgen in die procedures. Ook al gaat het om een eerder bemiddelend aanbod.

Ik wil u iets vertellen

Lars is 10 jaar. Hij is helemaal niet blij met de regeling. Zijn ouders zitten weer bij de rechter. Hij wil de rechter vertellen dat zijn ouders veel ruzie maken wat niet leuk is en dat hij op woensdagnamiddag extra naar zijn vader wil want die werkt dan altijd thuis. Die kan hem dan naar de voetbaltraining brengen. Zijn moeder is niet zo'n voetbalfan.

We raden de jongen aan een brief te schrijven naar de rechter dat hij graag met de rechter zelf wil spreken. Hij vraagt zijn vader het adres van de rechtbank en schrijft de brief. Na een maand nog altijd geen antwoord. De ouders moeten een week later naar de rechtbank voor de zitting. Daar zegt de rechter dat hij de brief gekregen heeft en dat hij in principe op de vraag van het kind moet ingaan maar dat hij nog eventjes wacht om te bekijken wat hij ermee gaat doen. De Klachtenlijn vraagt drie weken later aan Lars of er al bericht is. Hij heeft geen antwoord gekregen. Het wordt stilaan duidelijk dat de rechter zijn vraag negeert.

”

“

‘Je hebt een moeder én een vader’

Een moeder zegt dat de omgangsregeling voor de vader stopgezet is in 2016. Er waren conflicten tussen de dochter van 10 en haar vader. Die kwam haar niet meer ophalen. In die periode had hij een nieuwe partner en zijn aandacht en energie gingen naar haar. Nu twee jaar later start moeder een zaak bij de rechtbank om het alimentatiegeld te laten aanpassen. Plots wil vader wel weer contact met zijn dochter en dus het alimentatiegeld niet verhogen. De rechter spreekt met de dochter die ondertussen 12 is. Het meisje maakt hem duidelijk dat ze geen band meer voelt met haar vader. De rechter antwoordt dat ze een moeder én een vader heeft en dat haar vader evenveel rechten heeft. De weekendregeling zou dus weer opgestart worden. Omdat hij weerstand voelt, zegt de rechter het meisje dat ze echt moet gaan want anders krijgt haar moeder dwangsommen opgelegd. De moeder klaagt de kwaliteit aan van dat gesprek. Het weegt emotioneel zwaar op haar dochter. Het is het eerste contact van het meisje met justitie, volgens de moeder eerder een schrikbewind dan een ondersteuning.

Rechters moeten het spreekrecht professioneel invullen. We horen van ouders en jongeren dat eigen waarden en normen soms doorspelen of dat rechters paternalistisch doen tegen kinderen. Maar er is geen feedbackmogelijkheid waardoor ook de Klachtenlijn weinig kan betekenen. Toch zouden de ervaringen van kinderen zelf over hun spreekrecht en hun feedback heel waardevol

kunnen zijn om de kwaliteit van het spreekrecht te versterken.

”

“

Naar grootouders of dwangsom

Een vader neemt contact op voor zijn twee kinderen, 11 en 8 jaar. Er zijn al een tijd moeilijkheden met de grootouders. Omdat familiale bemiddeling mislukte, zijn ze na een vonnis van de familierechtbank bezoeken opgestart via Het Huis. Ook daar liepen de spanningen te hoog op. De kinderen zeiden dat het op die manier niet meer ging. De rechtbank besliste geen gedwongen bezoeken op te leggen. Maar de grootouders gaan in beroep. De kinderen willen zelf spreken met de rechter maar die weigert. De beslissing is inmiddels genomen: de kinderen moeten om de twee maanden een dag naar hun grootouders met onmiddellijk 250 euro dwangsom. De kinderen zijn razend. Hun vader vindt dat als de rechter zo'n beslissing neemt, dat die dat dan ook maar zelf moet verantwoorden en uitleggen aan de kinderen. Hij vraagt wat de opties nog zijn.

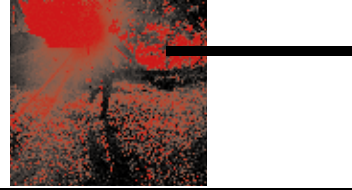
De Klachtenlijn kan helaas weinig betekenen voor de melder. Juridisch zijn alle mogelijkheden uitgeput. We verwijzen de melder door naar zijn advocaat die het hele dossier kent. Die is het best geplaatst om advies te geven.

”

+12 of -12 jaar?

Vanaf 12 jaar worden jongeren zelf uitgenodigd door de familierechter. De oproepingsbrief is opgesteld in toegankelijke taal voor kinderen. De modelbrief is van kracht sinds 1 juni 2017 en de inhoud kreeg vorm in de werkgroep familierechtbank waar ook het Kinderrechtencommissariaat in zit. Zijn kinderen nog geen 12 jaar en is de zaak aanhangig gemaakt? Dan kunnen ze zelf een brief schrijven naar de rechter voor een gesprek. Volgens de wet moet de rechter op die vraag ingaan.

Toch blijken rechters dat niet altijd te doen. Niet bij de familierechtbank en niet bij het Hof van Beroep. Bovendien horen de beroepsrechters ook de +12-jarigen niet altijd. Toch nemen zij soms

nieuwe beslissingen. Dat zowel -12-jarigen als +12-jarigen niet altijd gehoord worden op hun vraag, valt niet te rijmen met artikel 12 van het kinderrechtenverdrag en met artikel 22bis van de Grondwet: Elk kind heeft het recht gehoord te worden, ongeacht zijn leeftijd.

Nog bizarder wordt het als er in het gezin verschillende kinderen zijn. Dan hoort een rechter soms het kind dat ouder is dan 12 jaar maar als het jongere kind van 10 jaar ook vraagt om zijn mening te geven of te zeggen wat hij belangrijk vindt, wordt dat geweigerd.

Het spreekrecht 'outsourcen'

Soms wordt het spreekrecht ook 'uitbesteed'. Als rechters de opdracht geven tot een deskundigenonderzoek of een maatschappelijk onderzoek, dan spreken ze daarna de kinderen niet altijd zelf meer. Toch vervangen die externe onderzoeken het wettelijk spreekrecht niet.

Verblijfs- en omgangsregelingen vragen maatwerk en flexibiliteit

Verblijfs- en omgangsregelingen zijn er in alle soorten en vormen. Ideaal is de regeling afgestemd op de noden en de belangen van de kinderen en op de mogelijkheden van de ouders. Veel melders denken dat de week-weekregeling standaard is en dat het een recht is van ouders om de kinderen allebei evenveel te zien. Maar een week-weekregeling is geen garantie voor een goede ouder-kindrelatie of een absoluut recht. De draagkracht en flexibiliteit van kinderen is zo verschillend. Ouders die weinig openlijke strijd leveren, elkaar respecteren in de ouderrol, kunnen overleggen over belangrijke opvoedingszaken en aanwezig zijn voor de kinderen: het zijn factoren die het welbevinden van de kinderen versterken.

Ook jongeren zelf willen de stap kunnen zetten naar een veranderende verblijfsregeling. Dat kan om verschillende redenen. Ze zijn onder tussen ouder geworden of een week-weeksysteem valt ze zwaar, ze hunkeren naar een vaste woonplaats waar ze een sociaal netwerk kunnen opbouwen, de verstandhouding met een ouder is zoek of ze willen minder stress. Minderjarigen

hebben nog altijd geen eigen rechtsingang. Ze zijn afhankelijk van volwassenen om hun situatie te kunnen veranderen. Sommige jongeren willen graag een eigen advocaat om hun stem te versterken op de rechtbank.

Recht op een eigen advocaat?

Een jongen van 15 vraagt of hij zelf stappen kan zetten als zijn ouders niets willen doen. Hij wil liever meer tijd bij zijn vader wonen. De relatie met zijn moeder loopt moeilijk. Zijn ouders zeggen dat er geen geld meer is voor advocaten. Hij wil weten of hij zelf een advocaat kan nemen om naar de rechtbank te gaan.

De Klachtenlijn informeert de jongen over de mogelijkheid om zijn situatie te bespreken met een jeugdadvocaat en de mogelijkheden na te gaan. We denken bijvoorbeeld aan bemiddeling met de ouders en de jongen. Maar zelf een rechtszaak inleiden, kan niet.

Kinderen moeten beschermd worden

Ik werk als opvoedster in een internaat. In de week verblijven er drie kinderen van nog geen 12 jaar bij ons. Na extreem intrafamiliaal geweld stopten in 2016 de contacten tussen de vader en de kinderen. Nu komt de vader plots opdagen en eist hij zijn omgangsregeling van vóór 2016. De kinderen volgen traumatherapie, hun moeder is invalide en we weten niet goed hoe we de kinderen moeten beschermen. De moeder heeft de energie en het geld niet om een zaak in te leiden. Ze lijkt dicht te klappen doordat de vader ineens weer opdook. Wat kunnen wij doen? Kan een advocaat in naam van de kinderen naar de familierechtbank stappen om voor hen op te komen?

De opvoedster krijgt informatie over de mogelijkheden van juridische tweedelijnsrechtsbijstand voor de moeder. We bekijken ook samen of de familierechtbank wel de nodige stap is of dat de situatie eerder vraagt om een tussenkomst van jeugdhulp. Rekening houdend met het verleden, de traumatherapie en de reactie van de kinderen adviseert de Klachtenlijn om de kinderen

niet mee te geven en bij moeilijkheden contact op te nemen met de politie.

”

“

Week-weekregeling standaard?

De 12-jarige Linde zit in een week-weekregeling. Sinds haar vader een nieuwe vriendin heeft, klikt het niet meer. Die vriendin legt in huis heel veel regels op en haar vader volgt die slaafs. Daardoor wordt haar relatie met haar vader minder goed. Ze voelt zich daar niet meer thuis. Linde wilde dat al bespreken met haar vader maar dat werd een dovemansgesprek. Ze wil liever langer bij haar moeder wonen en alleen nog in een weekend naar haar vader gaan. Dan mist ze ook haar vriendinnen minder want daar mag ze niet naartoe van haar papa. En tijd met haar vriendinnen vindt ze heel belangrijk. De rechter heeft anders beslist want die zegt dat week-week de standaardregeling is. Linde vraagt: 'Is dat zo?'

De Klachtenlijn legt uit dat de week-weekregeling met voorrang onderzocht moet worden maar dat als er tegenargumenten zijn ook een andere verblijfsregeling kan. De enige optie is dat de moeder beroep aantekent tegen de beslissing.

”

Opvoedingsverschillen na scheiding: waar zit de stem van het kind?

Meldingen geven ons een beeld van de gevolgen van erg problematische scheidingen op de leefwereld van kinderen. Samen ouderschap opnemen na een relatiebreuk loopt niet altijd vanzelf. Verschillen in ouderschapsstijl of opvoedingsvisie hoeven niet per se een probleem te zijn. Maar als door de conflicten de gezonde ontwikkelingskansen van de kinderen in het gedrang komen, dan hebben zijzelf weinig stem om gehoord te worden. Het heeft effect op keuzes rond vrije tijd, gezondheidszorg of onderwijs.

Kinderen ondergaan het gedrag van de volwassenen. Ook in de jeugdhulp zoeken ze naar antwoorden. Vooral als een ouder kampt met een

verslaving, een psychische stoornis of agressie. Vooral ouders slaken dan noodkreten om hun kind te beschermen.

Ouders klagen aan dat de familierechtbank te weinig armslag heeft om maatregelen op te leggen aan ouders zelf. De familierechtbank kan een beroep doen op deskundigenonderzoeken of maatschappelijke onderzoeken via het justitiehuis. Ouders en jongeren willen soms meer: verplichte ouder-kind-begeleiding, een psychiatrisch onderzoek of verplichte therapie voor een ouder. Ze stellen hun hoop op de jeugdhulp om dat af te dwingen maar ook daar is het soms erg moeilijk om de ouder zover te krijgen dat die hulp en ondersteuning zoekt. Temeer omdat ouders vaak het eigen handelen niet erkennen, de tegenpartij verantwoordelijk stellen of de effecten op hun kinderen minimaliseren.

Deskundigenonderzoeken en maatschappelijk onderzoeken hebben ook beperkingen. Ook daar krijgt de Klachtenlijn meldingen over. Die gaan over de kwaliteit van die onderzoeken, over de rechtbank die het uiteindelijke advies negeert of over de trage opstart waardoor een situatie blijft aanslepen.

“

Gedwongen opname van de moeder

Een vader neemt contact op met de Klachtenlijn voor zijn 5-jarige dochter. Er is een week-weekregeling. Onlangs moest hij zijn dochter gaan ophalen bij de grootouders en daar hoorde hij dat zijn ex na een inzinking gedwongen opgenomen was voor haar medicatieverslaving. Hij zegt dat hij al langer aanvoelde dat er iets niet klopte, maar de rechter zag dat als een typische situatie van elkaar verwijten. Er is geen uitzicht op het einde van de opname. Hij vertrouwt het niet zomaar om na de opname zijn dochter terug naar haar moeder te laten gaan en wil een tijdelijk contactverbod. Maar daarvoor kan de psychiatrische afdeling niet tussenbeide komen, zeggen ze. Hij vraagt zich af of de rechtbank dan de enige optie is, maar daar is zijn vertrouwen weg.

De Klachtenlijn promoot altijd de weg van overleg en communicatie. Ze spoort ouders aan niet onmiddellijk gebeurtenissen aan te grijpen als argument in de discussie over wie de 'goede' of 'slechte' ouder is. Maar om te blijven kijken naar de noden van hun kind en dat altijd voorop te

stellen. Voor een uitgebreider juridisch advies is alleen een advocaat bevoegd.

”

“

Ik wil mijn sport blijven beoefenen

De 10-jarige Emma mailt de Klachtenlijn. Ze zit in een week-weekregeling. Op zich loopt dat wel goed, zegt ze. Maar ze heeft wel een probleem dat ze de hobby's die ze bij haar moeder doet van haar vader niet mag doen. Hij wil in zijn week die verplaatsing niet maken en staat er ook niet achter omdat haar mama de toestemming gegeven heeft om die sport te doen. Emma vindt dat heel erg. Haar mama heeft dat ook al aan haar ex gezegd, maar die verandert niet van mening. Emma wil weten wat ze zelf kan doen en hoe ze haar vader van idee kan doen veranderen want haar sport doet ze heel graag. Het is haar ontspanning. Smeken bij haar vader haalt niets uit. Emma vindt dat hij daardoor nog meer dingen is gaan annuleren zoals naar verjaardagsfeestjes mogen gaan in zijn week.

De Klachtenlijn informeert Emma over Awel waar ze advies en tips kan vragen om met haar vader te blijven praten over hoe belangrijk haar hobby voor haar is.

”

“

Bang van vader

Een moeder meldt dat ze hulp zoekt voor haar 8-jarige zoon. De vader is het laatste half jaar twee keer opgenomen voor zijn alcoholverslaving en een zware depressie. Hij heeft geprobeerd zichzelf van kant te maken. De jongen is bang van zijn vader en wil niet meer naar hem gaan. Toch heeft de rechtbank na de eerste opname de omgangsregeling gewoon hervat. Ze vraagt hoe ze haar zoon kan beschermen.

Ook hier verwezen we door naar de eigen raadsman. Daarnaast informeerde de Klachtenlijn over ondersteuningsmogelijkheden voor het kind om met angsten en zorgen over haar vader om te gaan zoals een CCG of het project KOPP-kinderen.

”

“

Ouders hebben verschillende visie op diagnose

De moeder van de 14-jarige Stan maakt zich zorgen over haar zoon. Stan heeft een diagnose ADHD en ASS gekregen. Zijn moeder kreeg advies over routines inbouwen en consequent handelen. De vader gelooft daar allemaal niet in en verzet zich tegen het label voor zijn zoon. Als die bij hem verblijft, is er geen enkele structuur, geen enkele opvolging. Hij mag altijd gamen in zijn kamer, vader houdt zich niet met het schoolwerk bezig en versterkt zo Stans gedrag volgens de moeder. Ze ziet het schoolwerk achteruitgaan en vraagt zich af of een rechter een ouder niet kan verplichten om te gaan praten met de psychiater van Stan zodat hij en zij dezelfde adviezen toepassen. Hun zoon lijdt onder de situatie, ook al ziet hij dat zelf nog niet in.

De Klachtenlijn raadt aan te blijven communiceren en de adviezen en verslagen van de arts te blijven doormailen. En als het gedrag van Stan en de moeilijkheden op school escaleren, toch een beroep te doen op jeugdhulp.

”

“

Drugs en drank

Steven (13) vraagt de Klachtenlijn wat hij zelf kan doen. De weekends bij zijn vader moet hij vaak mee op café. Zijn vader drinkt heel veel en rookt vaak een joint. Ze doen weinig samen. Hij wil niet meer gaan, maar daar houdt de rechter geen rekening mee. Is er iemand die zijn vader duidelijk kan maken dat de weekends daardoor een last worden? Kan de rechter zijn vader niet verplichten om niet zoveel op café te gaan en te stoppen met al die drugs?

De Klachtenlijn raadt aan om erover te praten met het CLB of het JAC. Los van de scheidingscontext is dit een probleem in de ouder-kindrelatie waardoor de jongen zich niet meer veilig voelt.

”

“

Een jaar later nog altijd geen maatschappelijk onderzoek

Een familierechter signaleert dat hij een maatschappelijk onderzoek oplegde omdat hij zich zorgen maakte over een geweldsituatie bij een van de ouders. Hij motiveerde zijn aanvraag tot een onderzoek. Een jaar later is het onderzoek nog niet gestart. Er zouden wachtlijsten zijn bij de justitiehuisen. De rechter vindt dat een vorm van kinderverwaarlozing door de overheid. Hij is daar verbolgen over en klaagt aan dat de overheid het recht op bescherming van kinderen schendt en het recht om hun stem te laten horen via een maatschappelijk onderzoek.

”

Scheidingen in veranderende samenlevingsverbanden

Gezinnen zijn er in alle soorten en vormen: kinderen met twee vaders of moeders, ouders met een verschillende nationaliteit, verschillende religie, verschillende taal. Als die ouders scheiden, duiken er bij onze Klachtenlijn andere vragen op. Dat lijkt een scheiding soms extra complex te maken. Denk aan verhuizen naar een thuisland, aan het risico op parentale ontvoering, aan discussies over welk land bevoegd is. Het stelt ons en ook juristen soms voor nieuwe vragen, waar een ander soort expertise en kennis voor nodig is. Welke betekenis kunnen we geven aan kinderrechten in die complexere situaties? Hoe blijven we het belang van kinderen en hun mening naar voren schuiven zonder te verzeilen in een zuiver juridisch-technische benadering?

“

Geen contact meer

Mijn kinderen zijn door hun moeder meegenomen naar haar thuisland. Toch heeft de rechter de kinderen toegewezen aan mij. Hun moeder is veroordeeld voor parentale ontvoering. Maar de overheid van haar land beschermt haar. Ik zie mijn kinderen niet meer en ondertussen staan ze zeker helemaal onder de invloed van hun moeder. De buitenlandse diensten zijn er wel mee bezig maar dat loopt heel moeizaam. Kan dat vanuit kinderrechten opgelost worden?

De Klachtenlijn verwijst de vader door naar zijn eigen advocaat omdat kinderrechten geen antwoord bieden voor deze vastgelopen situatie.

”

“

Dubbele nationaliteit

Een grootmoeder neemt contact op voor haar kleinkind. De moeder van het kind komt uit Italië. Het kind zelf heeft een dubbele nationaliteit. De moeder is met het kind naar Italië vertrokken en heeft daar de rechtszaak ingeleid. De vader wil dat nu doen in België. Ze weten niet goed welke rechtbank bevoegd is. En wat zijn de mogelijkheden voor het kleinkind? Want door te verhuizen naar Italië, is elke normale verblijfsregeling onmogelijk geworden.

Ook hier verwijst de Klachtenlijn voor verder advies door naar een advocaat.

”

“

Brazilië

De 4-jarige Sanne heeft twee moeders. De meemoeder neemt contact op met het Kinderrechtencommissariaat. Haar ex-partner is de biologische moeder van Sanne en Braziliaanse. Na de relatiebreuk is zij terug naar Brazilië gegaan met Sanne. De meemoeder doet onmiddellijk een aangifte van parentale ontvoering maar Sanne en haar ex-partner kunnen niet gelokaliseerd worden. Ondertussen vonniste een Belgische rechtbank dat de meemoeder het exclusief ouderlijk gezag krijgt. Maar hoe kan dat vonnis nu uitgevoerd worden? En wat met het belang en de rechten van Sanne?

De Klachtenlijn informeert of de juiste diensten al bij de zaak betrokken zijn zoals de centrale autoriteit voor internationale kindervervoeringen en grensoverschrijdend bezoekrechten. Dat blijkt zo te zijn maar alles verloopt traag. De melder nam ook contact op met Childfocus en met Missing Children Europe.

”

7. Integraal aandacht voor kinderen in het beleid

7.1.

Jeugd- en kinderrechtenbeleid 2015-2019 kon straffer uit de hoek komen

De Vlaamse minister van Jeugd vroeg het Kinderrechtencommissariaat advies over het ontwerp van eindrapport van het Vlaams jeugd- en kinderrechtenbeleidsplan (JKP) 2015-2019.

- ▶ Kinderrechtencommissariaat, *Advies Jeugd- en kinderrechtenbeleid kon straffer uit de hoek komen*, 2018-2019/11, <https://www.kinderrechtencommissariaat.be/advies/jeugd-en-kinderrechtenbeleid-kon-straffer-uit-de-hoek-komen>
- ▶ Vlaamse Regering, Ontwerp van eindrapport Vlaams jeugd- en kinderrechtenbeleidsplan (JKP) 2015-2019, <https://www.vlaanderen.be/nbwa-news-message-document/document/09013557802741a1>

Het Kinderrechtencommissariaat waardeert de vele inspanningen en acties van de Vlaamse Regering in 2015-2019. Toch zien we ook tekortkomingen. In ons advies pleiten we voor een straffer Vlaams jeugd- en kinderrechtenbeleid.

- We betreuren dat het eindrapport statisch is. In 2015-2019 stond Vlaanderen voor grote uitdagingen met gevolgen voor kinderrechten, zoals de vluchtelingencrisis, de aanslagen in Brussel, de radicalisering, de klimaatverandering. Het eindrapport heeft het daar nauwelijks over.
- Vlaanderen realiseerde zijn ambities rond kindarmoede niet. In ons advies benadrukken we het belang van een structureel kindarmoedebeleid met een maximumfactuur in het secundair onderwijs, een groeipakket dat de minimale kost voor elk kind dekt in gezinnen met een laag inkomen, en een Vlaams Actieplan Armoedebestrijding dat opnieuw

meetbare indicatoren over de daling van de kindarmoedecijfers rapporteert en de ambitie vertaalt naar streefcijfers per actie.

- 2019 was het jaar waarin jongeren van zich laten horen. Ze zijn bezorgd over het klimaat en kwamen daarvoor op straat. De Vlaamse Regering beloofde in 2015 om tegen 2019 ecologisch gedrag aan te raden en ecologische projecten van en voor jongeren te ondersteunen. De gerealiseerde klimaatacties in het eindrapport JKP 2015-2019 voelen maar magertjes aan als je ze naast die beloften legt.
- In 2015 stelde Vlaanderen dat tegen 2019 alle kinderen zonder onderscheid kunnen rekenen op de nodige fysieke en psychische ruimte om zichzelf te zijn. Het eindrapport getuigt van veel verschillende acties voor meer fysieke en psychische ruimte. Toch is regelgeving aangenomen die de fysieke en psychische ruimte van jongeren dreigt in te perken, de gemeentelijke administratieve sancties of GAS.
- In 2019 wilde Vlaanderen een leerloopbaan op maat voor alle kinderen. Het Kinderrechtencommissariaat waardeert de acties die Vlaanderen daarvoor opzette. Toch blijven we beklemtonen dat er een coherente strategie nodig is tegen schooluitval, een goede onderlinge afstemming tussen onderwijs en welzijn, een structurele aanpak van pesten op school en een grondige aanpak van gelijke onderwijskansen.
- In 2015 streefde Vlaanderen naar meer inclusie. De weg naar inclusie is nog lang. Het M-decreet vraagt om bijsturing. Vlaanderen moet op verschillende beleidsdomeinen inspanningen leveren voor de inclusie van kinderen met een beperking, zegt ook het VN-Kinderrechtencomité.
- Vlaanderen investeerde de voorbije jaren duidelijk in de participatie van kinderen en jongeren aan het beleid. Jeugdorganisaties participeerden aan verschillende officiële beslissingsorganen. Kinderen, jongeren en ouders werden regelmatig geconsulteerd. Maar de impact van die participatie op het beleid is niet altijd duidelijk. Dat het stemrecht vanaf 16 jaar uitblijft, is een gemiste kans. Ook individueel loopt de participatie van kinderen nog mank. Professionals beslissen nog te vaak over het individuele leven van kinderen zonder ze daar duidelijk bij te betrekken. Het VN-Kinderrechtencomité vraagt kinderrechteneducatie van professionals.

- Het eindrapport JKP 2015-2019 vermeldt veel acties die de mentale gezondheid van kinderen en jongeren ondersteunen. Maar het rapport heeft te weinig aandacht voor de jeugdhulpacties die nodig zijn om de drempels in de jeugdhulp aan te pakken. Het volgende JKP moet het recht op welzijn ruimer invullen.
- In 2015 ambieerde Vlaanderen aangepast en comfortabel wonen voor alle kinderen en jongeren tegen 2019. Die ambitie is niet gehaald. In het eindrapport JKP 2015-2019 staan zelfs cijfers die wijzen op een achteruitgang. Samen met het VN-Kinderrechtencomité vragen we aan de volgende Vlaamse Regering het recht op wonen nadrukkelijker op de beleidsagenda te zetten.

7.2. Ga voor sterke kinder- rechteninstrumenten op alle beleidsniveaus

Toezicht op de rechten van het kind is lokale, Vlaamse én federale materie. Kinderrechten doorkruisen verschillende beleidsniveaus en beleidsdomeinen. Overleg, onderlinge afstemming en kinderrechteninstrumenten helpen respect voor kinderrechten structureel in te bedden op alle beleidsniveaus en beleidsdomeinen.

In ons memorandum voor de verkiezingen van 2019 pleitten we voor sterke kinderrechteninstrumenten op alle beleidsniveaus.

Vlaanderen investeerde in een coördinerend Vlaams minister Kinderrechten, een Vlaams jeugd- en kinderrechtenbeleidsplan, kinderrechtenindicatoren, aanspreekpunten jeugd- en kinderrechtenbeleid, kind- en jongereneffectrapporten, middelen voor organisaties die zich inzetten voor een of meer kinderrechten, kinderrechteneducatie. Lokaal en federaal missen we een gelijkaardige structurele inbedding van kinderrechten.

- ▶ Kinderrechtencommissariaat, Memorandum regionale, federale en Europese verkiezingen van 26 mei 2019, *Voorstellen voor een meer kindvriendelijke toekomst*, 2018-2019, <https://www.kinderrechtencommissariaat.be/advies/memorandum-voorstellen-voor-een-meer-kindvriendelijke-toekomst>

7.3. Groteprioriteitendebat Vlaams Jeugd en Kinderrechtenbeleids- plan 2020-2024

Op 26 april 2019 organiseerde het departement Cultuur, Jeugd en Media het Groteprioriteitendebat, om het Jeugd- en Kinderrechtenbeleidsplan 2020-2024 (JKP) voor te bereiden.

Jongeren, jeugdwerkers, kinderrechtenactoren, middenveldactoren, onderzoekers, ambtenaren en beleidsmensen debatteerden mee. Verschillende sprekers braken een lans voor een JKP met aandacht voor diversiteit, inclusie, omgeving, klimaat, ecologie, vrije tijd, jong kritisch burgerschap, vrijwillige inzet, je goed in je vel voelen, duurzame levensloopbanen. Het Kinderrechtencommissariaat pleitte voor een JKP dat focust op alle kinderrechten en uitdrukkelijk aandacht heeft voor armoede en ongelijkheid.

Uit de verschillende thema's selecteerden ze vijf prioriteiten:

- Armoede van kinderen en jongeren terugdringen
- Psychisch welbevinden en positieve identiteitsontwikkeling versterken
- Werk maken van duurzame en veilige buurten
- Kinderen en jongeren een stem geven in de toekomst van de planeet
- Zorgen dat kinderen en jongeren actief kunnen bijdragen in de samenleving

Sinds het besluit van de Vlaamse Regering van 18 mei 2018 over het jeugd- en kinderrechtenbeleidsplan mag het JKP *hoogstens* vijf prioriteiten bevatten. Jammer dat het Vlaams Jeugd- en Kinderrechtenbeleidsplan zich moet beperken tot vijf prioriteiten. Wat met de prioritaire rechten van kinderen op vlucht, kinderen met een beperking, kinderen die uit huis geplaatst zijn, kinderen van minderheidsgroepen? Wat met het recht op toegang van kinderen die al lang op wachtlijsten staan? Of wat met de rechten van kinderen op bescherming tegen geweld, discriminatie, onrecht?

Eerder pleitte het Kinderrechtencommissariaat voor een JKP met minstens vijf prioritaire doestellingen.

- ▶ Kinderrechtencommissariaat, Advies *JKP krijgt meer reliëf maar mag integraal karakter niet verliezen*, 2017-2018/9, <https://www.kinderrechtencommissariaat.be/advies/jkp-krijgt-meer-reli%C3%ABf-maar-mag-integraal-karakter-niet-verliezen>

Het VN-Kinderrechtencomité heeft al verschillende keren aangedrongen op een gecoördineerd Actieplan Kinderrechten met uitdrukkelijke aandacht voor kinderen in kwetsbare situaties.

- ▶ Committee on the Rights of the Child, Concluding observations on the combined fifth and sixth reports of Belgium, 1 February 2019, https://www.kinderrechtencommissariaat.be/sites/default/files/bestanden/crc_c_bel_co_5-6_auv_f_1.pdf
- ▶ Committee on the Rights of the Child, General Comment No. 5 (2003): General Measures of Implementation of the Convention on the Rights of the Child, https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CRC%2fGC%2f2003%2f5&Lang=en

8. Kinderrechten internationaal

8.1.

Aanbevelingen van het VN-Kinderrechtencomité voor België

Het VN-Kinderrechtencomité ziet toe op de naleving van de rechten van het kind in verschillende landen die het comité periodieke rapporten moeten bezorgen. Het comité bestaat uit onafhankelijke experts uit verschillende landen. Volgens het kinderrechtenverdrag moeten de Belgische overheden om de vijf jaar een balans opmaken in een periodiek rapport. Op 14 juli 2017 overhandigde België zijn gecombineerde vijfde en zesde periodiek rapport aan het VN-Kinderrechtencomité. Het rapport bundelt de inspanningen van de Vlaamse, Waalse en Belgische overheid.

Ons alternatief rapport werpt een kritische blik op dat gecombineerde vijfde en zesde periodiek rapport van België. We leggen het Belgische beleid naast de signalen en klachten van minderjarigen en hun belangenbehartigers over schendingen van kinderrechten.

- ▶ Kinderrechtencommissariaat en Délégué Général aux Droits de l'Enfant, Alternatief rapport aan het VN-Kinderrechtencomité, 28 februari 2018, <https://www.kinderrechtencommissariaat.be/actueel/alternatieve-rapporten-werpen-kritische-blik-op-naleving-kinderrechten-belgië>

Op 7 februari 2019 publiceerde het VN-Kinderrechtencomité 55 aanbevelingen aan België. Die komen er na de bespreking van de situatie van de rechten van het kind in België op de 80e zitting van het VN-Kinderrechtencomité, op 24 en 25 januari 2019 in Genève.

- ▶ Committee on the Rights of the Child, Concluding observations on the combined fifth and sixth reports of Belgium, 1 februari 2019, https://www.kinderrechtencommissariaat.be/sites/default/files/bestanden/crc_c_bel_co_5-6_auf_f_1.pdf

Samen met de Délégué Général aux Droits de l'Enfant, Unicef België, de Kinderrechtencoalitie Vlaanderen, de Coordination des ONG pour les Droits de l'Enfant, Unia, Myria, Défense des enfants

International (DEI) Belgique en Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting vroegen we aandacht voor de aanbevelingen van het VN-Kinderrechtencomité.

- ▶ VN-Kinderrechtencomité vraagt meer aandacht voor kwetsbare groepen in België, Gezamenlijk persbericht, <https://www.kinderrechtencommissariaat.be/persbericht/vn-kinderrechtencomite%C3%A9%C2%A0vraagt-meer-aandacht-voor-kwetsbare-groepen-belgi%C3%AB>

De aanbevelingen gaan over alle leefdoelgebieden van de kinderen in België. Ze zijn een graadmeter voor de toestand van de kinderrechten in ons land.

In zijn aanbevelingen benadrukt het Comité de situatie van kwetsbare kinderen in België:

- Kinderen met een handicap (onderwijs, plaatsing in instellingen)
- Kinderen en jongeren met psychische problemen
- Kinderen die leven in armoede en de gevolgen daarvan voor huisvesting en toegang tot een waardig leven
- Kinderen op de vlucht, al dan niet begeleid
- Kinderen die te maken krijgen met jeugdrechts

Het Comité herhaalt zijn eerdere aanbevelingen:

- Schaf de mogelijkheid af om minderjarigen als volwassene te berechten.
- Verbied lijfstraffen formeel.
- Hou altijd rekening met het hoger belang van het kind in alle beslissingen die kinderen aangaan.

Daarnaast haalt het Comité actuele thema's aan, zoals de repatriëring van alle Belgische kinderen uit door IS-gecontroleerde conflictgebieden in Irak en Syrië, als dat kan samen met hun familie.

Ook klimaat en de bescherming van kinderen tegen de gevolgen van de luchtvervuiling in België komt vooraan op de agenda.

2019 is de 30e verjaardag van het kinderrechtenverdrag: dé gelegenheid om werk te maken van een betere bescherming van ieder kind in België.

Het Kinderrechtencommissariaat integreerde de aanbevelingen in zijn memorandum.

8.2.

Europese kinderombudsdiensten

Het European Network of Ombudspersons for Children (ENOC) verbindt vandaag 42 Europese kinderombudsdiensten uit 34 landen van de Raad van Europa, waaronder 23 EU-landen.

- Website European Network of Ombudspersons for Children: enoc.eu

Jaarvergadering

Van 19 tot 21 september 2018 hield ENOC zijn jaarlijkse conferentie in Parijs. De kinderombudsdiensten wisselden informatie en ervaringen uit over hun werking. Centraal stonden de thema's mentale gezondheid van kinderen, interlandelijke adoptie en het recht op onderwijs voor kinderen op de vlucht.

In verschillende lezingen en workshops werden die thema's verkend en bediscussieerd. Ook jongeren uit verschillende Europese landen kwamen aan het woord.

Elke conferentie eindigt met de goedkeuring van een *position statement* over het jaarthema.

- European Network of Ombudspersons for Children, *Position Statement on Child Mental Health*, adopted at the 22th ENOC Annual General Assembly, 21 september 2018, Parijs
- European Network of Ombudspersons for Children, *Position Statement on Intercountry Adoption*, adopted at the 22th ENOC Annual General Assembly, 21 september 2018, Parijs
- European Network of Ombudspersons for Children, *Position Statement on the Right to Education of Children on the Move*, adopted at the 22th ENOC Annual General Assembly, 21 september 2018, Parijs, http://enoc.eu/?page_id=186

Op hun bijeenkomst in september 2019 in Belfast formuleerden de Europese Kinderombudspersonen hun statement over kinderrechten in de digitale omgeving. Het Kinderrechtencommissariaat werkte mee aan de voorbereiding van het state-

ment. Samen met de DGDE waakten we erover dat de inbreng van de jongeren uit het ENYA-project zijn weg vond naar de ENOC.

- Zie ook in dit jaarverslag 'Rechten op en in vrije tijd'

ENOC statement on Ending Detention of Children for Immigration Purposes

In zijn statement van september 2019 herhaalt ENOC zijn bezwaren tegen detentie van kinderen om migratieredenen. ENOC bekritiseert ook sterk het 'last resort'-principe, dat ook in EU-richtlijn 2013/33/EU staat. Dat zegt dat detentie van kinderen alleen als 'ultieme maatregel' genomen wordt, als alle mogelijke alternatieven geen zoden aan de dijk zetten. In de praktijk leidt dat principe er vaak toe dat landen kinderen routineus opsluiten in het kader van hun migratiebeleid.

ENOC verwijst naar verschillende resoluties en 'general comments', en zegt dat kinderen opsluiten om migratieredenen arbitrair en in strijd is met het belang en de rechten van het kind. De disproportionele maatregel en de wrede, onmenselijke en vernederende behandeling is ook in strijd met het Europees mensenrechtenverdrag. Internationaal onderzoek wees herhaaldelijk op negatieve effecten op de gezondheid van kinderen: fysiek én mentaal, op korte én op lange termijn, zelfs als de kinderen maar even opgesloten blijven. ENOC noemt verhoogde risico's op stress, depressie, angst- en ontwikkelingsstoornissen, zelfverminking en zelfdoding. Er zijn verschillende alternatieven die voldoen aan nationale en regionale veiligheidsbehoeften. De ENOC-leden vragen daarom dat Europese landen in hun wetgeving een totaalverbod opnemen op het opsluiten van kinderen om migratieredenen, om de monitoring op het naleven van zo'n verbod in de praktijk te versterken en om meer kindvriendelijke maatregelen te gebruiken.

- European Network of Ombudspersons for Children, *Position Statement on Ending Detention of Children for Immigration Purposes*, adopted at the 23th ENOC Annual General Assembly, 27 september 2019, Belfast

8.3.

Protecting and Empowering Children as Human Rights Defenders

De VN-Mensenrechtenraad roept in een resolutie landen op om een veilige en versterkende omgeving te bieden voor initiatieven van minderjarigen die opkomen voor mensenrechten in relatie tot het klimaat.

Het hoogste mensenrechtenorgaan roept op om die kinderen te beschermen als mensenrechtenverdedigers. En om de participatie van kinderen en jongeren aan besluitvorming en uitvoering van klimaatbeleid en -programma's te vergemakkelijken.

- ▶ Algemene Discussiedag 'Protecting and Empowering Children as Human Rights Defenders', <https://www.ohchr.org/EN/HRBodies/CRC/Pages/Discussion2018.aspx>

Deel

4

Bijlagen

Naar wie verwijzen we door?

Algemene dienstverlening

Voor kinderen en jongeren

Awel	10
Jongerenadviescentrum (JAC)	15
Kinderrechtswinkel	6
OverKop-huis	1

Algemeen

Bemiddelaar	2
Centrum Algemeen Welzijnswerk (CAW)	23
De Ambrassade	1
Kenniscentrum Kinderrechten (KeKi)	1
Kind en Gezin	3
Meldpunt 1712	12
OCMW	1
Opvoedingslijn	2
Opvoedingswinkel	1
Sensoa	1
TEJO (Therapeuten voor jongeren)	1
Vlaamse Infolijn 1700	1
StampMedia	1

Jeugdhulp

Bemiddelingscommissie voor Bijzondere Jeugdbijstand	1
JO-lijn	6
Lus	1
Ondersteuningscentrum Jeugdzorg (OCJ)	2
Pleegzorg Vlaanderen	2
Sociale dienst gerechtelijke jeugdhulp	1

Juridische bijstand en justitie

Advocaat	35
Bureau voor juridische bijstand	2
Jeugdadvocaat	2
Politie	6
Notaris	2
Stafhouder	1

Onderwijs

Centrum voor Leerlingenbegeleiding (CLB)	15
Commissie Leerlingenrechten	5
Commissie Zorgvuldig Bestuur	2
Examencommissie secundair onderwijs	1
Inrichtende macht school	8
Katholiek Onderwijs Vlaanderen	3
Leerkracht	2
Leerlingenraad	1

Lokaal Overlegplatform (LOP)	7
Onderwijsinspectie	1
Ouderkoepel	1
Ouderraad	2
Schooldirectie	2
Schoolraad	2
Vlaamse Bemiddelingscommissie	2
Vlaamse Scholierenkoepel (VSK)	1
Ombudsdiensten en klachtenlijnen	
DGDE	3
JEP (Jury voor Ethische Praktijken inzake Reclame)	2
Meldpunt Voetbal Vlaanderen	3
Ombudsdienst stad Antwerpen	1
Ombudsdienst voor Telecommunicatie	1
Orde der artsen	1
Privacycommissie	2
Raad voor de Journalistiek	1
Vlaamse Ombudsdienst	3
Unia	5
Zorg voor kwetsbare groepen	
Diogenes	3
IACSSO (Informatie- en Adviescentrum inzake Schadelijke Sektarische Organisaties)	1
Kazou	1
La Strada (Steunpunt Thuislozenzorg Brussel)	2
Mediawijs.be	2
PEP!	1
Tweehuizen	2
Rode Kruis Vlaanderen	1
Vluchtelingenwerk Vlaanderen	2
Internationale organisaties	
Amnesty International Vlaanderen	1
SOS Kinderdorpen	1
Unicef	5
Overheden	
Consulaat	1
Departement Onderwijs en Vorming	2
Departement Welzijn, Volksgezondheid en Gezin	1
Departement Cultuur, Jeugd en Media	1
Dienst Voogdij	1
FOD Buitenlandse zaken	1
FOD Justitie	1
	1

Gevolgde studiedagen (september 2018 tot en met augustus 2019)

Het Kinderrechtencommissariaat woonde studiedagen bij om op de hoogte te blijven van onderzoek, wetgeving en ontwikkelingen.

- Boekvoorstelling 'Mijn leven als superheld', CAW Oost-Brabant regio Leuven, Wezemaal, 25 september 2018
- Studiedag 'Heeft dat (IJH) de zaak veranderd?' Agentschap Jongerenwelzijn, Brussel, 28 september 2018
- Lancering WAT WAT, De Ambrassade, Brussel, 1 oktober 2018
- Studiedag 'Het belang van schoolbeleid', Steunpunt Onderwijsonderzoek, Gent, 4 oktober 2018
- Infomoment 'Leerlingenbegeleiding en werken aan een gezondheidsbeleid: hoe klikt dit in elkaar?', departement Onderwijs en Vorming, Brussel, 8 oktober 2018
- Voorstelling lokale armoedebaarometer, Decenniumdoelen, Brussel, 8 oktober 2018
- Studiedag ter introductie van de herwerkte Classificerende Diagnostische Protocolen Autisme-spectrumstoornis, Kwaliteitscentrum voor Diagnostiek, Gent, 15 oktober 2018
- Conferentie 'Voetbal en Diversiteit', Pro League, Koninklijke Belgische Voetbalbond, Voetbal Vlaanderen en Association des clubs francophones de football, Brussel, 22 oktober 2018
- Voorstelling 'Referentiekader Internaatkwaliteit', Onderwijsinspectie, Brussel, 23 oktober 2018
- Lezing 'Tim Gill: Mag een kind nog uit een boom vallen?', Goe Gespeeld! Brussel, 8 november 2018
- Uitreiking Zorgnet-Icuro Awards, Brussel, 9 november 2018
- Voorstelling onderzoek over kindvriendelijke steden en gemeenten in Vlaanderen in 2018, departement Cultuur, Jeugd en Media, Brussel, 20 november 2018
- Studiedag 'Loveboyproblematiek', Stad Antwerpen, Antwerpen, 20 november 2018
- Studiedag 'Onderwijs in Vlaanderen na 30 jaar grondwetsherziening en 60 jaar schoolpact', ICOR, Brussel, 23 november 2018
- Academische zitting 'De Strijd tegen mensenhandel: balans en nieuwe uitdagingen', Koninklijk Paleis, Brussel, 5 december 2018
- Boekvoorstelling 'Terpoceen – Jonge nieuwkomers in de stad', Studio CityGate, Brussel, 7 december 2018
- Digitale kinderrechten, Mediawijs, Brussel, 18 december 2018
- Vormingsdag 'Gezondheid en Wonen', Vlaamse Woonraad, Brussel, 18 december 2018
- Studiedag 'Duaal leren in Vlaanderen: kansen en gevaren', Steunpunt Onderwijsonderzoek, Brussel, 11 januari 2019
- Leerdebat 'Wonen', ORBIT vzw, Woning gezocht – Buren gevonden, Vlaams Parlement, Brussel, 28 januari 2019
- Boekvoorstelling 'Sociaal schaduwwerk. Over informele spelers in het welzijnslandschap', HIG, Brussel, 28 februari 2019
- Bezoek Diversiteitsboot, Habbekrats, Dinant, 8 maart 2019
- Lentedebat over het Vlor-memorandum, Brussel, 21 maart 2019
- Studiedag 'Basisbereikbaarheid', Mobiliteitsraad van Vlaanderen, TreinTramBus en Netwerk Duurzame Mobiliteit, Brussel, 29 maart 2019

- Studiedag 'Effecten (de)radicaliseringsbeleid', Uit De Marge/CMGJ, Brussel, 23 april 2019
- Studiedag 'Opgroeien en ontwikkelingstrajecten', Agentschap Opgroeien, Brussel Expo, 24 april 2019
- Inspiratiedag WAT WAT, De Ambrassade, Brussel, 25 april 2019
- Slotevent 'My Future, Our Society: collectieve actie van jongeren', P&V-Stichting, Brussel, 8 mei 2019
- Studievoormiddag 'Het nieuwe decreet jeugddelinquentierecht', Jongerenwelzijn, Gent, 8 mei 2019
- Studiedag 'Rechten van niet-begeleide minderjarige vreemdelingen in België', CESSMIR, Gent, 21 mei 2019
- Studiedag 'Communiceren met jongeren', Team Communicatie, Mindshare en Mediapartners, Vlaamse Overheid, Brussel, 11 juni 2019
- Kennisdag Sport en Gender, Sport Vlaanderen en Vlaamse Ombudsdienst, Brussel, 17 juni 2019

Kinderrechten in de media

Vorig werkjaar kwamen de standpunten van het Kinderrechtencommissariaat 789 keer aan bod in de media. In tijdschriften en dagbladen, gedrukt of online, op radio en tv. Dit is een overzicht van wat er tussen 1 september 2018 en 31 augustus 2019 in verschillende media verscheen.

Online	1/9/2018	knack.be, 4nieuws.be	Steenokkerzeel: Het oudste kind is amper zes, en ze was al bang geworden dat ze dood zou gaan
Tv	2/9/2018	VTM-Nieuws 13 en 19u VRT Eén – Het Journaal 13, 19u en Laet, VRT Canvas – Het Journaal 20u	Bezorgdheid om opgesloten kinderen
Online	2/9/2018	plus.lesoir.be	Centre fermé 127bis : Une situation inhumaine, selon le commissaire aux droits de l'enfant
Online	2/9/2018	plus.lesoir.be	Famille enfermée : Le garçon de trois pense qu'il se fera égorger en Serbie
Radio	2/9/2018	VRT MNM – Nieuws 13u VRT Studio Brussel – Nieuws 12 en 13u	Theo Francken reageert op kritiek kinderrechtencommissaris die zich zorgen maakt over de kinderen van het Servisch gezin
Online	2/9/2018	VRT.be	Francken: Natuurlijk is het niet fijn om opgesloten te zijn in een asielcentrum, maar dat is een keuze van de ouders
Online	2/9/2018	knack.be	Gezin langer dan toegelaten opgesloten in Steenokkerzeel
Online	2/9/2018	gva.be	Jonge kinderen in gesloten asielcentrum? Heel stresserend, ze staan doodsangsten uit
Radio	2/9/2018	VRT Radio 1 – De ochtend	Kinderen leven in mensonwaardige situatie, zegt kinderrechtencommissaris na bezoek aan asielcentrum
Online	2/9/2018	VRT.be	Kinderrechtencommissaris over opgesloten gezin in Steenokkerzeel: Oudste kind heeft doodsangsten
Radio	2/9/2018	VRT Radio 1 – Nieuws 8, 9, 10, 12 en 13u	Kinderrechtencommissaris toont zich ongerust over kinderen Servisch gezin
Online	2/9/2018	hbvl.be, nieuwsblad.be, 4nieuws.be	Kinderrechtencommissaris trekt aan alarmbel over asielcentrum: Meisje van 6 jaar geplaagd door doodsangsten
Radio	2/9/2018	Joe FM – Nieuws 9 en 10u Qmusic – Nieuws 9 en 10u	Kinderrechtencommissaris trekt aan alarmbel over opsluiting van Servisch gezin met vier kinderen
Online	2/9/2018	hln.be, 4nieuws.be	Kinderrechtencommissaris wil einde aan mensonwaardige situatie van Servisch gezin in asielcentrum
Online	2/9/2018	standaard.be	Kinderrechtencommissaris: Meisje van 6 staat doodsangsten uit in gesloten asielcentrum
Online	2/9/2018	rtbf.be	Le commissaire aux droits de l'enfant a rendu visite à la famille serbe enfermée au 127bis : Une situation inhumaine
Online	2/9/2018	ringtv.be	Mensonwaardige situatie in asielcentrum Steenokkerzeel
Online	2/9/2018	hbvl.be, nieuwsblad.be	Opsluiting gezin in gesloten centrum – sp.a eist volledige transparantie van Francken
Persagentschap	2/9/2018	Belga	Opsluiting gezin in gesloten centrum – sp.a eist volledige transparantie van Francken
Online	2/9/2018	brf.be	Serbische Familie: sp.a fordert Transparanz von Theo Francken
Online	2/9/2018	trendstop.knack.be, skynet.be, msn.com, bruzz.be, nl.metrotime.be, standaard.be, 4nieuws.be	Sp.a eist volledige transparantie van Francken over Servisch gezin
Online	2/9/2018	tijd.be	Sp.a wil uitleg over verlenging opsluiting moeder met kinderen in gesloten asielcentrum
Print	3/9/2018	De Morgen, Het Laatste Nieuws	Als opgesloten gezin dat wil, is het zo vrij

Online	3/9/2018	hln.be	Als Servisch gezin wil, is het zo vrij
Tv	3/9/2018	VTM-Nieuws 19u	Erbarmelijk gesteld met leefomstandigheden in jeugdinstanties
Print	3/9/2018	Le Soir	Famille enfermée : Le garçon de trois pense qu'il se fera égorger en Serbie
Online	3/9/2018	demorgen.be	Francken na kritiek van kinderrechtencommissaris: Als opgesloten gezin dat wil, is het vrij
Online	3/9/2018	knack.be	Groen en sp.a willen structurele ingrepen bij jeugdinstanties na kritisch rapport
Print en online	3/9/2018	De Standaard, standaard.be	Het eerste gezin is al meteen een uitzondering
Online	3/9/2018	demorgen.be	Jongere moest twee weken wachten voor ze de Zelfmoordlijn mocht bellen
Online	3/9/2018	skynet.be, msn.com, nl.metrotime.be, trendstop.knack.be	Jongerenwelzijn 'betreurt' dat rapport is uitgelekt
Persagentschap	3/9/2018	Belga	Kritisch verslag over Vlaamse jeugdinstanties – Jongerenwelzijn 'betreurt' dat rapport is uitgelekt
Online	3/9/2018	standaard.be	Kritische rapporten leggen pijnpunten Vlaamse jeugdinstanties bloot
Online	3/9/2018	tijd.be	N-VA verbijsterd over toestanden in jeugdinstanties
Print	3/9/2018	Het Belang van Limburg, Het Nieuwsblad, Gazet van Antwerpen	Opsluiting van kinderen is menonwaardig
Radio	3/9/2018	VRT Radio 1 – De Wereld Vandaag 16u	Reactie kinderrechtencommissaris op tussentijds rapport jeugdinstanties
Online	3/9/2018	vrt.be	Tussentijds rapport over gesloten jeugdinstanties: Vuile isoleercellen zonder tijdsaanduiding
Online	3/9/2018	hln.be, nieuwsblad.be, trendstop.knack.be, skynet.be, msn.com, nl.metrotime.be	Vernietigend verslag over Vlaamse jeugdinstanties: Ik weet niet hoeveel verder mijn mond kan openvallen
Online	3/9/2018	hbvl.be, gva.be	Vernietigend verslag over Vlaamse jeugdinstanties: Nachtemmer als wc, douchekop vervangen door plastic fles
Persagentschap	3/9/2018	Belga	Verslag jeugdinstanties: Ik weet niet hoeveel verder mijn mond kan openvallen
Online	4/9/2018	hln.be, demorgen.be	CD&V verwijt N-VA-parlementslid dat vernietigend rapport over jeugdinstanties lekte sensatiezucht
Print	4/9/2018	Het Laatste Nieuws	Commissie van toezicht zeer scherp voor Vlaamse jeugdinstanties
Print	4/9/2018	De Morgen	Commissie van toezicht zeer scherp voor Vlaamse jeugdinstanties – Twee weken wachten om Zelfmoordlijn te bellen
Print	4/9/2018	Het Nieuwsblad	Crisismanager nodig voor gesloten jeugdinstanties
Online	4/9/2018	vrt.be	Crombez: 'Toen problemen jeugdzorg in parlement zijn aangekaart, heeft de N-VA alles afgewezen'
Online	4/9/2018	tijd.be	Francken stuurt tweede gezin naar gesloten centrum
Online	4/9/2018	focus-wtv.be	Geplaatste jongeren: vier weken wachten op tandarts en 's nachts nachtemmer
Radio	4/9/2018	Bruzz Radio – Nieuws 7 en 8u, Joe FM – Nieuws 7 en 8u, Qmusic – Nieuws 7 en 8u	Het is slecht gesteld met de leefomstandigheden in onze jeugdinstanties
Radio	4/9/2018	VRT Radio 2 – Start je dag (alle regio's)	Interview met Lorin Parys over tussentijds rapport Commissie van Toezicht
Radio	4/9/2018	VRT Radio 1 – De ochtend	Interview met Jo Vandeurzen – over toezicht door vrijwilligers onder toezicht van de kinderrechtencommissaris
Online	4/9/2018	knack.be	Kinderrechtencommissaris hekelt berichtgeving over rapport jeugdinstanties

Online	4/9/2018	vrt.be	Kinderrechtencommissaris maakt zich zorgen over uitlekken rapport jeugdinstanties: Niet eenzijdig over berichten
Radio	4/9/2018	VRT Radio 1 – Nieuws 12u	Kinderrechtencommissaris vindt dat eenzijdige berichtgeving het vertrouwen dreigt te ondermijnen
Radio	4/9/2018	VRT Studio Brussel – Nieuws 12 en 13u	Kinderrechtencommissaris zegt dat een eenzijdig beeld is opgehangen van de leefomstandigheden in de gesloten jeugdinstanties
Radio	4/9/2018	VRT MNM – Nieuws 12 en 13u	Kinderrechtencommissaris zegt dat het tussentijdse rapport over jeugdinstanties een te eenzijdig beeld geeft
Online	4/9/2018	nl.metrotime.be, trendstop.knack.be, skynet.be	Kinderrechtencommissaris ziet negatieve en positieve zaken
Online	4/9/2018	hln.be	Kritisch verslag over Vlaamse jeugdinstanties: 14 dagen in isoleercel, zonder boek of muziek
Online	4/9/2018	radio2.be	Kritisch verslag over Vlaamse jeugdinstanties: 2 weken wachten om te kunnen bellen naar zelfmoordlijn
Online	4/9/2018	vrt.be	Kritisch verslag over Vlaams jeugdinstanties: CD&V verwijt Lorin Parys sensatiezucht
Online	4/9/2018	trendstop.knack.be, nl.metrotime.be, skynet.be	Kritisch verslag over Vlaamse jeugdinstanties: CD&V verwijt parlementslid dat rapport lekte sensatiezucht
Online	4/9/2018	radio1.be	Kritisch verslag over Vlaamse jeugdinstanties: Vuile isoleercellen zonder tijdsaanduiding
Persagentschap	4/9/2018	Belga	Kritisch verslag over Vlaamse jeugdinstanties – CD&V verwijt parlementslid dat rapport lekte sensatiezucht
Persagentschap	4/9/2018	Belga	Kritisch verslag over Vlaamse jeugdinstanties – Kinderrechtencommissaris ziet negatieve en positieve zaken
Tv	4/9/2018	VRT Canvas – De afspraak, Terzake, VRT Eén – Het Journaal 13 en 19u	Leefomstandigheden in de jeugdinstanties
Print	4/9/2018	De Tijd	N-VA verbijstert over toestanden in jeugdinstanties
Online	4/9/2018	standaard.be	Onafhankelijke instanties trekken aan alarmbel over opsluiting gezinnen met kinderen
Online	4/9/2018	standaard.be	Ook veel positieve verhalen in jeugdinstanties
Print	4/9/2018	De Morgen	Twee weken wachten om zelfmoordlijn te bellen
Online	4/9/2018	standaard.be, nieuwsblad.be	Tweede gezin opgesloten in Steenokkerzeel
Online	4/9/2018	nieuwsblad.be, gva.be, hbvl.be	Vakbond: Personeel van Vlaamse jeugdinstanties doet wat het kan
Print en online	4/9/2018	De Standaard, standaard.be	Zorgwekkende willekeur in gesloten jeugdzorg
Online	5/9/2018	nieuwsblad.be	Een uniform ouderwets en voorbijgestreefd?
Print	5/9/2018	De Standaard	Gesloten jeugdzorg verdedigt zich na zorgwekkend rapport
Online	5/9/2018	gva.be, hbvl.be	Jongeren naar gevangenis om plaats vrij te maken
Print	5/9/2018	Het Belang van Limburg	Jongeren naar gevangenis om plaats vrij te maken
Print	5/9/2018	De Tijd	Ook personeel jeugdzorg bezorgd na kritisch rapport
Print	5/9/2018	dS Avond (De Standaard)	Schooluniformen, ze bestaan nog
Print	5/9/2018	De Standaard – Regionale edities	Verdere werking staat onder druk
Print	5/9/2018	Het Nieuwsblad	Zo'n twintig scholen blijven vasthouden aan uniform
Persagentschap	6/9/2018	Belga	Asile et Migration – Le gouvernement appelé à évaluer les mesures d'expulsion sans enfermement d'enfants
Online	6/9/2018	knack.be, hln.be, trendstop.knack.be, knack.be	Boek 'Oe ist?' moet jongeren aanzetten om te praten als ze zich slecht voelen
Persagentschap	6/9/2018	Belga	Boek 'Oe ist?' moet jongeren aanzetten om te praten als ze zich slecht voelen

Print	6/9/2018	't Pallieterke	Brieven – De waarheid aub
Online	6/9/2018	fr.metrotime.be, skynet.be, dhnet.be	Le gouvernement appelé à évaluer les mesures d'expulsion sans enfermement d'enfants
Online	6/9/2018	nieuwsblad.be, trendstop.knack.be, hbvl.be, gva.be, knack.be	Onafhankelijke instellingen trekken aan alarmbel over opsluiting gezinnen met kinderen
Persagentschap	6/9/2018	Belga	Onafhankelijke instellingen trekken aan alarmbel over opsluiting gezinnen met kinderen
Online	6/9/2018	hln.be	Organisaties spreken zich uit tegen opsluiting migrantengezinnen: Dringende alternatieven evalueren
Online	6/9/2018	demorgen.be, 4nieuws.be	Overheidsinstanties: bekijk eerst alternatieven alvorens kinderen op te sluiten voor uitwijzing
Online	6/9/2018	presscenter.org	Vier onafhankelijke instellingen vragen evaluatie van uitwijzingsmaatregelen die kinderen opsluiten
Print	7/9/2018	De Morgen	Alternatieven zoeken voor je kinderen opsluit
Print	7/9/2018	Visie	Na basisonderwijs straks ook maximumfactuur in secundair?
Tv	10/9/2018	VRT Canvas – De afspraak	Plan transmigranten – vermelding standpunt kinderrechtencommissaris over rechten van het kind bij opsluiting
Online	10/9/2018	hln.be	Servisch gezin mag gesloten centrum Steenokkerzeel verlaten en verhuist naar open gezinswoning
Online	11/9/2018	nieuwsblad.be	Meisje mag school niet meer binnen omdat ze sportschoenen draagt
Print	11/9/2018	De Standaard	Pauzeknop moet Francken meer dan vier weken geven
Print	11/9/2018	Het Nieuwsblad, Gazet van Antwerpen	Pauzeknop moet nutteloze procedures tegengaan
Print	12/9/2018	Het Nieuwsblad – ed. Vlaamse Ardennen-Gentse Rand	Debat over integratie en migratie
Print	12/9/2018	Wablieft	Kritiek op instellingen – Minister belooft actie
Persagentschap	12/9/2018	Belga	Kritisch verslag over Vlaamse jeugdinstanties – Voorzieningen spreken te weinig met elkaar
Online	12/9/2018	skynet.be, trendstop.knack.be, msn.com, nl.metrotime.be	Voorzieningen spreken te weinig met elkaar
Print	13/9/2018	De Standaard	Instellingen praten te weinig met elkaar
Tv	17/9/2018	VTM-Nieuws 13u, VRT Eén – Het Journaal 19u en Laat	Rode Neuzen Fonds
Tv	18/9/2018	VRT Eén – Van Gils & gasten	Ik heb een quote die ik heb gestolen van de kinderrechtencommissaris. Die zei: kinderen hebben ramen nodig en...
Print	18/9/2018	Dag Allemaal	Uw gedacht – Opgesloten kinderen
Radio	19/9/2018	VRT Klara – Pompidou VRT MNM – Nieuws 18u	Francken roept hulpverleners en kinderrechtencommissaris op te stoppen met nutteloze procedures uitgeprocedeerde gezinnen
Online	19/9/2018	vrt.be	Francken roept op om te stoppen met nutteloze procedures door uitgeprocedeerden
Radio	19/9/2018	VRT Radio 1 – De Wereld Vandaag 16u	Francken roept op om te stoppen met nutteloze procedures uitgeprocedeerde gezinnen
Radio	19/9/2018	VRT Radio 1 – Nieuws 18 en 19u	Francken: ombudsdiensten hebben ook een verantwoordelijkheid om die gezinnen te laten stoppen met nutteloze procedures
Online	19/9/2018	gva.be, nieuwsblad.be, standaard.be, hbvl.be	Gezin vrijgelaten uit gesloten centrum door psychologische problemen bij de kinderen
Radio	19/9/2018	VRT Studio Brussel – Nieuws 17 en 18u	Interview Theo Francken – Ombudsdiensten hebben ook een verantwoordelijkheid om die gezinnen te laten stoppen met nutteloze procedures

Online	19/9/2018	vrt.be	Uitgeprocedeerde gezinnen met kinderen opsluiten werkt niet
Tv	19/9/2018	VRT Eén – Het Journaal 19 en 22u	Volgens staatssecretaris hebben ook ombudsdiensten de verantwoordelijkheid om tegen die gezinnen te zeggen: dit heeft geen zin meer
Online	20/9/2018	gva.be	Weg uit gesloten centrum na psychologische problemen
Print	20/9/2018	Gazet van Antwerpen, Het Nieuwsblad	Weg uit gesloten centrum na psychologische problemen
Tv	25/9/2018	ROB-tv	In de gemeentelijke basisschool van Wezemaal is vandaag in bijzijn van de kinderrechtencommissaris het boek 'Mijn leven als superheld' voorgesteld, een lees- en doeboek voor kinderen over dak- en thuisloosheid
Print	26/9/2018	Het Nieuwsblad – ed. Leuven-Hageland	CAW Oost-Brabant geeft boek uit voor dak- en thuisloze kinderen
Persagentschap	27/9/2018	Belga	Vilvoordse voetbalclub brengt brochure uit over oefenkansen Nederlands in sportclubs
Online	28/9/2018	nieuwsblad.be	Nederlands leren terwijl zoon voetbalt: brochure brengt lonende aanpak ook naar andere sportclubs
Tv	29/9/2018	Z-Talk Polspoel 11u	Z-Talk met Theo Francken over zijn nieuwe boek 'Continent zonder grens'
Print	1/10/2018	Femma	Ik houd mij recht door mijn opvoeders, met wie ik nog altijd contact heb
Print	1/10/2018	De Bond	In de media: Prikkels gelanceerd
Print	1/10/2018	De Bond	Prikkels: Zelfs schoonheid moet gedoseerd worden
Online	1/10/2018	vrt.be	Voor het eerst wordt gezin uit gesloten centrum in Steenokkerzeel gerepatriceerd
Print en online	2/10/2018	Het Nieuwsblad – ed. Brussel-Noordrand, nieuwsblad.be	Anderstalige voetbalmama's promoten met brochure Nederlands bij sportclubs
Online	2/10/2018	radio2.be, hln.be	Vilvoordse voetbalmama's veroveren Vlaanderen
Print	2/10/2018	Het Laatste Nieuws – ed. Brussel & Ring	Voetbalmama's veroveren Vlaanderen
Online	2/10/2018	ringtv.be	Vilvoordse voetbalmama's inspireren
Persagentschap	3/10/2018	Belga	Organisatie wil jongerenvakbond in de jeugdhulp
Print en online	3/10/2018	Het Belang van Limburg, hbvl.be	Rechtvaardigheidsgevoel is thuis met de papepel ingegeven
Online	4/10/2018	vrt.be	Gesloten jeugdinstanties passen hun isolatiekamers aan
Radio	4/10/2018	Qmusic – Nieuws 8 en 9u	Scholen stappen naar de kinderrechtencommissaris
Tv	4/10/2018	AVS – Nieuws 18u	Zestien directeurs hebben een klacht ingediend bij de kinderrechtencommissaris
Persagentschap	8/10/2018	Belga	Asile et Migration – Les délégués aux droits de l'enfant interpellent le premier ministre sur les enfants enrhumés
Online	8/10/2018	levif.be	Charles Michel interpellé sur les enfants enrhumés
Online	8/10/2018	lesoir.be	Les délégués aux droits de l'enfant interpellent le premier ministre sur les enfants enrhumés
Online	10/10/2018	persinfo.org	Vahram, Anahit, Tigran en Sussana mogen in België blijven
Radio	12/10/2018	VRT Radio 2 – Spits met David	Begin volgend jaar komt kinderrechtencommissaris met definitief rapport over jeugdinstanties
Persagentschap	12/10/2018	Belga	Kinderbegeleiders in de bloemetjes gezet op Dag van de Kinderbegeleiders
Print	13/10/2018	Doen! (Gazet van Antwerpen)	De tijd die je met je kroost doorbrengt, komt nooit meer terug
Print	13/10/2018	Het Nieuwsblad – ed. Gent	Laat je prikkelen
Print	13/10/2018	De Gentenaar	Project Prikkels: Naar binnen reizen is moeilijker dan naar de maan

Online	15/10/2018	gva.be	Kristel Verbeke – De tijd die je met je kroost doorbrengt, komt nooit meer terug
Persagentschap	15/10/2018	Belga	Project Prikkels: prikkels als passie of als pijn
Online	16/10/2018	amnesty-internationaal.be	Amnesty International gehoord in parlement: Een kind sluit je niet op
Print en online	16/10/2018	De Standaard, standaard.be	Jongens hebben meest baat bij totaalverbod op slaan
Radio	18/10/2018	Joe FM en Qmusic – Nieuws 18u	Brasserie in Nieuwpoort is 'Adult Only'
Persagentschap	18/10/2018	Belga	Brasserie-uitbater weigert kinderen
Tv	18/10/2018	VTM-Nieuws 13 en 19u	Kinderen verboden in brasserie op Nieuwpoortse dijk
Online	18/10/2018	standaard.be	Kindvriendelijke ingesteldheid in brasserie is net trendy
Online	18/10/2018	hln.be	Waarom deze uitbater kinderen uit zijn brasserie bant (en dat perfect legaal is)
Print	19/10/2018	Het Laatste Nieuws	Kinderen verboden in brasserie op Nieuwpoortse dijk
Print	19/10/2018	Het Nieuwsblad	Niet de luide kinderen beu, wel de lakse ouders
Tv	19/10/2018	AVS – Nieuws 18u	Project Prikkels
Online	19/10/2018	skynet.be, nl.metrotime.be, trendstop.knack.be	Project Prikkels: prikkels als passie of als pijn
Persagentschap	19/10/2018	Belga	Project Prikkels: prikkels als passie of als pijn
Online	19/10/2018	hln.be	Ze kerven in kussens en springen op stoelen: ik ben het beu
Print	20/10/2018	De Standaard	Jong en geprikkeld
Print	23/10/2018	Primo TV Gids	Kristel Verbeke – Maar ik ben geen perfecte mama
Print	28/10/2018	De Zondag – ed. Westkust-Middenkust	Ik hoop dat het iets teweegbrengt (boek Kristel Verbeke)
Tv	28/10/2018	VRT Eén – De zevende dag	Kind van twee jaar dat in een kamp verblijft, is mens-onwaardig
Print	1/11/2018	De Bond	Elk kind is een superheld
Print	1/11/2018	De Bond	We moeten meer bruggen bouwen (jaarverslag)
Print	2/11/2018	De Nieuwe Werker	Boekvoorstelling 'De strijd om tijd'
Print	2/11/2018	De Standaard	Expo in museum Dr. Guislain: Wanneer is trop te veel?
Print	3/11/2018	De Standaard	Column: Foute vaders, stoute kinderen?
Online	3/11/2018	standaard.be	Column: Rond aanpak van de kinderen van Belgische IS-strijders
Online	8/11/2018	hln.be	Amar Baioumy nieuwe peter van Huis van het Kind Malle
Online	10/11/2018	rtbf.be, vivreici.be	Aider dans une maison de repos : une bonne alternative aux heures de colle?
Online	10/11/2018	nieuwsblad.be, standaard.be	Drie keer te laat op school? Ga maar helpen in het rusthuis
Print	10/11/2018	Het Nieuwsblad	Helpen in het rusthuis in plaats van strafstudie
Online	12/11/2018	nieuwsblad.be	Kinderrechtencommissaris niet mals voor jeugd-delinquentierecht
Persagentschap	12/11/2018	Belga	Kinderrechtencommissaris niet mals voor jeugd-delinquentierecht
Online	12/11/2018	hln.be	Kinderrechtencommissaris: Essentiële garanties ontbreken in jeugddelinquentierecht
Online	12/11/2018	4nieuws.be, demorgen.be, nieuwsdump.be	Opnieuw kritiek op jeugddelinquentierecht: Essentiële garanties ontbreken
Print	13/11/2018	De Tijd	Kritiek op nieuwe wet jeugddelinquentie
Print en online	14/11/2018	De Standaard, standaard.be	Een kind gedood, maar toch gingen geen alarmbellen af

Print en online	17/11/2018	NU (Het Nieuwsblad), nieuwsblad.be	Alice in Wonderland: hoe een meisje met Down gewoon zichzelf kan zijn, in een gewone klas, in een gewone school
Print	17/11/2018	Zeno (De Morgen)	Interview: Peter Adriaenssens weet wat goed is voor de mentale gezondheid van de jeugd
Online	17/11/2018	trendstop.knack.be, skynet.be, nl.metrotime.be	Jeugdwerking Habbekrats wint tweede Belgische Kinderrechtenprijs
Persagentschap	17/11/2018	Belga	Jeugdwerking Habbekrats wint tweede Belgische Kinderrechtenprijs
Online	17/11/2018	vrt.be	Vzw Habbekrats wint Kinderrechtenprijs
Online	18/11/2018	radio2.be	Gentse vzw Habbekrats wint 10.000 euro
Tv	19/11/2018	Focus-WTV – Nieuws	Bezoek in gemeenschapsinstelling – in gesprek met kinderrechtencommissaris
Print	19/11/2018	Gazet van Antwerpen, De Standaard	Habbekrats wint Kinderrechtenprijs
Online	19/11/2018	nieuwsblad.be	Habbekrats wint Kinderrechtenprijs 2018
Tv	19/11/2018	VRT Eén – Het Journaal 19u	Jongeren in instellingen
Online	19/11/2018	skynet.be	Ketnet doet mee aan Hope Works-video's voor Kinderrechtendag
Persagentschap	19/11/2018	Belga	Ketnet doet mee aan Hope Works-video's voor Kinderrechtendag
Online	19/11/2018	tv-visie.be	Ketnet zet mee de schouders onder Hope Works-video's
Online	19/11/2018	hln.be	Kinderrechtencommissaris behandelde vorig jaar ruim 1.200 meldingen
Online	19/11/2018	focus-wtv.be	Kinderrechtencommissaris bezoekt De Zande
Radio	19/11/2018	VRT Radio 2 – Spits met David	Kinderrechtencommissaris bezoekt gemeenschapsinstelling in Beernem
Online	19/11/2018	kw.knack.be	Kinderrechtencommissaris bezoekt gemeenschapsinstelling in Beernem
Persagentschap	19/11/2018	Belga	Kinderrechtencommissaris bezoekt gemeenschapsinstelling in Beernem
Online	19/11/2018	vrt.be	Kinderrechtencommissaris: Beter onderwijs voor probleemjongeren nodig
Print	19/11/2018	De Morgen	Piet-rellen in Nederland, iedereen braaf in België
Print	20/11/2018	De Morgen	Kinderrechten en -dromen in de gesloten instelling
Print	20/11/2018	De Standaard	Telenet zet in op young adults
Online	21/11/2018	focus-wtv.be	Drie uur op de bus van en naar school
Print	21/11/2018	Het Nieuwsblad	Frankrijk verbiedt pak slaag, België (nog) niet
Print	21/11/2018	Het Belang van Limburg	Frankrijk verbiedt pedagogische tik, België (nog) niet
Print	21/11/2018	Jommekeskrant (Het Nieuwsblad)	Habbekrats wint Kinderrechtenprijs 2018
Online	21/11/2018	vrt.be	Hoe verantwoord is een pedagogische tik?
Radio	21/11/2018	VRT Studio Brussel – Nieuws 13 en 17u, Joe FM – Nieuws 13u, Qmusic – Nieuws 13u	Jaarrapport Kinderrechtencommissariaat: 3,5 uur in de bus naar de school
Tv	21/11/2018	VTM-Nieuws 13, 18 en 19u	Jaarrapport Kinderrechtencommissariaat: 3,5 uur in de bus naar de school
Radio	21/11/2018	VRT MNM – Nieuws 13 en 18u, VRT Radio 1 – De Wereld Vandaag 16u	Jaarrapport Kinderrechtencommissariaat: Hoe rekbaar is het kind?
Radio	21/11/2018	VRT Radio 2 – Spits met David	Jaarrapport Kinderrechtencommissariaat: Kinderrechtencommissariaat pleit voor geweldloze opvoeding
Radio	21/11/2018	VRT Radio 1 – Nieuws 13 en 18u	Jaarrapport Kinderrechtencommissariaat: meer dan 1.200 meldingen

Online	21/11/2018	vrt.be	Kinderen drie uur onderweg van en naar school. Hoeveel mogen we van kinderen vragen?
Persagenschap	21/11/2018	Belga	Kinderrechtencommissariaat behandelde vorig jaar ruim 1.200 meldingen
Persagenschap	21/11/2018	Belga	Kinderrechtencommissariaat wil gespecialiseerde zorg in internaten
Tv	21/11/2018	Focus-WTV – Nieuws	Leerlingenvervoer
Persagenschap	21/11/2018	Belga	Leerlingenvervoer buitengewoon onderwijs moet beter
Tv	21/11/2018	VRT Eén – Het Journaal 13 en 19u	Oproep om pedagogische tik te verbieden
Radio	21/11/2018	VRT Radio 1 – Bij Debecker	Pedagogische tik
Print	21/11/2018	Kerk en Leven	Prikkels over de hele lijn
Print	22/11/2018	Het Laatste Nieuws	Jaarverslag: 550 leerlingen zitten elke dag 3,5 uur op de bus, zonder drinken of wc
Print	22/11/2018	De Standaard	Jaarverslag: Als je kind vier uur in de schoolbus zit
Print	22/11/2018	Het Belang van Limburg	Jaarverslag: Busrit naar buitengewoon onderwijs duurt ruim anderhalf uur voor 550 Vlaamse kinderen
Print	22/11/2018	Gazet van Antwerpen, Het Nieuwsblad	Jaarverslag: Geen enkel kind mag langer dan uur onderweg zijn naar school
Print	22/11/2018	De Morgen	Jaarverslag: Naar school en terug? Dat is 3,5 uur in de bus
Radio	22/11/2018	VRT Radio 2 – Start je dag West-Vlaanderen	Kinderrechtencommissariaat pleit voor geweldloze opvoeding en leerlingenvervoer
Print	22/11/2018	Het Nieuwsblad	Therapie kan ook zonder toestemming van beide ouders
Print	23/11/2018	Krant van West-Vlaanderen, De Zeewacht – ed. Kust	Meisjes in De Zande vragen gsm-momentjes
Online	27/11/2018	kerknet.be	Kinderrechtendag (en week) in teken van hoop en engagement
Online	27/11/2018	knack.be	We moeten nadenken over de rekbaarheid van de kindertijd
Radio	28/11/2018	VRT Radio 2 – Spits met David	Eredocoraat Bruno Vanobbergen
Tv	28/11/2018	TV Limburg – Nieuws 18.30u	Eredocoraat Bruno Vanobbergen
Persagenschap	28/11/2018	Belga	Kinderrechtencommissaris Vanobbergen krijgt eredocoraat UHasselt
Radio	28/11/2018	VRT Radio 1 – De ochtend	Uithandengeving
Online	29/11/2018	nieuwsblad.be	Eredocoraat UHasselt voor kinderrechtencommissaris
Print	29/11/2018	Het Nieuwsblad – ed. Limburg, Het Belang van Limburg	Eredocoraat UHasselt voor kinderrechtencommissaris
Print	29/11/2018	Metro	Eredocoraat voor Vanobbergen
Print	29/11/2018	Libelle	Happy Mama – Puber overprikkeld?
Print	29/11/2018	De Morgen	Invoering jeugddelinquentierecht uitgesteld
Print	29/11/2018	Het Nieuwsblad – ed. Brussel-Noordrand	Lezersbrieven – Pedagogische tik
Print	29/11/2018	Libelle	Puber overprikkeld?
Print	29/11/2018	Het Laatste Nieuws	Uitstel voor jeugddelinquentierecht
Persagenschap	30/11/2018	Belga	Frankrijk verbiedt pedagogische tik
Print	1/12/2018	De Tijd	De balans van Bruno Vanobbergen
Print	1/12/2018	Tijdschrift voor Familierecht	Naar een (nog meer) kindvriendelijke justitie
Print	1/12/2018	Klasse Magazine	Pas als je racisme bespreekt, zal het ooit uitdoven

Online	1/12/2018	nieuwsblad.be	Speakers Corner over de winterse koude en wat daar aan te doen
Print	1/12/2018	Het Laatste Nieuws – ed. Vlaamse Ardennen	Speakers Corner: ook voor daklozen een warme winter?
Print	1/12/2018	Vitaya Magazine, Goed Gevoel	Wereldwijd web of Far West?
Persagentschap	3/12/2018	Belga	Minister Vandeurzen legt eerste steen van jeugdinstituut De Grubbe in Everberg
Tv	4/12/2018	VRT Eén – Het Journaal Laet 22u	Amper vervanging voor zieke leerkrachten
Online	4/12/2018	vrt.be	Directeurs dienen klacht in tegen het lerarentekort: Geen vijf voor twaalf, maar vijf na twaalf
Online	4/12/2018	nl.metrotime.be, trendstop.knack.be	Klachten van 16 directeurs bij kinderrechtencommissaris over lerarentekort
Persagentschap	4/12/2018	Belga	Klachten van 16 directeurs bij kinderrechtencommissaris over lerarentekort
Online	4/12/2018	radio2.be	Ook West-Vlaamse schooldirecteuren trekken aan de alarmbel
Radio	4/12/2018	Joe FM en Qmusic – Nieuws 8 en 9u	Scholen stappen naar de kinderrechtencommissaris
Online	4/12/2018	vrt.be	School Heads lodge complaint against teacher shortages
Radio	4/12/2018	VRT Radio 1 – Nieuws 9u, VRT Radio 2 – Middagpost (Antwerpen-Vlaams-Brabant)	Schooldirecteuren vragen hulp aan kinderrechtencommissaris
Tv	4/12/2018	VRT Ketnet – Karrewiet	Schooldirecteuren vragen hulp aan kinderrechtencommissaris
Radio	4/12/2018	VRT Radio 2 – Spits met David	West-Vlaamse schooldirecteuren dienen vandaag een klacht in bij de kinderrechtencommissaris omdat ze een nijpend lerarentekort hebben
Tv	4/12/2018	AVS – Nieuws 18u	West-Vlaamse schooldirecteuren dienen vandaag een klacht in bij de kinderrechtencommissaris omdat ze een nijpend lerarentekort hebben
Print	4/12/2018	Het Nieuwsblad, nieuwsblad.be	Zestien directeurs dienen een klacht in bij kinderrechtencommissaris over lerarentekort
Print en online	4/12/2018	Gazet van Antwerpen, Het Nieuwsblad, nieuwsblad.be	Zestien directeurs dienen klacht in: Zorgkinderen lijden onder lerarentekort
Print	5/12/2018	De Juristenkrant	Kinderen worden gehoord, maar wordt er ook geluisterd?
Print	5/12/2018	De Morgen	Klachten van directeurs over lerarentekort
Print	5/12/2018	Kerk en Leven	Laat een kind toch het schooljaar afmaken
Online	5/12/2018	belg.be	Organisaties trekken naar Raad van State tegen limiet asielaanvragen
Persagentschap	6/12/2018	Belga	Raad van State buigt zich over bijsturing jeugd-delinquentierecht
Online	7/12/2018	mo.be	Intussen in het Klein Kasteeltje
Print	8/12/2018	dS Weekblad (De Standaard)	Bruno Vanobbergen kinderrechtencommissaris
Persagentschap	11/12/2018	Belga	Proefproject vervoer leerlingen buitengewoon onderwijs verlengd
Persagentschap	12/12/2018	Belga	Kanttekeningen bij verruiming adoptie in jeugdhulp
Print	13/12/2018	Kits	Lerarentekort
Tv	13/12/2018	VRT Eén – Het Journaal 19u	Volgens Kinderrechtencommissariaat kunnen veertig-duizend kinderen in België geen verjaardag vieren
Tv	14/12/2018	AVS – Nieuws 18u	Bruno van Vanobbergen stopt als kinderrechtencommissaris en wordt algemeen directeur bij het nieuwe Agentschap Opgroeien
Online	14/12/2018	dS Avond (De Standaard), standaard.be	Bruno Vanobbergen gaat Vlaams Agentschap Opgroeien leiden
Print en online	14/12/2018	De Tijd, tijd.be	Kaaiman – De postwagon

Online	14/12/2018	nieuwsblad.be	Kinderrechtencommissaris wordt topman bij nieuwe Agentschap Opgroeien
Persagentschap	14/12/2018	Belga	Kinderrechtencommissaris wordt topman bij nieuwe Agentschap Opgroeien
Print	15/12/2018	De Standaard	Zin om zelf beleid vorm te geven
Online	19/12/2018	knack.be	'Dat er op kerstdag 2019 geen psychisch kwetsbare jongeren meer mogen worden opgenomen in de volwassenenpsychiatrie'
Online	19/12/2018	acw.be	KAJ kiest voor een gendergelijke raad van bestuur en een vrijwillig voorzitter
Online	21/12/2018	cov.acw-online.be	Het ware gelaat
Online	25/12/2018	knack.be	Wij kinderpsychiaters krijgen onvoldoende middelen om te doen wat broodnodig is
Online	26/12/2018	vrt.be	Advocaat Walter Damen: België, doe wat je verwacht van een beschaving en haal die kinderen terug
Online	26/12/2018	skynet.be, nl.metrotime.be, trendstop.knack.be	Child Focus en kinderrechtencommissaris tevreden met vonnis over repatriëring IS-kinderen
Persagentschap	26/12/2018	Belga	Child Focus en kinderrechtencommissaris tevreden met vonnis over repatriëring IS-kinderen
Online	26/12/2018	knack.be	Repatriëring IS-kinderen: België wordt nu verplicht om kinderrechten om te zetten in de praktijk
Online	26/12/2018	hln.be	Voordracht door kinderrechtencommissaris in De Walhoeve
Print	27/12/2018	Grenz-Echo	Belgien muss Kinder von IS-Frauen zurückholen
Online	27/12/2018	hln.be	Zo hou je sociale media veilig en leuk voor je kind en jezelf
Online	30/12/2018	standaard.be	Blij dat regering overweegt alle IS-kinderen terug te halen
Persagentschap	30/12/2018	Belga	IS-moeders en hun kinderen – Ook kinderrechtencommissaris is tevreden dat regering verantwoordelijkheid neemt
Print	1/1/2019	Goed Gevoel, Vitaya Magazine	Antigif tegen de zeurcultuur
Print	1/1/2019	Universiteit Hasselt Magazine	Eredocoraat voor hoofd Kinderrechtencommissariaat
Print	1/1/2019	Blits – ed. Ieper-Poperinge	Kalender: 18 januari – Hoe rekbaar is het kind?
Print	6/1/2019	New Europe	Belgian court says children of jihadists should be repatriated
Persagentschap	9/1/2019	Belga	Jeugdrechtser moet voortgezette jeugdhulp kunnen opleggen
Online	11/1/2019	nieuwsblad.be, standaard.be	1 euromaaltijden voor kansarme kinderen in alle stilte stopgezet
Persagentschap	11/1/2019	Belga	Kinderrechtencommissaris scherp voor N-VA-communicatie over kinderen IS-moeders
Online	11/1/2019	hln.be	N-VA-politica onder vuur na uitspraak over kinderen IS-moeders: Dit is minstens stemmingmakerij
Print	11/1/2019	Visie	Vermijd geruzie met de kinderen erbij
Online	11/1/2019	knack.be	Vlaams kinderrechtencommissaris: Nadia Sminate (N-VA) voedt angstcultuur over IS-kinderen
Online	12/1/2019	standaard.be	Afscheid van mensenrechten
Tv	14/1/2019	TV Limburg – Nieuws 18.30u	Kinderrechtencommissaris krijgt morgen eredoctoraat van de Universiteit Hasselt
Radio	15/1/2019	VRT Radio 2 – Spits met David, VRT Radio 2-Limburg – Middagpost	Kinderrechtencommissaris krijgt eredoctoraat aan UHasselt
Tv	15/1/2019	TV Limburg – Nieuws 18.30u	Kinderrechtencommissaris krijgt eredoctoraat aan Universiteit Hasselt

Online	15/1/2019	hbvl.be, nieuwsblad.be	Kinderrechtencommissaris krijgt eredoctoraat aan UHasselt
Persagentschap	15/1/2019	Belga	UHasselt reikt eredoctoraat uit aan kinderrechtencommissaris Vanobbergen
Print	16/1/2019	De Standaard – ed. Limburg	Eredoctoraat kinderrechtencommissaris
Online	16/1/2019	msn.com/nl-be	Geen stigmatiserende 1 euromaaltijden meer voor arme Vlaamse kinderen
Print en online	16/1/2019	Het Belang van Limburg, hbvl.be	Hij geeft een stem aan zij die doorgaans moeten zwijgen
Print	16/1/2019	Het Nieuwsblad – ed. Limburg	Kinderrechtencommissaris is 76 ^{ste} eredoctor van UHasselt
Online	19/1/2019	standaard.be	De soep werd minder heet gegeten
Online	20/1/2019	gva.be	Zo'n warm gezin sluit je niet koudweg op: Kinderrechtencommissariaat opent aanval op Dienst Vreemdelingenzaken
Radio	21/1/2019	VRT MNM – Nieuws 8u	Boos om Armeens gezin in gesloten centrum
Tv	21/1/2019	ATV – Nieuws 18.30u	Er is in dit dossier geen rekening gehouden met de rechten van het kind
Online	21/1/2019	4nieuws.be, vrt.be	Kinderrechtencommissaris scherp voor opsluiting Armeens gezin: Belang van kind staat niet voorop
Radio	21/1/2019	VRT Radio 1 – Nieuws 8 en 9u, VRT Radio 2 – Start je dag Antwerpen	Niet te spreken over de opsluiting van een Armeens gezin in gesloten centrum in Steenokkerzeel
Radio	21/1/2019	VRT Radio 1 – De ochtend	Onaanvaardbaar dat die kinderen worden opgesloten
Online	21/1/2019	gva.be	Opsluiting Borgerhouts gezin: Uithaal naar DVZ terecht?
Online	21/1/2019	radio2.be	School Borgerhout start petitie tegen opsluiting leerling
Online	21/1/2019	gva.be	School zet acties voor Armeens gezin voort: Het leeft enorm bij de kinderen
Print	21/1/2019	Gazet van Antwerpen	Vreemdelingenzaken negeert in dit dossier belang van het kind
Online	22/1/2019	skynet.be, trendstop.knack.be, nl.metrotime.be	Nieuw jeugddelinquentierecht goedgekeurd in commissie
Persagentschap	22/1/2019	Belga	Nieuw jeugddelinquentierecht goedgekeurd in commissie
Print	22/1/2019	De Morgen	Opsluiting gezin: wat met belang van kind?
Print	22/1/2019	Het Nieuwsblad – ed. Antwerpen	School vervolgt acties voor Armeens gezin
Print	22/1/2019	Gazet van Antwerpen	School zet acties voor Armeens gezin voort
Online	23/1/2019	gva.be, standaard.be, nieuwsblad.be	Armeens gezin krijgt maximum 48 uur uitstel
Print	23/1/2019	Gazet van Antwerpen, De Standaard – ed. Antwerpen, Het Nieuwsblad – ed. Antwerpen	Armeens gezin krijgt maximum 48 uur uitstel
Online	23/1/2019	msn.com/nl-be	Nieuw jeugddelinquentierecht goedgekeurd in commissie
Print	23/1/2019	Knack	Theo Francken wilde geen moslims helpen
Online	24/1/2019	levif.be	Maggie De Block : Theo Francken ne voutait pas aider les musulmans
Print	25/1/2019	Visie	Scheiden doet lijden
Online	25/1/2019	netwerktegenarmoede.be	Studiedag over jongeren als doelwit van racisme
Print	26/1/2019	De Gentenaar	Is deze schepen de 'coming lady' van de socialisten? "Ik ben heel ambitieus, maar niet op gelijk welk terrein"
Online	26/1/2019	vlaamsparlement.be	Het Vlaams Parlement zoek een gedreven kinder-rechtencommissaris
Print	28/1/2019	De Morgen	Anna-Maria hoort hier, in haar klas

Persagentschap	28/1/2019	Belga	Armeens gezin in 127bis – Vlaams ExpertiseCentrum Kindermishandeling bezorgd over positie kinderen
Online	28/1/2019	hln.be, gva.be, standaard.be	Armeens gezin met twee kindjes blijft opgesloten in Steenokkerzeel
Print	28/1/2019	De Morgen	Brief van de dag – Anna-Maria hoort thuis in jouw klas
Online	28/1/2019	vrt.be	Familie met kinderen al bijna 3 weken opgesloten
Tv	28/1/2019	VRT Eén – Het Journaal 19 en 22u	Kinderrechtencommissariaat klaagt aan dat gezin met twee kleine kinderen nu al bijna drie weken opgesloten zit in gesloten terugkeercentrum
Radio	28/1/2019	VRT Radio 1 – De Wereld Vandaag 16u	Kinderrechtencommissaris zegt dat Dienst Vreemdelingenzaken dossier gebrekkig afgehandeld heeft zonder rekening te houden met het belang van het kind
Radio	28/1/2019	Qmusic – Nieuws 18u, Joe FM – Nieuws 18u, Bruzz Radio – Nieuws 18u	Op opsluiting en uitwijzing kwam hier al heel wat kritiek onder meer van de kinderrechtencommissaris
Persagentschap	28/1/2019	Belga	Raadkamer Antwerpen: Armeens gezin blijft opgesloten in Steenokkerzeel
Radio	28/1/2019	VRT Klara – Pompidou, VRT Studio Brussel – Nieuws 17 en 18u, VRT Radio 2 – Spits met David, VRT NMN – Nieuws 17 en 18u, VRT Radio 1 – Nieuws 18u	Raadkamer besliste vanmiddag dat gezin met kinderen niet vrijgelaten moet worden. Volgens Dienst Vreemdelingenzaken maken de kinderen het goed. Kinderrechtencommissaris betwist dat
Print	29/1/2019	Het Nieuwsblad – ed. Antwerpen	Armeens gezin blijft opgesloten in Steenokkerzeel
Print	29/1/2019	Dag Allemaal	Begrijpelijk dat An zich gekwetst voelt, maar een minderjarige zet je niet te kijk
Online	29/1/2019	4nieuws.be	Bruno Vanobbergen zwaait af als kinderrechtencommissaris
Online	29/1/2019	demorgen.be	Ik heb altijd geprobeerd om gedocumenteerd kwaad te zijn
Tv	29/1/2019	VRT Ketnet – Karrewiet	Kinderrechtencommissaris bezorgd om opgesloten kinderen
Tv	29/1/2019	VRT Canvas – De afspraak	Kinderrechtencommissaris klaagt aan dat gezin met twee kleine kinderen nu al bijna drie weken opgesloten zit in gesloten terugkeercentrum
Online	29/1/2019	groen.be	Smos-Crevits is lapmiddel voor echte referterevolutie
Online	29/1/2019	doorbraak.be	Vergeten vragen van de voorbije week
Print	30/1/2019	Blik, TV Familie	An Lemmens maakte identiteit van perverse fan bekend
Print en online	30/1/2019	Het Laatste Nieuws, hln.be, dS Avond (De Standaard)	Gezocht: kinderrechtencommissaris
Online	30/1/2019	standaard.be	Gezocht: m/v met speciaal oor
Print	30/1/2019	De Morgen	Kinderrechtencommissaris Bruno: Ik heb altijd geprobeerd om gedocumenteerd kwaad te zijn
Print en online	30/1/2019	De Morgen, demorgen.be	Moeten we uit schrik voor de publieke opinie de rechten van de kinderen dan maar overboord kieperen?
Online	30/1/2019	4nieuws.be, demorgen.be	Naima Charkaoui wordt kinderrechtencommissaris ad interim
Persagentschap	30/1/2019	Belga	Naima Charkaoui wordt kinderrechtencommissaris ad interim
Tv	30/1/2019	ATV – Nieuws 18.30u	Nu ook politieke kritiek op de opsluiting en uitwijzing van het meisje en haar familie
Online	30/1/2019	standaard.be	Rutten: Met kinderpardon moedig je mensen aan om in de illegaliteit te gaan
Print	30/1/2019	De Morgen	Stemrecht op 16 is kwestie van tijd

Online	30/1/2019	nieuwsblad.be	Vandeurzen wil subsidies geven om genitale verminking en gedwongen huwelijk te voorkomen
Persagentschap	30/1/2019	Belga	Vandeurzen wil subsidies hulp ter voorkoming genitale verminking en gedwongen huwelijk
Online	30/1/2019	nl.metrotime.be, zita.be	Wat An Lemmens heeft gedaan, is echt niet oké
Print	31/1/2019	De Morgen	Charkaoui vervangt Vanobbergen
Online	31/1/2019	demorgen.be, hln.be	DVZ heeft vlucht voorzien om gezin van Armeens meisje te repatriëren
Persagentschap	31/1/2019	Belga	DVZ heeft vlucht voorzien om gezin van Armeens meisje te repatriëren
Online	31/1/2019	nieuwsblad.be	DVZ heeft vlucht voorzien om gezin van Armeense Anna-Maria zaterdag te repatriëren
Print en online	31/1/2019	De Standaard, standaard.be	Kinderpardon valt op koude steen
Print	31/1/2019	De Standaard	Kinderrechtencommissaris ad interim
Online	31/1/2019	despecialist.eu, medi-sfeer.be	Vandeurzen wil subsidies hulp ter voorkoming genitale verminking en gedwongen huwelijk
Online	31/1/2019	radio1.be	Wat is het belangrijkste? Het belang van het kind of principieel de regels volgen?
Online	31/1/2019	vrt.be	Worden de Armeense Anna-Maria en haar familie zaterdag gerepatriëerd?
Online	1/2/2019	demorgen.be	Beste Gwendolyn Rutten, geen grammetje mededogen had u met dat kind. Wel ik ook niet meer met u
Online	1/2/2019	gva.be	Borgerhoutse school roept op brief te schrijven naar minister De Block: We geven niet op, Anna-Maria moet blijven
Print	1/2/2019	Het Nieuwsblad	Charkaoui wordt even kinderrechtencommissaris
Print	1/2/2019	De Bond	Inspiratiedag Prikkels
Online	1/2/2019	dewereldmorgen.be	Kinderen zonder wettig verblijf: willekeurig pardon, weg ermee of toch maar een beleid?
Print	1/2/2019	De Bond	Stemrecht op zestien?
Print	1/2/2019	Gazet van Antwerpen	Uitwijzing Armeens gezin
Online	1/2/2019	hln.be	Vlucht van Armeens gezin geannuleerd, 8-jarig meisje en haar familie blijven voorlopig in ons land
Print	1/2/2019	Het Nieuwsblad – ed. Antwerpen	We geven niet op, Anna-Maria moet blijven
Print	2/2/2019	De Standaard	Interview: Bruno Vanobbergen neemt afscheid van het Kinderrechtencommissariaat
Online	2/2/2019	standaard.be	Kinderen voor wie niemand het opnam, zag ik altijd een beetje als mijn kinderen
Radio	2/2/2019	VRT Radio 1 – Nieuws 13u	Kinderrechtencommissaris en topman katholiek onderwijs protesteren omdat onderzoek uitwijst dat kinderen opsluiten blijvende impact heeft op hun ontwikkeling
Print	2/2/2019	De Morgen	Opgroeien in twee huizen: wat doet dat met een kind?
Print	2/2/2019	De Morgen	Uitwijkpost: Beste Gwendolyn Rutten
Online	3/2/2019	nl.metrotime.be, skynet.be, demorgen.be, knack.be, standaard.be, trendstop.knack.be, hln.be, vrt.be	Met uitwijzing bedreigd Armeens gezin maandag naar open terugkerwoning
Persagentschap	3/2/2019	Belga	Met uitwijzing bedreigd Armeens gezin maandag naar open terugkerwoning
Online	3/2/2019	4nieuws.be, nieuwsblad.be	Met uitwijzing bedreigde Anna-Maria (8) en gezin veruilen gesloten centrum na vier weken voor terugkerwoning
Online	3/2/2019	hln.be	Stad schaft 1 euromaaltijden af

Radio	4/2/2019	VRT Radio 2 – De Inspecteur	Armeens gezin mag vandaag naar een open terugkerwoning
Radio	4/2/2019	VRT Studie Brussel – Nieuws 7u, VRT Radio 1 – De ochtend, VRT Radio 2 – Start je dag	Armeens gezin verhuist vandaag van gesloten centrum naar terugkerwoning
Print	4/2/2019	Het Nieuwsblad	Armeens gezin verhuist vandaag van gesloten centrum naar terugkerwoning
Online	4/2/2019	brf.be	Armenische Familie darf geschlossenes Abschiebezentrum verlassen
Online	4/2/2019	knack.be	Geen kinderpardon? Pardon dat ik u straks niet pardonneer
Tv	4/2/2019	TV Oost – Nieuws	Het gezin moest eigenlijk zaterdag al op het vliegtuig richting Armenië zitten, maar die vlucht ging niet door
Tv	4/2/2019	VRT Eén – Het Journaal 13u	Kinderen mogen niet langer opgesloten worden, het belang van het kind staat voorop in zulke gevallen
Radio	4/2/2019	VRT Radio 1 – Nieuws 6, 7 en 8u, VRT Radio 2 – Start je dag	Kinderrechtencommissaris zegt dat KB bepaalt dat gezin maximaal 4 weken in Steenokkerzeel mag verblijven en die 4 weken zijn verstreken
Online	4/2/2019	knack.be	Met uitwijzing bedreigd Armeens gezin maandag naar open terugkerwoning
Online	4/2/2019	tvoost.be	Met uitwijzing bedreigd Armeens gezin verblijft tijdelijk in Sint-Gillis-Waas
Print	4/2/2019	Het Nieuwsblad	Repatriëring van Anna-Maria op het nippertje geannuleerd
Print	4/2/2019	Het Laatste Nieuws – ed. Antwerpen	Stad vervangt 1 euromaaltijden door gezonde brooddozen
Radio	4/2/2019	VRT MNM – Nieuws 7u	Volgens de wet mag een gezin maximaal 4 weken in gesloten centrum opgesloten blijven en daarom verhuizen ze nu
Print	4/2/2019	De Morgen	Weer wat hoop voor uitgewezen Anna-Maria
Print	6/2/2019	Deze Week – ed. Hasselt	Kinderrechtencommissaris gehuldigd
Online	6/2/2019	pallierterke.be	Kindhuwelijken geen prioriteit voor Vandeuren
Online	6/2/2019	humo.be	Opgroeien in twee huizen: wat doet dat met een kind?
Radio	7/2/2019	VRT Radio 2 – Spits met David	Afstappen van de anonimiteit bij donorschap
Print	7/2/2019	Le Vif/L'Express	Asile et Migration – le pardon de l'enfant
Radio	7/2/2019	VRT Studio Brussel – Nieuws 7u, VRT Radio 1 – Nieuws 18u	In België is er nooit rekening gehouden met de belangen van het kind
Radio	7/2/2019	VRT MNM – Nieuws 7u, VRT Radio 1 – De ochtend, VRT Radio 2 – Start je dag, VRT Radio 1 – Nieuws 7u	Kinderen tussen twaalf en veertien riskeren een boete tot driehonderd euro
Print	7/2/2019	't Pallierterke	Kindhuwelijken geen prioriteit voor Vandeuren
Persagentschap	7/2/2019	Belga	Mensenrechtenorganisaties tevreden met sterk signaal van VN-comité Kinderrechten
Print	8/2/2019	De Morgen	België moet stoppen met opsluiten kinderen
Online	8/2/2019	kw.be	Naima Charkaoui volgt Bruno Vanobbergen op als kinderrechtencommissaris ad interim
Radio	8/2/2019	Qmusic – Nieuws 7 en 8u, Joe FM – Nieuws 7 en 8u, Bruzz Radio – Nieuws 8u	VN vraagt ons land om geen kinderen meer op te sluiten in gesloten centra
Online	8/2/2019	netwerktegenarmoede.be	VN-Kinderrechtencomité wijst ons land op tekorten in strijd tegen kinderarmoede
Online	8/2/2019	mo.be	Waarom moeten harde wetten gelden voor kinderen als machtigen eraan ontsnappen?
Online	9/2/2019	nieuwsblad.be	Je kan hier beter als niet-begeleide minderjarige aankomen dan samen met je ouders. Dat is toch niet normaal?
Print	9/2/2019	NU (Het Nieuwsblad)	Kinderrechtencommissaris zwaait af

Online	10/2/2019	knack.be	Kinderrechten zijn niet links of rechts
Online	11/2/2019	stampmedia.be	Niemand kan me ooit verwijten emotie op ratio te laten primeren
Print	12/2/2019	Dag Allemaal	In de kijker. Proficiat, An!
Print	14/2/2019	Focus (Het Nieuwsblad)	3 vragen aan Inge Schoevaerts
Online	15/2/2019	radio2.be	UHasselt geeft eredoctoraat aan kinderrechten-commissaris
Online	20/2/2019	levif.be	Asile et Migration – le pardon de l'enfant
Print	20/2/2019	Knack	Naima Charkaoui over de schade die racisme aanricht
Tv	21/2/2019	AVS – Nieuws 18u	Bruno Vanobbergen is vanmiddag in het Vlaams Parlement in de bloemetjes gezet
Online	21/2/2019	avs.be	Bruno Vanobbergen neemt afscheid als kinderrechten-commissaris
Radio	21/2/2019	VRT Radio 2 – Start je dag	Kinderrechtencommissaris is tien jaar opgekomen voor de rechten van kinderen en jongeren
Tv	21/2/2019	VRT Ketnet – Karrewiet	Vandaag nemen we afscheid van de man die jarenlang heeft gestreden voor jouw rechten
Radio	21/2/2019	VRT Radio 1 – De ochtend	Vanmiddag nemen ze in het Vlaams Parlement afscheid van de kinderrechtencommissaris
Persagentschap	21/2/2019	Belga	Vlaams Parlement 'wavet' kinderrechtencommissaris uit
Radio	22/2/2019	VRT Radio 1 – De Wereld Vandaag 16u	Evaluatie commissie Vermeersch – opsluiting ouders met kinderen
Print en online	22/2/2019	De Standaard, m.standaard.be	Superheld vertrekt met mouwenpak
Print	23/2/2019	Het Nieuwsblad – ed. Meetjesland-Leiestreek	Leerlingen van De Bron bezoeken Vlaams Parlement
Online	23/2/2019	mo.be	Naima Charkaoui: Racisme is schadelijker dan men denkt
Online	25/2/2019	knack.be	Er is (onterecht) amper aandacht voor de ondersteuning van slachtoffers van racisme
Online	25/2/2019	bruzz.be	Kinderrechtencommissaris Charkaoui over racisme: Kinderen zien wel kleuren
Online	25/2/2019	gva.be, nieuwsblad.be	Malse kinderrechtenheld Storm mag Bruno Vanobbergen toespreken bij afscheid
Tv	25/2/2019	Bruzz TV – Bruzz 24	Naima Charkaoui vanaf komende vrijdag nieuw Vlaams kinderrechtencommissaris ad interim
Online	26/2/2019	hln.be	Kinderrechtenheld Storm wuift zijn idool uit
Online	27/2/2019	bruzz.be	Edito: we moeten allen door het stof om racisme te counteren
Print	27/2/2019	Kerk en Leven	Puzzelstuk in breed armoedebeleid
Print	1/3/2019	De Morgen	Geen plaats in de jeugdzorg? Dan maar op internaat
Print	1/3/2019	De Bond	#afscheidbruno
Print	1/3/2019	Vrouwen met Vaart	Alle kleuren van de regenboog
Persagentschap	1/3/2019	Belga	Eén kind op tien op internaat is daar geplaatst
Persagentschap	1/3/2019	Belga	Ex-kinderrechtencommissaris Vanobbergen krijgt award Move tegen pesten
Print	1/3/2019	De Bond	Inspiratiedag Prikkels
Print	1/3/2019	De Bond	Mama ik wil niet meer bruin zijn
Print	1/3/2019	Dichtbij	MFC Sint-Jozef overprikkeld
Print	1/3/2019	De Bond	Minder in een wereld van meer
Print	1/3/2019	Brugsch Handelsblad	Naima Charkaoui kinderrechtencommissaris ad interim
Print	1/3/2019	De Bond	Stemrecht op zestien?
Print	2/3/2019	Focus (Het Nieuwsblad)	Inge Schoevaerts coördinator van het Kinderrechten-commissariaat, de Vlaamse pleitbezorger van kinderrechten opgericht door het Vlaams Parlement

Print	6/3/2019	Knack	Dat opvoeden vroeger beter ging, is flauwe romantiek
Print	6/3/2019	Tertio	De leegte van het overvolle (Prickels)
Print	8/3/2019	Visie	Zelfs goedbedoelde opmerkingen laten hun sporen na
Persagentschap	11/3/2019	Belga	Problemen bij zoektocht naar nieuwe kinderrechtencommissaris
Print	12/3/2019	De Morgen, Metro	Problemen bij zoektocht naar nieuwe kinderrechtencommissaris
Persagentschap	12/3/2019	Belga	Saskia De Coster schrijft tekst voor het Groot Dictee der Mensenrechten
Persagentschap	13/3/2019	Belga	Geen fouten bij procedure nieuwe kinderrechtencommissaris
Persagentschap	13/3/2019	Belga	Jaarverslag Commissie van Toezicht – NV-A pleit voor crisismanager
Persagentschap	13/3/2019	Belga	Jaarverslag Commissie van Toezicht – Te veel regels en sancties in gemeenschapsinstelling
Persagentschap	13/3/2019	Belga	Peumans countert Kinderrechtencommissariaat over selectie nieuwe kinderrechtencommissaris
Print	14/3/2019	De Standaard	Je hebt geen idee van de inspanningen in de instellingen
Persagentschap	14/3/2019	Belga	Juridische dienst ziet geen onregelmatigheden bij selectie kinderrechtencommissaris
Print	15/3/2019	Het Nieuwsblad – ed. Leuven-Hageland	Rapport Kinderrechtencommissariaat toont noodzaak verbouwingswerken jeugdinstelling
Print	15/3/2019	Brugsch Handelsblad	Verdriet en frustratie slijten nooit
Persagentschap	18/3/2019	Belga	Selectie kinderrechtencommissaris hoeft niet overgedaan te worden
Persagentschap	19/3/2019	Belga	Nederlander wint tweede Groot Dictee der Mensenrechten in Antwerpen
Print	20/3/2019	De Morgen	Ik ben de Marokkaan en nooit het individu
Persagentschap	25/3/2019	Belga	Benoeming nieuwe Kinderrechtencommissaris schuift toch naar volgende legislatuur
Print	26/3/2019	Het Laatste Nieuws – ed. Gent-Eeklo-Deinze	Kinderen De Bron ontmoeten minister Crevits in Vlaams Parlement
Print	26/3/2019	Metro	Nieuwe kinderrechtencommissaris dan toch voor volgende legislatuur
Print	26/3/2019	Gazet van Antwerpen	Nieuwe kinderrechtencommissaris pas in volgende legislatuur benoemd
Print	27/3/2019	Kerk en Leven	Verzoening
Print	30/3/2019	Het Laatste Nieuws	Als zijn vijfde zelfmoordpoging lukt, bij welke dokter kan ik dan terecht?
Print	30/3/2019	Nina (Het Laatste Nieuws)	Mens erger je niet!
Online	3/4/2019	nieuwsblad.be	Nieuwe kinderrechtencommissaris ad interim vervangt vorige kinderrechtencommissaris ad interim
Online	3/4/2019	nl.metrotime.be, trendstop.knack.be	Sofie Van Rumst nieuwe kinderrechtencommissaris ad interim
Persagentschap	3/4/2019	Belga	Sofie Van Rumst nieuwe kinderrechtencommissaris ad interim
Radio	4/4/2019	VRT Radio 1 – De ochtend	Een vervanger voor de vervanger van de kinderrechtencommissaris
Radio	4/4/2019	VRT Radio 1 – De ochtend	Privacy van kinderen die verblijven op internaten
Radio	4/4/2019	VRT Radio 1 – De ochtend	Schandalen rond adoptie van kinderen uit het buitenland
Online	4/4/2019	knack.be	Sofie Van Rumst nieuwe kinderrechtencommissaris ad interim
Tv	4/4/2019	AVS – Nieuws 18u	Sofie Van Rumst vanaf 1 juli nieuwe kinderrechtencommissaris ad interim

Print en online	4/4/2019	Het Nieuwsblad, nieuwsblad.be	Vervanger voor de vervanger van kinderrechtencommissaris
Radio	4/4/2019	VRT Radio 2 – De Inspecteur	Vervanging van kinderrechtencommissaris a.i. door een ad interim
Radio	4/4/2019	VRT Radio 2 – Start je dag Oost-Vlaanderen	Vlaams Parlement heeft Sofie Van Rumst benoemd tot nieuwe kinderrechtencommissaris ad interim vanaf 1 juli
Print	5/4/2019	De Morgen	Vervangster voor vervangster ad interim
Print	5/4/2019	Metro	Vlaams Parlement heeft Sofie Van Rumst benoemd tot nieuwe kinderrechtencommissaris ad interim vanaf 1 juli
Radio	8/4/2019	VRT Radio 1 – De Wereld Vandaag 16u	Pedagogische tik
Online	8/4/2019	VRT.be	Waarom is kinderen slaan (nog) niet verboden in België?
Persagentschap	10/4/2019	Belga	Kids for Climate vragen kinderrechtencommissaris steun voor actie tegen klimaatopwarming
Print	13/4/2019	Het Belang van Limburg	De Kern: Mensenrechten
Online	14/4/2019	nieuwsblad.be	Kinderzitjes CC de Meent door kindergemeenteraad ingehuldigd
Online	15/4/2019	editiepajot.com	Beersel – Kinderzitjes CC de Meent door kindergemeenteraad ingehuldigd
Print	16/4/2019	Story	Grondlegster Kathy Lindekens is vandaag jongerenadviseur bij de VRT
Online	16/4/2019	stampmedia.be	Mediakamp wwWablieft!?
Print	17/4/2019	Kerk en Leven	Tweespraak: Moet uw kleinkind stemrecht hebben vanaf zestien jaar?
Print en online	19/4/2019	Het Laatste Nieuws – ed. Mandelstreek, hln.be	Mama zit met vriend in Duitsland en laat twee tienerkinderen drie dagen alleen thuis. En net dan breekt er brand uit ...
Online	20/4/2019	hln.be	Kind leert zoals fietsen: stap voor stap
Print	20/4/2019	Het Laatste Nieuws	Vanaf welke leeftijd kan je je kroost alleen thuislaten?
Tv	25/4/2019	VRT Canvas – De afspraak	Kinderrechtencommissaris vermeld in kader van Mensenrechteninstituut
Online	26/4/2019	hln.be	Diversiteitsacademie organiseert onderwijslabo veerkracht in superdiversiteit
Print	26/4/2019	Het Nieuwsblad	Uit club gezet omdat vader en bestuur ruzie hebben
Print	27/4/2019	De Tijd	De balans: Kathy Lindekens
Print	1/5/2019	Knack	Analyse: waarom de armoede weer niet is gedaald
Print	1/5/2019	BOTSing	Bekende mama Kristel Verbeke
Print	1/5/2019	Kiddo	Kinderopvang is belangrijk in de strijd tegen armoede
Print	1/5/2019	De Bond	Zo'n klimaatkind bezorgt je heel wat extra huiswerk
Persagentschap	4/5/2019	Belga	Sofie Van Rumst nieuwe kinderrechtencommissaris ad interim
Print	7/5/2019	De Standaard	Een school is geen shoppingmall
Online	7/5/2019	stampmedia.be	Nee mama, die foto wil ik niet online
Online	9/5/2019	newsmoney.be	Nee mama, die foto wil ik niet online
Online	10/5/2019	demorgen.be	Open brief: Pas kinderrechtenverdrag toe, haal Belgische kinderen nu terug
Online	13/5/2019	nieuwsblad.be	Antwerpse ouderverenigingen trekken aan alarmbel over tekort aan leerkrachten
Persagentschap	13/5/2019	Belga	Antwerpse ouderverenigingen trekken aan alarmbel over tekort aan leerkrachten
Tv	13/5/2019	ATV – Nieuws 18.30u	Open brief over lerarentekort

Online	13/5/2019	dewereldmorgen.be	Wij, ouders van schoolgaande kinderen, maken ons ernstige zorgen over lerarentekort in Antwerpen
Print	14/5/2019	De Morgen	Open brief: Te weinig leraars in Antwerpen
Online	20/5/2019	hln.be	Wie wint persprijs 2019?
Online	21/5/2019	nieuwsblad.be	Drie genomineerden voor Persprijs 2019
Print	21/5/2019	Het Nieuwsblad – ed. Roeselare-Tielt-Izegem	Drie genomineerden voor Persprijs 2019
Persagentschap	21/5/2019	Belga	Hof van beroep Brussel – Man uit Dilbeek riskeert jaar cel voor jarenlange stalking schooldirectrice
Online	21/5/2019	mandelnieuws.be	Kandidaten Persprijs voorgesteld
Online	21/5/2019	hln.be	Ook in beroep riskeert vader die school stalkte celstraf met uitstel
Radio	22/5/2019	VRT Radio 1 – Nieuws 18u, VRT Studio Brussel – Nieuws 18u, VRT MNM – Nieuws 18u, VRT Radio 1 – De Wereld Vandaag 16u	Aanstelling nieuwe kinderrechtencommissaris
Tv	22/5/2019	VRT Eén – Het Journaal 19 en 22u	Aanstelling nieuwe kinderrechtencommissaris
Online	22/5/2019	knack.be, ringtv.be, 4nieuws.be, nl.metrotime.be, standaard.be, skynet.be	Caroline Vrijens is de nieuwe kinderrechtencommissaris
Radio	22/5/2019	VRT Radio 1 – Kies 19	Caroline Vrijens wordt op dit moment in het Vlaams Parlement voorgedragen als nieuwe kinderrechtencommissaris
Radio	22/5/2019	Joe FM – Nieuws	Een nieuwe kinderrechtencommissaris
Radio	22/5/2019	VRT Klara – Nieuws, VRT Radio 1 – Retro	Het Vlaams Parlement heeft een nieuwe kinderrechtencommissaris aangesteld
Online	22/5/2019	lalibre.be, skynet.be, rtl.be, lavenir.be, fr.metrotime.be, dhnet.be, bxl.be	La nouvelle commissaire flamande aux droits de l'enfant pourrait être désignée en extremis
Tv	22/5/2019	VRT Ketnet – Karrewiet	Nieuwe kinderrechtencommissaris
Online	22/5/2019	vrt.be	Vlaams Parlement duidt Caroline Vrijens aan als nieuwe kinderrechtencommissaris
Persagentschap	22/5/2019	Belga	Vlaams Parlement stelt Caroline Vrijens aan als nieuwe kinderrechtencommissaris
Tv	23/5/2019	Ring-TV – Nieuws	Aanstelling nieuwe kinderrechtencommissaris
Radio	23/5/2019	VRT MNM – Planeet De Cock	Caroline Vrijens is nieuwe kinderrechtencommissaris
Print en online	23/5/2019	Het Laatste Nieuws, hln.be	Caroline Vrijens is nieuwe kinderrechtencommissaris
Tv	23/5/2019	VRT Ketnet – Karrewiet	Interview met nieuwe kinderrechtencommissaris
Print	23/5/2019	De Standaard	Kinderarmoede is topprioriteit
Radio	23/5/2019	VRT Radio 2 – Start je dag Antwerpen	Nieuwe kinderrechtencommissaris
Print	23/5/2019	De Morgen	Nieuwe kinderrechtencommissaris aangesteld
Online	24/5/2019	knack.be	Drie topgenomineerden voor Persprijs in Roeselare
Print	24/5/2019	De Weekbode – ed. Roeselare	Wie wint persprijs?
Print	29/5/2019	Wablief	Nieuwe commissaris voor kinderrechten
Print	31/5/2019	De Standaard, Het Nieuwsblad	België een van de beste landen om kind te zijn
Print	1/6/2019	Rekto:verso	Het is alles of walou, niets klopt
Persagentschap	7/6/2019	Belga	Tijdelijk extra plaatsen voor jonge criminelen in detentiecentrum Tongeren
Print	8/6/2019	Het Belang van Limburg	Drie extra plaatsen voor jonge criminelen in Tongerse instelling
Print en online	8/6/2019	Het Laatste Nieuws, hln.be	Extra bedden in menonwaardige jeugdgevangenis

Online	12/6/2019	gazetvandeurne.be	Kinderrechtencommissaris luistert naar bezorgdheden van pleegouders
Persagentschap	14/6/2019	Belga	Syriëstrijders – Child Focus vraagt privacy gerepatrieerde kinderen te respecteren
Print en online	15/6/2019	De Standaard, standaard.be	Geef deze kinderen een eerlijke kans
Online	15/6/2019	hln.be	Roeselaarse persprijs voor 'Altijd ergens oorlog'
Radio	18/6/2019	VRT Radio 1 – De Wereld Vandaag 16u	Syriëstrijders – Child Focus vraagt samen met Kinderrechtencommissariaat privacy gerepatrieerde kinderen te respecteren
Print	20/6/2019	Le Vif/L'Express	Assises de l'interculturalité, dix ans après
Print	21/6/2019	De Weekbode – ed. Roeselare	Strip levert Rino en Jimmy persprijs op
Print	23/6/2019	De Zondag – ed. Mechelen	Over wonden en veerkracht
Persagentschap	25/6/2019	Belga	Europese jongeren bespreken in Brussel kinder-rechten online
Persagentschap	25/6/2019	Belga	Hof van Beroep Brussel – Arrest over jarenlange stalking schooldirectrice valt op 1 oktober
Online	26/6/2019	radio2.be, vrt.be, hln.be	Jeugdgevangenis van Tongeren gaat begin 2020 dicht
Online	26/6/2019	hln.be	Jeugdgevangenis van Tongeren gaat dicht vanwege te verouderd
Online	26/6/2019	hln.be	Schoolstalker kent straf op 1 oktober
Radio	26/6/2019	VRT Radio 2 – Spits met David	Sluiting jeugdgevangenis in Tongeren
Tv	26/6/2019	ATV – Nieuws 18.30u	Speekseltest op school
Persagentschap	26/6/2019	Belga	Speekseltest op school – Test raakt aan fysieke integriteit en privéleven leerlingen
Persagentschap	26/6/2019	Belga	Vlaamse overheid wil begin 2020 weg uit Vlaams detentiecentrum Tongeren
Online	26/6/2019	nieuwsblad.be, hbvl.be	Vlaamse overheid wil Tongerse jeugdgevangenis sluiten in 2020
Print	27/6/2019	Het Nieuwsblad	Experts verwerpen drugtest: Een school heeft duidelijke regels nodig, niet dit
Print	27/6/2019	Het Laatste Nieuws	Scholen in Brasschaat willen zelf controleren op drugs met speekseltest
Print	27/6/2019	Het Laatste Nieuws – ed. Limburg	Te verouderd, dus jeugdgevangenis moet dicht
Print	27/6/2019	De Standaard – ed. Limburg	Vlaamse overheid wil begin 2020 weg uit Vlaams detentiecentrum Tongeren
Print en online	27/6/2019	Het Belang van Limburg, hbvl.be	Volgend jaar geen jeugdgevangenis meer in Tongeren
Print	1/7/2019	De Bond	Nieuwe kinderrechtencommissaris
Online	4/7/2019	hbvl.be, nieuwsblad.be	Je kind een tik geven: in 56 landen verboden, maar waarom niet bij ons?
Print	4/7/2019	Gazet van Antwerpen	Oorveeg nu al verboden in 56 landen, maar nog altijd niet bij ons
Print	4/7/2019	Het Nieuwsblad	Pak voor de broek nu al verboden in 56 landen, maar nog altijd niet bij ons
Radio	4/7/2019	MNM – De Grote Peter Van de Veire Ochtendshow	Pedagogische tik
Radio	4/7/2019	VRT Radio 2 – Spits met David	Pedagogische tik – Interview met Sofie Van Rumst
Print	4/7/2019	dS Avond (De Standaard)	Pedagogische tik mag nog altijd in België
Print en online	5/7/2019	Het Laatste Nieuws, hln.be	Pedagogische tik mag niet meer in Frankrijk
Online	5/7/2019	mama.libelle.be, libelle.be	Pedagogische tik nu ook verboden in Frankrijk
Online	7/7/2019	radio1.be	Dubbel-bloed

Online	8/7/2019	nieuwsblad.be	Vlaamse partijen verdeeld over verbod op tik aan je kinderen
Print en online	9/7/2019	De Standaard, standaard.be	Het ministerie van Wantrouwen
Print	16/7/2019	Dag Allemaal	Je kind een mep geven om een omgestoten koffiepotje is niet opvoeden
Online	28/7/2019	radio1.be	De vraag 'van waar ben je echt' is voor iemand met een migratieachtergrond altijd een kleine kwetsuur
Radio	28/7/2019	VRT Radio 1 – Touché	Interview met Naima Charkaoui
Online	29/7/2019	nieuwsblad.be	Ze haalde 'kattewaad' uit bij de VRT en stond aan de wieg van Kom op tegen Kanker en Bednet, maar wat doet Kathy Lindekens nu?
Print	30/7/2019	Dag Allemaal	Uw gedacht – Pedagogische tik
Print	3/8/2019	De Standaard	'Ik wou missionaris worden. Ik was toen nog paternalistisch' (interview met Naima Charkaoui)
Radio	4/8/2019	VRT Radio 1 – De ochtend	Kersverse kinderrechtencommissaris
Online	6/8/2019	femma.be	Racisme hakt er vaak heel diep in
Print en online	8/8/2019	De Standaard, standaard.be	Ouders hebben horloges, kinderen hebben de tijd
Online	23/8/2019	knack.be	Belgische kinderen in Syrische kampen moeten terugkeren
Online	23/8/2019	levif.be	Il faut faire revenir les enfants belges qui sont dans les camps syriens
Print en online	24/8/2019	Het Laatste Nieuws, hln.be	Als ik minister van onderwijs was, zou ik ...
Print	28/8/2019	Knack	Knack in de TAVA: de isolatieruimtes in het buitengewoon onderwijs

Verdrag inzake de Rechten van het Kind

aangenomen door de Algemene Vergadering
van de Verenigde Naties op 20 november 1989 – Officiële Nederlandse vertaling

Officiële samenvatting van de belangrijkste bepalingen

Preambule:

De preambule:

herinnert aan de basisprincipes van de Verenigde Naties evenals aan specifieke bepalingen van sommige relevante mensenrechtenverdragen en verklaringen; herbevestigt het feit dat kinderen omwille van hun kwetsbaarheid nood hebben aan bijzondere zorg en bescherming; legt bijzondere nadruk op de primaire verantwoordelijkheid van het gezin voor de zorg voor en de bescherming van het kind, de noodzaak van wettelijke en andere bescherming voor het kind voor en na de geboorte, het belang van het respect voor de culturele waarden van de gemeenschap waarin het kind leeft, en de vitale rol van internationale samenwerking met het oog op de effectuering van de rechten van het kind.

Officiële tekst

Preambule:

De Staten die partij zijn bij dit Verdrag,

Overwegende dat, in overeenstemming met de in het Handvest van de Verenigde Naties verkondigde beginselen, erkenning van de waardigheid inherent aan, alsmede van de gelijke en onvervreembare rechten van alle leden van de mensengemeenschap de grondslag is voor vrijheid, gerechtigheid en vrede in de wereld,

Indachtig dat de volkeren van de Verenigde Naties in het Handvest hun vertrouwen in de fundamentele rechten van de mens en in de waardigheid en de waarde van de mens opnieuw hebben bevestigd en hebben besloten sociale vooruitgang en een hogere levensstandaard in grotere vrijheid te bevorderen,

Erkende dat de Verenigde Naties in de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens en in de Internationale Verdragen inzake de Rechten van de Mens hebben verkondigd en zijn overeengekomen dat eenieder recht heeft op alle rechten en vrijheden die daarin worden beschreven zonder onderscheid van welke aard ook, zoals naar ras, huidskleur, geslacht, taal, godsdienst, politieke of andere overtuiging, nationale of sociale afkomst, eigendom, geboorte of andere status,

Eraan herinnerende dat de Verenigde Naties in de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens hebben verkondigd dat kinderen recht hebben op bijzondere zorg en bijstand.

Ervan overtuigd dat aan het gezin, als de kern van de samenleving en de natuurlijke omgeving voor de ontplooiing en het welzijn van al haar leden en van kinderen in het bijzonder, de nodige bescherming en bijstand dient te worden verleend opdat het zijn verantwoordelijkheden binnen de gemeenschap volledig kan dragen,

Erkende dat het kind, voor de volledige en harmonische ontplooiing van zijn (of haar) persoonlijkheid, dient op te groeien in een gezinsomgeving, in een sfeer van geluk, liefde en begrip.

Overwegende dat het kind volledig dient te worden voorbereid op het leiden van een zelfstandig leven in de samenleving, en dient te worden opgevoed in de geest van de in het Handvest van de Verenigde Naties verkondigde idealen, en in het bijzonder in de geest van vrede, waardigheid, verdraagzaamheid, vrijheid, gelijkheid en solidariteit,

Indachtig dat de noodzaak van het verlenen van bijzondere zorg aan het kind is vermeld in de Verklaring van Genève inzake de Rechten van het Kind van 1924 en in de Verklaring van de Rechten van het Kind, aangenomen door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties op 20 november 1959 en is erkend in de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, in het Internationaal Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten (met name in de artikelen 23 en 24), in het Internationaal Verdrag inzake Economische, Sociale en Culturele Rechten (met name in artikel 10) en in de statuten en desbetreffende akten van gespecialiseerde organisaties en internationale organisaties die zich bezighouden met het welzijn van kinderen,

Indachtig dat, zoals aangegeven in de Verklaring van de Rechten van

Definitie van het begrip kind

Elke persoon jonger dan 18 jaar, tenzij de meerderjarigheidsgrens volgens de wet vroeger valt.

Non-discriminatie

Het principe dat alle rechten van toepassing zijn op alle kinderen zonder enige uitzondering, en de verplichting van de Staat om kinderen tegen om het even welke vorm van discriminatie te beschermen. De Staat mag geen enkel recht schenden en moet positieve acties ondernemen om alle rechten te bevorderen.

Het belang van het kind

Alle acties met betrekking tot het kind dienen ten volle rekening te houden met zijn of haar belang. De Staat is verplicht adequate zorgen te verlenen wanneer ouders of andere verantwoordelijken ter zake in gebreke blijven.

het Kind, 'het kind op grond van zijn lichamelijke en geestelijke onrijpheid bijzondere bescherming en zorg nodig heeft, met inbegrip van geëigende wettelijke bescherming, zowel voor als na zijn geboorte',

Herinnerende aan de bepalingen van de Verklaring inzake Sociale en Juridische Beginselen betreffende de Bescherming en het Welzijn van Kinderen, in het bijzonder met betrekking tot Plaatsing in een Pleeggezin en Adoptie, zowel Nationaal als Internationaal; de Standaard Minimumregels van de Verenigde Naties voor de Toepassing van het Recht op Jongeren (de Beijingregels); en de Verklaring inzake de Bescherming van Vrouwen en Kinderen in Noodsituaties en Gewapende Conflicten,

Erkennende dat er, in alle landen van de wereld, kinderen zijn die in uitzonderlijk moeilijke omstandigheden leven, en dat deze kinderen bijzondere aandacht behoeven,

Op passende wijze rekening houdend met het belang van de tradities en culturele waarden die ieder volk hecht aan de bescherming en harmonische ontwikkeling van het kind,

Het belang erkennende van internationale samenwerking ter verbetering van de levensomstandigheden van kinderen in ieder land, in het bijzonder in de ontwikkelingslanden,

Zijn het volgende overeengekomen:

Deel I**Artikel 1**

Voor de toepassing van dit Verdrag wordt onder een kind verstaan ieder mens jonger dan achttien jaar, tenzij volgens het op het kind van toepassing zijnde recht de meerderjarigheid eerder wordt bereikt.

Artikel 2

1. De Staten die partij zijn bij dit Verdrag, eerbiedigen en waarborgen de in het Verdrag beschreven rechten voor ieder kind onder hun rechtsbevoegdheid zonder discriminatie van welke aard ook, ongeacht ras, huidskleur, geslacht, taal, godsdienst, politieke of andere overtuiging, nationale, etnische of maatschappelijke afkomst, vermogen, handicap, geboorte of andere omstandigheid van het kind of van zijn (of haar) ouder of wettige voogd.
2. De Staten die partij zijn, nemen alle passende maatregelen om te waarborgen dat het kind wordt beschermd tegen alle vormen van discriminatie of bestraffing op grond van de status of de activiteiten van, de meningen geuit door of de overtuigingen van de ouders, wettige voogden of familieleden van het kind.

Artikel 3

1. Bij alle maatregelen betreffende kinderen, ongeacht of deze worden genomen door openbare of particuliere instellingen voor maatschappelijk welzijn of door rechterlijke instanties, bestuurlijke autoriteiten of wetgevende lichamen, vormen de belangen van het kind de eerste overweging.
2. De Staten die partij zijn, verbinden zich ertoe het kind te verzekeren van de bescherming en de zorg die nodig zijn voor zijn of haar welzijn, rekening houdend met de rechten en plichten van zijn of haar ouders, wettige

De effectuering van rechten

De verplichting van de Staat om de rechten uit dit Verdrag in werkelijkheid om te zetten.

De leiding door ouders en de groeiende capaciteiten van het kind

De plicht van de Staat tot respect voor de rechten en verantwoordelijkheden van ouders en de ruimere familie om het kind leiding te geven overeenkomstig zijn of haar groeiende capaciteiten.

Overleven en ontwikkelen

Het inherente recht op leven, en de plicht van de Staat het overleven en de ontwikkeling van het kind te garanderen.

Naam en nationaliteit

Het recht vanaf de geboorte een naam te hebben en een nationaliteit te verwerven.

Behoud van identiteit

De verplichting van de Staat om de basale aspecten van de identiteit van het kind (naam, nationaliteit en familiebanden) te beschermen en, zo nodig, te herstellen.

voogden of anderen die wettelijk verantwoordelijk voor het kind zijn, en nemen hiertoe alle passende wettelijke en bestuurlijke maatregelen.

3. De Staten die partij zijn, waarborgen dat de instellingen, diensten en voorzieningen die verantwoordelijk zijn voor de zorg voor of de bescherming van kinderen voldoen aan de door de bevoegde autoriteiten vastgestelde normen, met name ten aanzien van de veiligheid, de gezondheid, het aantal personeelsleden en hun geschiktheid, alsmede bevoegd toezicht.

Artikel 4

De Staten die partij zijn, nemen alle nodige wettelijke, bestuurlijke en andere maatregelen om de in dit Verdrag erkende rechten te verwezenlijken. Ten aanzien van economische, sociale en culturele rechten nemen de Staten die partij zijn deze maatregelen in de ruimste mate waarin de hun ter beschikking staande middelen dit toelaten en, indien nodig, in het kader van internationale samenwerking.

Artikel 5

De Staten die partij zijn, eerbiedigen de verantwoordelijkheden, rechten en plichten van de ouders of, indien van toepassing, van de leden van de familie in ruimere zin of de gemeenschap al naar gelang het plaatselijk gebruik, van wettige voogden of anderen die wettelijk verantwoordelijk zijn voor het kind, voor het voorzien in passende leiding en begeleiding bij de uitoefening door het kind van de in dit Verdrag erkende rechten, op een wijze die verenigbaar is met de zich ontwikkelende vermogens van het kind.

Artikel 6

1. De Staten die partij zijn, erkennen dat ieder kind het inherente recht op leven heeft.
2. De Staten die partij zijn, waarborgen in de ruimst mogelijke mate de mogelijkheden tot overleven en de ontwikkeling van het kind.

Artikel 7

1. Het kind wordt onmiddellijk na de geboorte ingeschreven en heeft vanaf de geboorte het recht op een naam, het recht een nationaliteit te verwerven en, voor zover mogelijk, het recht zijn of haar ouders te kennen en door hen te worden verzorgd.
2. De Staten die partij zijn, waarborgen de verwezenlijking van deze rechten in overeenstemming met hun nationale recht en hun verplichtingen krachtens de desbetreffende internationale akten op dit gebied, in het bijzonder wanneer het kind anders staatloos zou zijn.

Artikel 8

1. De Staten die partij zijn, verbinden zich tot eerbiediging van het recht van het kind zijn of haar identiteit te behouden, met inbegrip van nationaliteit, naam en familiebetrekkingen zoals wettelijk erkend, zonder onrechtmatige inmenging.
2. Wanneer een kind op niet rechtmatige wijze wordt beroofd van enige of alle bestanddelen van zijn of haar identiteit, verlenen de Staten die partij zijn passende bijstand en bescherming, teneinde zijn identiteit zo snel mogelijk te herstellen

Van de ouders gescheiden worden

Het recht van het kind om met zijn of haar ouders samen te leven, tenzij geoordeeld wordt in overeenstemming met de toepasselijke procedures dat dit onverenigbaar is met zijn of haar belang;
Het recht van alle betrokken partijen om aan deze procedures deel te nemen;
Het recht om contact te onderhouden met beide ouders, wanneer het kind gescheiden leeft van één of van beide ouders;
De plichten van de Staten in die gevallen waar een dergelijke scheiding het resultaat is van een actie door de Staat.

Gezinshereniging

Het recht van kinderen en hun ouders om het even welk land te verlaten en hun eigen land terug binnen te komen met het oog op hereniging of om de ouder-kindrelatie te onderhouden.

Artikel 9

1. De Staten die partij zijn, waarborgen dat een kind niet wordt gescheiden van zijn of haar ouders tegen hun wil, tenzij de bevoegde autoriteiten onder voorbehoud van de mogelijkheid van rechterlijke toetsing, in overeenstemming met het toepasselijk recht en de toepasselijke procedures, beslissen dat deze scheiding noodzakelijk is in het belang van het kind. Een dergelijke beslissing kan noodzakelijk zijn in een bepaald geval, zoals wanneer er sprake is van misbruik of verwaarlozing van het kind door de ouders, of wanneer de ouders gescheiden leven en er een beslissing moet worden genomen ten aanzien van de verblijfplaats van het kind.
2. In procedures ingevolge het eerste lid van dit artikel dienen alle betrokken partijen de gelegenheid te krijgen aan de procedures deel te nemen en hun standpunten naar voren te brengen.
3. De Staten die partij zijn, eerbiedigen het recht van het kind dat van een ouder of beide ouders is gescheiden, op regelmatige basis persoonlijke betrekkingen en rechtstreeks contact met beide ouders te onderhouden, tenzij dit in strijd is met het belang van het kind.
4. Indien een dergelijke scheiding voortvloeit uit een maatregel genomen door een Staat die partij is, zoals de inhechtenisneming, gevangenneming, verbanning, deportatie, of uit een maatregel het overlijden ten gevolge hebbend (met inbegrip van overlijden, door welke oorzaak ook, terwijl de betrokkene door de Staat in bewaring wordt gehouden) van één ouder of beide ouders of van het kind, verstrekt die Staat, op verzoek, aan de ouders, aan het kind of, indien van toepassing, aan een ander familielid van het kind de noodzakelijke inlichtingen over waar het afwezige lid van het gezin zich bevindt of waar de afwezige leden van het gezin zich bevinden, tenzij het verstrekken van die inlichtingen het welzijn van het kind zou schaden. De Staten die partij zijn, waarborgen voorts dat het indienen van een dergelijk verzoek op zich geen nadelige gevolgen heeft voor de betrokkene(n).

Artikel 10

1. In overeenstemming met de verplichting van de Staten die partij zijn krachtens artikel 9, eerste lid, worden aanvragen van een kind of van zijn ouders om een Staat die partij is, voor gezinshereniging binnen te gaan of te verlaten, door de Staten die partij zijn met welwillendheid, menselijkheid en spoed behandeld. De Staten die partij zijn, waarborgen voorts dat het indienen van een dergelijke aanvraag geen nadelige gevolgen heeft voor de aanvragers of hun familieleden.
2. Een kind van wie de ouders in verschillende Staten verblijven, heeft het recht op regelmatige basis, behalve in uitzonderlijke omstandigheden, persoonlijke betrekkingen en rechtstreekse contacten met beide ouders te onderhouden. Hiertoe, en in overeenstemming met de verplichting van de Staten die partij zijn krachtens artikel 9, tweede lid, eerbiedigen de Staten die partij zijn het recht van het kind en van zijn of haar ouders welk land ook, met inbegrip van het eigen land, te verlaten, en het eigen land binnen te gaan. Het recht welk land ook te verlaten is slechts onderworpen aan de beperkingen die bij de wet zijn voorzien en die nodig zijn ter bescherming van de nationale veiligheid, de openbare orde, de volksgezondheid of de goede zeden, of van de rechten en vrijheden van anderen, en verenigbaar zijn met de andere in dit Verdrag erkende rechten.

Ongeoorloofde overbrenging en het niet doen terugkeren

De plicht van de Staat om te trachten kidnapping of het vasthouden van kinderen in het buitenland door een ouder of door derden te voorkomen of ongedaan te maken.

De mening van het kind

Het recht van het kind om zijn of haar mening te kennen te geven en het recht op het feit dat met deze mening rekening wordt gehouden in elke aangelegenheid of procedure die het kind betreft

Vrijheid van meningsuiting

Het kind heeft het recht informatie te verkrijgen of bekend te maken en zijn of haar mening uit te drukken, tenzij dit de rechten van anderen zou schenden.

Vrijheid van gedachte, geweten en godsdienst

Het recht van het kind op vrijheid van gedachte, geweten en godsdienst, onderworpen aan de passende leiding van de ouders en aan de nationale wetten.

Vrijheid van vereniging

Het recht van kinderen met anderen samen te komen en verenigingen op te richten of er zich bij aan te sluiten, tenzij dit de rechten van anderen zou schenden.

Artikel 11

1. De Staten die partij zijn, nemen maatregelen ter bestrijding van de ongeoorloofde overbrenging van kinderen naar en het niet doen terugkeren van kinderen uit het buitenland.
2. Hiertoe bevorderen de Staten die partij zijn het sluiten van bilaterale of multilaterale overeenkomsten of het toetreden tot bestaande overeenkomsten.

Artikel 12

1. De Staten die partij zijn, verzekeren het kind dat in staat is zijn of haar eigen mening te vormen, het recht die mening vrijelijk te uiten in alle aan gelegenheden die het kind betreffen, waarbij aan de mening van het kind passend belang wordt gehecht in overeenstemming met zijn of haar leeftijd en rijpheid.
2. Hiertoe wordt het kind met name in de gelegenheid gesteld te worden gehoord in iedere gerechtelijke en bestuurlijke procedure die het kind betreft, hetzij rechtstreeks, hetzij door tussenkomst van een vertegenwoordiger of een daarvoor geschikte instelling, op een wijze die verenigbaar is met de procedureregels van het nationale recht.

Artikel 13

1. Het kind heeft het recht op vrijheid van meningsuiting; dit recht omvat mede de vrijheid inlichtingen en denkbeelden van welke aard ook te vergaren, te ontvangen en door te geven, ongeacht de landsgrenzen hetzij mondeling, hetzij in geschreven of gedrukte vorm, in de vorm van kunst, of met behulp van andere media naar zijn of haar keuze.
2. De uitoefening van dit recht kan aan bepaalde beperkingen worden gebonden, doch alleen aan de beperkingen die bij de wet zijn voorzien en die nodig zijn:
  - a) voor de eerbiediging van de rechten of de goede naam van anderen; of
  - b) ter bescherming van de nationale veiligheid of van de openbare orde, de volksgezondheid of de goede zeden.

Artikel 14

1. De Staten die partij zijn, eerbiedigen het recht van het kind op vrijheid van gedachte, geweten en godsdienst.
2. De Staten die partij zijn, eerbiedigen de rechten en plichten van ouders en, indien van toepassing, van de wettige voogden, om het kind te leiden in de uitoefening van zijn of haar recht op een wijze die verenigbaar is met de zich ontwikkelende vermogens van het kind.
3. De vrijheid van eenieder zijn of haar godsdienst of levensovertuiging tot uiting te brengen kan slechts in die mate worden beperkt als wordt voorgeschreven door de wet en noodzakelijk is ter bescherming van de openbare veiligheid, de openbare orde, de volksgezondheid of de goede zeden, of van de fundamentele rechten en vrijheden van anderen.

Artikel 15

1. De Staten die partij zijn, erkennen de rechten van het kind op vrijheid van vereniging en vrijheid van vreedzame vergadering.
2. De uitoefening van deze rechten kan aan geen andere beperkingen worden onderworpen dan die welke in overeenstemming met de wet worden opgelegd en die in een democratische samenleving geboden zijn in het belang van de nationale veiligheid, de openbare orde, de bescherming van de volksgezondheid of de goede zeden, of de bescherming van de rechten en vrijheden van anderen.

Bescherming van de privacy

Het recht te worden beschermd tegen inmenging in de privacy, het gezinsleven, de woning en de correspondentie, evenals tegen smaad en laster.

Toegang tot passende informatie

De rol van de media inzake het verspreiden van informatie onder kinderen op een wijze die in overeenstemming is met het moreel welzijn, met wederzijdse kennis en begrip onder de volkeren en die de culturele achtergrond van het kind respecteert. De Staat dient maatregelen te treffen om dit aan te moedigen en om kinderen te beschermen tegen schadelijk materiaal.

Verantwoordelijkheden van ouders

Het principe dat beide ouders gezamenlijk de eerste verantwoordelijken zijn voor de opvoeding van hun kinderen, en dat de Staat hen bij deze taak dient te ondersteunen.

Bescherming tegen mishandeling en verwaarlozing

De verplichting van de Staat om kinderen te beschermen tegen elke vorm van mishandeling door ouders of door andere personen die verantwoordelijkheid dragen voor de zorg voor het kind, en om in verband hiermee preventieve maatregelen

Artikel 16

1. Geen enkel kind mag worden onderworpen aan willekeurige of onrechtmatige inmenging in zijn of haar privéleven, in zijn of haar gezinsleven, zijn of haar woning of zijn of haar correspondentie, noch aan enige onrechtmatige aantasting van zijn of haar eer en goede naam.
2. Het kind heeft recht op bescherming door de wet tegen zodanige inmenging of aantasting.

Artikel 17

De Staten die partij zijn, erkennen de belangrijke functie van de massamedia en waarborgen dat het kind toegang heeft tot informatie en materiaal uit een verscheidenheid van nationale en internationale bronnen, in het bijzonder informatie en materiaal gericht op het bevorderen van zijn of haar sociale, psychische en morele welzijn en zijn of haar lichamelijke en geestelijke gezondheid. Hiertoe dienen de Staten die partij zijn:

- a) de massamedia aan te moedigen informatie en materiaal te verspreiden die tot sociaal en cultureel nut zijn voor het kind en in overeenstemming zijn met de strekking van artikel 29;
- b) internationale samenwerking aan te moedigen bij de vervaardiging, uitwisseling en verspreiding van dergelijke informatie en materiaal uit een verscheidenheid van culturele, nationale en internationale bronnen;
- c) de vervaardiging en verspreiding van kinderboeken aan te moedigen;
- d) de massamedia aan te moedigen in het bijzonder rekening te houden met de behoeften op het gebied van de taal van het kind dat tot een minderheid of tot de oorspronkelijke bevolking behoort;
- e) de ontwikkeling aan te moedigen van passende richtlijnen voor de bescherming van het kind tegen informatie en materiaal die schadelijk zijn voor zijn of haar welzijn, indachtig de bepalingen van de artikelen 13 en 18.

Artikel 18

1. De Staten die partij zijn, doen alles wat in hun vermogen ligt om de erkenning te verzekeren van het beginsel dat beide ouders de gezamenlijke verantwoordelijkheid dragen voor de opvoeding en de ontwikkeling van het kind. Ouders of, al naar gelang het geval, wettige voogden, hebben de verantwoordelijkheid voor de opvoeding en de ontwikkeling van het kind. Het belang van het kind is hun allereerste zorg.
2. Om de toepassing van de in dit Verdrag genoemde rechten te waarborgen en te bevorderen, verlenen de Staten die partij zijn passende bijstand aan ouders en wettige voogden bij de uitoefening van hun verantwoordelijkheden die de opvoeding van het kind betreffen, en waarborgen zij de ontwikkeling van instellingen, voorzieningen en diensten voor kindzorg.
3. De Staten die partij zijn, nemen alle passende maatregelen om te waarborgen dat kinderen van werkende ouders recht hebben op gebruikmaking van diensten en voorzieningen voor kindzorg waarvoor zij in aanmerking komen.

Artikel 19

1. De Staten die partij zijn, nemen alle passende wettelijke en bestuurlijke maatregelen en maatregelen op sociaal en opvoedkundig gebied om het kind te beschermen tegen alle vormen van lichamelijk of geestelijk geweld, letsel of misbruik, lichamelijke of geestelijke verwaarlozing of nalatige behandeling, mishandeling of exploitatie, met inbegrip van seksueel misbruik, zolang het kind onder de hoede is van de ouder(s), wettige voogd(en) of iemand anders die de zorg voor het kind heeft.

te nemen en behandelingsprogramma's op te zetten.

Bescherming van kinderen buiten hun gezin

De plicht van de Staat om kinderen die niet in hun gezinsmilieu kunnen leven bijzondere bescherming te bieden, en om er voor te zorgen dat voor hen een beroep kan gedaan worden op gepaste alternatieve gezinsopvang of op plaatsing in een instelling. Daarbij dient rekening te worden gehouden met de culturele achtergrond van het kind.

Adoptie

In landen waar adoptie wordt erkend en/of toegestaan mag het enkel worden toegepast in het belang van het kind, met alle noodzakelijke waarborgen voor het kind en mits goedkeuring door de bevoegde overheden. Interlandelijke adoptie kan worden overwogen nadat de mogelijkheden in het land van oorsprong van het kind zijn uitgeput. Ook in het geval van interlandelijke adoptie dienen alle noodzakelijke waarborgen te worden gerespecteerd.

2. Deze maatregelen ter bescherming dienen, indien van toepassing, doeltreffende procedures te omvatten voor de invoering van sociale programma's om te voorzien in de nodige ondersteuning van het kind en van diegenen die de zorg voor het kind hebben, alsmede procedures voor andere vormen van voorkoming van gevallen van kindermishandeling zoals hierboven beschreven, en voor opsporing, melding, verwijzing onderzoek, behandeling en follow-up van zodanige gevallen, en, indien van toepassing, voor inschakeling van rechterlijke instanties.

Artikel 20

1. Een kind dat tijdelijk of blijvend het leven in het gezin waartoe het behoort moet missen, of dat men in zijn of haar eigen belang niet kan toestaan in het gezin te blijven, heeft recht op bijzondere bescherming en bijstand van staatswege.
2. De Staten die partij zijn, waarborgen, in overeenstemming met hun nationale recht, een andere vorm van zorg voor dat kind.
3. Deze zorg kan, onder andere, plaatsing in een pleeggezin omvatten, kafalah volgens het Islamitisch recht, adoptie, of, indien noodzakelijk, plaatsing in geschikte instellingen voor kindzorg. Bij het overwegen van oplossingen wordt op passende wijze rekening gehouden met de wenselijkheid van continuïteit in de opvoeding van het kind en met de etnische, godsdienstige en culturele achtergrond van het kind en met zijn of haar achtergrond wat betreft de taal.

Artikel 21

De Staten die partij zijn en die de methode van adoptie erkennen en/of toestaan, waarborgen dat het belang van het kind daarbij de voornaamste overweging is, en:

- a) waarborgen dat de adoptie van een kind slechts wordt toegestaan mits daartoe bevoegde autoriteiten, in overeenstemming met de van toepassing zijnde wetten en procedures en op grond van alle van belang zijnde en betrouwbare gegevens, bepalen dat de adoptie kan worden toegestaan gelet op de verhoudingen van het kind met zijn of haar ouders, familieleden en wettige voogden, en mits, indien vereist, de betrokkenen, na volledig te zijn ingelicht, op grond van de adviezen die noodzakelijk worden geacht, daarmee hebben ingestemd;
- b) erkennen dat interlandelijke adoptie kan worden overwogen als andere oplossing voor de zorg voor het kind, indien het kind niet in een pleeg- of adoptiegezin kan worden geplaatst en op geen enkele andere passende wijze kan worden verzorgd in het land van zijn of haar herkomst;
- c) verzekeren dat voor het kind dat bij een interlandelijke adoptie is betrokken waarborgen en normen gelden die gelijkwaardig zijn aan die welke bestaan bij adoptie in het eigen land;
- d) nemen alle passende maatregelen om te waarborgen dat, in het geval van interlandelijke adoptie, de plaatsing niet leidt tot ongepast geldelijk voordeel voor de betrokkenen;
- e) bevorderen, wanneer passend, de verwezenlijking van de doeleinden van dit artikel door het aangaan van bilaterale of multilaterale regelingen of overeenkomsten, en spannen zich in om, in het kader daarvan te waarborgen dat de plaatsing van het kind in een ander land wordt uitgevoerd door bevoegde autoriteiten of instellingen.

Vluchtelingenkinderen

Kinderen die als vluchteling worden beschouwd of die de status van vluchteling hebben aangevraagd dienen een bijzondere bescherming te genieten. De Staat heeft de plicht samen te werken met bevoegde instanties die een dergelijke bescherming en bijstand bieden.

Gehandicapte kinderen

Het recht van gehandicapte kinderen op bijzondere zorg, onderwijs en training, bedoeld om hen te helpen de grootst mogelijke zelfstandigheid te bereiken en een volwaardig en actief leven te leiden in de samenleving.

Artikel 22

1. De Staten die partij zijn, nemen passende maatregelen om te waarborgen dat een kind dat de vluchtelingenstatus wil verkrijgen of dat in overeenstemming met het toepasselijke internationale recht en de toepasselijke procedures als vluchteling wordt beschouwd, ongeacht of het al dan niet door zijn of haar ouders of door iemand anders wordt begeleid, passende bescherming en humanitaire bijstand krijgt bij het genot van de van toepassing zijnde rechten beschreven in dit Verdrag en in andere internationale akten inzake de rechten van de mens of humanitaire akten waarbij de bedoelde Staten partij zijn.
2. Hiertoe verlenen de Staten die partij zijn, naar zij passend achten, hun medewerking aan alle inspanningen van de Verenigde Naties en andere bevoegde intergouvernementele organisaties of niet-gouvernementele organisaties die met de Verenigde Naties samenwerken, om dat kind te beschermen en bij te staan en de ouders of andere gezinsleden op te sporen van een kind dat vluchteling is, teneinde de nodige inlichtingen te verkrijgen voor hereniging van het kind met het gezin waartoe het behoort. In gevallen waarin geen ouders of andere familieleden kunnen worden gevonden, wordt aan het kind dezelfde bescherming verleend als aan ieder ander kind dat, om welke reden ook, blijvend of tijdelijk het leven in een gezin moet ontberen, zoals beschreven in dit Verdrag.

Artikel 23

1. De Staten die partij zijn, erkennen dat een geestelijk of lichamelijk gehandicapt kind een volwaardig en behoorlijk leven dient te hebben, in omstandigheden die de waardigheid van het kind verzekeren, zijn zelfstandigheid bevorderen en zijn actieve deelneming aan het gemeenschapsleven vergemakkelijken.
2. De Staten die partij zijn, erkennen het recht van het gehandicapte kind op bijzondere zorg, en stimuleren en waarborgen dat aan het daarvoor in aanmerking komende kind en degenen die verantwoordelijk zijn voor zijn of haar verzorging, afhankelijk van de beschikbare middelen, de bijstand wordt verleend die is aangevraagd en die passend is gezien de gesteldheid van het kind en de omstandigheden van de ouders of anderen die voor het kind zorgen.
3. Onder erkenning van de bijzondere behoeften van het gehandicapte kind, dient de in overeenstemming met het tweede lid geboden bijstand, wanneer mogelijk, gratis te worden verleend, rekening houdend met de financiële middelen van de ouders of anderen die voor het kind zorgen. Deze bijstand dient erop gericht te zijn te waarborgen dat het gehandicapte kind daadwerkelijk toegang heeft tot onderwijs, opleiding, voorzieningen voor gezondheidszorg en revalidatie, voorbereiding voor een beroep, en recreatiemogelijkheden, op een wijze die ertoe bijdraagt dat het kind een zo volledig mogelijke integratie in de maatschappij en persoonlijke ontwikkeling bereikt, met inbegrip van zijn of haar culturele en intellectuele ontwikkeling.
4. De Staten die partij zijn, bevorderen, in de geest van internationale samenwerking, de uitwisseling van passende informatie op het gebied van preventieve gezondheidszorg en van medische en psychologische behandeling van, en behandeling van functionele stoornissen bij gehandicapte kinderen met inbegrip van de verspreiding van en de toegang tot informatie betreffende revalidatiemethoden, onderwijs en beroepsopleidingen, met als doel de Staten die partij zijn, in staat te stellen hun vermogens en

Gezondheid en gezondheidszorg

Het recht op de hoogst mogelijke graad van gezondheid en het recht op toegang tot gezondheidszorg en medische voorzieningen met bijzondere nadruk op eerstelijnsgezondheidszorg en preventieve gezondheidszorg, op gezondheidsvoorlichting en -educatie en op de vermindering van de kindersterfte. De verplichting van de Staat om te werken in de richting van het uitbannen van schadelijke traditionele praktijken. De nood aan internationale samenwerking met het oog op het realiseren van dit recht wordt beklemtoond.

Periodieke herziening van een plaatsing

Het recht van het kind, dat ter verzorging, bescherming of behandeling door de Staat geplaatst is, op een regelmatige evaluatie van alle aspecten ervan.

Sociale zekerheid

Het recht van kinderen om van sociale zekerheid te genieten.

vaardigheden te verbeteren en hun ervaring op deze gebieden te verruimen. Wat dit betreft wordt in het bijzonder rekening gehouden met de behoeften van ontwikkelingslanden.

Artikel 24

1. De Staten die partij zijn, erkennen het recht van het kind op het genot van de grootst mogelijke mate van gezondheid en op voorzieningen voor de behandeling van ziekte en het herstel van de gezondheid. De Staten die partij zijn, streven ernaar te waarborgen dat geen enkel kind zijn of haar recht op toegang tot deze voorzieningen voor gezondheidszorg wordt onthouden.
2. De Staten die partij zijn, streven de volledige verwezenlijking van dit recht na en nemen passende maatregelen, met name:
  - a) om baby- en kindersterfte te verminderen;
  - b) om de verlening van de nodige medische hulp en gezondheidszorg aan alle kinderen te waarborgen met nadruk op de ontwikkeling van de eerstelijnsgezondheidszorg;
  - c) om ziekte, ondervoeding en slechte voeding te bestrijden, mede binnen het kader van de eerstelijnsgezondheidszorg, door onder andere het toepassen van gemakkelijk beschikbare technologie en door het voorzien in voedsel met voldoende voedingswaarde en zuiver drinkwater, de gevaren en risico's van milieuverontreiniging in aanmerking nemend;
  - d) om passende pre- en postnatale gezondheidszorg voor moeders te waarborgen;
  - e) om te waarborgen dat alle geledingen van de samenleving, met name ouders en kinderen, worden voorgelicht over, toegang hebben tot onderwijs over, en worden gesteund in het gebruik van de fundamentele kennis van de gezondheid en van de voeding van kinderen, de voordelen van borstvoeding, hygiëne en sanitaire voorzieningen en het voorkomen van ongevallen;
  - f) om preventieve gezondheidszorg, begeleiding voor ouders, en voorzieningen voor en voorlichting over gezinsplanning te ontwikkelen.
3. De Staten die partij zijn, nemen alle doeltreffende en passende maatregelen teneinde traditionele gebruiken die schadelijk zijn voor de gezondheid van kinderen af te schaffen.
4. De Staten die partij zijn, verbinden zich ertoe internationale samenwerking te bevorderen en aan te moedigen teneinde geleidelijk de algehele verwezenlijking van het in dit artikel erkende recht te bewerkstelligen. Wat dit betreft wordt in het bijzonder rekening gehouden met de behoeften van ontwikkelingslanden.

Artikel 25

De Staten die partij zijn, erkennen het recht van een kind dat door de bevoegde autoriteiten uit huis is geplaatst ter verzorging, bescherming of behandeling in verband met zijn of haar lichamelijke of geestelijke gezondheid, op een periodieke evaluatie van de behandeling die het kind krijgt en van alle andere omstandigheden die verband houden met zijn of haar plaatsing.

Artikel 26

1. De Staten die partij zijn, erkennen voor ieder kind het recht de voordelen te genieten van voorzieningen voor sociale zekerheid, met inbegrip van sociale verzekering, en nemen de nodige maatregelen om de algehele verwezenlijking van dit recht te bewerkstelligen in overeenstemming met hun nationaal recht.

Levensstandaard

Het recht van kinderen om een passende levensstandaard te genieten, de primaire verantwoordelijkheid van de ouders hiervoor, en de plicht van de Staat om er voor te zorgen dat deze verantwoordelijkheid kan opgenomen worden en ook opgenomen wordt, zonedig door het innen van onderhoudsgeld.

Onderwijs

Het recht van het kind op onderwijs en de plicht van de Staat er voor te zorgen dat tenminste lager onderwijs gratis en verplicht is. De discipline op school moet gehandhaafd worden op een wijze die de menselijke waardigheid van het kind weerspiegelt. De noodzaak van internationale samenwerking met het oog op het realiseren van dit recht wordt benadrukt.

2. De voordelen dienen, indien van toepassing, te worden verleend, waarbij rekening wordt gehouden met de middelen en de omstandigheden van het kind en de personen die verantwoordelijk zijn voor zijn of haar onderhoud, alsmede iedere andere overweging die van belang is voor de beoordeling van een verzoek daartoe dat door of namens het kind wordt ingediend.

Artikel 27

1. De Staten die partij zijn, erkennen het recht van ieder kind op een levensstandaard die toereikend is voor de lichamelijke, geestelijke, intellectuele, zedelijke en maatschappelijke ontwikkeling van het kind.
2. De ouder(s) of anderen die verantwoordelijk zijn voor het kind, hebben de primaire verantwoordelijkheid voor het waarborgen, naar vermogen en binnen de grenzen van hun financiële mogelijkheden, van de levensomstandigheden die nodig zijn voor de ontwikkeling van het kind.
3. De Staten die partij zijn, nemen, in overeenstemming met de nationale omstandigheden en met de middelen die hun ten dienste staan, passende maatregelen om ouders en anderen die verantwoordelijk zijn voor het kind te helpen dit recht te verwezenlijken, en voorzien, indien de behoefte daaraan bestaat, in programma's voor materiële bijstand en ondersteuning, met name wat betreft voeding, kleding en huisvesting.
4. De Staten die partij zijn, nemen alle passende maatregelen om het verhaal te waarborgen van uitkeringen tot onderhoud van het kind door de ouders of andere personen die de financiële verantwoordelijkheid voor het kind dragen, zowel binnen de Staat die partij is als vanuit het buitenland. Met name voor gevallen waarin degene die de financiële verantwoordelijkheid voor het kind draagt, in een andere Staat woont dan die van het kind, bevorderen de Staten die partij zijn de toetreding tot internationale overeenkomsten of het sluiten van dergelijke overeenkomsten, alsmede het treffen van andere passende regelingen.

Artikel 28

1. De Staten die partij zijn, erkennen het recht van het kind op onderwijs, en teneinde dit recht geleidelijk en op basis van gelijke kansen te verwezenlijken, verbinden zij zich er met name toe:
  - a) primair onderwijs verplicht te stellen en voor iedereen gratis beschikbaar te stellen;
  - b) de ontwikkeling van verschillende vormen van voortgezet onderwijs aan te moedigen, met inbegrip van algemeen onderwijs en beroepsonderwijs, deze vormen voor ieder kind beschikbaar te stellen en toegankelijk te maken, en passende maatregelen te nemen zoals de invoering van gratis onderwijs en het bieden van financiële bijstand indien noodzakelijk;
  - c) met behulp van alle passende middelen hoger onderwijs toegankelijk te maken voor een ieder naar gelang zijn capaciteiten;
  - d) informatie over en begeleiding bij onderwijs- en beroepskeuze voor alle kinderen beschikbaar te stellen en toegankelijk te maken;
  - e) maatregelen te nemen om regelmatig schoolbezoek te bevorderen en het aantal kinderen dat de school vroegtijdig verlaat, te verminderen.
2. De Staten die partij zijn, nemen alle passende maatregelen om te verzekeren dat de wijze van handhaving van de discipline op scholen verenigbaar is met de menselijke waardigheid van het kind en in overeenstemming is met dit Verdrag.

Doel van het onderwijs

De erkenning door de Staat dat het onderwijs dient gericht te zijn op de ontplooiing van de persoonlijkheid en de talenten van het kind en op de voorbereiding van het kind op een actief leven als volwassene. Het onderwijs moet ook gericht zijn op het bevorderen van respect voor de grondrechten van de mens en op het ontwikkelen van respect voor de culturele en nationale waarden van het kind zelf en van anderen.

Kinderen van minderheden of de oorspronkelijke bevolking

Het recht van kinderen van minderheidsgroepen en de oorspronkelijke bevolking hun eigen cultuur en godsdienst te beleven en hun eigen taal te gebruiken.

Vrije tijd, ontspanning en culturele activiteiten

Het recht van het kind op vrije tijd, spel en deelname aan culturele en artistieke activiteiten.

3. De Staten die partij zijn, bevorderen en stimuleren internationale samenwerking in aangelegenheden die verband houden met onderwijs, met name teneinde bij te dragen tot de uitbanning van onwetendheid en analfabetisme in de gehele wereld, en de toegankelijkheid van wetenschappelijke en technische kennis en moderne onderwijsmethoden te vergroten. In dit opzicht wordt met name rekening gehouden met de behoeften van de ontwikkelingslanden.

Artikel 29

1. De Staten die partij zijn, komen overeen dat het onderwijs aan het kind dient gericht te zijn op:
  - a) de zo volledig mogelijke ontplooiing van de persoonlijkheid, talenten en geestelijke en lichamelijke vermogens van het kind;
  - b) het bijbrengen van eerbied voor de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden, en voor de in het Handvest van de Verenigde Naties vastgelegde beginselen;
  - c) het bijbrengen van eerbied voor de ouders van het kind, voor zijn of haar eigen culturele identiteit, taal en waarden, voor de nationale waarden van het land waar het kind woont, het land waar het is geboren, en voor andere beschavingen dan de zijne of de hare;
  - d) de voorbereiding van het kind op een verantwoord leven in een vrije samenleving, in de geest van begrip, vrede, verdraagzaamheid, gelijkheid van geslachten, en vriendschap tussen alle volken, etnische, nationale en godsdienstige groepen en personen behorend tot de oorspronkelijke bevolking;
  - e) het bijbrengen van eerbied voor de natuurlijke omgeving.
2. Geen enkel gedeelte van dit artikel of van artikel 28 mag zo worden uitgelegd dat het de vrijheid aantast van individuele personen en rechtspersonen om onderwijsinstellingen op te richten en daaraan leiding te geven, evenwel altijd met inachtneming van de in het eerste lid van dit artikel vervatte beginselen, en van het vereiste dat het aan die instellingen gegeven onderwijs voldoet aan de door de Staat vastgelegde minimumnormen.

Artikel 30

In de Staten waarin etnische of godsdienstige minderheden, taalminderheden of personen behorend tot de oorspronkelijke bevolking voorkomen, wordt het kind dat daartoe behoort niet het recht ontzegd te zamen met andere leden van zijn of haar groep zijn of haar cultuur te beleven, zijn of haar godsdienst te belijden en ernaar te leven, of zich van zijn of haar eigen taal te bedienen.

Artikel 31

1. De Staten die partij zijn, erkennen het recht van het kind op rust en vrije tijd, op deelneming aan spel en recreatieve bezigheden passend bij de leeftijd van het kind, en op vrije deelneming aan het culturele en artistieke leven.
2. De Staten die partij zijn, eerbiedigen het recht van het kind volledig deel te nemen aan het culturele en artistieke leven, bevorderen de verwezenlijking van dit recht, en stimuleren het bieden van passende en voor ieder gelijke kansen op culturele, artistieke en creatieve bezigheden en vrijetijdsbesteding.

Kinderarbeid

De plicht van de Staat om kinderen te beschermen tegen tewerkstelling in werkzaamheden die een bedreiging vormen voor hun gezondheid, opvoeding en ontwikkeling, om minimumleeftijden voor toegang tot tewerkstelling voor te schrijven en om de arbeidsomstandigheden te reglementeren.

Drugmisbruik

Het recht van het kind te worden beschermd tegen het gebruik van narcotica en psychotrope drugs en tegen betrokkenheid bij hun productie of distributie.

Seksuele uitbuiting

Het recht van het kind te worden beschermd tegen seksuele uitbuiting en seksueel misbruik, met inbegrip van prostitutie en betrokkenheid bij pornografie.

Verkoop, handel en ontvoering

De plicht van de Staat al het mogelijke te doen om verkoop, handel en ontvoering van kinderen te voorkomen.

Andere vormen van exploitatie

Het recht van het kind op bescherming tegen alle vormen van uitbuiting die niet vermeld zijn in de artikelen 32, 33, 34 en 35.

Foltering en vrijheidsberoving

Het verbod op foltering, wrede behandeling of bestraffing, doodstraf, levenslange gevangenisstraf en onwettige gevangen

Artikel 32

1. De Staten die partij zijn, erkennen het recht van het kind te worden beschermd tegen economische exploitatie en tegen het verrichten van werk dat naar alle waarschijnlijkheid gevaarlijk is of de opvoeding van het kind zal hinderen, of schadelijk zal zijn voor de gezondheid of de lichamelijke, geestelijke, intellectuele, zedelijke of maatschappelijke ontwikkeling van het kind.
2. De Staten die partij zijn, nemen wettelijke, bestuurlijke en sociale maatregelen en maatregelen op onderwijsterrein om de toepassing van dit artikel te waarborgen. Hiertoe, en de desbetreffende bepalingen van andere internationale akten in acht nemend, verbinden de Staten die partij zijn zich er in het bijzonder toe:
  - a) een minimumleeftijd of minimumleeftijden voor toelating tot betaald werk voor te schrijven;
  - b) voorschriften te geven voor een passende regeling van werktijden en arbeidsvoorwaarden;
  - c) passende straffen of andere maatregelen voor te schrijven ter waarborging van de daadwerkelijke uitvoering van dit artikel.

Artikel 33

De Staten die partij zijn, nemen alle passende maatregelen, met inbegrip van wettelijke, bestuurlijke en sociale maatregelen en maatregelen op onderwijsterrein, om kinderen te beschermen tegen het illegale gebruik van verdovende middelen en psychotrope stoffen zoals omschreven in de desbetreffende internationale verdragen, en om inschakeling van kinderen bij de illegale productie van en de sluikehandel in deze middelen en stoffen te voorkomen.

Artikel 34

De Staten die partij zijn, verbinden zich ertoe het kind te beschermen tegen alle vormen van seksuele exploitatie en seksueel misbruik. Hiertoe nemen de Staten die partij zijn met name alle passende nationale, bilaterale en multilaterale maatregelen om te voorkomen dat:

- a) een kind ertoe wordt aangespoord of gedwongen deel te nemen aan onwettige seksuele activiteiten;
- b) kinderen worden geëxploiteerd in de prostitutie of andere onwettige seksuele praktijken;
- c) kinderen worden geëxploiteerd in pornografische voorstellingen en pornografisch materiaal.

Artikel 35

De Staten die partij zijn, nemen alle passende nationale, bilaterale en multilaterale maatregelen ter voorkoming van de ontvoering of de verkoop van of de handel in kinderen voor welk doel ook of in welke vorm ook.

Artikel 36

De Staten die partij zijn, beschermen het kind tegen alle vormen van exploitatie die schadelijk zijn voor enig aspect van het welzijn van het kind.

Artikel 37

De Staten die partij zijn, waarborgen dat:

- a) geen enkel kind wordt onderworpen aan foltering of aan een andere wrede, onmenselijke of ontterende behandeling of bestraffing,

schap of vrijheidsberoving. De principes van gepaste behandeling, scheiding van volwassen gedetineerden, contact met de familie en toegang tot rechtshulp en andere bijstand.

Gewapende conflicten

De plicht van de Staat om de op kinderen van toepassing zijnde regels van humanitair recht te respecteren en te doen respecteren. Het principe dat geen enkel kind beneden de leeftijd van 15 jaar direct betrokken mag worden bij vijandelikheden of in het leger mag ingelijfd worden, en dat alle kinderen die slachtoffer zijn van gewapende conflicten moeten kunnen genieten van bescherming en verzorging.

Zorg voor herintegratie

De plicht van de Staat er voor te zorgen dat kinderen die het slachtoffer geweest zijn van gewapende conflicten, foltering, verwaarlozing, mishandeling of uitbuiting, een aangepaste behandeling krijgen met het oog op hun herstel en hun herintegratie in de maatschappij.

doodstraf noch levenslange gevangenisstraf zonder de mogelijkheid van vervroegde invrijheidstelling wordt opgelegd voor strafbare feiten gepleegd door personen jonger dan achttien jaar;

- b) geen enkel kind op onwettige of willekeurige wijze van zijn of haar vrijheid wordt beroofd. De aanhouding, inhechtenisneming of gevangenneming van een kind geschiedt overeenkomstig de wet en wordt slechts gehanteerd als uiterste maatregel en voor de kortst mogelijke passende duur;
- c) ieder kind dat van zijn of haar vrijheid is beroofd, wordt behandeld met menselijkheid en met eerbied voor de waardigheid inherent aan de menselijke persoon, en zodanig dat rekening wordt gehouden met de behoeften van een persoon van zijn of haar leeftijd. Met name wordt ieder kind dat van zijn of haar vrijheid is beroofd, gescheiden van volwassenen tenzij het in het belang van het kind wordt geacht dit niet te doen, en heeft ieder kind het recht contact met zijn of haar familie te onderhouden door middel van correspondentie en bezoeken, behalve in uitzonderlijke omstandigheden;
- d) ieder kind dat van zijn of haar vrijheid is beroofd het recht heeft onverwijld te beschikken over juridische en andere passende bijstand, alsmede het recht de wettigheid van zijn vrijheidsberoving te betwisten ten overstaan van een rechter of een andere bevoegde, onafhankelijke en onpartijdige autoriteit, en op een onverwijld beslisting ten aanzien van dat beroep.

Artikel 38

1. De Staten die partij zijn, verbinden zich ertoe eerbied te hebben voor en de eerbiediging te waarborgen van tijdens gewapende conflicten op hen van toepassing zijnde regels van internationaal humanitair recht die betrekking hebben op kinderen.
2. De Staten die partij zijn, nemen alle uitvoerbare maatregelen om te waarborgen dat personen jonger dan vijftien jaar niet rechtstreeks deelnemen aan vijandelikheden.
3. De Staten die partij zijn, onthouden zich ervan personen jonger dan vijftien jaar in hun strijdkrachten op te nemen of in te lijven. Bij het opnemen of inlijven van personen die de leeftijd van vijftien jaar hebben bereikt, maar niet de leeftijd van achttien jaar, streven de Staten die partij zijn ernaar voorrang te geven aan diegenen die het oudste zijn.
4. In overeenstemming met hun verplichtingen krachtens het internationale humanitaire recht om de burgerbevolking te beschermen in gewapende conflicten, nemen de Staten die partij zijn alle uitvoerbare maatregelen ter waarborging van de bescherming en de verzorging van kinderen die worden getroffen door een gewapend conflict.

Artikel 39

De Staten die partij zijn, nemen alle passende maatregelen ter bevordering van het lichamelijk en geestelijk herstel en de herintegratie in de maatschappij van een kind dat het slachtoffer is van welke vorm ook van verwaarlozing, exploitatie of misbruik, foltering of welke andere vorm ook van wrede, onmenselijke of ontorende behandeling of bestraffing, of gewapende conflicten. Dit herstel en deze herintegratie vinden plaats in een omgeving die bevorderlijk is voor de gezondheid, het zelfrespect en de waardigheid van het kind.

Aanpak van jeugdmisdadigheid

Het recht van kinderen, die worden verdacht van of veroordeeld wegens het plegen van een misdrijf, op respect voor hun mensenrechten en, in het bijzonder, op het genot van alle aspecten van een eerlijke rechtspleging, met inbegrip van rechtsbijstand en andere bijstand bij de voorbereiding en het voeren van zijn of haar verdediging.

Het principe dat het gebruik van gerechtelijke procedures en van plaatsing in een inrichting moeten worden vermeden telkens wanneer dit mogelijk en passend is.

Artikel 40

1. De Staten die partij zijn, erkennen het recht van ieder kind dat wordt verdacht van, vervolgd wegens of veroordeeld omwille van het begaan van een strafbaar feit, op een wijze van behandeling die geen afbreuk doet aan het gevoel van waardigheid en eigenwaarde van het kind, die de eerbied van het kind voor de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden van anderen vergroot, en waarbij rekening wordt gehouden met de leeftijd van het kind en met de wenselijkheid van het bevorderen van de herintegratie van het kind en van de aanvaarding door het kind van een opbouwende rol in de samenleving.
2. Hiertoe, en met inachtneming van de desbetreffende bepalingen van internationale akten, waarborgen de Staten die partij zijn met name dat:
  - a) geen enkel kind wordt verdacht van, vervolgd wegens of veroordeeld omwille van het begaan van een strafbaar feit op grond van enig handelen of nalaten dat niet volgens het nationale of internationale recht verboden was op het tijdstip van het handelen of nalaten;
  - b) ieder kind dat wordt verdacht van of vervolgd wegens het begaan van een strafbaar feit, ten minste de volgende garanties heeft:
    - i. dat het voor onschuldig wordt gehouden tot zijn of haar schuld volgens de wet is bewezen;
    - ii. dat het onverwijld en rechtstreeks in kennis wordt gesteld van de tegen hem of haar ingebrachte beschuldigingen, of indien van toepassing door tussenkomst van zijn of haar ouders of wettige voogd, en dat juridische of andere passende bijstand krijgt in de voorbereiding en het voeren van zijn of haar verdediging;
    - iii. dat de aangelegenheid zonder vertraging wordt beslist door een bevoegde, onafhankelijke en onpartijdige autoriteit of rechterlijke instantie in een eerlijke behandeling overeenkomstig de wet, in aanwezigheid van een rechtskundige of anderszins deskundige raadsman of -vrouw, en, tenzij dit wordt geacht niet in het belang van het kind te zijn, met name gezien zijn of haar leeftijd of omstandigheden, in aanwezigheid van zijn of haar ouders of wettige voogden;
    - iv. dat het er niet toe wordt gedwongen een getuigenis af te leggen of schuld te bekennen; dat het getuigen à charge kan ondervragen of doen ondervragen en dat het de deelneming en ondervraging van getuigen à decharge onder gelijke voorwaarden kan doen geschieden;
    - v. indien het schuldig wordt geacht aan het begaan van een strafbaar feit, dat dit oordeel en iedere maatregel die dientengevolge wordt opgelegd, opnieuw wordt beoordeeld door een hogere bevoegde, onafhankelijke en onpartijdige autoriteit of rechterlijke instantie overeenkomstig de wet;
    - vi. dat het kind kosteloze bijstand krijgt van een tolk indien het de gebruikelijke taal niet verstaat of spreekt;
    - vii. dat zijn of haar privéleven volledig wordt geëerbiedigd tijdens alle stadia van het proces.
3. De Staten die partij zijn, streven ernaar de totstandkoming te bevorderen van wetten, procedures, autoriteiten en instellingen die in het bijzonder bedoeld zijn voor kinderen die worden verdacht van, vervolgd wegens of veroordeeld omwille van het begaan van een strafbaar feit, en, in het bijzonder:
  - a) de vaststelling van een minimumleeftijd onder welke kinderen niet in staat worden geacht een strafbaar feit te begaan;

Eerbied voor bestaande regels

Het principe dat, indien er in de nationale regelgeving of andere van toepassing zijnde internationale regels strengere normen gelden dan in het Verdrag, het de strengste norm is die geldt.

- b) de invoering, wanneer passend en wenselijk, van maatregelen voor de handelwijze ten aanzien van deze kinderen zonder dat men zijn toevlucht neemt tot gerechtelijke stappen, mits de rechten van de mens en de wettelijke garanties volledig worden geëerbiedigd.
- 4. Een verscheidenheid van regelingen, zoals rechterlijke bevelen voor zorg, begeleiding en toezicht, adviezen, jeugdreclassering, pleegzorg, programma's voor onderwijs en beroepsopleiding en andere alternatieven voor institutionele zorg dient beschikbaar te zijn om te verzekeren dat de handelwijze ten aanzien van kinderen hun welzijn niet schaadt en in de juiste verhouding staat zowel tot hun omstandigheden als tot het strafbare feit.

Artikel 41

Geen enkele bepaling van dit Verdrag tast bepalingen aan die meer bijdragen tot de verwezenlijking van de rechten van het kind en die zijn vervat in:

- a) het recht van een Staat die partij is; of
- b) het in die Staat geldende internationale recht.

Uitvoering en inwerkingtreding

De bepalingen van de artikelen 42 tot 54 behandelen het volgende:

- i. de plicht van de Staat om de rechten uit dit Verdrag ruime bekendheid te geven bij volwassenen en kinderen.
- ii. de installatie van een Comité voor de Rechten van het Kind, bestaande uit tien experts, dat de rapporten moet behandelen die de Staten die partij zijn bij het Verdrag moeten indienen twee jaar nadat zij het Verdrag ratificeerden, en vervolgens elke vijf jaar. Het Verdrag treedt in werking nadat 20 landen het hebben geratificeerd. Vanaf dan vat ook het Comité zijn werkzaamheden aan.
- iii. staten die partij zijn moeten hun rapporten op ruime schaal bekend maken bij het publiek.
- iv. het Comité kan voorstellen dat gespecialiseerde studies worden uitgevoerd betreffende specifieke thema's die betrekking hebben op de rechten van het kind, en kan zijn bedenkingen formuleren ten aanzien van elke Staat die partij is en ten aanzien van de Algemene Vergadering van de VN. Met het oog op het bevorderen van een effectieve toepassing van dit Verdrag en om internationale samenwerking aan te moedigen, kunnen de gespecialiseerde organisaties (zoals de IAO, de Wereld Gezondheidsorganisatie, Unesco, het Kinderfonds van de Verenigde Naties) de bijeenkomsten van het Comité bijwonen. Samen met om het even welke andere als competent erkende organisatie, met inbegrip van ngo's die een consultatieve status bij de Verenigde Naties hebben, en met andere VN-organen, zoals de Commissie Mensenrechten, kunnen ze het Comité relevante informatie verstrekken of om advies worden gevraagd betreffende een optimale toepassing van het Verdrag.

Deel II**Artikel 42**

De Staten die partij zijn, verbinden zich ertoe de beginselen en de bepalingen van dit Verdrag op passende en doeltreffende wijze algemeen bekend te maken, zowel aan volwassenen als aan kinderen

Artikel 43

1. Ter beoordeling van de voortgang die de Staten die partij zijn, boeken bij het nakomen van de in dit Verdrag aangegane verplichtingen, wordt een Comité voor de Rechten van het Kind ingesteld, dat de hieronder te noemen functies uitoefent.
2. Het Comité bestaat uit tien deskundigen van hoog zedelijk aanzien en met erkende bekwaamheid op het gebied dat dit Verdrag bestrijkt. De leden van het Comité worden door de Staten die partij zijn, gekozen uit hun onderdanen, en treden op in hun persoonlijke hoedanigheid, waarbij aandacht wordt geschonken aan een evenredige geografische verdeling, alsmede aan de vertegenwoordiging van de voornaamste rechtsstelsels.
3. De leden van het Comité worden bij geheime stemming gekozen van een lijst van personen die zijn voorgedragen door de Staten die partij zijn. Iedere Staat die partij is, mag één persoon voordragen, die onderdaan van die Staat is.
4. De eerste verkiezing van het Comité wordt niet later gehouden dan zes maanden na de datum van inwerkingtreding van dit Verdrag, en daarna iedere twee jaar. Ten minste vier maanden vóór de datum waarop de verkiezing plaatsvindt, richt de Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties aan de Staten die partij zijn een schriftelijk verzoek hun voordrachten binnen twee maanden in te dienen. De Secretaris-Generaal stelt vervolgens een alfabetische lijst op van alle aldus voorgedragen personen, onder aanduiding van de Staten die partij zijn die hen hebben voorgedragen, en legt deze voor aan de Staten die partij zijn bij dit Verdrag.
5. De verkiezingen worden gehouden tijdens de vergaderingen van de Staten die partij zijn, belegd door de Secretaris-Generaal, ten hoofdkantoren van de Verenigde Naties. Tijdens die vergaderingen, waarvoor twee derde van de Staten die partij zijn het quorum vormen, zijn degenen die in het Comité worden gekozen die voorgedragen personen die het grootste aantal stemmen op zich verenigen alsmede een absolute meerderheid van de stemmen van de aanwezige vertegenwoordigers van de Staten die partij zijn en die hun stem uitbrengen.
6. De leden van het Comité worden gekozen voor een ambtstermijn van vier jaar. Zij zijn herkiesbaar indien zij opnieuw worden voorgedragen. De ambtstermijn van vijf van de leden die bij de eerste verkiezing zijn gekozen, loopt na twee jaar af; onmiddellijk na de eerste verkiezing worden deze vijf leden bij loting aangewezen door de Voorzitter van de vergadering.
7. Indien een lid van het Comité overlijdt of aftreedt of verklaart om welke andere reden ook niet langer de taken van het Comité te kunnen vervullen, benoemt de Staat die partij is die het lid heeft voorgedragen een andere deskundige die onderdaan van die Staat is om de taken te vervullen gedurende het resterende gedeelte van de ambtstermijn, onder voorbehoud van de goedkeuring van het Comité.
8. Het Comité stelt zijn eigen huishoudelijk reglement vast.

9. Het Comité kiest zijn functionarissen voor een ambtstermijn van twee jaar.
10. De vergaderingen van het Comité worden in de regel gehouden ten hoofdkantoren van de Verenigde Naties of op iedere andere geschikte plaats, te bepalen door het Comité. Het Comité komt in de regel eens per jaar bijeen. De duur van de vergaderingen van het Comité wordt vastgesteld en, indien noodzakelijk, herzien door een vergadering van de Staten die partij zijn bij dit Verdrag, onder voorbehoud van de goedkeuring van de Algemene Vergadering.
11. De Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties stelt de nodige medewerkers en faciliteiten beschikbaar voor de doeltreffende uitoefening van de functies van het Comité krachtens dit Verdrag.
12. Met de goedkeuring van de Algemene Vergadering ontvangen de leden van het krachtens dit Verdrag ingesteld Comité emolumenten uit de middelen van de Verenigde Naties op door de Algemene Vergadering vast te stellen voorwaarden.

Artikel 44

1. De Staten die partij zijn, nemen de verplichting op zich aan het Comité, door tussenkomst van de Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties, verslag uit te brengen over de door hen genomen maatregelen die uitvoering geven aan de in dit Verdrag erkende rechten, alsmede over de vooruitgang die is geboekt ten aanzien van het genot van die rechten:
  - a) binnen twee jaar na de inwerkingtreding van het Verdrag voor de betrokken Staat die partij is;
  - b) vervolgens iedere vijf jaar.
2. In de krachtens dit artikel opgestelde rapporten dienen de factoren en eventuele moeilijkheden te worden aangegeven die van invloed zijn op de nakoming van de verplichtingen krachtens dit Verdrag. De rapporten bevatten ook voldoende gegevens om het Comité een goed inzicht te verschaffen in de toepassing van het Verdrag in het desbetreffende land.
3. Een Staat die partij is die een uitvoerig eerste rapport aan het Comité heeft overgelegd, heeft in de volgende rapporten die deze Staat in overeenstemming met het eerste lid, letter b, overlegt, basisgegevens die eerder zijn verstrekt, niet te herhalen.
4. Het Comité kan Staten die partij zijn verzoeken om nadere gegevens die verband houden met de toepassing van het Verdrag.
5. Het Comité legt aan de Algemene Vergadering, door tussenkomst van de Economische en Sociale Raad, iedere twee jaar rapporten over aangaande zijn werkzaamheden.
6. De Staten die partij zijn, dragen er zorg voor dat hun rapporten algemeen beschikbaar zijn in hun land.

Artikel 45

Teneinde de daadwerkelijke toepassing van het Verdrag te bevorderen en internationale samenwerking op het gebied dat dit Verdrag bestrijkt aan te moedigen:

- a) hebben de gespecialiseerde organisaties, het Kinderfonds van de Verenigde Naties en andere organen van de Verenigde Naties het recht vertegenwoordigd te zijn bij het overleg over de toepassing van die bepalingen van dit Verdrag welke binnen de werkingssfeer van hun mandaat vallen. Het Comité kan de gespecialiseerde organisaties, het Kinderfonds van de Verenigde Naties en andere bevoegde instellingen die zij passend acht, uitnodigen deskundig advies te geven over de

toepassing van het Verdrag op gebieden die binnen de werkingsfeer van hun onderscheiden mandaten vallen. Het Comité kan de gespecialiseerde organisaties, het Kinderfonds van de Verenigde Naties en andere organen van de Verenigde Naties uitnodigen rapporten over te leggen over de toepassing van het Verdrag op gebieden waarop zij werkzaam zijn;

- b) doet het Comité, naar zij passend acht, aan de gespecialiseerde organisaties, het Kinderfonds van de Verenigde Naties en andere bevoegde instellingen, alle rapporten van Staten die partij zijn, toekomen die een verzoek bevatten om, of waaruit een behoefte blijkt aan, technisch advies of technische ondersteuning, vergezeld van eventuele opmerkingen en suggesties van het Comité aangaande deze verzoeken of deze gebleken behoefte;
- c) kan het Comité aan de Algemene Vergadering aanbevelen de Secretaris-Generaal te verzoeken namens het Comité onderzoeken te doen naar specifieke thema's die verband houden met de rechten van het kind;
- d) kan het Comité suggesties en algemene aanbevelingen doen gebaseerd op de ingevolge de artikelen 44 en 45 van dit Verdrag ontvangen gegevens. Deze suggesties en algemene aanbevelingen worden aan iedere betrokken Staat die partij is, toegezonden, en medegedeeld aan de Algemene Vergadering, vergezeld van eventuele commentaren van de Staten die partij zijn.

Deel III

Artikel 46

Dit verdrag staat open voor ondertekening door alle Staten.

Artikel 47

Dit Verdrag dient te worden bekrachtigd. De akten van bekrachtiging worden nedergelegd bij de Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties.

Artikel 48

Dit Verdrag blijft open voor toetreding door iedere Staat. De akten van toetreding worden nedergelegd bij de Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties.

Artikel 49

1. Dit Verdrag treedt in werking op de dertigste dag die volgt op de datum van nederlegging bij de Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties van de twintigste akte van bekrachtiging of toetreding.
2. Voor iedere Staat die dit Verdrag bekrachtigt of ertoe toetreedt na de nederlegging van de twintigste akte van bekrachtiging of toetreding, treedt het Verdrag in werking op de dertigste dag na de nederlegging door die Staat van zijn akte van bekrachtiging of toetreding.

Artikel 50

1. Iedere Staat die partij is, kan een wijziging voorstellen en deze indienen bij de Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties. De Secretaris-Generaal deelt de voorgestelde wijziging vervolgens mede aan de Staten die partij zijn, met het verzoek hem te berichten of zij een conferentie van Staten die partij zijn, verlangen teneinde de voorstellen te bestuderen en in stemming te brengen. Indien, binnen vier maanden na de datum van deze mededeling, ten minste een derde van de Staten die partij zijn een dergelijke conferentie verlangt, roept de Secretaris-Generaal de vergadering onder auspiciën van de Verenigde Naties bijeen. Iedere wijziging die door een meerderheid van de ter conferentie aanwezige Staten die partij zijn en die hun stem uitbrengen, wordt aangenomen, wordt ter goedkeuring voorgelegd aan de Algemene Vergadering.
2. Een wijziging die in overeenstemming met het eerste lid van dit artikel wordt aangenomen, treedt in werking wanneer zij is goedgekeurd door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties en is aanvaard door een meerderheid van twee derde van de Staten die partij zijn.
3. Wanneer een wijziging in werking treedt, is zij bindend voor de Staten die partij zijn die haar hebben aanvaard, terwijl de andere Staten die partij zijn gebonden zullen blijven door de bepalingen van dit Verdrag en door iedere voorgaande wijziging die zij hebben aanvaard.

Artikel 51

1. De Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties ontvangt de teksten van de voorbehouden die de Staten op het tijdstip van de bekrachtiging of toetreding maken, en stuurt deze rond aan alle Staten.
2. Een voorbehoud dat niet verenigbaar is met doel en strekking van dit Verdrag is niet toegestaan.

3. Een voorbehoud kan te allen tijde worden ingetrokken door een daartoe strekkende mededeling gericht aan de Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties, die vervolgens alle Staten hiervan in kennis stelt. Deze mededeling wordt van kracht op de datum van ontvangst door de Secretaris-Generaal.

Artikel 52

Een Staat die partij is, kan dit Verdrag opzeggen door een schriftelijke mededeling aan de Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties. De opzegging wordt van kracht één jaar na de datum van ontvangst van de mededeling door de Secretaris-Generaal.

Artikel 53

De Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties wordt aangewezen als de depositaris van dit Verdrag.

Artikel 54

Het oorspronkelijke exemplaar van dit Verdrag, waarvan de Arabische, de Chinese, de Engelse, de Franse, de Russische en de Spaanse tekst gelijkelijk authentiek zijn, wordt nedergelegd bij de Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties.

TEN BLIJKE WAARVAN de ondertekenende gevolmachtigden, daartoe behoorlijk gemachtigd door hun onderscheiden Regeringen, dit Verdrag hebben ondertekend.

Interpretatieve verklaringen België

Bij de neerlegging van de bekrachtigingsoorkonde heeft België de volgende interpretatieve verklaringen afgelegd:

1. In verband met artikel 2, lid 1, legt de Belgische Regering niet-discriminatie op grond van nationale afkomst uit als niet noodzakelijk de verplichting voor de Staten inhoudend om aan vreemdelingen dezelfde rechten te waarborgen als aan de eigen onderdanen. Dit begrip moet worden verstaan als ertoe strekkende iedere willekeurige gedraging uit te bannen, doch niet verschillen in behandeling, stoelend op objectieve en redelijke overwegingen, overeenstemmend met de beginselen die in democratische samenlevingen gelden.
2. De artikels 13 en 15 zullen door de Belgische Regering worden toegepast in de context van de bepalingen en de beperkingen welke in de artikels 10 en 11 van het Europees Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden van 4 november 1950, door gezegd Verdrag worden opgesomd of toegestaan.
3. De Belgische Regering legt lid 1 van artikel 14 in die zin uit, dat het recht van het kind op vrijheid van gedachte, geweten en godsdienst, overeenkomstig de geldende bepalingen van het artikel 18 van het Internationaal Verdrag inzake Burgerrechten en Politieke Rechten van 19 december 1966 evenals van het artikel 9 van het Europees Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden van 4 november 1950, ook de vrijheid impliceert om zijn godsdienst of overtuiging te kiezen.
4. Met betrekking tot lid 2 b.(v) van artikel 40 is de Belgische Regering van oordeel dat de uitdrukking 'overeenkomstig de wet' in fine van deze bepaling betekent dat:
  - a) deze bepaling niet van toepassing is op minderjarigen die krachtens de Belgische wet in tweede aanleg schuldig zouden zijn bevonden en veroordeeld, tengevolge van een beroep ingesteld tegen hun vrijspraak in eerste aanleg;
  - b) deze bepaling niet van toepassing is op minderjarigen die krachtens de Belgische wet rechtstreeks verwezen worden naar een hoger rechtscollege zoals het Hof van Assisen.

Colofon

Jaarverslag Kinderrechtencommissariaat 2018-2019
Kinderen willen écht gehoord worden
November 2019

Redactie

Leen Ackaert
Michaël Bouchez
Naima Charkaoui
Hilde Cnudde
Freddy Koopman
Isabel Moerman
Julie Ryngaert
Inge Schoevaerts
Katrien Temmerman
Dominique van den Akker
Els Van Hemelrijck
Sofie Van Rumst
Jean Pierre Verhaeghe
Chris Vleugels
Caroline Vrijens

Eindredactie

Hilde Cnudde

Tekstredactie

Mark Van Bogaert

Vormgeving

Spindokter

Foto team Kinderrechtencommissariaat

Koen Broos

Foto cover

Koen Broos

Druk

Drukkerij Artoos

Verantwoordelijke uitgever

Caroline Vrijens
Kinderrechtencommissaris
Leuvenseweg 86
1000 Brussel

ISBN: 9789077021408

Wettelijk depotnummer: D/2019/9680/002

Dit jaarverslag staat ook online op www.kinderrechtencommissariaat.be.

Kinderen willen écht gehoord worden

Week na week schreeuwden de klimaatspijbelars het met duizenden tegelijk uit op straat. En al valt het minder op: ook op school zelf willen kinderen en jongeren gehoord worden. Over het sanctiebeleid, over pesten op school of de ondersteuning die ze krijgen in de inclusieve klas.

Of thuis of in hun voorziening. Over hun vrije tijd, hun omgang met media, hun privacy. Over wat er moet gebeuren als hun ouders uit elkaar gaan. Of als ze hier geworteld zijn en het land uitgezet worden. Of over hún jeugdhulp. Mogen ze mee de touwtjes in handen nemen als het over hun leven gaat? Kinderen vragen betrokken te worden bij beslissingen die hun leven beïnvloeden. Ze willen een stem krijgen en mede-eigenaar zijn van hun leven.

Elke dag krijgt het Kinderrechtencommissariaat signalen van kinderen en jongeren, ouders en professionals. We bemiddelen, onderzoeken klachten en adviseren het beleid. Altijd met het oog op de goede naleving en toepassing van de kinderrechten in Vlaanderen. Dit jaarverslag toont het topje van een hele ijsberg. We nodigen beleid en praktijk uit om met onze signalen en aanbevelingen aan de slag te gaan. Om voluit te kiezen voor het kinderrechtenspectief. Om naar de kinderen en jongeren zelf te luisteren. Want over hun leven zijn kinderen en jongeren zelf de eerste ervaringsdeskundigen. Door hun ervaringen en hun eigen kijk een plek te geven, geven we kinderen meer kleine en grote kansen.

Kinderrechtencommissariaat

Leuvenseweg 86
1000 Brussel
02-552 98 00

kinderrechten@vlaamsparlement.be
www.kinderrechtencommissariaat.be
<https://www.youtube.com/user/Kinderrechtencom>
<https://www.facebook.com/kinderrechtencommissariaat>
<https://www.instagram.com/kinderrechtencommissariaat>

Klachtenlijn van het Kinderrechtencommissariaat: www.kinderrechten.be

Het Kinderrechtencommissariaat is een onafhankelijke instelling van het Vlaams Parlement